राष्ट्रिय जनगणना २०७८

जनसाङ्ख्यिक प्रतिवेदन

सिम्ता गाउँपालिका

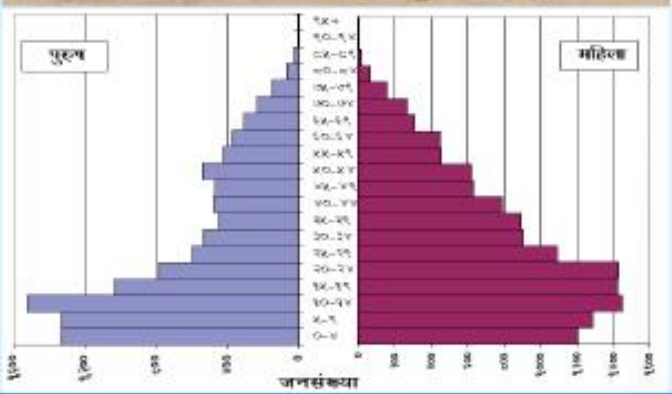

नेपाल सरकार
राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय
थापाथली काठमाडौं

सिम्ता गाउँपालिका

राष्ट्रिय जनगणना २०७८, जनसाङ्ख्यिक प्रतिवेदन,
सिम्ता गाउँपालिका

प्रकाशकः
राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय
रामशाहपथ, थापाथली, काठमाडौं, नेपाल
फोन नं.: +९७७-१५३६५३२३, ०१५३२९४०६, ०१५३४५९४७
फ्याक्सः +९७७-१५३२७७२० । पो.ब.न.: ११०३१
वेवसाइटः www.nsonepal.gov.np, www.censusnepal.cbs.gov.np
इमेलः info@nsonepal.gov.np, popcen@nsonepal.gov.np
प्रथम संस्करणः ..... प्रति
प्रकाशन वर्षः २०८१

नेपाल सरकार
प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय
राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

फोन ५३४५९४६, ५३४५९४७, ५३४५९४८, ५३४५८४८, ५३४१८०१, ५३२८४०६

फ्याक्सः ९७७-१-५३२७७२०
पो.ब.नं. ११०३१
रामशाहपथ
थापाथली, काठमाडौँ

पत्र संख्याः

च.नं.:-

मन्तव्य

नेपालमा जनगणनाको इतिहास एक शताब्दीभन्दा लामो रहेको छ । जनगणनाको मुख्य उद्देश्य जनसङ्ख्याको आकार, संरचना, वितरण, वृद्धिदर र घरपरिवारसँग जोडिएका सामाजिक तथा आर्थिक सूचकका लागि आधार तथ्याङ्क उपलब्ध गराउनु हो । तथ्यमा आधारित नीति, योजना तथा कार्यक्रम निर्माणको लागि संघ, प्रदेश र स्थानीय तहसम्मका लागि जनगणनाबाट खण्डीकृत तथ्याङ्क प्राप्त हुन्छ । प्रत्येक बालबालिका, युवायुवती, प्रौढ र वृद्धवृद्धासँग सम्बन्धित उमेर, लिङ्ग, जातजाति, भाषा, धर्म, शिक्षा, विवाह र बसाईंसराइ जस्ता जनसाङ्ख्यिक सूचकको प्रमुख स्रोत जनगणना नै हो । यसबाहेक निर्दिष्ट उमेर समूहका व्यक्तिले गर्ने आर्थिक काम, कामको प्रकार, अवधि, अपाङ्गता, मृत्यु, महिलाको प्रजनन आदि विषयसँग सम्बन्धित तथ्याङ्कको आधिकारिक र प्राथमिक स्रोत पनि जनगणना नै हो ।

आफूले उत्पादन गर्दै आएको विविध विषयक तथ्याङ्कको देशभित्र र देशबाहिर समेत लाखौंको सङ्ख्यामा रहेका प्रयोगकर्ताको आवश्यकता, माग, पृष्ठपोषण र सुझावको कदर गर्दै राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालयले खण्डीकृत र विषयकेन्द्रित तथ्याङ्क उत्पादन तथा आपूर्तिलाई उच्च प्राथमिकतामा राखेको छ । नीति तथा योजना तर्जुमा र निर्णय निर्माण प्रक्रियामा तथ्याङ्कको माग र प्रयोग निरन्तर बढिरहेको सन्दर्भमा तथ्याङ्क उत्पादक निकायका सामु नीतिनिर्माताले खोजेकै गुणस्तरीय तथ्याङ्क उत्पादन गरी उपलब्ध गराउने चुनौती रहेको छ । यस्तो चुनौतीले प्रयोगकर्तामैत्री तथ्याङ्क उत्पादन आपूर्ति तथा उच्चतम प्रयोगका लागि अवसरको ढोका पनि खोलिदिएको छ ।

राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालयले विगत एक वर्षयता जनगणनाबाट प्राप्त तथ्याङ्कको सरल भाषामा विश्लेषणसहित विषयगत एवम् जनसाङ्ख्यिक प्रतिवेदन तयार गर्ने कार्यक्रम निरन्तर रुपमा भइरहेको छ । यसै सिलसिलामा कार्यालयले सिम्ता गाउँपालिकाको जनसाङ्ख्यिक प्रतिवेदन तयार गरी हस्तान्तरण गर्न पाउँदा अत्यन्तै खुसी लागेको छ । मूलतः राष्ट्रिय जनगणनाको नवीनतम तथ्याङ्कमा आधारित यस प्रतिवेदनले गाउँपालिकालाई विभिन्न नीति तथा कार्यक्रम तर्जुमा र कार्यान्वयन गर्न सहज हुने नै छ । यस प्रतिवेदनमा समाविष्ट कतिपय सूचकका लागि अघिल्ला जनगणनाका तथ्याङ्कसमेत समावेश गरिएको हुँदा समयशृङ्खलाजन्य प्रवृत्ति विश्लेषण गर्न पनि यसबाट सम्भव हुनेछ ।

प्रतिवेदनमा पछिल्लो राष्ट्रिय कृषिगणनाबाट प्राप्त स्थानीय तहको प्रमुख तथ्याङ्क र सूचक समावेश गरिएको हुँदा यसभित्र विषयगत व्यापकता रहेको छ । प्रतिवेदन तयार गर्ने कार्यमा संयोजन तथा समन्वय गर्नुहुने सामाजिक तथ्याङ्क महाशाखाका उपप्रमुख तथ्याङ्क अधिकारीसहित जनसङ्ख्या शाखाको सिंगो टोलीको विज्ञतापूर्ण परिश्रमका निम्ति विशेष धन्यवाद दिन चाहन्छु । प्रतिवेदन तयारीको विभिन्न चरणहरुमा समन्वय, सहयोग तथा सुझाव प्रदान गर्नुहुने सिम्ता गाउँपालिकाका नगर प्रमुख श्री ऐन बहादुर चन्द र प्रमुख प्रशासकीय अधिकृत श्री राजेन्द्र कुमार चन्दसहितका कर्मचारीलगायतका आर्थिक सहयोग गर्ने द एसिया फाउण्डेसन र कार्यक्रम संयोजन गर्ने अपिल मिडियाप्रति हार्दिक आभार व्यक्त गर्दछु ।

यो प्रतिवेदन अन्य स्थानीय तहको लागि पनि एक नमुनाको रुपमा रहनेछ । यसको संरचनामा आधारित भई इच्छुक अन्य स्थानीय तहले आआफ्नो जनसाङ्ख्यिक प्रतिवेदन तयार गर्न अग्रसर हुने विश्वास लिएको छु । यस प्रतिवेदनको सुधार र परिमार्जनका लागि विज्ञ पाठकहरुबाट प्राप्त हुने रचनात्मक सुझावको राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय सदैव सम्मान र स्वागत गर्दछ ।

मिति : २०८१ असोज

मधु सुदन बुर्लाकोटी
प्रमुख तथ्याङ्क अधिकारी
राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय

सिम्ता गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
राकम, सुर्खेत
कर्णाली प्रदेश, नेपाल

प.सं.: २०८१/०८२
च.नं.: ५५६

मिति : २०८१।०७।११

मन्तव्य

तथ्याङ्कलाई विकासको प्रस्थान विन्दु भनिन्छ । तथ्याङ्कले कुनै पनि व्यक्ति वा निकायको तत्कालीन अवस्था दर्शाउछ । उक्त अवस्थाबाट अगाडि बढ्ने कि पछाडि जाने वा यथावत अवस्थामा रहने भन्ने कुरालाई निर्णयमा पुर्याउनका लागि तथ्याङ्क आवश्यक पर्दछ । तथ्याङ्कको अभावमा कुनै पनि बनाइएका नीति, योजनाहरु यथार्थपरक नहुन पनि सक्छन् तर तथ्याङ्कलाई आधार मानेर बनाइएको नीति र योजनाहरु वैज्ञानिक हुन्छन् ।

यसै क्रममा सिम्ता गाउँपालिकाले राष्ट्रिय जनगणना २०७८ का आधारमा जनसांख्यिक प्रतिवेदन तयार गरेको छ । देशको सवैभन्दा ठूलो सर्वेक्षणबाट प्राप्त तथ्याङ्कका आधारमा तयार गरिएको यो प्रतिवेदनले हाम्रो गाउँपालिकामा तयार गरिने नीति र योजनाहरुलाई पारदर्शी र वैज्ञानिक बनाउन मद्दत गर्दछ भन्ने मेरो विश्वास छ । यसै प्रतिवेदनमा समेटिएका शिक्षा, स्वास्थ्य, घर तथा घरायसी सम्वन्धी विवरण आदिले हामी कहाँ छौं ? अब कहाँ पुग्ने भनेर गन्तव्य निर्धारण गर्न पनि सहज हुनेछ भन्ने मलाइ लागेको छ ।

राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालयले हाम्रो गाउँपालिकालाई छनौट गरेर जनसंख्यिक प्रतिवेदन तयारीका लागि अग्रसरता लिएकोमा हामी गौरवान्वित छौं । गाउँपालिकाका सबै शाखाहरुले नीति र योजनाको प्रस्ताव गर्नु अघि यो प्रतिवेदनलाई अध्ययन गर्न म आग्रह पनि गर्दछु । तथ्याङ्कले कुन वडामा कस्तो प्रकारको योजना माग गरेको छ त्यस अनुसार योजनाको प्रस्ताव गर्नका लागि नै यो प्रतिवेदन तयार गरिएको हो ।

राष्ट्रिय जनगणना २०७८ को नतिजाका आधारमा यस सिम्ता गाउँपालिकाको जनसंख्यिक प्रतिवेदन तयार गर्न राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय, द एशिया फाउण्डेसन र अपिल मिडियाले लिएको अग्रसरताप्रति हार्दिक धन्यवाद दिन चाहन्छु । राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालयका विज्ञ समुहको लामो समयको मेहनतपछि नै यो प्रतिवेदन तयार भएको हो । यसमा संलग्न सबै पक्षलाई म फेरी पनि हार्दिक धन्यवाद तथा आभार प्रकट गर्दछु ।

ऐनबहादुर चन्द

अध्यक्ष

मो.नं. ९८५८०७७५०० E-mail: *simtagaupalikaskt@gmail.com* Website: *www.simtamun.gov.np*

"शिक्षा, स्वास्थ्य, पूर्वाधार, पर्यटन, कृषि र प्रविधिः दिगो विकास, सुशासन सिम्तालीको समृद्धि"

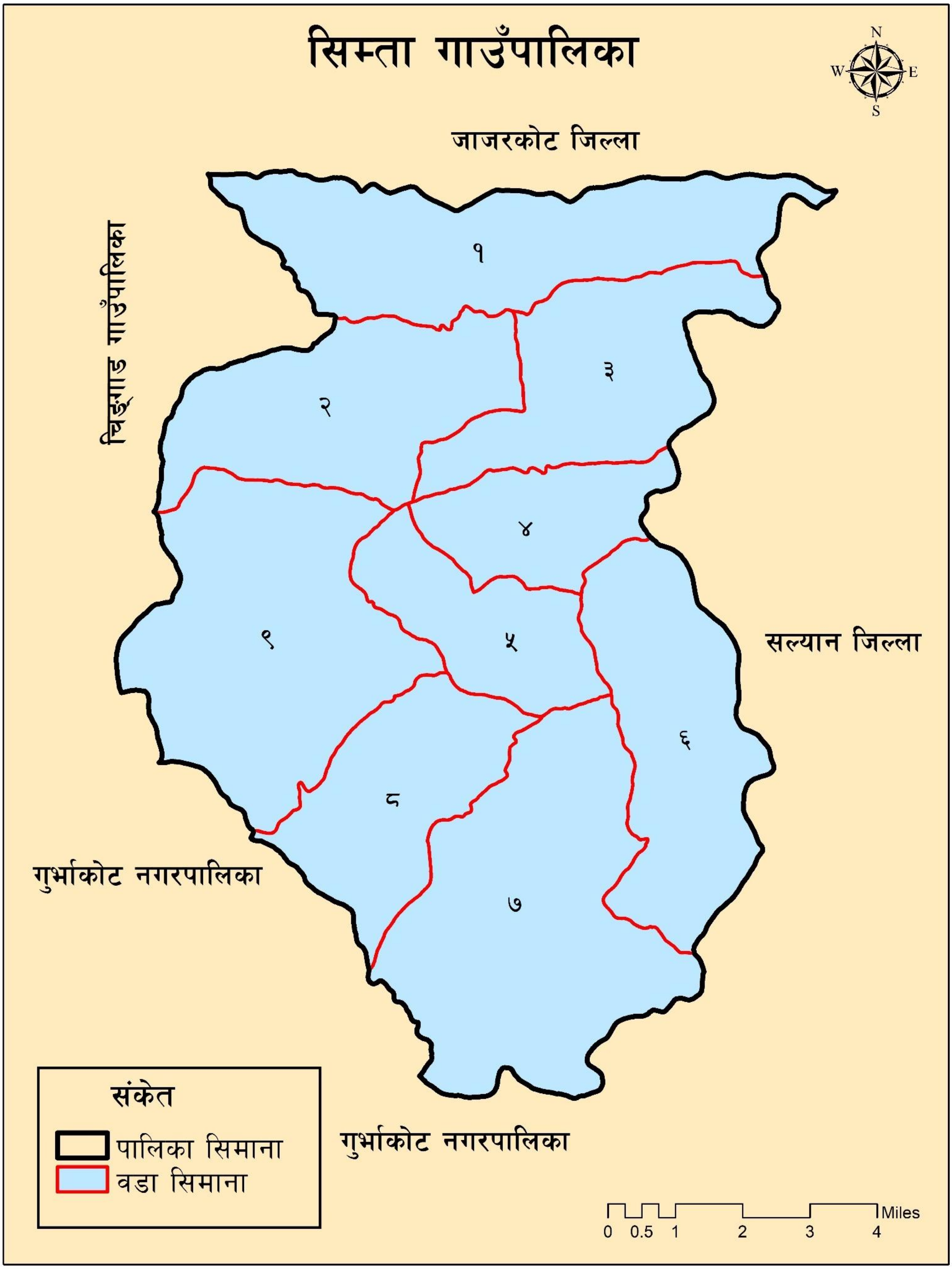

सिम्ता गाउँपालिका
N
W
E
S
जाजरकोट जिल्ला
चिङ्गाड गाउँपालिका
सल्यान जिल्ला
गुर्भाकोट नगरपालिका
गुर्भाकोट नगरपालिका
१
२
३
४
५
६
७
८
९
संकेत
पालिका सिमाना
वडा सिमाना
Miles
0
0.5
1
2
3
4

पुस्तिका तयारीमा संलग्न कर्मचारीहरूको नामावली

समन्वय तथा राय-सुझाव प्रदान गर्नुहुने

१. उपप्रमुख तथ्याङ्क अधिकारी डा. हेमराज रेग्मी

तयारीमा संलग्न कर्मचारी

१. निर्देशक श्री ढुण्डिराज लामिछाने

२. निर्देशक श्री राजन सिलवाल

३. तथ्याङ्क अधिकृत श्री दीनानाथ लम्साल

५. कम्प्युटर अधिकृत श्री डोल नारायण श्रेष्ठ

६. तथ्याङ्क सहायक श्री अशोक न्यौपाने

विषयसूची

विषयसूची ix

तालिका सूची xiii

चित्र सूची xvi

नक्सासूची xviii

खण्ड १: परिचय १

१.१ परिचय १

खण्ड २: जनसाङ्ख्यिक विवरण ३

२.१ जनसङ्ख्या र लैङ्गिक अनुपात ३

२.२ गाउँपालिकाको वि.सं. २०६८ र २०७८ को जनसाङ्ख्यिक स्थिति ४

२.३ सहरी तथा ग्रामीण जनसङ्ख्या ८

२.४ गाउँपालिकाको वडागत लैङ्गिक अनुपात ८

२.५ परिवारको संरचना ११

२.६ परिवारमुली ११

२.६.१ वडागत महिला परिवारमुली १२

२.७ परिवारमुलीसँगको नाताअनुसार जनसङ्ख्या १३

२.८ उमेरगत जनसङ्ख्या १४

२.९ उमेर समूहअनुसार जनसङ्ख्याको संरचना (Population structure by age group) १७

२.१० बृहत् उमेर समूह र विशेष उमेरअनुसारको जनसङ्ख्या १९

२.११ जनसंख्या वृद्धिदर २०

खण्ड ३: जातजाति, भाषा तथा धर्मसम्बन्धी विवरण २१

३.१ गाउँपालिकामा जातजातिको अवस्था २१

३.२ जातजातिअनुसार साक्षरतादर २२

३.३ मातृभाषाको अवस्था २३

३.४ धर्मसम्बन्धी विवरण २४

३.५ दोस्रो भाषाअनुसारको जनसङ्ख्या २५

३.६ नेपालमा बसोबास गर्ने विभिन्न देशका नागरिकको जनसङ्ख्या २५

खण्ड ४: वैवाहिक अवस्थासम्बन्धी विवरण २७

४.१ जनसङ्ख्याको वैवाहिक स्थिति २७

४.२ पहिलो विवाह गर्दाको उमेर २८

४.३ विवाहको औसत उमेर २९

४.४ एकल महिलाको अवस्था ३०

खण्ड ५: ज्येष्ठ नागरिक ३२

५.१ ज्येष्ठ नागरिक र लैङ्गिक अनुपात ३२

५.२ सामाजिक सुरक्षा भत्ता प्राप्त गर्न योग्य ज्येष्ठ नागरिक ३२

५.३ बुद्धयौली जनसङ्ख्या ३३

खण्ड ६: बालबालिकाको स्थिति ३५

६.१ बालबालिकाको जनसङ्ख्या तथा लैङ्गिक अनुपात ३५

६.२ वडाको कुल जनसङ्ख्यामा बालबालिकाको अनुपात ३६

६.३ बाल-आश्रित अनुपात ३७

६.४ बाल विवाह ३८

६.५ बालबालिकाको साक्षरतादर ३९

६.६ अध्ययनरत तथा स्कुलबाहिर रहेका बालबालिकाको विवरण ४०

६.७ बालश्रमको विवरण ४१

६.८ जन्मदर्ताको अवस्था ४२

खण्ड ७: अपाङ्गता भएका व्यक्तिको स्थिति ४४

७.१ अपाङ्गता भएका व्यक्तिको जनसङ्ख्या र लैङ्गिक अनुपात ४४

७.२ अपाङ्गताको प्रकारसम्बन्धी विवरण ४५

७.३ अपाङ्गता भएका व्यक्तिको साक्षरतादर ४७

७.४ अपाङ्गता भएका व्यक्तिको आर्थिक काममा संलग्नताको अवस्था (१० वर्ष वा सोभन्दा माथिका) ४७

खण्ड ८: जनसङ्ख्याको शैक्षिक स्थिति ४९

८.१ साक्षरतादर (५ वर्ष वा सोभन्दा माथिल्लो उमेरका) ४९

८.२ वडाअनुसार साक्षरतादर ४९

८.३ साक्षर जनसङ्ख्याले उत्तीर्ण गरेको तहसम्बन्धी विवरण ५३

८.४ पाँच वर्षदेखि २५ वर्षसम्मका हाल स्कुल गइरहेका वा विगतमा स्कुल गएको जनसङ्ख्याको विवरण ५४

८.५ अध्ययन गरेको विषयक्षेत्र ५५

खण्ड ९: बसाइँसराइसम्बन्धी विवरण ५७

९.१ जन्मस्थानको आधारमा जनसङ्ख्या ५७

९.२ पछिल्लोपटक बसाइँ सरेको स्थानको आधारमा जनसङ्ख्या ५९

९.३ पछिल्लोपटक मुलुकभित्रकै अर्को स्थानबाट यस स्थानमा बसोबास गर्न आउनुको कारण ६०

९.४ यसअघिको बसोबास भएको देश ६१

९.५ विदेशबाट यस स्थानमा बसोबास गर्न आउनुको कारण ६२

खण्ड १०: प्रजननसम्बन्धी विवरण ६३

१०.१ जीवनकालभरि जन्माएका बच्चाको सङ्ख्याअनुसारको महिला ६३

१०.२ महिलाको उमेर समूहअनुसार जीवितै जन्मिएका, जीवितै जन्मिएर मरेका र हालसम्म जीवित बच्चाहरूको सङ्ख्या ६४

१०.३ विगत १२ महिनामा जीवितै बच्चा जन्माएका महिलाहरूको सङ्ख्या र जीवितै जन्मिएका बच्चा ६५

खण्ड ११: आर्थिक क्रियाकलापसम्बन्धी विवरण ६६

११.२ आर्थिक क्रियाकलापसम्बन्धी विवरण ६७

११.३ आर्थिक कामको पेसागत वर्गीकरण अनुसारको जनसङ्ख्या ६८

११.४ आर्थिक कामको औद्योगिक क्षेत्र वर्गीकरणअनुसारको जनसङ्ख्या ६९

११.५ कृषि तथा गैरकृषि क्षेत्रमा संलग्न जनसङ्ख्या ७०

११.६ आर्थिक काममा संलग्नताको प्रकार अनुसारको विवरण ७१

११.७ घरायसी तथा गैरघरायसी क्षेत्रानुसार आर्थिक काममा संलग्नताअनुसार जनसङ्ख्या........ ७२

खण्ड १२: घरको संरचना तथा प्रयोग........ ७४

१२.१ घरको मुख्य प्रयोग ७४

१२.२ घरको तला........ ७५

१२.३ घरको आयु........ ७६

१२.४ घरको स्वामित्व ७७

१२.५ घरको जग ७८

१२.६ घरको बाहिरी गारो........ ८०

१२.७ घरको छानो ८१

१२.८ घरको भुइँ ८२

१२.९ घरको गुणस्तरीयता वर्गीकरणअनुसार परिवारको वितरण ८४

खण्ड १३: पारिवारिक सेवा सुविधा तथा पहुँच ८६

१३.१ परिवारमा खानेपानीको मुख्य स्रोत ८६

१३.२ परिवारमा खाना पकाउन अक्सर प्रयोग गरिने इन्धन........ ८८

१३.३ परिवारमा बत्ती बाल्न अक्सर प्रयोग गरिने स्रोत........ ९०

१३.४ परिवारले प्रयोग गर्ने शौचालय ९१

१३.५ परिवारमा उपलब्ध साधन/सुविधा ९३

१३.६ सम्पन्नताको वर्गीकरणअनुसार परिवारको वितरण ९५

१३.७ आवासीय घर निर्माणमा सरकारी अनुदानप्राप्त परिवार ९६

१३.८ बैंक तथा वित्तीय संस्थामा बैंक खातासम्बन्धी विवरण........ ९७

१३.९ प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा वा तालिम........ ९७

१३.१० बैंक तथा वित्तीय संस्थाबाट ऋण लिएको विवरण........ ९८

१३.११ घर, जग्गामा महिलाको स्वामित्व........ ९८

१३.१२ कृषि बाहेकका साना घरेलु व्यवसाय सञ्चालन गर्ने परिवारको विवरण........ ९९

खण्ड १४: अक्सर विदेश बस्ने जनसङ्ख्या........ १०१

१४.१ परिवारमा अनुपस्थित विदेश........ १०१

१४.२ परिवारमा अनुपस्थित विदेश रहेका व्यक्तिको उमेर समूहअनुसारको विवरण १०१

१४.३ अक्सर विदेश बसोबास गर्ने व्यक्तिको देशअनुसारको विवरण १०२

१४.४ परिवारमा अनुपस्थित विदेश रहेका व्यक्तिको विदेश जानुको कारणअनुसारको विवरण........ १०३

१४.५ परिवारमा अनुपस्थित विदेश रहेका व्यक्तिको जाँदाको अवस्थामा उत्तीर्ण गरेको तहअनुसारको विवरण........ १०४

खण्ड १५: मृत्युसम्बन्धी विवरण १०६

१५.१ मृत्युसम्बन्धी विवरण १०६

१५.२ विगत १२ महिनामा मृत्यु भएको कारण १०७

१५.३ पन्ध्रदेखि ४९ वर्षका महिलाको मृत्यु हुँदाको अवस्था १०७

खण्ड १६: कृषिसम्बन्धी विवरण १०८

१६.१ कृषिसम्बन्धी विवरण १०८

१६.२ जग्गाको उपभोग १०८

१६.३ जग्गाको उपयोग १०९

१६.४ पशुपन्छीको विवरण १०९

खण्डः १७ सारांश तथा निष्कर्ष १११

अनुसूचीहरू ११८

अनुसूची १ः सिम्ता गाउँपालिकामा आर्थिकरुपले सक्रिय जनसङ्ख्या ११९

अनुसूची २ : उमेर समूहअनुसारको जनसङ्ख्या १२०

तालिका सूची

तालिका १ : गाउँपालिकामा रहेका प्रमुख १० ओटा जातजाति तथा ५ ओटा मातृभाषा र धर्म.........१
तालिका २ : परिवार सङ्ख्या, जनसङ्ख्या तथा लैङ्गिक अनुपात.........३
तालिका ३ : गाउँपालिका, नेपालको अन्य स्थान र विदशेमा अक्सर बसोबास गर्ने जनसङ्ख्या.........५
तालिका ४ : वडाअनुसार अक्सर बसोबास, अनुपस्थित स्वदेश र अनुपस्थित विदेशको विवरण.........६
तालिका ५: सिम्ता गाउँपालिकामा लैङ्गिक अनुपात (प्रति १०० महिलामा पुरुष सङ्ख्या).........८
तालिका ६: परिवारको संरचनागत विवरण.........११
तालिका ७ : सिम्ता गाउँपालिकामा पुरुष तथा महिला परिवारमुलीको वितरण.........१२
तालिका ८ : परिवारमुलीसँगको नाताअनुसारको विवरण.........१३
तालिका ९ : उमेरगत (Single Year) जनसङ्ख्या.........१५
तालिका १० : गाउँपालिकामा उमेर समूहअनुसार जनसङ्ख्या.........१८
तालिका ११ : विशेष उमेर समूहअनुसारको जनसङ्ख्या.........१९
तालिका १२ : गाउँपालिकामा जातजातिअनुसारको जनसङ्ख्या.........२१
तालिका १३ : जातजातिको समूह र जनसंख्या.........२२
तालिका १४ : १०० भन्दा बढी सङ्ख्यामा भएका जातजातिको साक्षरतादर.........२३
तालिका १५ : गाउँपालिकामा बोलिने मातृभाषा अनुसारको जनसङ्ख्या.........२३
तालिका १६ : गाउँपालिकामा धर्मअनुसारको जनसङ्ख्या.........२४
तालिका १७: गाउँपालिकामा बोलिने दोस्रो भाषाअनुसारको जनसङ्ख्या.........२५
तालिका १८ : सिम्ता गाउँपालिकामा १० वर्षमाथिको जनसङ्ख्याको वैवाहिक अवस्था.........२७
तालिका १९: उमेर समूहअनुसार पहिलो विवाहसम्बन्धी विवरण.........२८
तालिका २०: वडाअनुसार पहिलो विवाह गर्दाको औसत उमेर.........३०
तालिका २१ : वडाअनुसार एकल महिलाको अवस्था.........३१
तालिका २२: वडाअनुसार ज्येष्ठ नागरिकको सङ्ख्या र लैङ्गिक अनुपात.........३२
तालिका २३: वडाअनुसार बुढ्यौली जनसङ्ख्या र सूचकाङ्क.........३३
तालिका २४: वडाअनुसार बालबालिकाको जनसङ्ख्या र लैङ्गिक अनुपात (०-१७ वर्ष).........३५
तालिका २५ : वडाको कुल जनसङ्ख्यामा बालबालिकाको अनुपात.........३६
तालिका २६: वडाअनुसार बाल-आश्रित अनुपात.........३७
तालिका २७: वडाअनुसार बालविवाहको अवस्था.........३८
तालिका २८ : वडाअनुसार बाल साक्षरतादर.........३९
तालिका २९: अध्ययनरत तथा स्कुल बाहिर रहेका बालबालिकाको विवरण.........४०
तालिका ३० : वडाअनुसार बालश्रमको अवस्था.........४१
तालिका ३१ : वडाअनुसार जन्मदर्ता भएका बालबालकिाको अवस्था.........४२
तालिका ३२ : अपाङ्गताको जनसङ्ख्या र विद्यमानतादर.........४४
तालिका ३३: अपाङ्गतासम्बन्धी वडागत विवरण.........४४
तालिका ३४: अपाङ्गताको प्रकारअनुसारको जनसङ्ख्या वितरण.........४५
तालिका ३५ : वडाअनुसार अपाङ्गता भएका व्यक्तिको आर्थिक काममा संलग्नताको अवस्था.........४७
तालिका ३६ : गाउँपालिकाका वडाअनुसार साक्षरतादर.........५०
तालिका ३७ : साक्षर जनसङ्ख्याले उत्तीर्ण गरेको तह.........५३
तालिका ३८ : पाँच वर्षदेखि २५ वर्षसम्मका हाल स्कुल गइरहेका वा विगतमा स्कुल गएको जनसङ्ख्याको विवरण.........५४
तालिका ३९ : अध्ययन गरेको क्षेत्रअनुसारको विवरण.........५५
तलिका ४० : जन्मस्थानको आधारमा जनसङ्ख्या.........५७
तालिका ४१ : वडा अनसार जन्मस्थानको आधारमा जनसङ्ख्या.........५८
तालिका ४२ : यसअघि विदेशमा बसोबास हुनेले बसोवास गरेको देश.........६१

तालिका ४३ : यसअघिको बसोबास विदेश हुनेको यस पालिकामा बसोवास गर्न आउनुको कारण......६२
तालिका ४४ : १५ वर्षदेखि ४९ वर्षको महिलाले हालसम्म जीवित जन्माएको बच्चाको सङ्ख्या र महिलाको उमेर समूहको आधारमा जनसङ्ख्या......६३
तालिका ४५ : १५ देखि ४९ वर्षको महिलाले अहिलेसम्म जन्माएका जीवित बच्चा, जीवित जन्मेर मरेका बच्चा र अहिलेसम्म जीवित रहेका बच्चाको सङ्ख्या६४
तालिका ४६ : १५ वर्ष देखि ४९ वर्षका महिलाले विगत १ वर्षमा जीवित जन्माएको बच्चाको सङ्ख्याको आधारमा उमेर समूहअनुसार महिलाको सङ्ख्या...... ६५
तालिका ४७ : आर्थिक काम गरेको अवधिको आधारमा जनसङ्ख्याको वितरण (१० वर्ष वा सोभन्दा बढी)......६६
तालिका ४८ : आर्थिक क्रियाकलापमा संलग्नता अनुसारको जनसङ्ख्या (१० वर्ष वा सोभन्दा बढी उमेरका...... ६७
तालिका ४९: आर्थिक रूपले सक्रिय जनसङ्ख्याको मुख्य पेसा अनुसारको विवरण (१० वर्ष वा सोभन्दा बढी उमेरका)......६८
तालिका ५० : आर्थिक रूपले सक्रिय जनसङ्ख्याको मुख्य औद्योगिक क्षेत्र अनुसारको विवरण (१० वर्ष वा सो भन्दा बढी उमेरका) ६९
तालिका ५१: वडाअनुसार कृषि तथा गैरकृषि काममा संलग्न जनसङ्ख्या (%)......७१
तालिका ५२ .: रोजगारीको अवस्थाअनुसार आर्थिक रूपले सक्रिय जनसङ्ख्याको विवरण ७२
तालिका ५३ : घरायसी तथा गैरघरायसी क्षेत्रानुसार आर्थिक काममा संलग्नताअनुसार जनसङ्ख्या विवरण ७२
तालिका ५४ : घरको मुख्य प्रयोग अनुसारको विवरण (% मा)......७४
तालिका ५५ : घरको तला अनुसारको विवरण (% मा)...... ७५
तालिका ५६ : घरको आयु अनुसारको विवरण (% मा)...... ७६
तालिका ५७: घरको स्वामित्वअनुसार पारिवारिक विवरण (%)......७७
तालिका ५८ : घरको जगअनुसार पारिवारिक वितरण ७८
तालिका ५९ : घरको बाहिरी गारोअनुसार पारिवारिक वितरण ८०
तालिका ६० : गाउँपालिकामा घरको छानोको प्रकारअनुसार परिवारको विवरण...... ८१
तालिका ६१: घरको भुइँको बनोटअनुसार परिवारको विवरण ८३
तालिका ६२ : वडाअनुसार परिवारले प्रयोग गर्ने घरको गुणस्तरीयता वर्गीकरण ८४
तालिका ६३ : खानेपानीको स्रोतअनुसार परिवारको वितरण...... ८६
तालिका ६४ : खाना पकाउन अक्सर प्रयोग गरिने इन्धनअनुसार परिवारको विवरण ८८
तालिका ६५ : बत्ती बाल्ने स्रोतको आधारमा परिवारको वितरण......९०
तालिका ६६: परिवारले प्रयोग गर्ने शौचालयको प्रकार......९१
तालिका ६७ : परिवारमा उपलब्ध सेवा सुविधाको अवस्था ९४
तालिका ६८ : सम्पन्नताको पञ्चमकअनुसार परिवारको वितरण (%)......९५
तालिका ६९ : आवासीय घर निर्माणमा सरकारी अनुदानप्राप्त परिवारको विवरण (% मा) ९६
तालिका ७० : बैक तथा वित्तीय संस्थामा बैंक खातासम्बन्धी विवरण (% मा) ९७
तालिका ७१: प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा वा तालिम लिएको परिवार तथा जनसङ्ख्या विवरण (% मा)...... ९७
तालिका ७२: बैक तथा वित्तीय संस्थाबाट ऋण लिएका परिवारको विवरण (% मा)......98
तालिका ७३ : वडाअनुसार महिलाको नाममा घर, जग्गा वा घर र जग्गा दुबै हुने परिवार......99
तालिका ७४: साना घरेलु व्यवसाय सञ्चालन गर्ने परिवारको वितरण ९९
तालिका ७५ : क्षेत्रअनुसार साना घरेलु व्यवसाय सञ्चालन गर्ने परिवार......१००
तालिका ७६ : परिवारमा अनुपस्थित विदेश रहेका परिवारको सङ्ख्या १०१
तालिका ७७ : परिवारमा अनुपस्थित विदेश रहेका व्यक्तिहरूको विदेश जाँदाको उमेर तथा लिङ्गअनुसारको विवरण...... १०१
तालिका ७८: परिवारमा अनुपस्थित विदेश रहेका व्यक्ति तथा देश अनुसारको विवरण १०२
तालिका ७९: परिवारमा अनुपस्थित विदेश रहेका व्यक्तिको कारण अनुसारको विवरण...... १०३
तालिका ८० : परिवारमा अनुपस्थित विदेश रहेका व्यक्तिको जाँदाको अवस्थाको शैक्षिक तह १०४
तालिका ८१ : मृत्यु भएका पुरूष तथा महिलाको विवरण (% मा) १०६
तालिका ८२: मृत्यु भएका व्यक्तिको मृत्युको कारण १०७
तालिका ८३ : १५ देखि ४९ वर्षका महिलाको मृत्यु हुँदाको कारणजन्य अवस्था......१०७
तालिका ८४: कृषक सङ्ख्या, चलन गरेको जग्गाको क्षेत्रफल, कित्ता सङ्ख्या र सिंचित क्षेत्रफल १०८
तालिका ८५ : कृषक परिवारले चलन गरेको जग्गाको उपभोग......१०८

तालिका ८६ : कृषक परिवारले चलन गरेको जग्गाको उपयोग..१०९
तालिका ८७ : पशुपन्छी पालन गरेको कृषकको विवरण..१०९
तालिका ८८ : पाल्तु चौपाया र पन्छीको सङ्ख्या र कृषक परिवार..११०

चित्र सूची

चित्र १ : वडा तहमा लैङ्गिक अनुपातको अवस्था (%)........३
चित्र २ : गाउँपालिकाको कुल जनसङ्ख्यामध्ये वडागत वितरण (२०७८)........४
चित्र ३ : वि.सं. २०६८ र २०७८ को वडागत जनसङ्ख्या वितरण (%)........५
चित्र ४ : गाउँपालिकामा वडाअनुसारको लैङ्गिक अनुपात........८
चित्र ५ : लैङ्गिक र उमेर समूह अनुसार परिवारमुलीको वितरण........१२
चित्र ६ : वडाअनुसार महिला परिवारमुली भएको परिवार प्रतिशतमा........१३
चित्र ७ : लैङ्गिक रूपमा परिवारमुली (% मा) (कुल परिवार सङ्ख्याको)........१४
चित्र ८ : गाउँपालिकाको जनसङ्ख्या पिरामिड........१७
चित्र ९ : सिम्ता गाउँपालिकाको वडास्तरको जनसंख्या वृद्धिदर........२०
चित्र १० : गाउँपालिकामा रहेको प्रमुख १० जातजातिको विवरण (% मा)........२१
चित्र ११ : गाउँपालिकामा १०० भन्दा बढी व्यक्तिले बोल्ने मातृभाषाको विवरण (% मा)........२४
चित्र १२ : गाउँपालिकामा धर्मअनुसारको विवरण (% मा)........२४
चित्र १३ : दश वर्षमाथिको जनसङ्ख्याको वैवाहिक अवस्था........२७
चित्र १४ : दश वर्ष वा सोभन्दा माथिको जनसङ्ख्यामा पुरुष र महिलाको वैवाहिक उमेर (%)........२९
चित्र १५: वडाअनुसार विवाह गर्ने औसत उमेर........३०
चित्र १६ : वडाअनुसार एकल महिलाको प्रतिशत........३१
चित्र १७ : वडाअनुसार ६८ र सोभन्दा माथिका जनसङ्ख्या (प्रतिशत)........३३
चित्र १८ : वडाअनुसार बुढ्यौली जनसङ्ख्या र सूचकाङ्क **(प्रतिशत)**........३४
चित्र १९: वडाअनुसार बालबालिकाको लैङ्गिक अनुपात........३५
चित्र २० : वडाअनुसार बाल आश्रित अनुपात........३७
चित्र २१ : वडाअनुसार बाल विवाहको विद्यमानता स्थिति........३८
चित्र २२ : वडाअनुसार बालबालिकाको साक्षरतादर........३९
चित्र २३ : वडागत रुपमा अध्ययनरत तथा स्कुल बाहिर रहेका बालबालिकाको........४१
चित्र २४ : वडाअनुसार बालश्रम (गैरघरायसी र घरायसी क्षेत्र)........४२
चित्र २५ : वडाअनुसार जन्मदर्ताको अवस्था........४३
चित्र २६ : वडाअनुसार अपाङ्गता विद्यमानतादर........४५
चित्र २७: अपाङ्गताको प्रकारअनुसारको जनसङ्ख्या (% मा)........४६
चित्र २८: अपाङ्गता भएका व्यक्तिको साक्षरतादर........४७
चित्र २९ : गाउँपालिकाको २०६८ र २०७८ को साक्षरतादर (% मा)........४९
चित्र ३० : वडाअनुसार साक्षरतादर (% मा)........५१
चित्र ३१ : गाउँपालिकाका ५ वर्ष वा सोभन्दा बढी उमेरका जनसंख्याले उत्तीर्ण गरेको तह (% मा)........५३
चित्र ३२: अध्ययन गरेको विषयक्षेत्र अनुसारको विवरण........55
चित्र ३३ : अर्को स्थानीय तह वा जिल्लामा जन्म भई यस सिम्ता गाउँपालिकामा बसोबास गर्ने........५८
चित्र ३४ : यस अघिको बसोबासको स्थानको आधारमा जनसंख्या प्रतिशतमा........५९
चित्र ३५ : अर्को पालिका र अर्को जिल्लाबाट यस पालिकामा बसोबास गर्न आउनुको कारण (% मा)........६१
चित्र ३६: विदेशबाट यस पालिकामा बसोबास गर्न आउनुको कारण (% मा)........६२
चित्र ३७: अवधिका आधारमा आर्थिक काममा सक्रिय र निष्क्रिय जनसङ्ख्या (%)........६६
चित्र ३८ : आर्थिक रूपले सक्रिय जनसङ्ख्याको मुख्य पेसा अनुसारको विवरण........६९
चित्र ३९ : औद्योगिक क्षेत्रअनुसार आर्थिक काममा संलग्न जनसङ्ख्या (%)........७०
चित्र ४० : वडाअनुसार गैरकृषि क्षेत्रका आर्थिक काममा संलग्न जनसङ्ख्या (%)........७१
चित्र ४१ : घरायसी तथा गैरघरायसी क्षेत्रानुसार आर्थिक काममा संलग्नताअनुसार जनसङ्ख्या (%)........७३

चित्र ४२ : प्रमुख प्रयोगअनुसार घरको वितरण (%) ७४
चित्र ४३ : उमेर समूहअनुसार घरको आयु (%) ७६
चित्र ४४: घरको स्वामित्वअनुसार पारिवारिक विवरण, २०६८ र २०७८ .... ७८
चित्र ४५ : घरको जगअनुसार पारिवारिक वितरण (%), २०६८ र २०७८ .... ७९
चित्र ४६ : घरको बाहिरी गारोअनुसार पारिवारिक वितरण ८०
चित्र ४७: गाउँपालिकामा घरको छानोको प्रकारअनुसार परिवारको विवरण (% मा), २०६८ र २०७८ .... ८२
चित्र ४८ : वडा अनुसार घरको भुइँको माटो भएका परिवारको विवरण (% मा) ८३
चित्र ४९ : वडाअनुसार घरको गुणस्तरका आधारमा परिवार प्रतिशतमा ८५
चित्र ५० : खानेपानीको स्रोतअनुसार परिवारको वितरण, २०६८ र २०७८ .... ८७
चित्र ५१ : वडाअुनसार खानेपानीको स्रोतमा मूल धारा र अन्य प्रयोग गर्ने परिवार (%) ८७
चित्र ५२ : गत एक दशकमा भएको परिवर्तन (% मा) ८९
चित्र ५३: वडाअनुसार खाना पकाउने इन्धन एल. पी. ग्यास प्रयोग गर्ने परिवार ८९
चित्र ५४ : बत्ती बाल्ने स्रोतको आधारमा परिवारको दशकीय वितरण ९१
चित्र ५५ : शौचालय प्रयोग गर्ने परिवारको दशकीय परिवर्तन (%) ९२
चित्र ५६ : साधारण शौचालय भएका परिवारको वडागत विवरण (%) ९३
चित्र ५७: परिवारमा उपलब्ध सेवा सुविधाको अवस्था ९५
चित्र ५८ : सम्पन्नताको वर्गीकरणअनुसार परिवारको वितरण (प्रतिशत) ९६
चित्र ५९: घर र जग्गामा महिलाको स्वामित्व (%) ९८
चित्र ६० : कृषिबाहेक साना घरेलु व्यवसाय सञ्चालन गरेका परिवार (%) १००
चित्र ६१ : विदेशमा अनुपस्थित पुरूष र महिलाको उमेर समूह अनुसारको वितरण प्रतिशतमा १०२
चित्र ६२ : पुरूष र महिलाको गन्तव्य देश/क्षेत्र (%) १०२
चित्र ६३ : गाउँपालिकाबाट परिवारमा अनुपस्थित विदेश रहेका व्यक्तिहरूको विदेश जाने प्रमुख कारण (%) १०३
चित्र ६४ : परिवारमा अनुपस्थित विदेश रहेका व्यक्तिको जाँदाको अवस्थाको शैक्षिक तह १०५

नक्सासूची

नक्सा १ : सिम्ता गाउँपालिकाको वडाअनुसारको जनसङ्ख्या वितरण ७
नक्सा २ : गाउँपालिकाको वडाअनुसार जनघनत्व १०
नक्सा ३ : वडाअनुसारको साक्षरतादर....... ५१

तथ्याङ्कमा सिम्ता गाउँपालिका : (राष्ट्रिय जनगणना, २०७८)

विवरण	तथ्याङ्क
परिवार संख्या	६,०६२
जम्मा जनसङ्ख्या	२४,०८३
पुरुष	१०,६२०
महिला	१३,४६३
औसत परिवार संख्या	३.९७
लैङ्गिक अनुपात	७८.९
वार्षिक जनसङ्ख्या वृद्धिदर	-०.६८
जनघनत्व	१००
१६ देखि ४० वर्षका युवाको जनसङ्ख्या	४,०९०
ज्येष्ठ नागरिक (६० वर्ष माथि)	२,४३९
६८ वर्ष र सोभन्दा माथिको जनसङ्ख्या	१,२३८
६५ वर्ष र सोभन्दा माथिको जनसङ्ख्या	१,६१७
बालबालिका (०-१७) (% मा)	३९.८
अनुपस्थित विदेश (जना)	३,८४४
एकल परिवार (% मा)	४९.१
संयुक्त परिवार (% मा)	५०.९
महिला परिवारमुली (% मा)	५३.३
साक्षरतादर (% मा)	
पुरुष	८४.५
महिला	७०.४
बालबालिकाको साक्षरता दर	९७.३
विवाहित (% मा)	
पुरुष	६५.३
महिला	६१.१
बालविवाह	२७.६
एकल महिला	७.०
आश्रित बालबालिका अनुपात (% मा)	५६.६
आश्रित ज्येष्ठ नागरिक अनुपात (% मा)	६.७
अपाङ्गता (% मा)	२.४

विवरण	तथ्याङ्क
जन्मदर्ता (५ वर्ष मुनिका) (५ मा)	८२.०
घरको स्वामित्व (५ मा)	
आफ्नै	९८.१
भाडामा	१.५
घरको जग (५ मा)	
माटोजडित इँटा/ढुङ्गा	८६.७
सिमेन्टजडित इँटा/ढुङ्गा	५.७
घरको छाना (५ मा)	
जस्ता/टिन/च्यादर	७६.५
सिमेन्ट/ढलान	५.७
परिवारमा खानेपानीको मुख्य स्रोत (५ मा)	
घर परिसरभित्र र बाहिरको धारा/पाइप	९१.२
मुल धारा	६.३
परिवारमा खाना पकाउन अक्सर प्रयोग गरिने इन्धन (५ मा)	
एल.पी.ग्यास	११.४
काठ/दाउरा	८८.५
परिवारमा बत्ती बाल्न अक्सर प्रयोग गरिने स्रोत (५ मा)	
बिजली	२५.५
सोलार/सौर्यउर्जा	७२.८
कृषि बाहेकका साना घरेलु व्यवसाय सञ्चालन गर्ने परिवार (५ मा)	
शौचालय नभएको परिवार (५ मा)	०.७
महिलाको नाममा घर, जग्गा वा दुवै हुने परिवार (५ मा)	८.४
कृषि क्षेत्रमा संलग्न जनसङ्ख्या प्रतिशत	८५.०
गैरकृषि आर्थिक काममा संलग्न जनसङ्ख्या प्रतिशत	१५.०
आर्थिक काममा संलग्नता (५ मा)	
गैरघरायसी क्षेत्रमा संलग्न जनसङ्ख्या प्रतिशत	१०.६
घरायसी क्षेत्रमा संलग्न जनसङ्ख्या प्रतिशत	६६.९
आर्थिक काम नगर्ने	२२.५

खण्ड १: परिचय

१.१ परिचय

गाउँपालिकाको पृष्ठभूमि

सुर्खेत जिल्लाको पूर्वउत्तरमा अवस्थित यस सिम्ता गाउँपालिलका साबिकका घोरेटा, काफलकोट, आग्रीगाउँ, बजेडीचौर, राकम, काप्रिचौर, डाँडाखाली र खानीखोलासमेत गरी आठओटा गाउँ विकास समिति मिलेर गठन भएको गाउँपालिका हो । यस गाउँपालिकालाई ९ ओटा वडामा विभाजन गरिएको छ। गाउँपालिकाको कार्यालय वडा नं. ६ स्थित राकममा रहेको छ।

नेपाल सरकारको वि.सं. २०७३ फागुन २७ गतेको निर्णयानुसार साविकका ८ ओटा गाविसहरूलाई एक आपसमा गाभेर ९ ओटा वडामा विभाजन गरी सिम्ता गाउँपालिकाको संरचना तयार पारिएको हो। कुल २४१ वर्ग कि.मि. क्षेत्रफमा फैलिएको यो गाउँपालिका जनसङ्ख्याको हिसाबले सुर्खेत जिल्लाको दोस्रो सानो गाउँपालिका हो । भेरी नदीको पश्चिमी किनारामा यो गाउँपालिका अवस्थित छ । वि.सं. २०७८ को जनगणनाअनुसार यहाँको कुल जनसङ्ख्या २४,०८३ रहेको छ भने वार्षिक जनसङ्ख्या वृद्धिदर ऋणात्मक अर्थात् –०.६८ प्रतिशत रहेको छ । यस गाउँपालिकाको कुल भूभागमध्ये ३४ प्रतिशत (७७१२ हेक्टर) कृषि भूमि ५६ प्रतिशत (१२८२२ हेक्टर) भूभाग वनले ढाकेको छ र भेरी नदीलगायत पर्याप्त संख्यामा खोलानालासमेत रहेका छन् । बाँकी रहेको १० प्रतिशत भूभाग नदीनाला, तालतलैया, सिमसार, सडक र आवास क्षेत्रमा रहेको देखिन्छ ।[1]

यस गाउँपालिकामा पर्यटन, कृषि र पशुपालनको विशेष सम्भावना रहेको देखिन्छ। सामाजिक संरचनाका दृष्टिले यस गाउँपालिकामा ब्राह्मण, क्षेत्री, आदिबासी जनजाति, दलित र अल्पसङ्ख्यकहरूको बसोबास रहेको देखिन्छ। अधिकांश बासिन्दाले नेपाली भाषालाई नै मातृभाषाको रूपमा व्यवहार गरेको देखिन्छ । धार्मिक तथा सांस्कृतिक सम्पदाको रूपमा यहाँ शिवालय मन्दिर, दारेथान, पातिहाल्ना कृष्ण मन्दिर, जारकोटको डाँडामन्दिर, राजकाँडा दरबार आदि पर्दछन् ।

सिम्ता नामकरण

यस क्षेत्रमा प्रशस्त सल्लाको रुख पाइन्छ । वयस्क सल्लाको रुखमा फल्ने फललाई सिम्टा भनिन्छ । यस्तो सिम्टाको बियाँलाई सिम्टी भन्ने गरिन्छ। प्रशस्त सिम्टा पाइने भएकोले यस दरा (गाउँहरुको सानो समूह) को नाम विगतमा सिम्टादरा रहेको र यही सिम्टा शब्द अपभ्रंश भएर सिम्ता हुन गएको जनविश्वास छ । त्यस्तै सल्लाको रुखमा फल्ने फल र यस गाउँपालिकाको हालको नक्सा पनि सोही सिम्टासँग मिल्दोजुल्दो देखिन्छ।

यसको नामकरणका पछाडि थप कारण पनि रहेको छ । किम्बदन्तीअनुसार यस क्षेत्रमा प्रचुर मात्रामा तामाखानी रहेको थियो । खानीखोलास्थित काडासिम्तामा तामाखानी रहेको थियो जहाँ सिमतामा पाइन्थ्यो । प्रशस्त सिमतामा पाइने भएकोले पनि यस क्षेत्रलाई सिमतामा भन्न थालिएको र सोही नाउँ बिस्तारै अपभ्रंश भएर सिम्ता रहेको मान्यता छ।[2]

सिम्ता गाउँपालिकाको गठन: साबिकका घोरेटा, काफलकोट, आग्रीगाउँ, बजेडीचौर, राकम, काप्रिचौर, डाँडाखाली र खानीखोला मिलेर स्थापना भएको हो ।

सिमाना:
पूर्व : सल्यान जिल्ला
पश्चिम र उत्तर : चिङ्गड गाउँपालिका
उत्तर : जाजरकोट जिल्ला
दक्षिण पश्चिम : गुर्भाकोट नगरपालिका

तालिका १ : गाउँपालिकामा रहेका प्रमुख १० ओटा जातजाति तथा ५ ओटा मातृभाषा र धर्म

क्र.सं.	प्रमुख १० जाति	%	क्र.सं.	जातजाति	%	क्र.सं.	प्रमुख भाषा	%	क्र.सं.	प्रमुख धर्म	%
१	क्षेत्री	४०.६	६	सन्यासी/दशनामी	२.२	१	नेपाली	९९.८	१	हिन्दु	९५.९
२	विश्वकर्मा/कामी	२१.७	७	बादी	१.४	२	मगर ढुट	०.१	२	क्रिस्चियन	३.८
३	ठकुरी	१५.७	८	मिजार/सार्की	०.९	३	भोजपुरी	०.१	३	बौद्ध	०.३

[1] सिम्ता गाउँपालिका सुर्खेत पार्श्वचित्र २०७५, पृष्ठ २

[2] पूर्ववत्

क.सं.	प्रमुख १० जाति	%	क.सं.	जातजाति	%	क.सं.	प्रमुख भाषा	%	क.सं.	प्रमुख धर्म	%
४	मगर	९.१	९	सुनुवार	०.७	४	तामाङ	०.०४	४	इस्लाम	०.०३
५	परियार/दमाई	५.३	१०	गाइने	०.२	५	अन्य	०.१	५	किराँत	०.०१

स्रोतः राष्ट्रिय जनगणना २०७८

खण्ड २: जनसाङ्ख्यिक विवरण

२.१ जनसङ्ख्या र लैङ्गिक अनुपात

वि.सं. २०७८ को राष्ट्रिय जनगणनानुसार सिम्ता गाउँपालिकामा ६०६२ परिवार र कुल जनसङ्ख्या २४,०८३ रहेको छ । कुल जनसङ्ख्यामा पुरुष १०,६२० (४४.१%) र महिला १३,४६३ (५५.९%) रहेका छन् । यहाँको औसत परिवार सङ्ख्या ३.९७ जना रहेको छ अर्थात् १०० ओटा परिवारमा ३८७ जना अक्सर बसोबास गर्ने सदस्य रहेका छन् । यस गाउँपालिकाको लैङ्गिक अनुपात ७८.९ रहेको छ । यस अनुपातले प्रति १००० जना महिला बराबर करिब ७८९ जना पुरुष रहेका छन् भन्ने देखिन्छ । यो अनुपातले यहाँ पुरुषको संख्या निकै कम छ भन्ने देखाएको छ ।

यस गाउँपालिकामा ३ ओटा संस्थागत परिवारहरूमा कुल ४२ जनसङ्ख्या रहेको देखिन्छ जसमध्ये २६ जना पुरुष र १६ जना महिला रहेका छन् । स्मरणीय छ कि संस्थागत परिवारमा सेना र प्रहरीको ब्यारेकमा बस्ने सेना तथा प्रहरी, छात्राबासमा बस्ने विद्यार्थी, बालगृहमा बस्ने बालबालिका, कारागारमा बस्ने कैदी, वृद्धाश्रममा बस्ने वृद्धवृद्धा आदि समावेश भएका हुन्छन् ।

वि.सं. २०६८ मा सिम्ता गाउँपालिकामा ५०९४ परिवार र कुल २५,८४५ जनसङ्ख्या रहेको थियो ।

जनघनत्व सम्बन्धमा यस गाउँपालिकामा प्रतिवर्ग किलोमिटर क्षेत्रफलभित्र १०० जना मानिस बसोबास गर्दछन् । पछिल्लो जनगणना २०७८ अनुसार यस गाउँपालिकाको वार्षिक जनसङ्ख्या वृद्धिदर –०.६८ प्रतिशत रहेको छ (तालिका २) ।

तालिका २: परिवार सङ्ख्या, जनसङ्ख्या तथा लैङ्गिक अनुपात

क्षेत्र	२०६८			२०७८								वार्षिक जनसंख्या वृद्धिदर
	परिवार संख्या	जनसंख्या	वडाको प्रतिशत	परिवार संख्या	जनसंख्या			वडाको प्रतिशत	औसत परिवार आकार	लैङ्गिक अनुपात	जनघनत्व	
					जम्मा	पुरुष	महिला					
सिम्ता	५,०९४	२५,८४५	१००	६,०६२	२४,०८३	१०,६२०	१३,४६३	१००	३.९७	७८.९	१००	–०.६८
वडा												
१	५३०	३,१६२	१२.२	६५१	२८९२	१२६४	१६२८	१२.०	४.४४	७७.६	८८	–०.८६
२	५८४	३,५९९	१३.९	६७२	२९७८	१२५५	१७२३	१२.४	४.४३	७२.८	१११	–१.८२
३	५०९	२,७०७	१०.५	६२१	२५०१	१०७८	१४२३	१०.४	४.०३	७५.८	१०६	–०.७६
४	४०४	२,००६	७.८	४०५	१५९०	६८८	९०२	६.६	३.९३	७६.३	१२०	–२.२३
५	४६१	२,१२६	८.२	६२२	२२४२	९५८	१२८४	९.३	३.६०	७४.६	१५१	०.५१
६	८००	३,६४०	१४.१	१११३	४२३५	१९१४	२३२१	१७.६	३.८१	८२.५	१५६	१.४५
७	५९८	२,८७५	११.१	६९४	२७६९	१२६२	१५०७	११.५	३.९९	८३.७	६४	–०.३६
८	५४१	२,४९३	९.६	५७६	२२०२	९९८	१२०४	९.१	३.८२	८२.९	१०९	–१.१९
९	६६७	३,२३७	१२.५	७०८	२६७४	१२०३	१४७१	११.१	३.७८	८१.८	६८	–१.८३

स्रोत: राष्ट्रिय जनगणना २०६८ र २०७८

जनसङ्ख्याको विश्लेषणमा लैङ्गिक अनुपात अत्यन्त महत्वपूर्ण आयाम हो । पुरुष र महिलाको जनसङ्ख्यामा विद्यमान रहन सक्ने समता वा विषमतालाई लैङ्गिक अनुपातले प्रतिविम्बित गर्दछ । त्यसैगरी भविष्यमा कुनै स्थान विशेषको जनसङ्ख्यामा हुनसक्ने परिवर्तनका साथसाथै समाजमा पुरुष र महिलाको उपस्थिति र गैरउपस्थितिका सवाललाई समेत लैङ्गिक अनुपातले उजागर गर्दछ । सबैभन्दा उच्च (८३.७) लैङ्गिक अनुपात भएको वडा नं. ७ हो भने सबैभन्दा न्यून (७२.८) लैङ्गिक अनुपात वडा नं. २ मा रहेको छ । गाउँपालिकाको समग्र लैङ्गिक अनुपात (७८.९) भन्दा कम लैङ्गिक अनुपात हुने वडाहरू ५ ओटा र बढी हुने वडाहरू ४ ओटा रहेका छन् जसलाई चित्रमा ठाडो रातो धर्काेद्वारा संकेत गरिएको छ (चित्र १) ।

चित्र १ : वडा तहमा लैङ्गिक अनुपातको अवस्था (%)

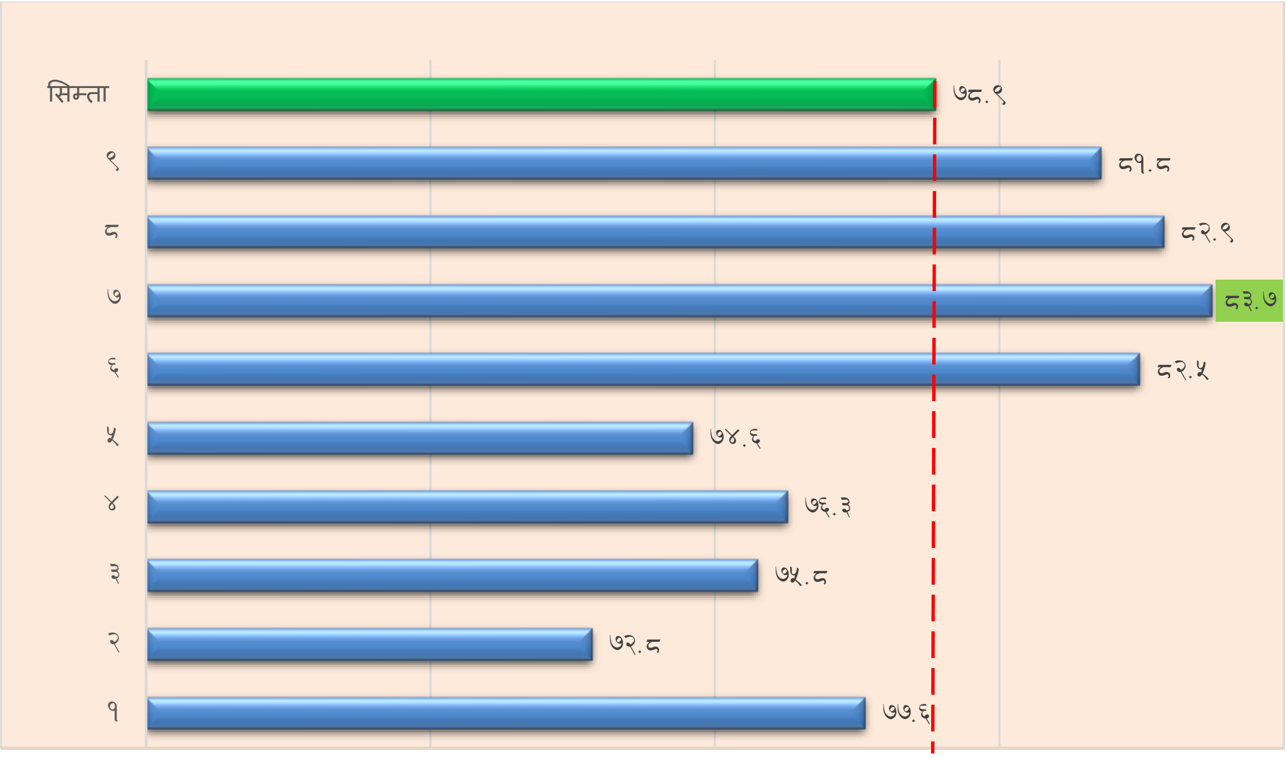

२.२ गाउँपालिकाको वि.सं. २०६८ र २०७८ को जनसाङ्ख्यिक स्थिति

वि.सं. २०६८ र २०७८ को तुलना गर्दा यस गाउँपालिकाका अधिकांश वडामा जनसङ्ख्या घटेको र केही वडामा बढेको देखिन्छ। विगत १० वर्षमा जनसङ्ख्या बढेका वडाहरू क्रमश: ५ र ६ हुन्। बाँकी सबै वडामा जनसङ्ख्या घटेको छ। राष्ट्रिय जनगणनाअनुसार वडा तहमा सर्वाधिक (१७.६%) जनसङ्ख्या वडा नं. ६ मा छ भने सबैभन्दा कम (६.६%) जनसङ्ख्या वडा नं. ४ मा रहेको देखिन्छ। वडा विशेषमा जनसङ्ख्या घटबढ हुनुमा विविध कारण अन्तरनिहीत हुनसक्छन्। तिनको बेग्लै अध्ययन हुनसक्छ।

चित्र २: गाउँपालिको कुल जनसङ्ख्यामध्ये वडागत वितरण (२०७८)

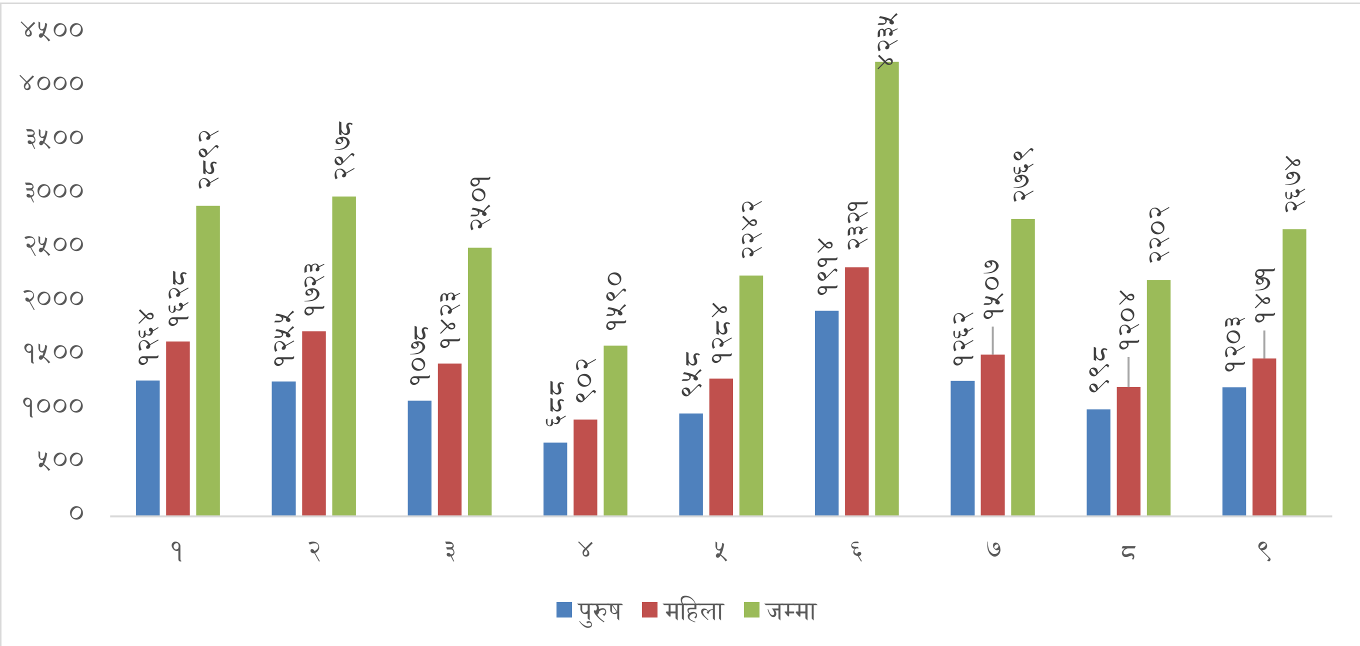

यस गाउँपालिकाको वि.सं. २०६८ र २०७८ को वडागत जनसङ्ख्यामा आएको परिवर्तन चित्र ३ मा प्रस्तुत गरिएको छ। विगत १० वर्षमा वडा नं. ५, ६ र ७ मा जनसङ्ख्या बढेको छ तर बाँकी ६ ओटा वडाहरुमा जनसंख्या घटेको छ। सबैभन्दा बढी वडा नं. ४ मा पछिल्लो दश वर्षमा १.२ प्रतिशत विन्दुले जनसङ्ख्या घटेको छ। जनसङ्ख्या वृद्धि देखिएका वडाहरूमध्ये उच्चतम जनसङ्ख्या वृद्धिदर वडा नं. ६ मा रहेको छ जहाँ पछिल्लो दश वर्षमा ३.५ प्रतिशत विन्दुले जनसङ्ख्या बढेको छ भने वडा नं. ५ मा पनि जनसङ्ख्या वृद्धि भएको देखिन्छ जुन १.१ प्रतिशत विन्दुले बढेको छ।

चित्र ३ : वि.सं. २०६८ र २०७८ को वडागत जनसङ्ख्या वितरण (%)

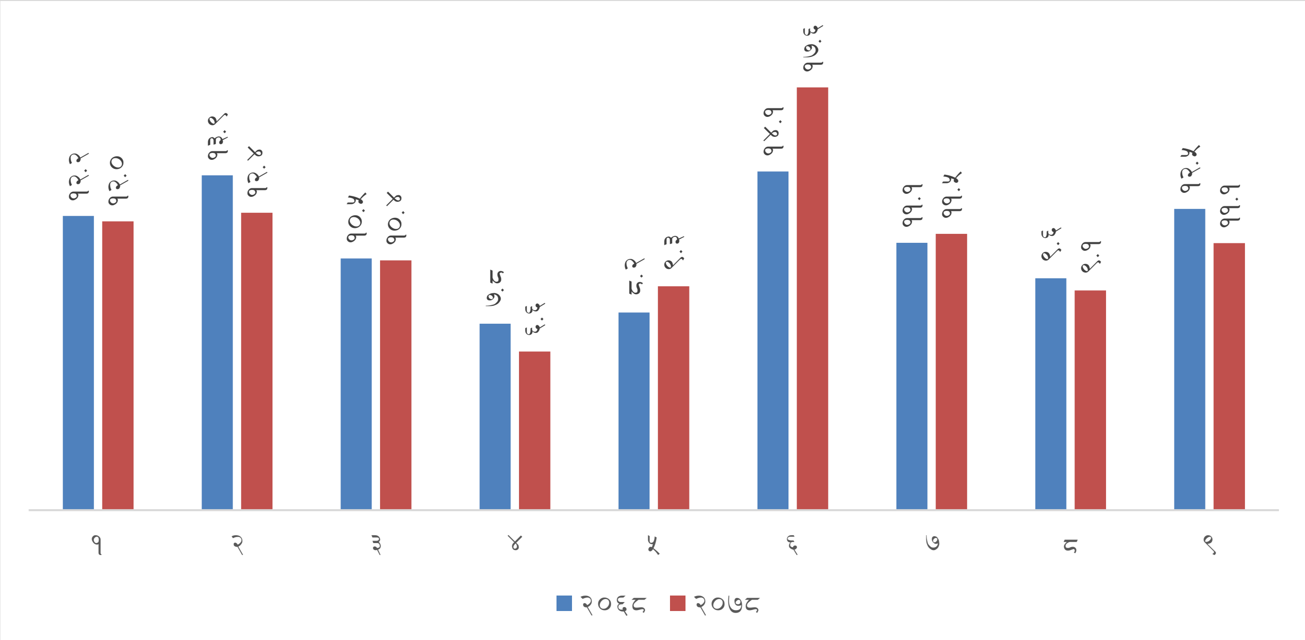

२.२.१ अक्सर बसोबास: सिम्ता गाउँपालिका, नेपालभित्रै अरू स्थान र विदेश

सिम्ता गाउँपालिका स्थायी बसोबास भई अक्सर नेपालभित्रै अन्यत्र बसोबास गर्नका लागि १०२६ परिवारवाट कम्तीमा एक जना गएको देखिएको छ। उक्त परिवारबाट १,९६२ जना व्यक्ति नेपालभित्रै अन्यत्र बसोबास गरेको पाइएको छ। त्यसैगरी यस स्थानका २,६९० परिवारबाट कम्तीमा एक जना व्यक्ति विदेशमा अक्सर बसोबास गर्न गएको देखिएको छ। यी परिवारबाट कुल ३,८४४ जना विदेश गएका छन्। नेपालभित्रै अनुपस्थित रहने पुरुष र महिलाको अनुपातमा उल्लेखनीय भिन्नता देखिन्छ भने विदेशमा अनुपस्थित रहनेमा महिलाभन्दा पुरुष करिब सात गुणा रहेको छ (तालिका ३)।

नोट: यस तालिकामा संस्थागत परिवार र जनसंख्या समावेश गरिएको छ।

तालिका ३: गाउँपालिका, नेपालको अन्य स्थान र विदशेमा अक्सर बसोबास गर्ने जनसङ्ख्या

अक्सर बसोबासको स्थान	परिवार संख्या	जनसङ्ख्या*		
		जम्मा	पुरुष	महिला
सिम्ता गाउँपालिकामा अक्सर बसोबास गर्ने	६०६५	२४,१२५	१०,६४६	१३,४७९
नेपालको अन्य स्थानमा बसोबास गर्ने	१०२६	१,९६२	१,१७८	७८४
विदेशमा अक्सर बसोबास गर्ने	२६९०	३८४४	३४८१	३६३

*संस्थागत समावेश गरिएको

वडास्तरमा अनुपस्थित विदेश हुनेको सबैभन्दा उच्च संख्या (६२३ जना) वडा नं. ६ मा रहेको देखिन्छ भने स्वदेशमै अनुपस्थित हुनेहरूमध्ये सर्वाधिक संख्या वडा नं. ९ (३३६ जना) मा रहेको देखिन्छ। विदेशमा अनुपस्थित सबैभन्दा न्यून संख्या वडा नं. ८ मा छ भने स्वदेशमा अनुपस्थित सबैभन्दा न्यून (९८ जना) पनि वडा नं. ४ मै रहेको देखिन्छ।

तालिका ४ : वडाअनुसार अक्सर बसोबास, अनुपस्थित स्वदेश र अनुपस्थित विदेशको विवरण

वडा	अक्सर बसोबास *			अनुपस्थित स्वेदश			अनुपस्थित विदेश		
	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला
१	२,९०५	१,२७७	१,६२८	२३६	१३६	१००	५५६	५०८	४८
२	२,९७८	१,२५५	१,७२३	२०८	१३२	७६	५७७	५२६	५१
३	२,५०१	१,०७८	१,४२३	१३३	७६	५७	४४८	४२०	२८
४	१,५९०	६८८	९०२	९८	५०	४८	२८४	२६२	२२
५	२,२४२	९५८	१,२८४	२६६	१६२	१०४	४२०	३९३	२७
६	४,२६४	१,९२७	२,३३७	२३९	१६१	७८	६२३	५१८	१०५
७	२,७६९	१,२६२	१,५०७	१३८	८३	५५	३३६	३१०	२६
८	२,२०२	९९८	१,२०४	३०८	१५७	१५१	२४२	२२७	१५
९	२,६७४	१,२०३	१,४७१	३३६	२२१	११५	३५८	३१७	४१
सिम्ता	२४,१२५	१०,६४६	१३,४७९	१९६२	११७८	७८४	३८४४	३४८१	३६३

*संस्थागत समेत

नक्सा १: सिम्ता गाउँपालिकाको वडाअनुसारको जनसङ्ख्या वितरण

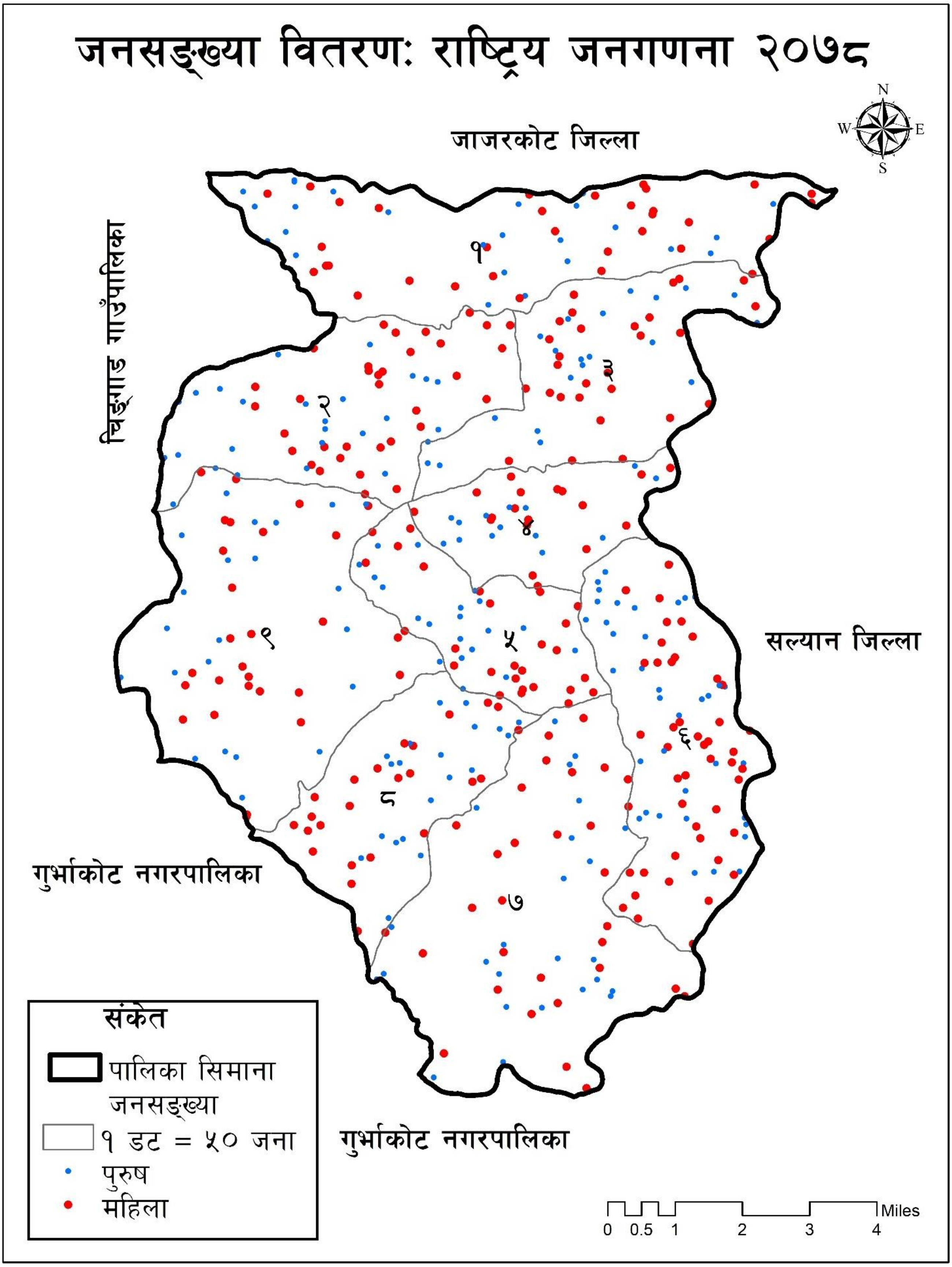

२.३ सहरी तथा ग्रामीण जनसङ्ख्या

विगतमा गाउँपालिकालाई सहरी क्षेत्रका रूपमा र गाउँपालिकालाई ग्रामीण क्षेत्रका रूपमा स्वत: वर्गीकरण गरी सहरी तथा ग्रामीण जनसङ्ख्या निकाल्ने अभ्यास रहेको थियो । राष्ट्रिय जनगणना २०७८ का विषयगत नतिजा प्रकाशन गर्ने सिलसिलामा सहरी तथा ग्रामीण क्षेत्रको वर्गीकरणमा नयाँ अवधारणा अनुशरण गरिएको छ । यसअनुसार गाउँपालिकामा पनि सहरी, अर्धसहरी र ग्रामीण प्रकृतिका वडाहरू हुनसक्छन् भने गाउँपालिकामा पनि कुनै वडा सहरी, कुनै अर्धसहरी र कुनै ग्रामीण प्रकृतिका हुनसक्दछन् । यसै वस्तुतथ्यलाई अङ्गीकार गर्दै राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालयले वि.सं. २०८० मा सहरी तथा ग्रामीण क्षेत्रको श्रेणीगत वर्गीकरण नामक प्रतिवेदन प्रकाशन गरेको छ र यसमा देशका ७५३ ओटै स्थानीय तहका वडाहरूलाई निश्चित आधारमा सहरी, अर्धसहरी र ग्रामीण वडाका रूपमा वर्गीकरण गरेको छ ।

यस सिम्ता गाउँपालिकाको समग्र जनसङ्ख्या ग्रामीण जनसंख्यामा पर्दछ ।

२.४ गाउँपालिकाको वडागत लैङ्गिक अनुपात

यस गाउँपालिकामा वडागत रूपमा हेर्दा लैङ्गिक अनुपातमा उल्लेखनीय विषमता रहेको देखिन्छ । गाउँपालिकाको लैङ्गिक अनुपात सँग तुलना गर्दा ५ ओटा वडा (१, २, ३, ४ र ५) को ७८.९ भन्दा कम छ भने बाँकी ४ ओटा वडा (६, ७, ८ र ९) को लैङ्गिक अनुपात गाउँपालिकाको समग्र अनुपातभन्दा माथि रहेको छ । गाउँपालिकाको औसत लैङ्गिक अनुपातलाई चित्रमा खण्डित रातो धर्कोमार्फत प्रस्तुत गरिएको छ । वडामध्ये सबैभन्दा उच्च लैङ्गिक अनुपात वडा नं. ७ मा ८३.७ छ भने सबैभन्दा न्यून वडा नं. २ मा ७२.८ रहेको छ (तालिका ५ र चित्र ५) ।

तालिका ५: सिम्ता गाउँपालिकामा लैङ्गिक अनुपात (प्रति १०० महिलामा पुरुष सङ्ख्या)

वडा	जम्मा	पुरुष	महिला	लैङ्गिक अनुपात
१	२८९२	१२६४	१६२८	७७.६
२	२९७८	१२५५	१७२३	७२.८
३	२५०१	१०७८	१४२३	७५.८
४	१५९०	६८८	९०२	७६.३
५	२२४२	९५८	१२८४	७४.६
६	४२३५	१९१४	२३२१	८२.५
७	२७६९	१२६२	१५०७	८३.७
८	२२०२	९९८	१२०४	८२.९
९	२६७४	१२०३	१४७१	८१.८
सिम्ता	**२४०८३**	**१०६२०**	**१३४६३**	**७८.९**

चित्र ४: गाउँपालिकामा वडाअनुसारको लैङ्गिक अनुपात

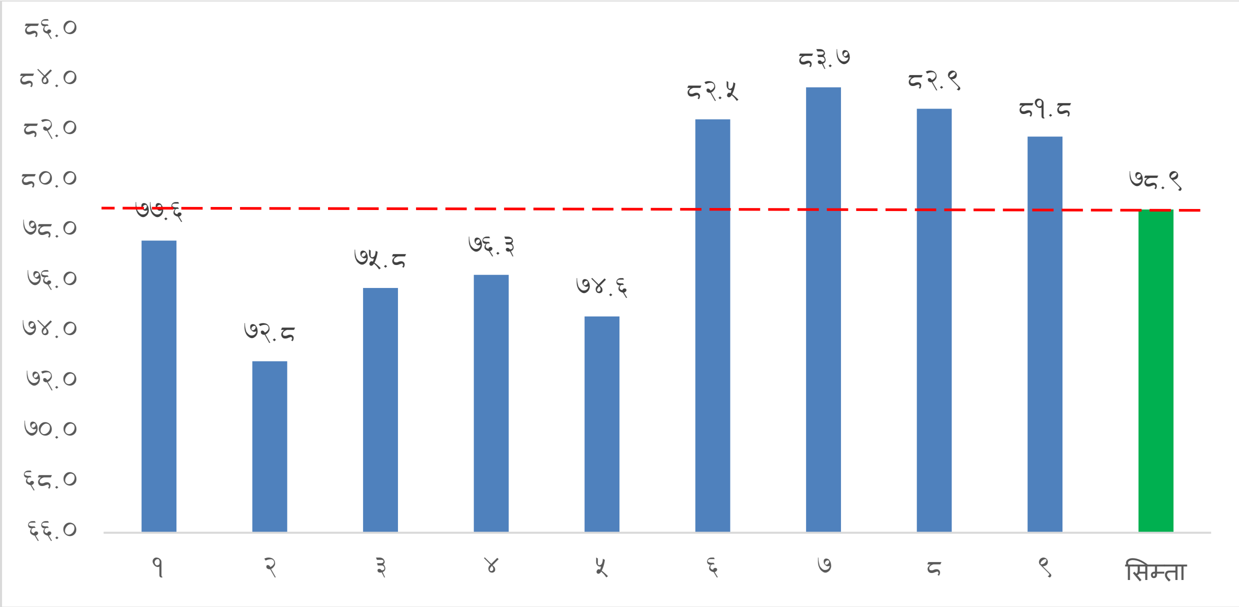
८६.०
८४.०
८२.०
८०.०
७८.०
७६.०
७४.०
७२.०
७०.०
६८.०
६६.०
७७.६
७२.८
७५.८
७६.३
७४.६
८२.५
८३.७
८२.९
८१.८
७८.९
१
२
३
४
५
६
७
८
९
सिम्ता

नक्सा २ : गाउँपालिकाको वडाअनुसार जनघनत्व

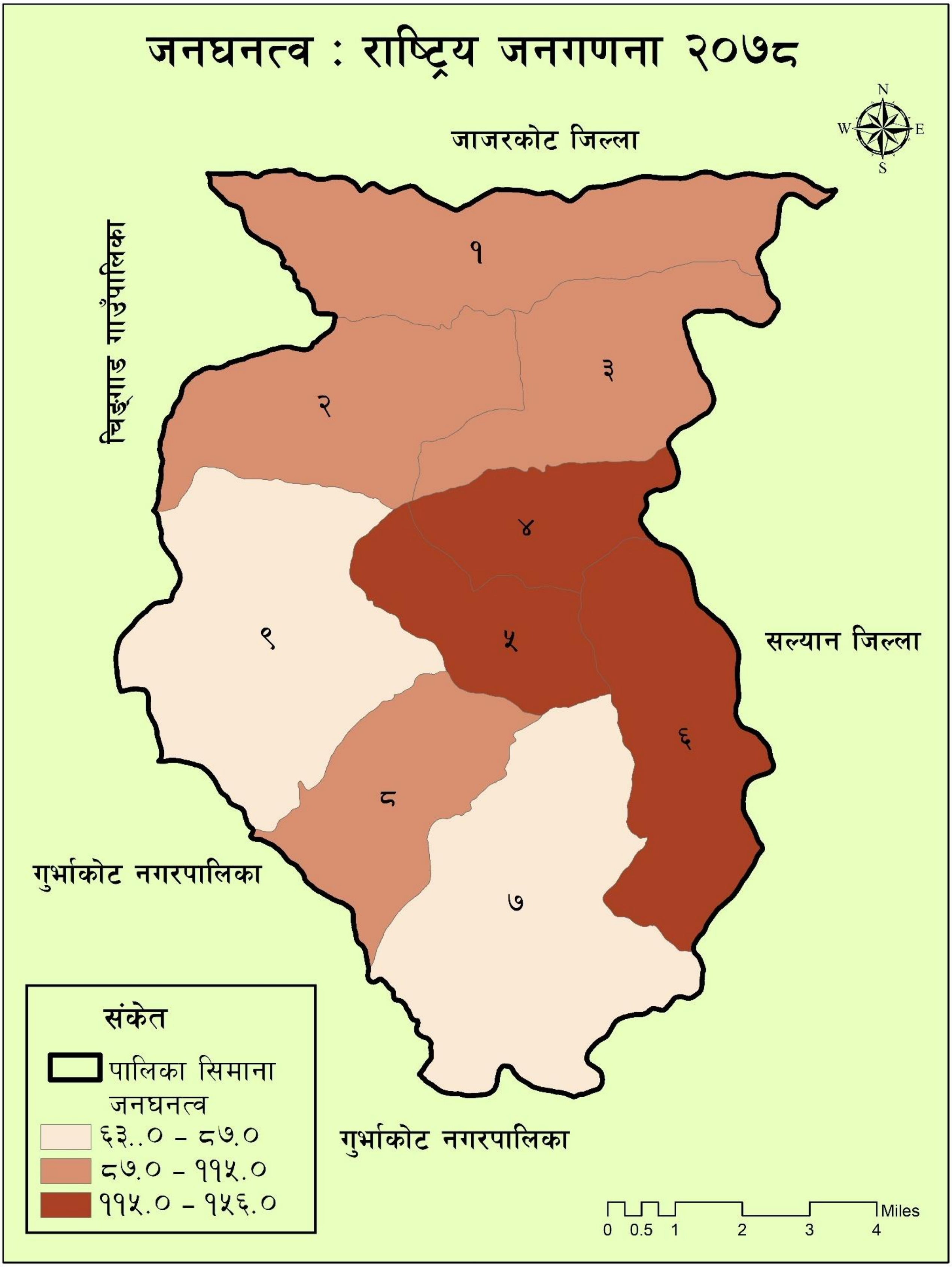

२.५ परिवारको संरचना

परिवारको बनावटलाई गत जनगणनामा दुई प्रकारमा वर्गीकृत गरेर विवरण सङ्कलन गरिएको थियो । पहिलो एकल परिवार र दोस्रो संयुक्त परिवार । प्रयोगकर्ताको सुविधाको लागि एकल र संयुक्त परिवारको अवधारणा यहाँ प्रस्तुत गर्नु सान्दर्भिक हुन्छ ।

एकल परिवार भन्नाले एकै घरमा बसोबास गर्नुका साथसाथै देहायको शर्त पूरा भएको हुनुपर्दछ ।

क) बाबु, आमा (दुई जना) र अविवाहित छोरा/छोरी भएको परिवार,
ख) श्रीमान्–श्रीमती मात्र भएको परिवार,
ग) परिवारमा एकजना मात्र सदस्य भएको,
घ) अविवाहित दाजुभाइ, दिदीबहिनी मात्र भएको परिवार सम्झनुपर्छ ।

एकल परिवारको यस परिभाषाभित्र नपर्ने सम्पूर्ण परिवार संयुक्त परिवारमा पर्दछन् ।

परिवारको संरचनाले खास भूगोल वा प्रशासनिक क्षेत्रको सामाजिक स्वरूप र पारिवारिक आयाममा भइरहेका परिवर्तनहरूलाई प्रतिविम्बित गर्दछ । कुनै व्यक्ति वा परिवारको सोच, पृष्ठभूमि, परम्परा, पेसा, व्यवसाय, आवश्यकता, सामाजिक वातावरण र बाध्यता लगायतका कारणले पनि परिवारको संरचना निर्देशित हुने गर्दछ ।

सिम्ता गाउँपालिकाको कुल जनसङ्ख्यामध्ये ४९.१ प्रतिशत एकल परिवारमा बसोबास गर्दछन् भने बाँकी ५०.९ प्रतिशत जनसङ्ख्या संयुक्त परिवारभित्र अक्सर बसोबास गर्दछन् (तालिका ६) ।

तालिका ६: परिवारको संरचनागत विवरण

वडा	जम्मा संख्या	एकल परिवार		संयुक्त परिवार	
		संख्या	प्रतिशत	संख्या	प्रतिशत
सिम्ता	२४०८३	११८३३	४९.१	१२२५०	५०.९
१	२८९२	१३२३	४५.७	१५६९	५४.३
२	२९७८	१३०२	४३.७	१६७६	५६.३
३	२५०१	१२१३	४८.५	१२८८	५१.५
४	१५९०	७३०	४५.९	८६०	५४.१
५	२२४२	११५०	५१.३	१०९२	४८.७
६	४२३५	२२२६	५२.६	२००९	४७.४
७	२७६९	१४७०	५३.१	१२९९	४६.९
८	२२०२	१०५८	४८.०	११४४	५२.०
९	२६७४	१३६१	५०.९	१३१३	४९.१

२.६ परिवारमुली

परिवारभित्रै अक्सर बसोबास भएको सदस्यमध्येबाट परिवारको महत्वपूर्ण जिम्मेवारी वहन गर्ने, परिवार सञ्चालनको लागि आवश्यक चाँजोपाँजो मिलाउने र पारिवारिक विषयमा निर्णय लिने व्यक्ति नै परिवारमुली हो । परिवारमुली पुरुष वा महिला जो पनि हुनसक्दछ । परिवारमुलीको उमेर, पेसा, व्यवसाय, शिक्षा, स्वास्थ्य, निर्णय क्षमता आदि विषयले समग्र परिवारको आर्थिक, सामाजिक, धार्मिक, सांस्कृतिक अवस्थालाई धेरै हदसम्म निर्धारण गर्दछ । परिवारभित्र कसले परिवारमुलीको भूमिका निर्वाह गर्दछ भन्ने विषय अक्सर परिवार र समाजअनुसार फरक पर्दछ । तथापि, उमेर र अनुभवले परिपक्व, आम्दानी–खर्चको प्रबन्ध मिलाउन सक्ने, आवश्यकतानुसार निर्णय लिन सक्ने व्यक्ति नै सामान्यतया परिवारमुली हुने गर्दछ । विशेष अवस्थामा बालबालिकाले पनि परिवारमुलीको जिम्मेवारी वहन गरेका हुनसक्दछन् ।

सिम्ता गाउँपालिकामा कुल ६,०६२ परिवार रहेका छन् भने तीमध्ये ५३.३ प्रतिशत परिवारमा महिला परिवारमुली रहेका छन् । पुरुष परिवारमुली ४६.७ प्रतिशत रहेका देखिन्छन् ।

उमेर समूहअनुसार हेर्दा सर्वाधिक (२३.७%) परिवारमुली ३०–३९ वर्ष उमेर समूहमा रहेका देखिन्छन् भने दोस्रोदेखि पाँचौं स्थानसम्म क्रमशः ४०–४९ (२०.५%), २०–२९ (१७.४%) ५०–५९ (१७.३%) र ६०–६९ (११.८%) उमेर समूहका व्यक्तिहरु रहेका छन् । चौध वर्षमुनिका बालबालिकामध्ये ०.४ प्रतिशत परिवारमुली रहेको देखिन्छ । महिलातर्फ सर्वाधिक (३०.२%) परिवारमुली ३०–३९ वर्ष उमेर समूहमा र पुरुषतर्फ सर्वाधिक (२४.४%) परिवारमुली ५०–५९ उमेर समूहमा रहेका देखिन्छन् । अर्को रोचक पक्ष के छ ७.३ प्रतिशत परिवारमा ७० वर्षभन्दा माथिका बृद्धबृद्धाले परिवारमुलीको भूमिका वहन गरेको देखिन्छ (तालिका ७, चित्र ५) ।

तालिका ७ : सिम्ता गाउँपालिकामा पुरुष तथा महिला परिवारमुलीको वितरण

उमेर समूह	जम्मा परिवार		पुरुष		महिला	
	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%
१४ मुनि	२२	०.४	६	०.२	१६	०.५
१५-१९	९९	१.६	२६	०.९	७३	२.३
२०-२९	१०५२	१७.४	२४७	८.७	८०५	२४.९
३०-३९	१४३८	२३.७	४६१	१६.३	९७७	३०.२
४०-४९	१२४१	२०.५	६२४	२२.०	६१७	१९.१
५०-५९	१०५१	१७.३	६९१	२४.४	३६०	११.१
६०-६९	७१७	११.८	४९५	१७.५	२२२	६.९
७० माथि	४४२	७.३	२८०	९.९	१६२	५.०
सिम्ता	६०६२	१००	२८३०	४६.७	३२३२	५३.३

चित्र ५: लैङ्गिक र उमेर समूह अनुसार परिवारमुलीको वितरण

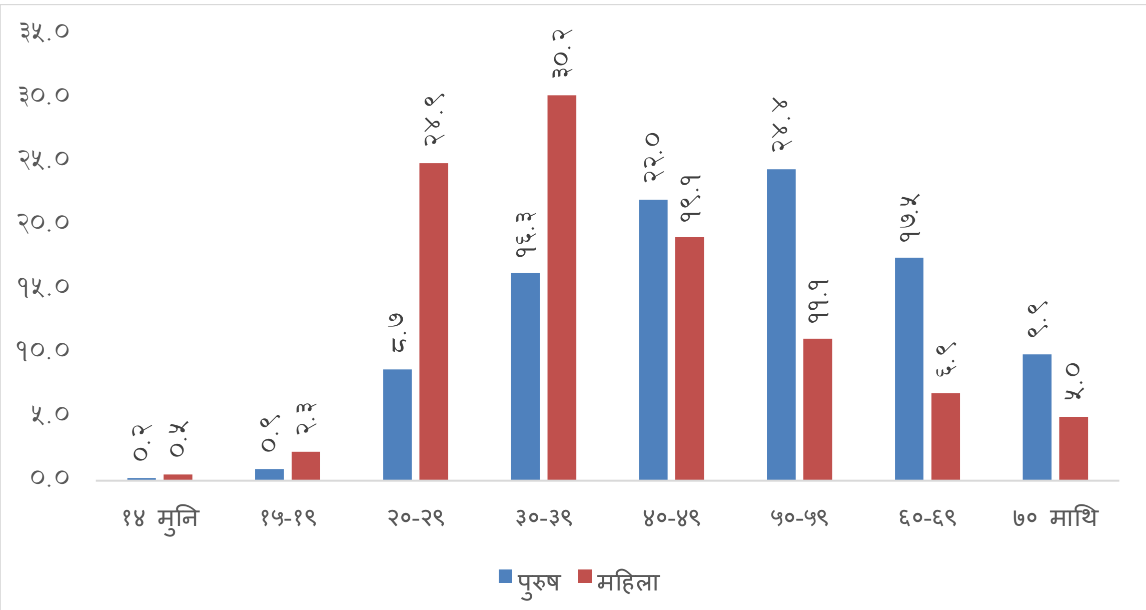

२.६.१ वडागत महिला परिवारमुली

महिला सशक्तीकरणमा केन्द्रित राज्यका नीति र संघसंस्थाको आधारभूमिबाट हेर्दा कुन स्थानमा कति महिला परिवारमुली छन् भन्ने सवाल महत्वपूर्ण हुन्छ ।

जनगणनाबाट सङ्कलन गरिएका जनसाङ्ख्यिक विवरणले केन्द्रदेखि स्थानीय तहसम्मको जनसाङ्ख्यिक, सामाजिक एवम् आर्थिक नीति तथा योजना तर्जुमा र कार्यान्वयनमा विशेष भूमिका खेल्ने हुँदा तथ्याङ्क गुणस्तरीय हुनुपर्ने अपेक्षा राखिन्छ। गुणस्तरीय तथ्याङ्क प्राप्तिको एउटा सर्त भनेको उत्तरदाताको परिपक्वता र इमान्दारी पनि हो। परिवारमुली नै उत्तरदाता हुँदाको अवस्थामा परिवारका सदस्य र परिवारको विवरण जति सत्यतथ्यको नजिक हुन्छ त्यो अरू सदस्य उत्तरदाता भएको खण्डमा त्यति वस्तुगत नहुन पनि सक्दछ। परिवारमुलीको उमेर, साक्षरता र अभिभावकीय सक्षमताले सिंगो परिवारको अवस्थालाई सकारात्मक वा नकारात्मक प्रभाव पार्दछ।

वडा तहमा महिला परिवारमुलीको वितरण तुलना गर्दा सर्वाधिक (७४.६%) वडा नं. ६ मा रहेको देखियो भने वडा नं. ७ मा महिला परिवारमुली सबैभन्दा न्यून (४१.८%) रहेको देखियो। वडा नं. २, ३, ४, ७, ८ र ९ मा महिला परिवारमुली समग्र गाउँपालिकाको औसत मान (३४.९%) भन्दा कम रहेको छ भने बाँकी ३ ओटा वडामा महिला परिवारमुलीको हिस्सा ५७ देखि करिब ७५ प्रतिशतसम्म रहेको देखिन्छ (चित्र ६)। यसका पछाडि रहेका सम्भावित सामाजिक, सांस्कृतिक, आर्थिक वा जनसाङ्ख्यिक -बसाइँसराइ, परिवारको संरचाना आदि) कारण थप अध्ययनका लागि राम्रो विषय हुनसक्छ।

चित्र ६: वडाअनुसार महिला परिवारमुली भएको परिवार प्रतिशतमा

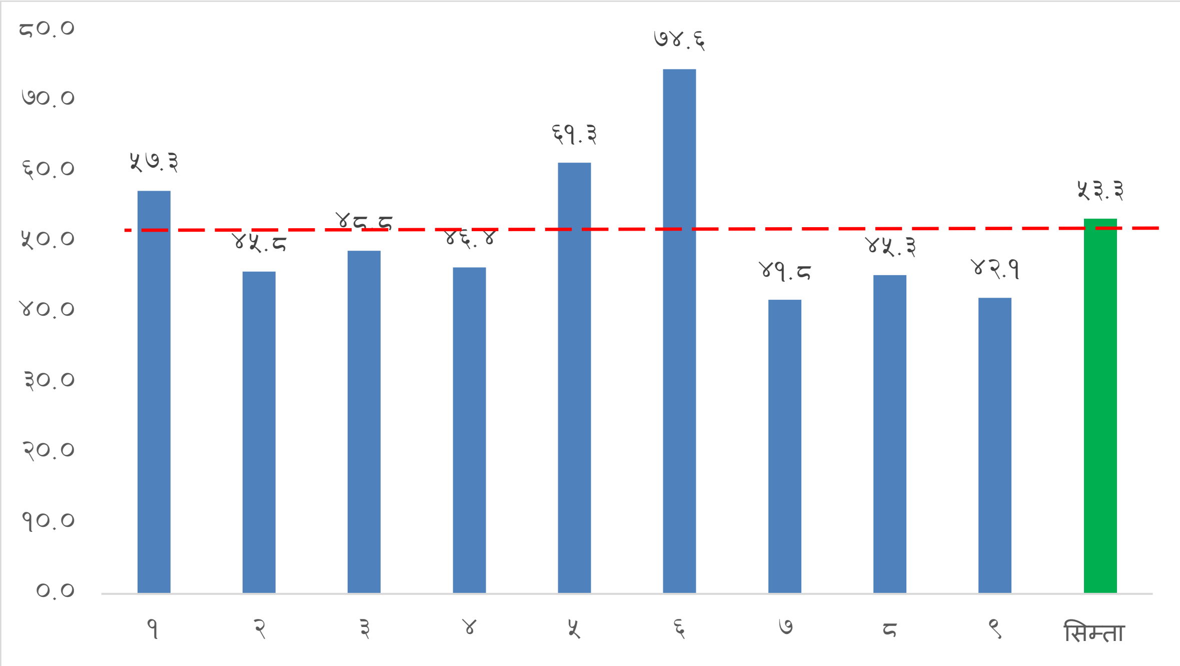

२.७ परिवारमुलीसँगको नाताअनुसार जनसङ्ख्या

परिवारमुलीसँगको नाताअनुसार सबैभन्दा ठुलो समूह (२७.६%) छोराबुहारीको छ भने दोस्रो (१७.०%) र तेस्रो ठुला (१४.९%) समूह क्रमशः छोरी/ज्वाइँ र श्रीमान्/श्रीमतीको रहेको छ। नातिनातिनीको हिस्सा ९.६ प्रतिशतसहित चौथो क्रममा छ भने परिवारमुलीसँग बाबुआमा नाता पर्ने व्यक्ति २.२ प्रतिशत रहेका छन्। परिवारमुलीको सासुससुरा नाताका पारिवारिक सदस्य १.५ प्रतिशत रहेको देखिन्छ (तालिका ८)।

तालिका ८: परिवारमुलीसँगको नाताअनुसारको विवरण

परिवारमुलीको नाता	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%
जम्मा	२४०८३	१००.०	१०६२०	१००	१३४६३	१००
परिवारमुली	६०६२	२५.२	२८३०	२६.६	३२३२	२४.०
श्रीमान्/श्रीमती	३५७८	१४.९	९८२	९.२	२५९६	१९.३

परिवारमुलीको नाता	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%
छोरा/बुहारी	६६४८	२७.६	५०६१	४७.७	१५८७	११.८
छोरी/ज्वाइँ	४०८६	१७.०	१७	०.२	४०६९	३०.२
बुवा/आमा	५२७	२.२	१७१	१.६	३५६	२.६
सासुससुरा	३५१	१.५	१२१	१.१	२३०	१.७
दाजुभाइ/ दिदी बहिनी	२६५	१.१	१३५	१.३	१३०	१.०
नाति/नातिनी	२३०९	९.६	११८६	११.२	११२३	८.३
अन्य	२१४	०.९	९०	०.८	१२४	०.९
घरेलु कामदार	५	०.०	३	०.०	२	०.०
नाता नपर्ने	३८	०.२	२४	०.२	१४	०.१

चित्र ७: लैङ्गिक रूपमा परिवारमुली (% मा) (कुल परिवार सङ्ख्याको)

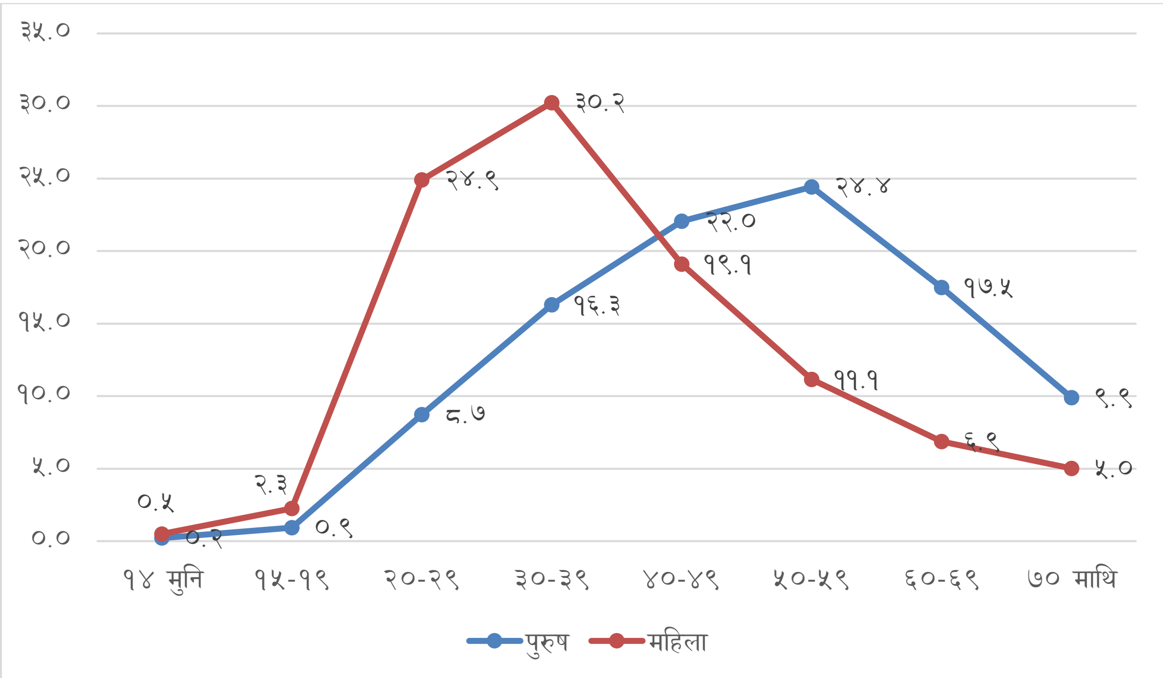

२.८ उमेरगत जनसङ्ख्या

समग्र जनसङ्ख्याभित्र कुन उमेरको जनसङ्ख्या कति छ भन्ने प्रश्न महत्वपूर्ण हुन्छ। कुल जनसङ्ख्यामा बालबालिका (बाल आश्रित जनसङ्ख्या), युवा, प्रौढ र वृद्धवृद्धा (जेष्ठ नागरिक आश्रित जनसङ्ख्या) हुने हुनाले उमेरगत जनसङ्ख्याको वितरण विश्लेषण गर्नु उपयुक्त मानिन्छ। एकल उमेर समूहको जनसङ्ख्याबाट प्रयोगकर्ताले आफ्नो आवश्यकतानुसार विभिन्न उमेर वर्गमा विभाजन गरेर विश्लेषण गर्न सहज हुन्छ। जनगणनाबाट प्राप्त तथ्याङ्कलाई एकल उमेरअनुसार ० देखि १०० र सोभन्दा माथि गरी कुल ९० ओटा समूहमा उपलब्ध गराइएको छ।

सिम्ता गाउँपालिकामा एकल उमेर समूहअनुसार सर्वाधिक (२.५%) जनसङ्ख्या १४ वर्ष उमेर समूहको छ भने त्यसपछिका चार स्थान क्रमशः १५ (२.४%), १३ (२.३%), १६ (२.३%) र १८ (२.३%) नं. एकल उमेर समूह रहेका छन् (तालिका ९)।

तालिका ९ : उमेरगत (Single Year) जनसङ्ख्या

उमेर समूह	जम्मा		पुरुष		महिला	
	जनसंख्या	प्रतिशत	जनसंख्या	प्रतिशत	जनसंख्या	प्रतिशत
जम्मा	२४०८३	१००	१४८७७	१००	१६८३३	१००
०	५३८	१.६	२४६	१.७	२७२	१.६
१	४३९	१.५	२४८	१.७	२३२	१.४
२	५११	१.८	३०७	२.१	२७७	१.६
३	५१८	१.८	२९५	२.०	२७२	१.६
४	५२७	१.८	३१४	२.१	२५४	१.५
५	५५१	१.६	२४५	१.६	२७६	१.६
६	४८८	२.०	३२४	२.२	२९५	१.८
७	५२२	१.७	२७७	१.९	२६३	१.६
८	५४६	२.१	३४९	२.३	३१४	१.९
९	५०५	२.०	३३४	२.२	३०४	१.८
१०	६०९	२.२	३६६	२.५	३२६	१.९
११	४९९	२.०	३०८	२.१	३१५	१.९
१२	६१९	२.१	३६१	२.४	३१४	१.९
१३	६०३	२.३	३८०	२.६	३५९	२.१
१४	६४१	२.५	३९६	२.७	३८१	२.३
१५	५७३	२.४	३८८	२.६	३६७	२.२
१६	४७६	२.३	३६८	२.५	३७२	२.२
१७	४३०	२.१	३३२	२.२	३४१	२.०
१८	५६८	२.३	३४२	२.३	३९५	२.३
१९	४०९	२.०	३०४	२.०	३२२	१.९
२०	५०१	१.९	२७५	१.८	३२८	१.९
२१	४३२	१.७	२२०	१.५	३२६	१.९
२२	४६१	२.०	२७०	१.८	३४९	२.१
२३	४१२	१.८	२३५	१.६	३३६	२.०
२४	४०१	१.६	२१९	१.५	२९७	१.८
२५	४२०	१.८	२१२	१.४	३५४	२.१
२६	३५४	१.८	२५७	१.७	३१५	१.९
२७	३१२	१.३	१६२	१.१	२५९	१.५
२८	३७१	१.६	२२८	१.५	२९५	१.८
२९	२३२	१.४	१९६	१.३	२५३	१.५
३०	३६०	१.५	२०९	१.४	२७८	१.७
३१	२४५	१.१	१५८	१.१	२००	१.२
३२	३२०	१.५	२०२	१.४	२८१	१.७

उमेर समूह	जम्मा		पुरुष		महिला	
	जनसंख्या	प्रतिशत	जनसंख्या	प्रतिशत	जनसंख्या	प्रतिशत
३३	२६२	१.५	१८१	१.२	२८१	१.७
३४	२५२	१.४	१८७	१.३	२५१	१.५
३५	३७८	१.४	१७७	१.२	२५८	१.५
३६	२७३	१.४	१७१	१.१	२७२	१.६
३७	२००	१.२	१६९	१.१	२०६	१.२
३८	२८७	१.५	२०४	१.४	२६४	१.६
३९	२०१	१.२	१६८	१.१	२०९	१.२
४०	४५६	१.५	२१४	१.४	२५०	१.५
४१	१७५	०.९	१३७	०.९	१५८	०.९
४२	२७९	१.३	१६५	१.१	२४२	१.४
४३	२०५	१.३	१८३	१.२	२३८	१.४
४४	१५५	१.०	१३९	०.९	१८०	१.१
४५	३७२	१.१	१४७	१.०	१९०	१.१
४६	१८८	१.३	१९१	१.३	२०८	१.२
४७	१३५	०.९	१३४	०.९	१५१	०.९
४८	२५१	१.१	१६८	१.१	१८३	१.१
४९	१५४	०.९	१३८	०.९	१६३	१.०
५०	४७८	१.३	१९१	१.३	२२७	१.३
५१	१६७	०.८	१२०	०.८	१४३	०.८
५२	२०२	१.०	१४८	१.०	१५९	०.९
५३	१४७	०.९	१३९	०.९	१४३	०.८
५४	१६५	०.८	११४	०.८	१४५	०.९
५५	२६९	०.७	१००	०.७	१३७	०.८
५६	१८२	०.९	१२४	०.८	१५५	०.९
५७	११५	०.६	९४	०.६	९७	०.६
५८	२०२	०.७	११०	०.७	१२३	०.७
५९	१०१	०.७	१०७	०.७	१०१	०.६
६०	३५२	०.७	१०४	०.७	१३०	०.८
६१	१०१	०.५	७८	०.५	७८	०.५
६२	१६७	०.७	११२	०.८	११८	०.७
६३	९७	०.६	८५	०.६	१०५	०.६
६४	१०५	०.५	८०	०.५	८६	०.५
६५	१७८	०.५	६६	०.४	९५	०.६
६६	११५	०.७	११०	०.७	१०७	०.६
६७	८६	०.४	५४	०.४	७०	०.४
६८	१३५	०.५	८२	०.६	६७	०.४

उमेर समूह	जम्मा		पुरुष		महिला	
	जनसंख्या	प्रतिशत	जनसंख्या	प्रतिशत	जनसंख्या	प्रतिशत
६९	१०६	०.४	७१	०.५	६४	०.४
७०	२१०	०.५	७०	०.५	७७	०.५
७१	६३	०.४	७३	०.५	५९	०.४
७२	१००	०.४	५३	०.४	७०	०.४
७३	७४	०.३	४६	०.३	५३	०.३
७४	५२	०.३	४३	०.३	६४	०.४
७५	९३	०.३	४१	०.३	४३	०.३
७६	५७	०.३	३६	०.२	४९	०.३
७७	४४	०.२	३२	०.२	४५	०.३
७८	८४	०.२	३८	०.३	३१	०.२
७९	३०	०.२	२६	०.२	२६	०.२
८०	५८	०.१	२२	०.१	२२	०.१
८१	२०	०.१	१७	०.१	१४	०.१
८२	१९	०.१	१५	०.१	१७	०.१
८३	१७	०.१	१३	०.१	१४	०.१
८४	१६	०.१	१७	०.१	२१	०.१
८५	२०	०.१	१२	०.१	९	०.१
८६	८	०.१	११	०.१	१०	०.१
८७	५	०.०	५	०.०	५	०.०
८८	६	०.०	३	०.०	४	०.०
९०+	२१	०.०	३	०.०	४	०.०

२.९ उमेर समूहअनुसार जनसङ्ख्याको संरचना (Population structure by age group)

जनसङ्ख्याको संरचनाभित्र विभिन्न उमेर समूहका पुरुष र महिलाको अनुपात के कसरी वितरण भएको छ सोको तथ्याङ्क समेटिएको हुन्छ। त्यसैगरी जनघनत्व, जातजाति जस्ता विषय पनि यसभित्र पर्दछन्। यस सिम्ता गाउँपालिकामा पुरुषको तुलनामा महिलाको जनसङ्ख्या अधिक रहेको विषय माथिका उपखण्डमा विश्लेषण गरिसकिएको छ। जनसङ्ख्या पिरामिडबाट उमेर समूहअनुसार पुरुष र महिलाको वितरण कस्तो छ भन्ने सूचना सहजै प्राप्त गर्न सकिन्छ।

जनसंख्या पिरामिडको अध्ययन गर्दा पुरुष र महिला दुवैको जनसङ्ख्या ० देखि १४ वर्षसम्म क्रमशः बढेको देखिन्छ। यहाँ अर्थात् १४ वर्षसम्मको उमेर समूहमा महिलाको भन्दा पुरुषको जनसंख्या हिस्सा एक निश्चित मानले अधिक रहेको देखिन्छ। पन्ध्रदेखि १९ वर्ष उमेर समूहमा प्रवेश गरिसकेपछि पुरुषको भन्दा महिलाको जनसंख्या हिस्सा बढ्न पुगेको छ। यसो हुनुमा यस उमेर समूहमा प्रवेश गरेपछि महिलाको तुलनामा पुरुषहरु अध्ययन र रोजगारीका लागि गाउँपालिकाभन्दा बाहिर गएका हुनसक्दछन्। अझ २०–२४ वर्ष उमेर समूहमा महिलाको जनसंख्या भन्दा पुरुषको जनसंख्या करिब करिब आधा देखिन्छ। त्यसपछि निरन्तर ६०–६४ वर्ष उमेर समूहसम्मै यस गाउँपालिकामा महिलाभन्दा पुरुषको जनसंख्या न्यून रहेको छ जसमा रोजगारी (स्वदेश तथा विदेश), अध्ययन, व्यापार/व्यवसाय आदि कारण विद्यमान रहेका हुनसक्दछन्। पैँसठ्ठीदेखि ६९ वर्ष उमेर समूहमा मात्र पुरुष र महिलाको जनसंख्या बराबर रहेको छ भने त्यसपछिका उमेर समूहमा पुरुष र महिलाको उमेरजन्य जनसंख्या संरचनामा खासै ठुलो अन्तर देखिँदैन (चित्र ७)।

चित्र ८ : गाउँपालिकाको जनसङ्ख्या पिरामिड

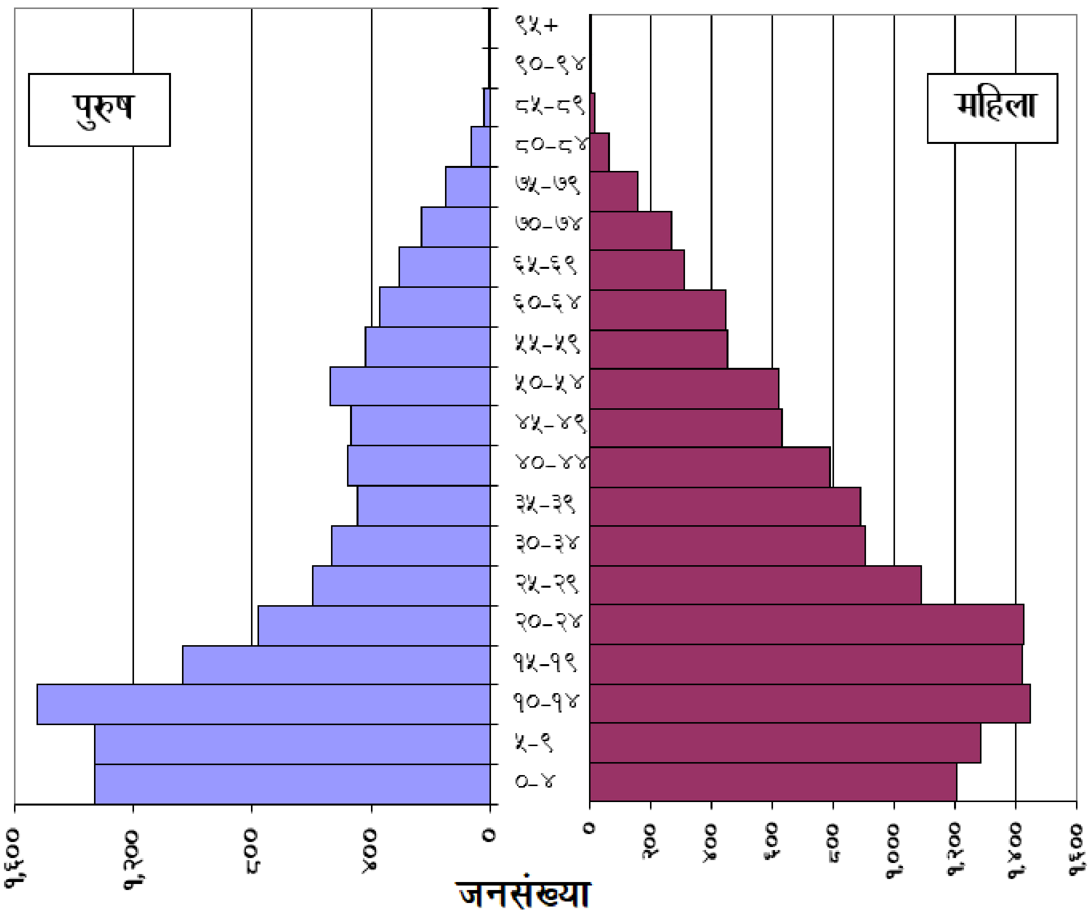

यस गाउँपालिकाको समग्र जनसङ्ख्यालाई विभिन्न उमेर समूहअनुसार तुलना गर्दा सबैभन्दा ठुलो (१२.३%) जनसङ्ख्या १०–१४ वर्ष उमेर समूहमा रहेको छ र त्यसलाई दोस्रो (१०.८%) स्थानमा रहेर पछ्याएको छ ०५–०९ उमेर समूहले। तेस्रो (१०.५%) ठुलो उमेर समूह ००–०४ वर्षको रहेको छ।

तालिका १० : गाउँपालिकामा उमेर समूहअनुसार जनसङ्ख्या

उमेर समूह	जम्मा		पुरुष		महिला		लैङ्गिक अनुपात
	जनसंख्या	प्रतिशत	जनसंख्या	प्रतिशत	जनसंख्या	प्रतिशत	
सिम्ता गाउँपालिका							
जम्मा	२४०८३	१००.०	१०६२०	१००.०	१३४६३	१००.०	७८.८८
००–०४ वर्ष	२५३३	१०.५	१३२९	१२.५	१२०४	८.९	११०.३८
०५–०९ वर्ष	२६१२	१०.८	१३२९	१२.५	१२८३	९.५	१०३.५९
१०–१४ वर्ष	२९७१	१२.३	१५२२	१४.३	१४४९	१०.८	१०५.०४
१५–१९ वर्ष	२४५६	१०.२	१०३३	९.७	१४२३	१०.६	७२.५९
२०–२४ वर्ष	२२०७	९.२	७८१	७.४	१४२६	१०.६	५४.७७
२५–२९ वर्ष	१६८९	७.०	५९९	५.६	१०९०	८.१	५४.९५

उमेर समूह	जम्मा		पुरुष		महिला		लैङ्गिक अनुपात
	जनसंख्या	प्रतिशत	जनसंख्या	प्रतिशत	जनसंख्या	प्रतिशत	
३०-३४ वर्ष	१४३९	६.०	५३३	५.०	९०६	६.७	५८.८३
३५-३९ वर्ष	१३३९	५.६	४४८	४.२	८९१	६.६	५०.२८
४०-४४ वर्ष	१२७०	५.३	४७९	४.५	७९१	५.९	६०.५६
४५-४९ वर्ष	११००	४.६	४६६	४.४	६३४	४.७	७३.५०
५०-५४ वर्ष	११५९	४.८	५३६	५.०	६२३	४.६	८६.०४
५५-५९ वर्ष	८६९	३.६	४१७	३.९	४५२	३.४	९२.२६
६०-६४ वर्ष	८२२	३.४	३७२	३.५	४५०	३.३	८२.६७
६५-६९ वर्ष	६२०	२.६	३०७	२.९	३१३	२.३	९८.०८
७०-७४ वर्ष	४९९	२.१	२३०	२.२	२६९	२.०	८५.५०
७५-७९ वर्ष	३०८	१.३	१४७	१.४	१६१	१.२	९१.३०
८०-८४ वर्ष	१३०	०.५	६३	०.६	६७	०.५	९४.०३
८५-८९ वर्ष	३९	०.२	२१	०.२	१८	०.१	११६.६७
९०-९४ वर्ष	१२	०.०	५	०.०	७	०.१	७१.४३
९५+ वर्ष	९	०.०	३	०.०	६	०.०	५०.००

२.१० बृहत् उमेर समूह र विशेष उमेरअनुसारको जनसङ्ख्या

नीति निर्माण र योजना तर्जुमाको लागि विभिन्न उमेर समूहअनुसारको जनसङ्ख्या आवश्यक पर्दछ । एक वर्षमुनिका शिशुको सङ्ख्या खोप व्यवस्थापन, जन्मदर्ताको अभिलेख तुलना आदिको लागि उपयोगी हुनसक्छ । पाँच वर्षमुनिका बालबालिकाको जनसङ्ख्याले पूर्वप्राथमिक र प्राथमिक तहका सम्भाव्य सङ्ख्याको आँकलन गर्न तथा त्यस उमेरभित्र दिनुपर्ने खोपका लागि आवश्यक पर्दछ । त्यस्तै १४ वर्ष र सोभन्दा मुनिको जनसङ्ख्याले विद्यालय गइरहेका वा विद्यालयबाहिर रहेको जनसङ्ख्या र परिवारमा आश्रित जनसङ्ख्याबारे सूचना उपलब्ध हुन्छ। अठार वर्षभन्दा मुनिको जनसङ्ख्याले कुल बालबालिकाको जनसङ्ख्या थाहा हुन्छ। पुरुष र महिलाको ६८ वर्षभन्दा माथिको जनसङ्ख्या सामाजिक सुरक्षा भत्ताको लागि आवश्यक बजेट व्यवस्थापनका लागि महत्वपूर्ण हुन्छ ।

सिम्ता गाउँपालिकामा १ वर्षभन्दा मुनिको जनसङ्ख्याले कुल जनसङ्ख्यामा २.२ प्रतिशत अंश ओगटेको छ जब कि ५ वर्षभन्दा कम उमेरको जनसङ्ख्या १०.५ प्रतिशत रहेको छ। नागरिकता प्राप्त गर्न योग्य उमेर १६ वर्ष हो। यस गाउँपालिकामा १६ वर्ष र सोभन्दा माथिको जनसङ्ख्या ६३.९ प्रतिशत रहेको छ। महिलाहरूको प्रजनन उमेर १५ देखि ४९ वर्ष हो। यस उमेरका महिलाको जनसङ्ख्या गाउँपालिकाको कुल महिलामध्ये ५३.२ प्रतिशत रहेको देखिन्छ। नेपाल सरकारले दिने सामाजिक सुरक्षा भत्ता प्राप्त गर्न योग्य ६८ वर्ष र सोभन्दा माथिको ज्येष्ठ नागरिकको हिस्सा ५.१ प्रतिशत रहेको छ (तालिका ११)।

तालिका ११ : विशेष उमेर समूहअनुसारको जनसङ्ख्या

उमेर समूह	सिम्ता		सुर्खेत	
	जम्मा	प्रतिशत	जम्मा	प्रतिशत
१ वर्ष भन्दा कम	५३८	२.२	६९०४	१.७
५ वर्ष भन्दा कम	२५३३	१०.५	३७६२६	९.१
०-१४ वर्ष	८११६	३३.७	१२५१७७	३०.२
१६ वर्ष वा सो भन्दा माथि	१५३९४	६३.९	२७९९७८	६७.४
०-१८ वर्ष	१०१६३	४२.२	१६३९०८	३९.५
१५-५९ वर्ष	१३५२८	५६.२	२५६५२३	६१.८
६० वर्ष वा सो भन्दा माथि	२४३९	१०.१	३३४२६	८.१
१५-४९ वर्षका महिला (कुल महिला मध्ये)	७१६१	५३.२	१२२३४९	५६.८
६८ वर्ष वा सो भन्दा माथि	१२३८	५.१	१६८१८	४.१
१६-२४ वर्ष	४०९०	१७.०	७९५९०	१९.२
१६-४० वर्ष	९०१३	३७.४	१८०६८३	४३.५
जम्मा	२४०८३	१००	४१५१२६	१००

२.११ जनसंख्या वृद्धिदर

समग्र सिम्ता गाउँपालिकाको विगत १० वर्षको जनसंख्या घटेको देखिन्छ। वार्षिक जनसंख्या वृद्धिदर ऋणात्मक अर्थात् –०.६८ रहेको छ। वडाहरुमा जनसंख्या वृद्धिदर कतै धनात्मक र कतै ऋणात्मक रहेको देखिन्छ। वार्षिक जनसंख्या वृद्धिदर ऋणात्मक भएका वडाहरु १, २, ३, ४, ७, ८ र ९ रहेका छन् भने वडा नं. ५ र ६ मा भने यो सकारात्मक रहेको देखिन्छ।

चित्र ९ : सिम्ता गाउँपालिकाको वडास्तरको जनसंख्या वृद्धिदर

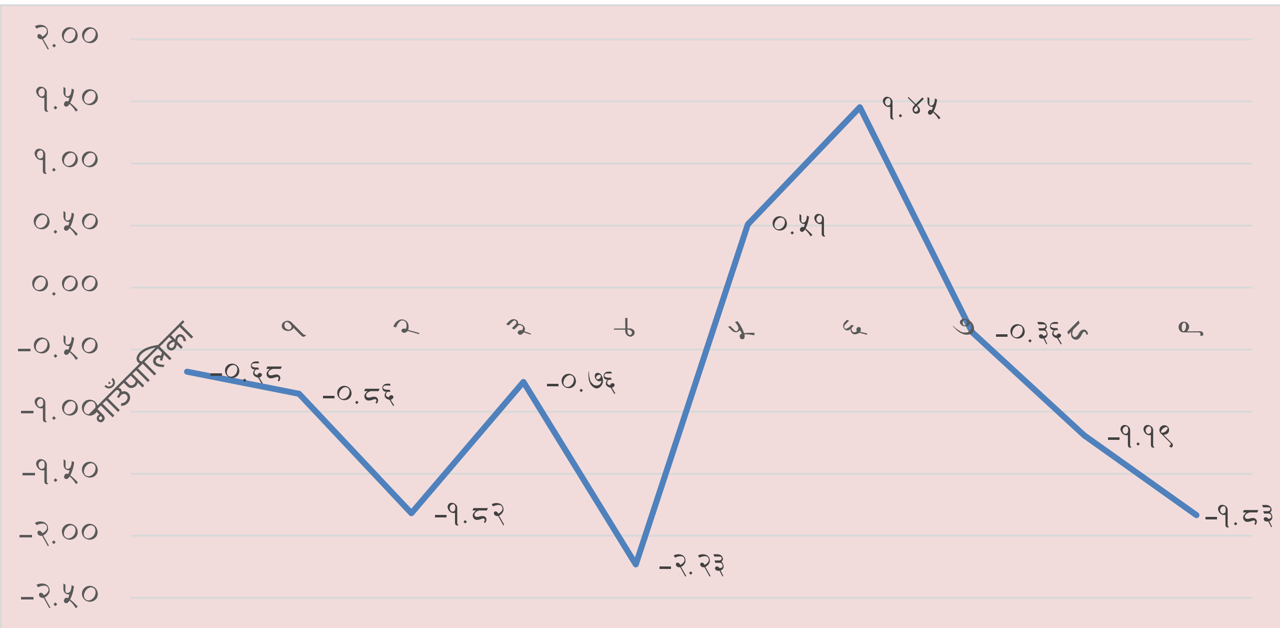

खण्ड ३: जातजाति, भाषा तथा धर्मसम्बन्धी विवरण

३.१ गाउँपालिकामा जातजातिको अवस्था

सिम्ता गाउँपालिकामा जातजातिगत विविधता रहेको छ । यहाँ क्षेत्री, विश्वकर्मा, ठकुरी, ब्राह्मण, मगर, परियार, सन्यासीलगयात १४ भन्दा बढी जातजातिको उपस्थिति रहेको छ यद्यपि कुनै कुनै जातजातिको सङ्ख्या १०० भन्दा कम पनि रहेको छ । यहाँ सर्वाधिक (४०.६%) क्षेत्री रहेका छन् भने दोस्रो ठुलो (२१.७%) जनसङ्ख्या विश्वकर्मा/कामी जातिको रहेको छ । तेस्रो (१५.७%), चौथो (९.१%) र पाँचौँ (५.३%) मा क्रमशः ठकुरी, मगर र परियार/दमाई रहेका छन् । त्यसैगरी छैठौँ (२.२%) मा दशनामी/सन्यासी, सातौँ (१.७%) मा ब्राह्मण–पहाड, आठौँ (१.४%) बादी, नवौँ (०.९%) मा मिजार/सार्की र दशौँ (०.७%) मा सुनुवार रहेका छन् (तालिका १३, चित्र ९) ।

तालिका १२: गाउँपालिकामा जातजातिअनुसारको जनसङ्ख्या

जातजातिको नाम	जम्मा		पुरुष		महिला	
	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%
जम्मा	२४०८३	१००	१०६२०	१००	१३४६३	१००
क्षेत्री	९७६८	४०.६	४३७१	४१.२	५३९७	४०.१
विश्वकर्मा/कामी	५२३८	२१.७	२२४२	२१.१	२९९६	२२.३
ठकुरी	३७६९	१५.७	१६६७	१५.७	२१०२	१५.६
मगर	२१९२	९.१	९७१	९.१	१२२१	९.१
परियार/दमाई	१२८०	५.३	५२६	५.०	७५४	५.६
सन्यासी/दशनामी	५१९	२.२	२४७	२.३	२७२	२.०
ब्राह्मण - पहाड	४०९	१.७	१९४	१.८	२१५	१.६
बादी	३४१	१.४	१६२	१.५	१७९	१.३
मिजार/सार्की	२२८	०.९	१०३	१.०	१२५	०.९
सुनुवार	१५८	०.७	६४	०.६	९४	०.७
अन्य	६४	०.३	२२	०.२	४२	०.३
गाइने	६०	०.२	२३	०.२	३७	०.३
गुरुङ	३५	०.१	१७	०.२	१८	०.१
घर्ती/भुजेल	१२	०.०	५	०.०	७	०.१
मुसलमान	१०	०.०	६	०.१	४	०.०

चित्र १०: गाउँपालिकामा रहेको प्रमुख १० जातजातिको विवरण (% मा)

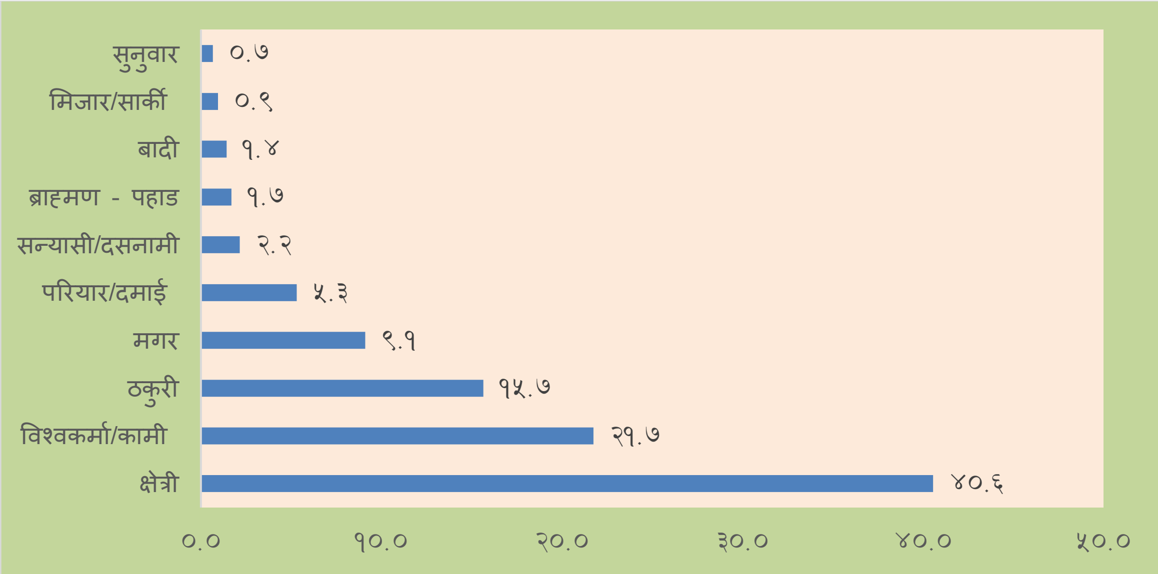

यस गाउँपालिकाको कुल जनसङ्ख्यालाई विभिन्न ८ ओटा समूहमा समूहीकृत गर्दा सर्वाधिक हिस्सा पहाडी जनजाति (६०.१%) को रहेको छ। दोस्रो, तेस्रो र चौथो ठुलो हिस्सा क्रमशः पहाडी दलित (२९.७%), पहाडी जनजाति (१०.१%), धार्मिक/भाषिक समूह (०.१%) र तराई जातजाति (०.१%) को रहेको छ (तालिका १३)।

तालिका १३ : जातजातिको समूह र जनसंख्या

	जनसंख्या	%	साक्षरता दर
जम्मा	**२४०८३**	**१००**	**७६.५**
पहाडी जातजाति	१४४६५	६०.१	७७.२
पहाडी दलित	७१४७	२९.७	७४.३
पहाडी जनजाति	२४२१	१०.१	७८.५
धार्मिक/भाषिक समूह र अन्य/विदेशी/नखुलेको	२२	०.१	९०.०
तराई जातजाति	२८	०.१	६९.६

तालिका १३ मा नै जातजाति र उनीहरूको साक्षरतादरलाई पनि तुलनायोग्य बनाउने उद्देश्य राखिएको छ। यस गाउँपालिकामा सर्वाधिक (९०.०%) साक्षरता अल्पसङ्ख्यक धार्मिक/भाषिक समूहको रहेको छ। साक्षरताका दृष्टिले दोस्रो (७८.५%) स्थानमा रहेको जातजाति समूह पहाडी जनजाति हो। तेस्रो (७७.२%) र चौथो (७६.५%) स्थानमा क्रमशः जसको पहाडी जातजाति र पहाडी दलित रहेका छन्।

३.२ जातजातिअनुसार साक्षरतादर

सिम्ता गाउँपालिकाको समग्र साक्षरतादर ७६.५ प्रतिशत रहेको छ। यो सबै वडा, सबै लिङ्ग र सबै जातजातिका बासिन्दाको औसत साक्षरतादर हो। नीतिनिर्माताका लागि खण्डीकृत साक्षरतादर विशेष उपयोगी हुने गरेको छ। जसरी वडास्तरमा साक्षरतादर समान हुँदैन त्यसरी नै जातजातिका तहमा हेर्दा साक्षरतादरमा उल्लेखनीय भिन्नता रहेको देखिन्छ। यसका पछाडि खास समाज वा समुदायको मूल्य–मान्यता र आर्थिक–सामाजिक अवस्थाका साथसाथै सरकारको लगानी, नीति तथा कार्यक्रमको योगदानसमेत रहेको हुन्छ।

सिम्ता गाउँपालिकाभित्र अक्सर बसोबास गर्ने विभिन्न जातजातिको साक्षरतादर यस खण्डमा तुलना गरिएको छ। कम्तीमा १०० जना जनसङ्ख्या भएको जातजातिको साक्षरता स्थितिलाई मात्र यहाँ तुलना गरिएको छ। यस गाउँपालिकामा उच्च साक्षरतादरका आधारमा प्रमुख तीन जातजाति क्रमशः दशनामी/सन्यासी (८६.०%), सुनुवार (८१.९%) र ब्राह्मण पहाड (८१.६%) रहेका छन्। गाउँपालिकाको कुल जनसङ्ख्यामा पहिलो ठुलो स्थानमा रहेका क्षेत्रीको साक्षरतादर ७५.६ प्रतिशत रहेको छ जुन गाउँपालिकाको

औसतभन्दा ०.९ प्रतिशत विन्दुले न्यून हो । बादी जातिको साक्षरतादर सबैभन्दा न्यून अर्थात् ६८.२ प्रतिशत मात्र रहेको छ (तालिका १५) ।

तालिका १४ : १०० भन्दा बढी सङ्ख्यामा भएका जातजातिको साक्षरतादर

क्र.सं.	जातजाति	जम्मा	पढ्न लेख्न जानेको	साक्षरतादर
१	जम्मा	२१५५०	१६४८५	७६.५
२	क्षेत्री	८७४३	६६१३	७५.६
३	विश्वकर्मा/कामी	४६१०	३४५५	७४.९
४	ठकुरी	३४१७	२७१७	७९.५
५	मगर	१९९४	१५६७	७८.६
६	परियार/दमाई	११२०	८४०	७५.०
७	सन्यासी/दशनामी	४७२	४०६	८६.०
८	ब्राह्मण - पहाड	३७४	३०५	८१.६
९	बादी	३०८	२१०	६८.२
१०	मिजार/सार्की	२१३	१४७	६९.०
११	सुनुवार	१३८	११३	८१.९
१२	अन्य	१६१	११२	६९.६

३.३ मातृभाषाको अवस्था

यस गाउँपालिकामा जातिगत विविधता सँगसँगै भाषिक विविधता पनि रहेको छ । यहाँ अक्सर बसोबास गर्ने कुल जनसङ्ख्याले ८ ओटाभन्दा बढी मातृभाषा व्यवहार गरेको देखिन्छ । कुल जनसङ्ख्यामा नेपाली मातृभाषा हुने जनसङ्ख्याको हिस्सा ९९.८ प्रतिशत रहेको छ । सीमित मात्रामा बोलिने अन्य भाषाहरुमा भोजपुरी (०.१%) मगर ढुट (०.१%) र तामाङ (०.०५%) रहेको छ (तालिका १६) ।

तालिका १५: गाउँपालिकामा बोलिने मातृभाषा अनुसारको जनसङ्ख्या

मातृभाषा	जम्मा		पुरुष		महिला	
	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%
जम्मा	२४०८३	१००.०	१०६२०	१००.०	१३४६३	१००.०
नेपाली	२४०३८	९९.८	१०६०२	९९.८	१३४३६	९९.८
भोजपुरी	१५	०.१	६	०.१	९	०.१
तामाङ	११	०.०	४	०.०४	७	०.१
मगर ढुट	१९	०.१	८	०.१	११	०.१

चित्र ११: गाउँपालिकामा १०० भन्दा बढी व्यक्तिले बोल्ने मातृभाषाको विवरण (% मा)

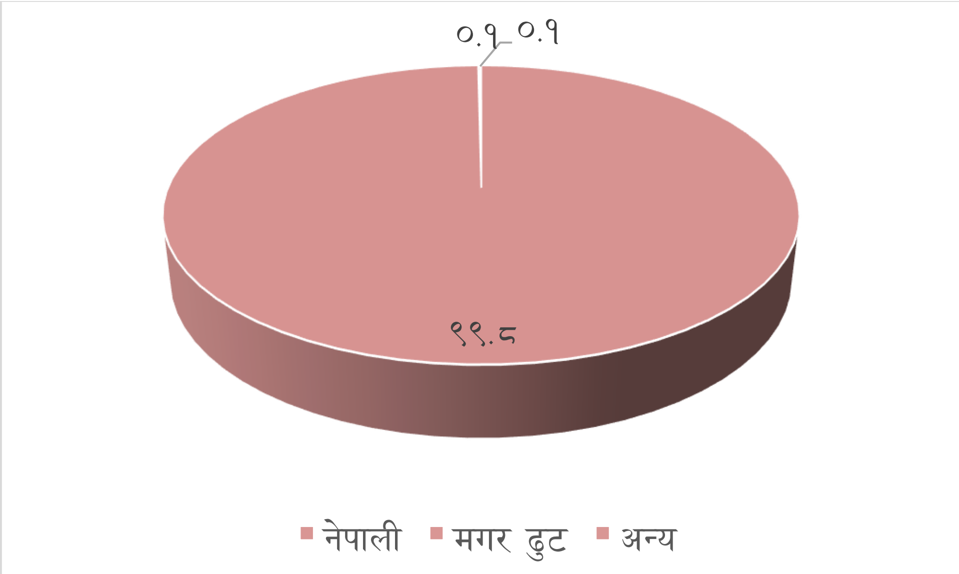

३.४ धर्मसम्बन्धी विवरण

नेपालका जनगणनाहरूमा धर्मसम्बन्धी प्रश्नले निरन्तरता पाउँदै आएको छ । धर्म मानिसहरूको आस्था, पहिचान, संस्कृति र सभ्यतासँग जोडिएको विषय हो । समाज वा कुनै भौगोलिक क्षेत्र कुन हदसम्म बहुधार्मिक रहेको छ भन्ने सूचना धर्मसम्बन्धी तथ्याङ्कबाट मिल्दछ। यस गाउँपालिकामा मूलतः ५ ओटा धर्म अवलम्बनमा रहेको देखिन्छ। कुल जनसङ्ख्यामध्ये ९६.१ प्रतिशतले हिन्दु धर्म अवलम्बन गरेको देखिन्छ भने क्रिस्चियन धर्मावलम्बीहरुको हिस्सा ३.६ प्रतिशत रहेको छ। बौद्ध धर्म अनुशरण गर्नेको अनुपात ०.३ प्रतिशत रहेको छ। इस्लाम धर्म अनुशरण गर्ने जनसंख्या ०.१ प्रतिशत छ भने किराँत धर्मावलम्बी नगण्य संख्यामा रहेको देखिन्छ।

तालिका १६: गाउँपालिकामा धर्मअनुसारको जनसङ्ख्या

धर्म	जम्मा		पुरुष		महिला	
	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%
जम्मा	२४०८३	१००	१०६२०	१००	१३४६३	१००
हिन्दु	२३१४४	९६.१	१०२३०	९६.३	१२९१४	९५.९
बौद्ध	६५	०.३	२९	०.३	३६	०.३
इस्लाम	१०	०.०	६	०.१	४	०.०३
किराँत	२	०.०	०	०.०	२	०.०१
क्रिस्चियन	८६२	३.६	३५५	३.३	५०७	३.८

चित्र १२: गाउँपालिकामा धर्मअनुसारको विवरण (% मा)

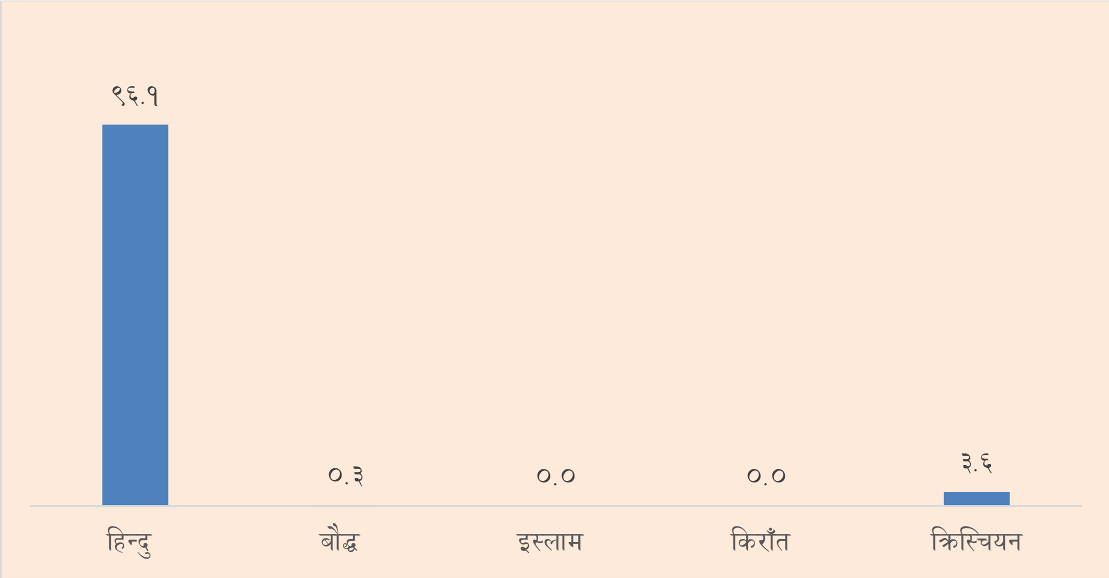

३.५ दोस्रो भाषाअनुसारको जनसङ्ख्या

समाजमा विभिन्न मातृभाषा बोल्ने समुदायका व्यक्ति हुने भएकोले आफ्नो परिवार र समभाषी समुदायभित्र मातृभाषाको व्यवहार गरे पनि फरक समुदायका व्यक्तिसँग र अवस्थाअनुसार एकै परिवारभित्र समेत दोस्रो भाषा बोल्ने जनसङ्ख्या हुन्छ । नेपाल बहुभाषिक देश भएको हुँदा स्थान विशेषमा पनि बहुभाषिक व्यक्तिहरूले बसोबास गरेका हुनसक्छन् । यस्तो अवस्थामा कुनै पनि वडा वा स्थानीय तहमा मातृभाषाबाहेक दोस्रो भाषा बोल्ने जनसङ्ख्या रहेको हुन्छ ।

सिम्ता गाउँपालिकामा आफ्नो मातृभाषाबाहेक अरू कुनै पनि दोस्रो भाषा नबोल्ने जनसङ्ख्या ९०.७ प्रतिशत रहेको छ । दोस्रो (अर्थात् सम्पर्क भाषा) भाषा नेपाली हुने जनसङ्ख्या ०.२ प्रतिशत रहेको छ (तालिका १८) ।

तालिका १७: गाउँपालिकामा बोलिने दोस्रो भाषाअनुसारको जनसङ्ख्या

दोस्रोभाषा	जम्मा		पुरुष		महिला	
	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%
जम्मा	२४०८३	१००.०	१०६२०	१००.०	१३४६३	१००.०
दोस्रो भाषा नभएका	२३९९९	९९.७	१०५८२	९९.६	१३४१७	९९.७
नेपाली	३८	०.२	१७	०.२	२१	०.२
उर्दु	१३	०.१	५	०.०	८	०.१
अन्य	३३	०.१	१६	०.२	१७	०.१

३.६ नेपालमा बसोबास गर्ने विभिन्न देशका नागरिकको जनसङ्ख्या

जनगणनाको अवधिमा नेपालभित्र अक्सर बसोबास गर्ने सबै व्यक्तिहरूको गणना गरिन्छ । यहाँ बुझ्नैपर्ने अर्को यथार्थ यो छ कि विदेशस्थित नेपाली कुटनीतिक नियोगभित्र बसोबास गर्ने व्यक्तिहरूलाई पनि नेपालको जनसङ्ख्यामा गणना गरिन्छ भने नेपालस्थित विदेशी कुटनीतिक नियोगभित्र बसोबास गर्ने व्यक्तिलाई नेपालको जनगणनामा समावेश गरिँदैन । जनगणनाको तथ्याङ्क सङ्कलनको अवधिभित्र पर्यटक भई वा अन्य उद्देश्यले नेपालमा आएका तर अक्सर बसोबास नभएका कुनै पनि विदेशी नागरिकलाई नेपालको जनगणनामा गणना गरिँदैन ।

पछिल्लो बाह्रौँ राष्ट्रिय जनगणनाअनुसार नेपालमा कुल १७९,७५५ जना विदेशी नागरिकले अक्सर बसोबास गरेको देखिन्छ जसलाई नेपालको कुल जनसङ्ख्या २९,१६४,५७८ भित्र समावेश गरिएको छ । यस गाउँपालिकाको कुल २४,०८३ जनसङ्ख्यामध्ये कोही पनि विदेशी नागरिक अक्सर बसोबास गर्ने गरेको देखिएन ।

खण्ड ४: वैवाहिक अवस्थासम्बन्धी विवरण

४.१ जनसङ्ख्याको वैवाहिक स्थिति

जनगणनामा १० वर्ष र सोभन्दा माथिको प्रत्येक व्यक्तिलाई निजका वैवाहिक अवस्थाबारे प्रश्न सोधिएको थियो । वैवाहिक स्थितिसम्बन्धी प्रश्नबाट कुनै व्यक्ति विवाहित वा अविवाहित के हो भन्ने सूचनाका साथसाथै विवाहितमध्ये कुनै व्यक्तिको अवस्था विधुर/विधवा, पारपाचुके वा छुट्टिएको कुन हो भन्ने तथ्याङ्क उपलब्ध हुन्छ ।

यस गाउँपालिकामा १० वर्ष वा सोभन्दा माथिको कुल जनसङ्ख्या १८,९३८ रहेको छ र त्यसमध्ये विवाह नभएको जनसङ्ख्या २९.९ प्रतिशत रहेको छ । लैङ्गिक रूपमा हेर्दा १० वर्षमाथिका महिलाको कुल सङ्ख्या १०,९७६ मध्ये २५.१ प्रतिशत अविवाहित रहेका छन् भने अविवाहित पुरुषको सङ्ख्या ११.३ प्रतिशत विन्दुले बढी अर्थात् ३६.४ प्रतिशत रहेको छ ।

विवाहित जनसङ्ख्यामा जीवनमा एकपटक मात्र विवाह गरेका वा श्रीमान्/श्रीमतीसँग पारपाचुके भएर पुनः विवाह गरेको जनसङ्ख्यासमेत समावेश भएको हुन्छ । दश वर्ष र सोभन्दा माथिको कुल जनसङ्ख्या १८,९३८ मध्ये ६५.३ प्रतिशत विवाहित छन् भने कुल महिलामा विवाहित महिलाको सङ्ख्या ६८.४ प्रतिशत रहेको छ ।

विधुर/विधवाको जनसङ्ख्यामा गणना हुनका लागि पति वा पत्नीमध्ये एकजनाको मृत्यु भइसकेको र जीवित पति वा पत्नीले पुनर्विवाह नगरी बसेको अवस्था हुनुपर्दछ । यस गाउँपालिकामा विधुर/विधवाको अंश समग्रमा ४.३ प्रतिशत, पुरुषतर्फ २.२ प्रतिशत र महिलातर्फ ५.९ प्रतिशत रहेको छ । विधुर महिलालाई राज्यले एकल महिलाको रूपमा स्वीकार गरेको र तोकिएअनुसारको मासिक निर्वाह भत्ता उपलब्ध गराउँदै आएको छ । स्थानीय तहका लागि पनि यो तथ्याङ्क महत्वपूर्ण मानिन्छ ।

कानुनी रूपमा पति र पत्नी अलग भएको अवस्था पारपाचुके हो । कुनै धार्मिक सम्प्रदायमा परम्पराअनुसार पति पत्नी पारपाचुकेकै हैसियतमा अलग भएको जनसङ्ख्यासमेत पारपाचुकेमै गत जनगणनामा समावेश गरिएको छ । यस गाउँपालिकामा पारपाचुके भएको जनसङ्ख्या समग्रमा ०.१ प्रतिशत छ । पारपाचुके हुनका लागि पुरुष र महिला बराबरै सङ्ख्यामा हुने हुनाले लैङ्गिक रूपमा पनि यो मान बराबर हुने गर्दछ । छुट्टिएको जनसङ्ख्या यस गाउँपालिकामा ०.४ प्रतिशत रहेको छ (तालिका १९) ।

वैवाहिक जीवनमा पति र पत्नीबिच मनोमालिन्य भई छुट्टै बसेको तर वैधानिक रूपमा पारपाचुके नभएको अवस्थामा रहेका जनसङ्ख्यालाई छुट्टिएकोअन्तर्गत गणना गरिएको छ ।

तालिका १८: सिम्ता गाउँपालिकामा १० वर्षमाथिको जनसङ्ख्याको वैवाहिक अवस्था

वैवाहिक स्थिति	जम्मा	प्रतिशत	पुरुष	प्रतिशत	महिला	प्रतिशत
१० वर्ष वा सोभन्दा माथि	१८९३८	१००.०	७९६२	१००.०	१०९७६	१००.०
विवाह नभएको	५६५७	२९.९	२९०१	३६.४	२७५६	२५.१
विवाहित	१२३६९	६५.३	४८६५	६१.१	७५०४	६८.४
विधुर/विधवा	८२१	४.३	१७४	२.२	६४७	५.९
पारपाचुके	२०	०.१	५	०.१	१५	०.१
छुट्टिएको	७१	०.४	१७	०.२	५४	०.५

चित्र १३ : दश वर्षमाथिको जनसङ्ख्याको वैवाहिक अवस्था

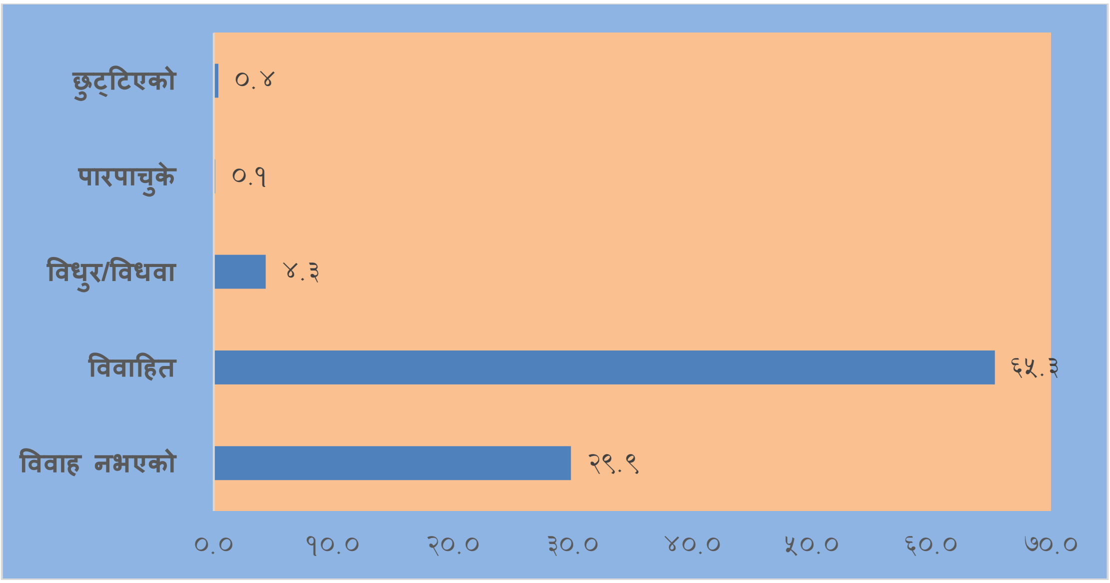

४.२ पहिलो विवाह गर्दाको उमेर

उमेरअनुसार १० वर्ष वा सोभन्दा माथिको जनसङ्ख्याले फरक फरक उमेरमा पहिलो विवाह गरेको हुन्छ। सामाजिक संरचना र परम्परा, पारिवारिक अवस्था, वैयक्तिक चाहना, बाध्यतालगायतका कारणले पुरुष र महिलाको विवाह गर्ने उमेर फरक फरक हुन्छ । कतिपय व्यक्तिले एकपटक भन्दा बढी विवाह गरेका हुनसक्दछन् तर जनगणनामा व्यक्तिको पहिलोपटक कुन उमेरमा विवाह भएको थियो सोही तथ्याङ्क सङ्कलन र विश्लेषण गरिन्छ।

कानुनले २० वर्ष नपुगी विवाह गर्न नपाइने भए तापनि समाजमा कानुनी उमेर हद नपुगी विवाह भइरहेको देखिन्छ र यसलाई तथ्याङ्कले पनि पुष्टि गरेको छ। यस गाउँपालिकामा १० वर्षभन्दा मुनिका २ जनाको विवाह भएको देखिन्छ। स्मरणीय यो छ कि आजभन्दा छ सात दशकअघि नेपाली समाजमा केटा र केटीको सानै उमेरमा पनि विवाह हुने गर्दथ्यो । वि.सं. २०७८ को जनगणनाबाट यस गाउँपालिकामा १०–१४ वर्ष उमेर समूहका ६.२ प्रतिशत जनसङ्ख्याको विवाह भएको देखिन्छ। यस उमेर समूहमा पुरुषतर्फ यो अनुपात २.३ प्रतिशत छ भने महिलातर्फ ८.७ प्रतिशत रहेको छ। विवाहको तीव्रता भएका अरु तीनओटा उमेर समूह क्रमशः १८–२० (३७.९%), १५–१७ (३१.५%) र २१–२४ (१७.०%) हो।

सिम्ता गाउँपालिकामा विवाहको उत्कर्ष उमेर समूह १८–२० देखिएको छ। यस समूहमा करिब ३८ प्रतिशत १० वर्ष र सोभन्दा माथिको जनसङ्ख्याको विवाह भइसकेको देखिन्छ। यसलाई लैङ्गिक रूपमा तुलना गर्दा पुरुषतर्फ ४०.८ प्रतिशत र महिलातर्फ ३६.२ प्रतिशत रहेको छ। त्यसै गरी २१–२४ वर्ष उमेर समूहमा विवाह भइसकेको १० वर्षमाथिको जनसङ्ख्या १७.० प्रतिशत रहेको छ।

पुरुष वा महिला परिपक्व भइसक्ने उमेर अर्थात् २५–२९ वर्षभित्र पहिलोपटक विवाह गर्ने जनसङ्ख्या ५.६ प्रतिशत रहेको छ। यस उमेर समूहमा पुरुषतर्फको हिस्सा १०.७ प्रतिशत छ भने महिलातर्फको हिस्सा २.५ प्रतिशत मात्र रहेको छ। पुरुष र महिला दुवैको पहिलो विवाह हुने उमेर २० वर्ष पूरा भएपछि क्रमशः घट्दै गएको छ (तालिका २१, चित्र ११)।

पहिलो पटक विवाह भएका महिलाको अनुपात सर्वाधिक (४१.३%) १५–१७ वर्ष उमेर समूहभित्र रहेको छ जब कि पुरुषहरूले पहिलो विवाह हुने सर्वाधिक (४०.८%) ठुलो उमेर समूह १८–२० वर्षको रहेको देखिन्छ (तालिका २०)।

तालिका १९: उमेर समूहअनुसार पहिलो विवाहसम्बन्धी विवरण

उमेर समूह	जम्मा	प्रतिशत	पुरुष	प्रतिशत	महिला	प्रतिशत
जम्मा	१३२८१	१००.०	५०६१	१००.०	८२२०	१००.०

उमेर समूह	जम्मा	प्रतिशत	पुरुष	प्रतिशत	महिला	प्रतिशत
दश वर्षमुनि	२	०.०	१	०.०	१	०.०
१०–१४	८३०	६.२	११६	२.३	७१४	८.७
१५–१७	४१७८	३१.५	७८१	१५.४	३३९७	४१.३
१८–२०	५०४०	३७.९	२०६५	४०.८	२९७५	३६.२
२१–२४	२२५८	१७.०	१४०१	२७.७	८५७	१०.४
२५–२९	७४८	५.६	५४४	१०.७	२०४	२.५
३०–३४	१२९	१.०	९१	१.८	३८	०.५
३५–३९	३४	०.३	३१	०.६	३	०.०
४०–४४	१८	०.१	१२	०.२	६	०.१
४५–४९	३	०.०	३	०.१	०	०.०
५०-५४	०	०.०	०	०.०	०	०.०
५५+	०	०.०	०	०.०	०	०.०
नखुलेको	४१	०.३	१६	०.३	२५	०.३

चित्र १४ : दश वर्ष वा सोभन्दा माथिको जनसङ्ख्यामा पुरुष र महिलाको वैवाहिक उमेर (%)

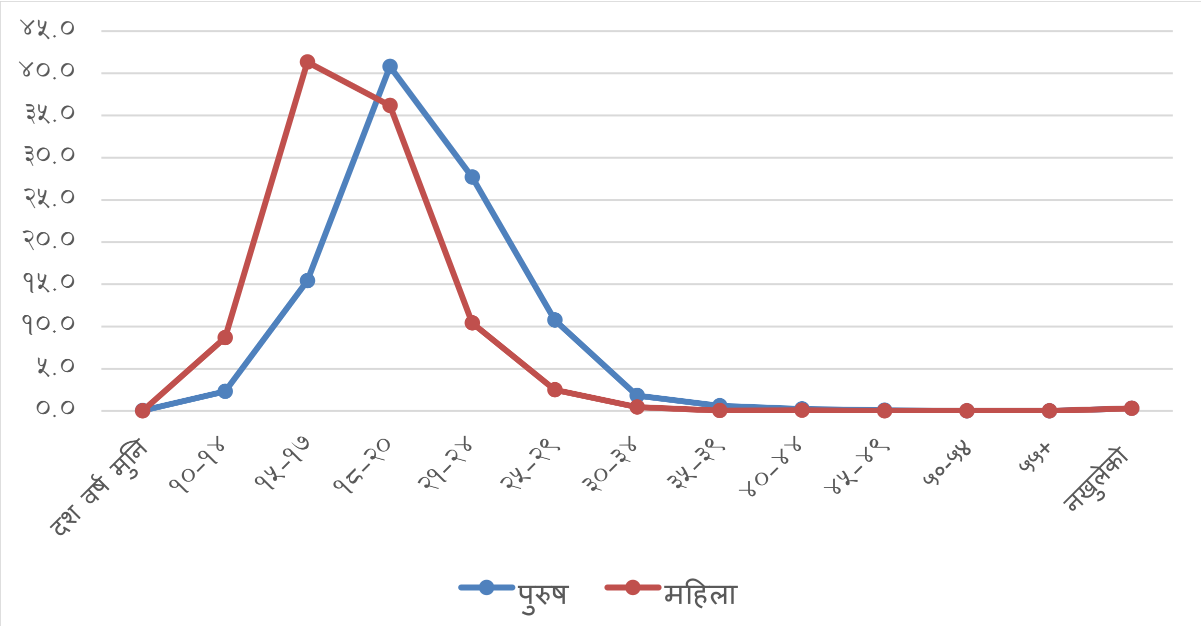

४.३ विवाहको औसत उमेर

विवाह गर्ने उमेर समुदाय, समाज, भूगोल, परम्परा, पारिवारिक अवस्था आदिसँग अन्तरसम्बन्धित हुन्छ । राज्यले जारी गरेको कानुनले पनि वैवाहिक उमेरको सीमालाई धेरै हदसम्म नियन्त्रण गरेको हुन्छ । विवाहित जनसङ्ख्यामध्ये सिम्ता गाउँपालिकामा विवाह भएका पुरुष तथा महिलाको औसत उमेर १८.८ वर्ष रहेको छ । यहाँका विवाहित पुरुषको औसत उमेर महिलाको भन्दा २.६ प्रतिशत विन्दुले माथि अर्थात् २०.४ वर्ष रहेको छ भने विवाहित महिलाको औसत उमेर १७.८ वर्ष रहेको देखिन्छ ।

यहाँका सबै वडाहरूमा विवाहित पुरुष र महिलाको औसत उमेरमा उल्लेखनीय ठुलो भिन्नता छैन । पुरुषतर्फ विवाह गर्ने औसत उमेर सबैभन्दा उच्च अर्थात् २०.८ वर्ष वडा नं. ४ मा रहेको छ । महिलातर्फ विवाह गर्ने औसत उमेर सबैभन्दा उच्च अर्थात् १८.३ वर्ष वडा नं. २ मा रहेका छ (तालिका २२, चित्र १२) ।

तालिका २०: वडाअनुसार पहिलो विवाह गर्दाको औसत उमेर

वडा	जम्मा	पुरुष	महिला
१	१८.८	२०.३	१८.०
२	१९.१	२०.४	१८.३
३	१८.५	२०.१	१७.५
४	१८.६	२०.८	१७.३
५	१८.६	२०.४	१७.७
६	१८.७	२०.४	१७.६
७	१८.७	२०.२	१७.७
८	१९.१	२०.७	१८.०
९	१८.९	२०.७	१७.७
सिम्ता	**१८.८**	**२०.४**	**१७.८**

चित्र १५: वडाअनुसार विवाह गर्ने औसत उमेर

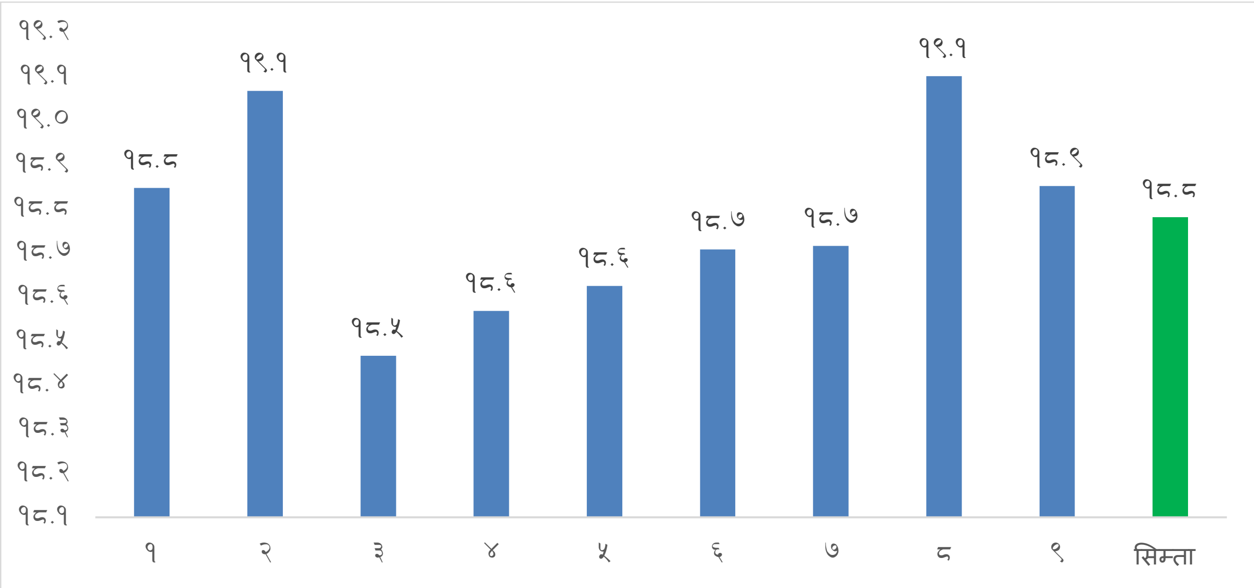

४.४ एकल महिलाको अवस्था

राज्यले एकल महिलालाई सामाजिक सुरक्षाको प्रबन्ध गरेको छ । समाज पनि बिस्तारै एकल महिलाका समस्या र मुद्दाप्रति सकारात्मक हुँदै गएको देखिन्छ। नीतिनिर्माता र निर्णयकर्तालाई एकल महिलाको तथ्याङ्क उपयोगी हुने गरेको छ। एकल महिलाको तथ्याङ्कले वैयक्तिक, पारिवारिक र सामाजिक संरचनाको बारेमा यथेष्ट सूचना प्रवाह गर्दछ। यहाँ एकल महिलाको परिभाषा प्रस्तुत गर्नु मनासिब ठानिएको छ।

एकल महिलामा गणना हुनका लागि कुनै महिला विधवा, पारपाचुके भएको, श्रीमान्सँग छुट्टिएर बसेको, ३ वर्षभन्दा माथिको उमेरसम्म विवाह नगरी बसेको र श्रीमान बेपत्ता भएका वा हराएका हुनुपर्दछ। तर, राष्ट्रिय जनगणनमा श्रीमान बेपत्ता भएका वा हराएका महिलाको विवरण सङ्कलन नगरिएको कारणले यस प्रतिवेदनमा अघिल्ला चार प्रकारका महिलाहरूलाई एकल महिलाको रूपमा प्रस्तुत गरिएको छ। यस गाउँपालिकामा एकल महिलाको कुल जनसङ्ख्या ७६९ रहेको छ जुन १० वर्ष वा सोभन्दा माथिका कुल महिला जनसङ्ख्याको ७.० प्रतिशत हो । वडा तहमा एकल महिलाको सङ्ख्या अध्ययन गर्दा वडा नं. ६ मा सर्वाधिक अर्थात् ९.८ प्रतिशत रहेको छ भने संयुक्त दोस्रो स्थानमा क्रमश: वडा नं. ३ र ८ (७.५%) र तेस्रो स्थानमा वडा नं. ५ (७.२%) रहेका छन् । सबैभन्दा कम (३.४%) एकल महिला वडा नं. ४ मा रहेका छन् (तालिका २३, चित्र १३) ।

गाउँपालिकाका १० ओटा वडामध्ये ४ ओटा वडा (३, ४, ५ र ७) मा यस गाउँपालिकाकामा रहेका एकल महिलाको औसत विद्यमानतादर (८.३%) भन्दा कम विद्यमानतादर छ भने बाँकी ६ ओटा वडाहरूमा सोभन्दा उच्च अनुपातमा एकल महिला रहेका छन् ।

तालिका २१ : वडाअनुसार एकल महिलाको अवस्था

वडा	जम्मा	विवाहित	विधुर/ विधवा	पारपाचुके	छुट्टिएको	३५ वर्ष भन्दा माथिका अविवाहित	३५ वर्ष भन्दा कम उमेरका अविवाहित	एकल महिला (% मा)
१	१,२९१	८६१	६३	०	२	२	३६३	५.२
२	१,३५४	९०१	७७	३	४	४	३६५	६.५
३	१,१५२	७८२	७५	०	८	३	२८४	७.५
४	७५४	५३७	२४	०	१	१	१९१	३.४
५	१,०७१	७५४	६१	१	७	८	२४०	७.२
६	१,९०२	१,२४९	१५९	६	१३	९	४६६	९.८
७	१,२३४	८४८	५८	२	८	८	३१०	६.२
८	९९८	७१९	६४	१	१	९	२०४	७.५
९	१,२२०	८५३	६६	२	१०	९	२८०	७.१
सिम्ता	१०,९७६	७,५०४	६४७	१५	५४	५३	२,७०३	७.०

चित्र १६: वडाअनुसार एकल महिलाको प्रतिशत

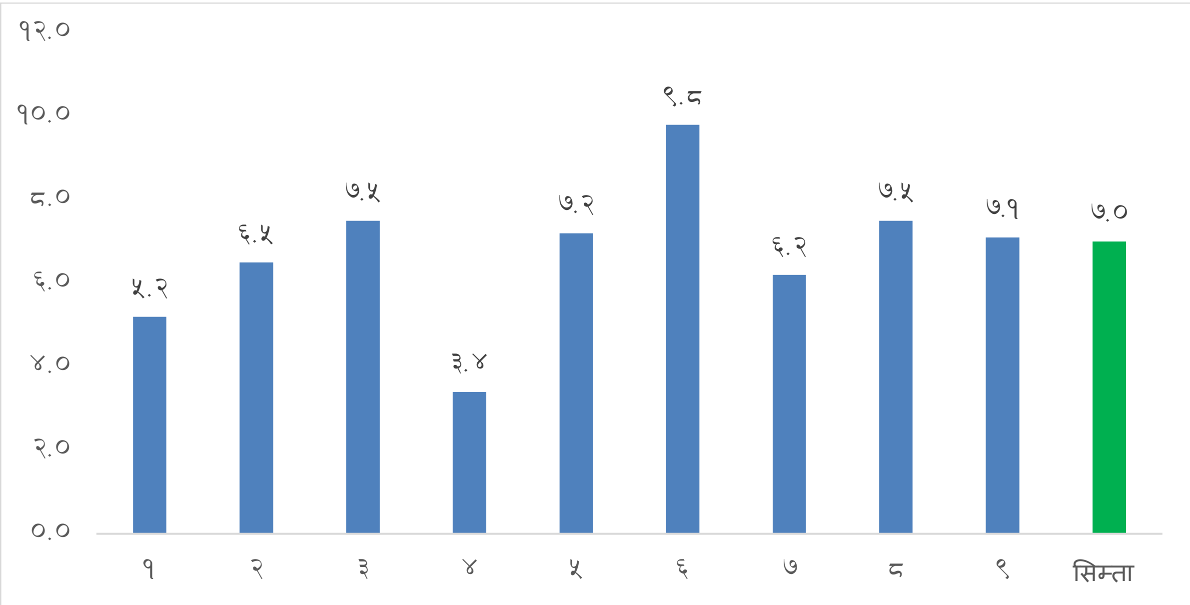

खण्ड ५: ज्येष्ठ नागरिक

५.१ ज्येष्ठ नागरिक र लैङ्गिक अनुपात

ज्येष्ठ नागरिक परिवार एवम् समाजका अभिभावक हुन् । हरेक व्यक्तिले आफ्नो जीवनकालमा यो अवस्थालाई अनुभव गर्नैपर्दछ । राज्यले पनि सामाजिक सुरक्षा भत्तालगायतका नीति तथा कार्यक्रममार्फत ज्येष्ठ नागरिकको पक्षपोषण गरेको देखिन्छ । आश्रित जनसङ्ख्याको गणना गर्दा ज्येष्ठ नागरिकको सङ्ख्या आवश्यक पर्दछ । ज्येष्ठ नागरिकको सङ्ख्याले जनसङ्ख्याको बनावट र जीवन प्रत्याशासमेत (Life Expectancy) लाई प्रतिविम्बित गर्दछ ।

सिम्ता गाउँपालिकामा ६० वर्ष वा सोभन्दा माथि (ज्येष्ठ नागरिक) को कुल जनसङ्ख्या २,४३९ रहेको छ जुन यहाँको कुल जनसङ्ख्या २४,०८३ को १०.१ प्रतिशत हुन आउँछ । ज्येष्ठ नागरिकको लैङ्गिक अनुपात ८८.९ रहेको छ । यसलाई १००० महिला ज्येष्ठ नागरिकका माझमा ८८९ जना पुरुष ज्येष्ठ नागरिक रहेका छन् भन्ने अर्थमा बुझिन्छ ।

वडा तहमा हेर्दा अनुपातका दृष्टिले सबैभन्दा धेरै (११.२%) ज्येष्ठ नागरिक वडा नं. ३ मा रहेका छन् भने सबैभन्दा न्यून (९.१ %) अनुपात वडा नं. १ मा रहेको छ (तालिका २३) । सङ्ख्यात्मक हिसाबले सबैभन्दा धेरै अर्थात् ३९७ जना ज्येष्ठ नागरिक वडा नं. ६ मा रहेका छन् भने सबैभन्दा कम १७५ जना वडा नं. ४ मा रहेका छन् ।

ज्येष्ठ नागरिकको उच्चतम (१०४.७) लैङ्गिक अनुपात वडा नं. १ मा रहेको छ । यसको अर्थ यस वडामा ६० वर्ष वा सोभन्दा माथिका प्रत्येक १००० वृद्धाहरूमा १०४७ जना वृद्धहरू रहेका छन् । ज्येष्ठ नागरिकको न्यूनतम ७५.९ लैङ्गिक अनुपात वडा नं. ७ मा रहेको छ ।

तालिका २२: वडाअनुसार ज्येष्ठ नागरिकको सङ्ख्या र लैङ्गिक अनुपात

वडा	जम्मा जनसङ्ख्या	६० वर्ष वा माथिका पुरुष	६० वर्ष वा माथिका महिला	६० वर्ष वा माथिका जेष्ठ नागरिक	जेष्ठ नागरिकको जनसङ्ख्या प्रतिशत	लैङ्गिक अनुपात (प्रति १०० जना ज्येष्ठ महिलामा)
१	२,८९२	१३४	१२८	२६२	९.१	१०४.७
२	२,९७८	१३०	१५६	२८६	९.६	८३.३
३	२,५०१	१२८	१५२	२८०	११.२	८४.२
४	१,५९०	८२	९३	१७५	११.०	८८.२
५	२,२४२	११२	१२३	२३५	१०.५	९१.१
६	४,२३५	१८४	२१३	३९७	९.४	८६.४
७	२,७६९	१२०	१५८	२७८	१०.०	७५.९
८	२,२०२	११६	१३०	२४६	११.२	८९.२
९	२,६७४	१४२	१३८	२८०	१०.५	१०२.९
सिम्ता	२४,०८३	१,१४८	१,२९१	२,४३९	१०.१	८८.९

५.२ सामाजिक सुरक्षा भत्ता प्राप्त गर्न योग्य ज्येष्ठ नागरिक

नेपाल सरकारले ६८ वर्ष उमेर पूरा भएका सबै ज्येष्ठ नागरिकलाई मासिक रूपमा सामाजिक सुरक्षा भत्ता उपलब्ध गराउँदै आएको छ । यस सिम्ता गाउँपालिकामा ६८ वर्ष वा सोभन्दा माथिको जनसङ्ख्या ५.१ प्रतिशत रहेको छ । वडास्तरमा ज्येष्ठ नागरिकहरूको अनुपात फरक फरक रहेको छ । वडा नं. ६ मा यो अनुपात ४.३ प्रतिशत मात्र रहेको छ भने वडा नं. ३ मा ज्येष्ठ नागरिक भत्ता प्राप्त गर्न योग्य जनसङ्ख्या ६.३ प्रतिशत रहेको छ। अधिकांश वडामा ज्येष्ठ नागरिकको अनुपात ४.३ प्रतिशतदेखि ६.३ प्रतिशतसम्म रहेको छ (चित्र १६) ।

चित्र १७ : **वडाअनुसार ६८ र सोभन्दा माथिका जनसङ्ख्या (प्रतिशत)**

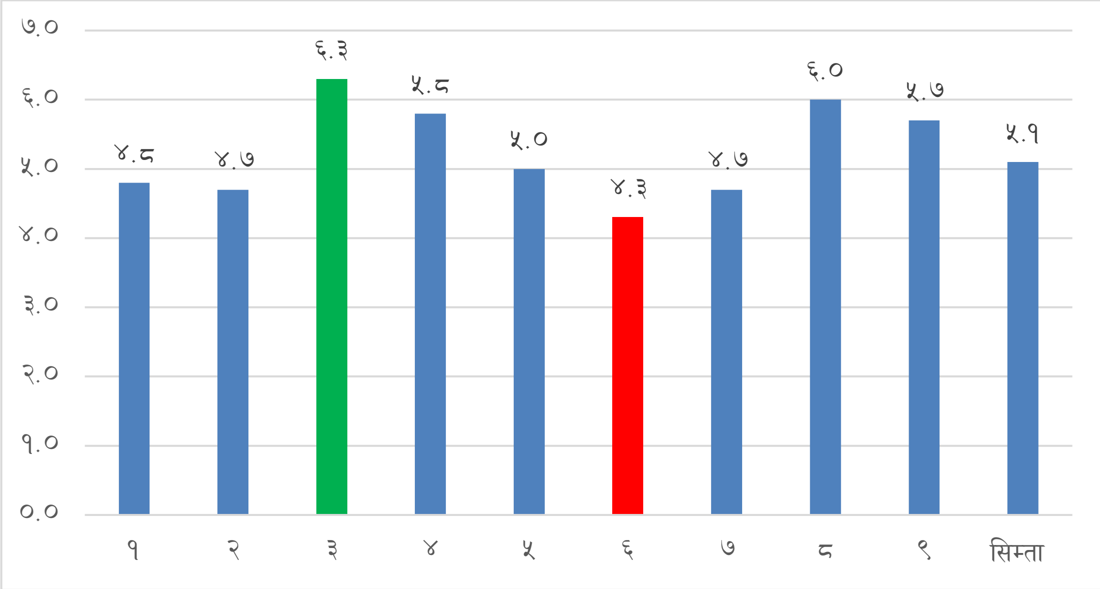

५.३ बुढ्यौली जनसङ्ख्या

विश्वव्यापी रूपमा ६५ वर्ष र सोभन्दा माथिको जनसङ्ख्यालाई बुढ्यौली जनसङ्ख्याका रूपमा लिइन्छ। यस्तो तथ्याङ्कबाट बुढ्यौली जनसङ्ख्याको स्वास्थ्य, जीवनशैली, आर्थिक सक्रियता लगायतका विषयमा पर्याप्त सूचना प्राप्त हुन्छ। बुढ्यौली सूचकाङ्क निकाल्नका लागि पनि यो तथ्याङ्क आवश्यक छ। बुढ्यौली सूचकाङ्क निकाल्नको लागि १४ वर्ष र सोभन्दा कम उमेरको कुल जनसङ्ख्याले ६५ वर्ष र सोभन्दा माथिको कुल जनसङ्ख्यालाई भाग गरेर प्रतिशतमा रूपान्तरण गरिन्छ। बुढ्यौली सूचकाङ्क बढ्नु भनेको उक्त क्षेत्रको जनसङ्ख्या बुढ्यौलीउन्मुख हुँदै गएको वा भएको भन्ने जनाउँछ।

सिम्ता गाउँपालिकामा कुल २०३१ जना (६.७%) ६५ वर्ष र सोभन्दा माथिको जनसङ्ख्या रहेको छ। त्यसै गरी १४ वर्ष र सोभन्दा माथिको कुल जनसङ्ख्या ८,११६ (३३.७%) रहेको छ। यी दुई तथ्याङ्कबाट बुढ्यौली सूचकाङ्क १९.९ हुन आउँछ (तालिका २५)। यसको सरल अर्थ यो हुन्छ कि १४ वर्ष र सोभन्दा मुनिका १००० बालबालिका हुँदा १९९ जना ६५ वर्ष वा सोभन्दा माथिका बुढाबुढी रहेका छन्। यसले यस गाउँपालिकाको जनसङ्ख्या बुढ्यौलीउन्मुख भए पनि बुढ्यौली जनसङ्ख्यामा पूर्ण प्रवेश नगरेको सङ्केत गर्दछ।

यस गाउँपालिकामा बुढ्यौली जनसङ्ख्या अनुपात सर्वाधिक (७.८ %) वडा नं. ८ मा रहेको छ भने सबैभन्दा न्यून (५.९%) वडा नं. १ र ६ मा रहेको छ। यसैगरी वडागत बुढ्यौली सूचकाङ्क सबैभन्दा धेरै (२६.६%) वडा नं. ८ मा र सबैभन्दा कम (१४.९%) वडा नं. १ मा रहेको देखिन्छ (तालिका २५)।

तालिका २३: वडाअनुसार बुढ्यौली जनसङ्ख्या र सूचकाङ्क

वडा नं.	जनसङ्ख्या			बुढ्यौली	
	० – १४ वर्ष	६५ वर्ष र सोभन्दा माथि	कुल	सूचकाङ्क	जनसङ्ख्या %
१	११४४	१७०	२८९२	१४.९	५.९
२	१०९०	१८९	२९७८	१७.३	६.३
३	८८४	१९२	२५०१	२१.७	७.७
४	५२२	११९	१५९०	२२.८	७.५
५	७६१	१४४	२२४२	१८.९	६.४

वडा नं.	जनसङ्ख्या			बुढ्यौली	
	० – १४ वर्ष	६५ वर्ष र सोभन्दा माथि	कुल	सूचकाङ्क	जनसङ्ख्या %
६	१३५३	२४८	४२३५	१८.३	५.९
७	८९८	१८६	२७६९	२०.७	६.७
८	६४४	१७१	२२०२	२६.६	७.८
९	८२०	१९८	२६७४	२४.१	७.४
सिम्ता	८११६	१६१७	२४०८३	१९.९	६.७

चित्र १८ : **वडाअनुसार बुढ्यौली जनसङ्ख्या र सूचकाङ्क (प्रतिशत)**

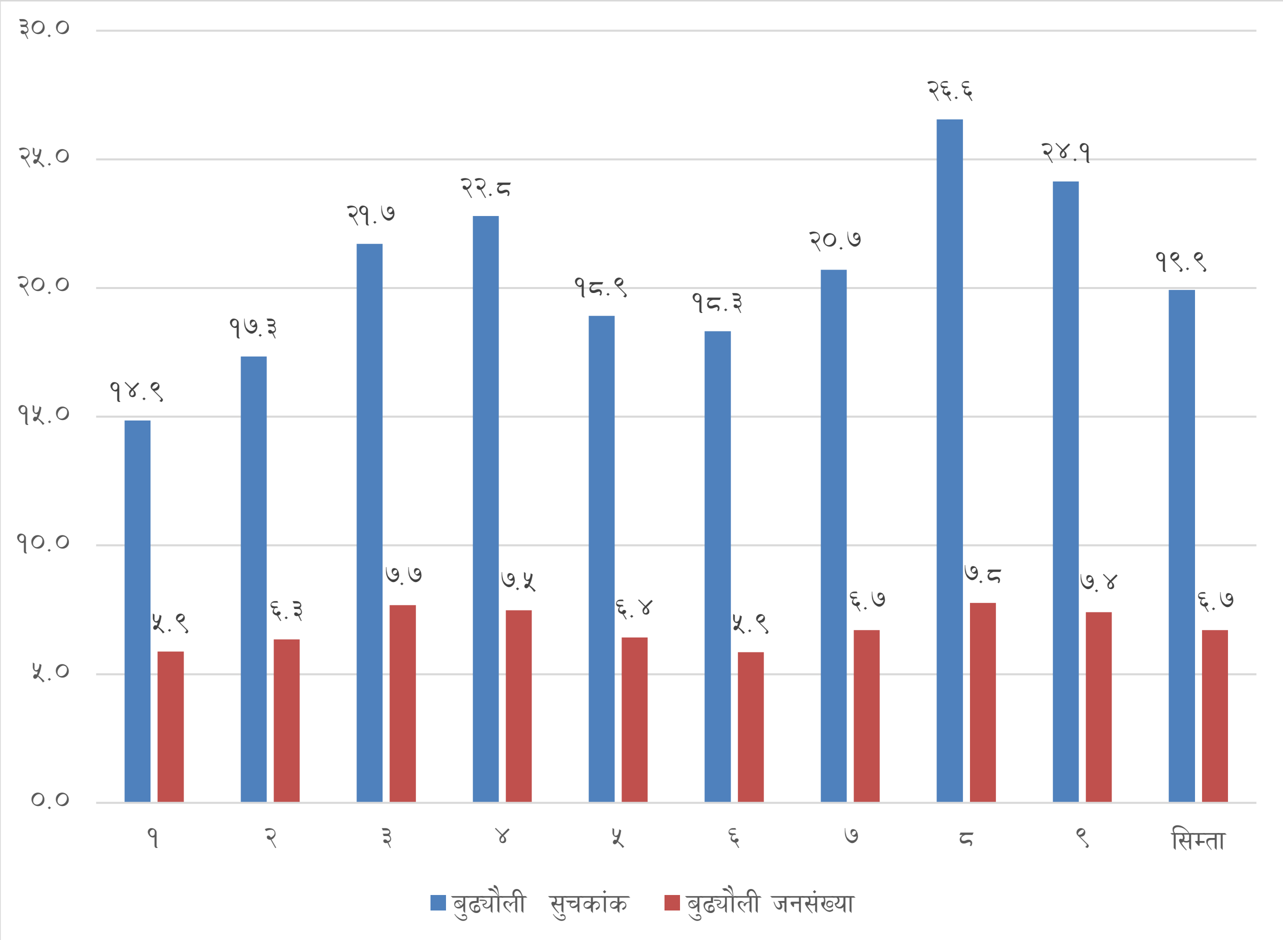

खण्ड ६: बालबालिकाको स्थिति

६.१ बालबालिकाको जनसङ्ख्या तथा लैङ्गिक अनुपात

नेपालको कानुनले १८ वर्ष उमेर पूरा नभएका सबैलाई बालबालिका स्वीकार गरेको छ । विश्वका विभिन्न देशहरूका बिच बालबालिकासम्बन्धी तथ्याङ्कको तुलना गर्दा पनि यही १८ वर्षको सीमालाई आत्मसात गरेको देखिन्छ । बालबालिका समग्र जनसङ्ख्यामा आश्रित जनसङ्ख्या हो र कुनै पनि देशको जनसङ्ख्या संरचनाको एक महत्वपूर्ण हिस्सा पनि हो। सिम्ता गाउँपालिकामा कुल ९,५९५ जना बालबालिका रहेका छन् जुन यहाँको कुल जनसङ्ख्याको ३९.८ प्रतिशत हुन आउँछ।

गाउँपालिकाको कुल जनसङ्ख्यामा हेर्ने हो भने २०.१ प्रतिशत बालक र १९.७ प्रतिशत बालिका रहेका छन्। यहाँ बालबालिकाको समग्र लैङ्गिक अनुपात १०१.९ रहेको छ। यसको सरल अर्थ यो छ कि प्रति १००० बालिकामा १०१९ जना बालकहरू रहेका छन् । यस गाउँपालिकाका २ ओटा वडा (वडा नं. २ र ३) हरूमा बालबालिकाको लैङ्गिक अनुपात १०० भन्दा कम रहेको छ भने बाँकी ७ ओटै वडामा लैङ्गिक अनुपात १०० भन्दा माथि रहेको छ (तालिका २६)।

तालिका २४: वडाअनुसार बालबालिकाको जनसङ्ख्या र लैङ्गिक अनुपात (०-१७ वर्ष)

वडा	जम्मा	पुरुष	महिला	बालक	बालिका	बालबालिका लैङ्गिक अनुपात	जम्मा लैङ्गिक अनुपात
१	२,८९२	१,२६४	१,६२८	६६१	६५९	१००.३	७७.६
२	२,९७८	१,२५५	१,७२३	६१८	६६५	९२.९	७२.८
३	२,५०१	१,०७८	१,४२३	५१६	५१८	९९.६	७५.८
४	१,५९०	६८८	९०२	३२०	३१५	१०१.६	७६.३
५	२,२४२	९५८	१,२८४	४६५	४२७	१०८.९	७४.६
६	४,२३५	१,९१४	२,३२१	८२९	७८५	१०५.६	८२.५
७	२,७६९	१,२६२	१,५०७	५४५	५२७	१०३.४	८३.७
८	२,२०२	९९८	१,२०४	३८७	३७५	१०३.२	८२.९
९	२,६७४	१,२०३	१,४७१	५०१	४८२	१०३.९	८१.८
सिम्ता	२४,०८३	१०,६२०	१३,४६३	४,८४२	४,७५३	१०१.९	७८.९

चित्र १९: वडाअनुसार बालबालिकाको लैङ्गिक अनुपात

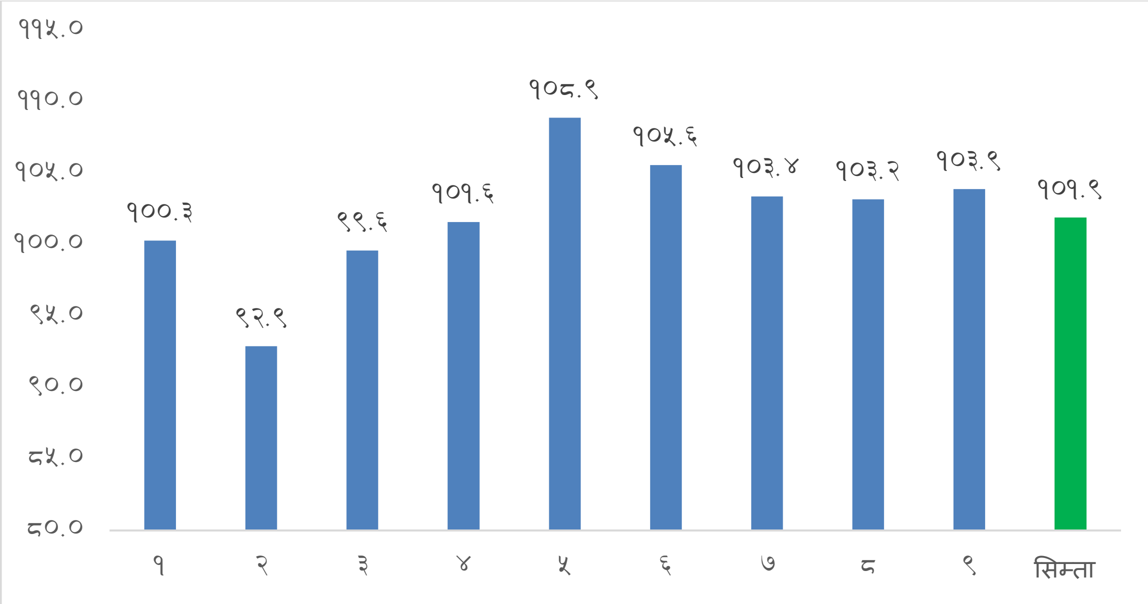

६.२ वडाको कुल जनसङ्ख्यामा बालबालिकाको अनुपात

बालबालिकाकेन्द्रित नीति, योजना तथा कार्यक्रम बनाउनका लागि तल्लो स्तरसम्म कुल जनसङ्ख्यामा बालबालिकाको अनुपात कति छ भन्ने तथ्याङ्क महत्वपूर्ण रहन्छ। सिम्ता गाउँपालिकाका ९ ओटा वडाहरूको कुल जनसङ्ख्यामा बालबालिकाको अनुपात तालिका २७ मा प्रस्तुत गरिएको छ। वडास्तरमा तुलना गर्दा बालबालिकाको सर्वाधिक (४५.६%) अंश वडा नं. १ मा रहेको देखिन्छ। दोस्रो (४३.१%) र तेस्रो (४१.३%) ठूलो अनुपात वडा क्रमशः वडा नं. २ र ३ मा रहेको देखिन्छ।

बालकको अनुपात सर्वाधिक (२२.९%) वडा नं. १ मा रहेको छ भने बालिकाको सर्वाधिक (२२.८%) अनुपात वडा नं. १ मा नै रहेको छ।

तालिका २५ : वडाको कुल जनसङ्ख्यामा बालबालिकाको अनुपात

वडा	जम्मा	बालक		बालिका		बालबालिका	
		संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%
१	२८९२	६६१	२२.९	६५९	२२.८	१३२०	४५.६
२	२९७८	६१८	२०.८	६६५	२२.३	१२८३	४३.१
३	२५०१	५१६	२०.६	५१८	२०.७	१०३४	४१.३
४	१५९०	३२०	२०.१	३१५	१९.८	६३५	३९.९
५	२२४२	४६५	२०.७	४२७	१९.०	८९२	३९.८
६	४२३५	८२९	१९.६	७८५	१८.५	१६१४	३८.१
७	२७६९	५४५	१९.७	५२७	१९.०	१०७२	३८.७
८	२२०२	३८७	१७.६	३७५	१७.०	७६२	३४.६
९	२६७४	५०१	१८.७	४८२	१८.०	९८३	३६.८
सिम्ता	२४०८३	४८४२	२०.१	४७५३	१९.७	९५९५	३९.८

६.३ बाल-आश्रित अनुपात

बालबालिकालाई कुनै पनि देशको भविष्यका रूपमा लिइन्छ । यससँगै गाँसिएको अर्को पाटो भनेको बालबालिका कुल आश्रित जनसङ्ख्या (बालबालिका र बृद्धवृद्धा) को सबैभन्दा ठुलो हिस्सा हुन् । बाल-आश्रित अनुपात निकाल्नको लागि बालबालिकाको खास स्थानको जनसङ्ख्यालाई सोही स्थानको १५ देखि ६४ वर्षसम्मको कुल जनसङ्ख्याले भाग गर्ने प्रचलन रहेको छ । सिम्ता गाउँपालिकाको समग्र बाल-आश्रित अनुपात ५६.६ प्रतिशत रहेको छ। यसको अर्थ १०० जना काम गर्ने उमेर समूहको जनसङ्ख्याले करिब ५७ जना बालबालिकाको खानपिन, रेखदेख, शिक्षा, स्वास्थ्य लगायतको हेरविचार गर्नु परिरहेको भन्ने बुझिन्छ । उक्त जनसङ्ख्याको भार उत्पादक जनसङ्ख्यामाथि पर्ने हुन्छ ।

वडास्तरमा बाल-आश्रित अनुपात न्यूनतम ४६.४ प्रतिशत (वडा नं. ८) देखि अधिकतम ७२.५ प्रतिशत (वडा नं. १) सम्म रहेको छ (तालिका २८, चित्र १९) ।

तालिका २६: वडाअनुसार बाल-आश्रित अनुपात

वडा	जम्मा जनसंख्या	आश्रित बालबालिका	कुल आश्रित अनुपात
१	२,८९२	७२.५	८३.३
२	२,९७८	६४.२	७५.३
३	२,५०१	६२.०	७५.५
४	१,५९०	५५.०	६७.५
५	२,२४२	५६.९	६७.७
६	४,२३५	५१.४	६०.८
७	२,७६९	५३.३	६४.३
८	२,२०२	४६.४	५८.८
९	२,६७४	४९.५	६१.५
सिम्ता	**२४,०८३**	**५६.६**	**६७.८**

चित्र २०: वडाअनुसार बाल आश्रित अनुपात

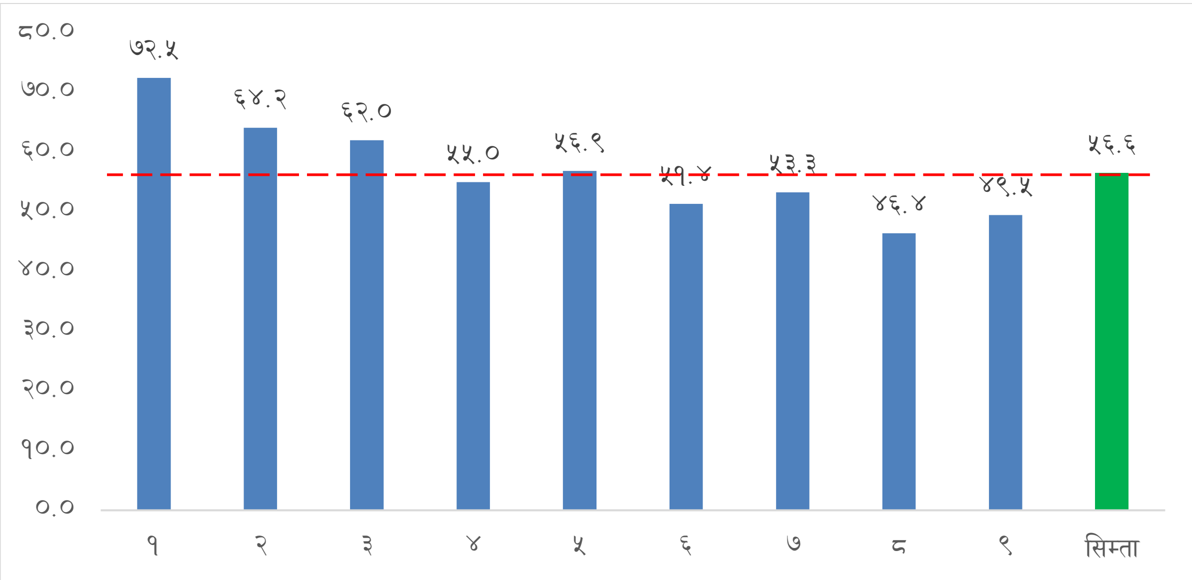

६.४ बाल विवाह

समाजमा अभ्यासमा रहेको भए तापनि बाल विवाहलाई वैयक्तिक, सामाजिक र कानुनी तीनओटै दृष्टिकोणबाट सकारात्मक मानिदैन । बालक वा बालिकाको वृद्धि र व्यक्तित्व विकासमा बाल विवाह बाधक हुनसक्ने भएकोले यसलाई हतोत्साहित गर्ने उद्देश्यले कानुनी व्यवस्थासमेत गरिएको छ । बाल विवाह केन्द्रदेखि सबै स्थानीय तहका वडास्तरसम्म विद्यमान रहेको तथ्याङ्कबाट देखिएको छ । बाल विवाहको तथ्याङ्क प्रस्तुत गर्नुअघि यहाँ बाल विवाहको अवधारणाबारेमा स्पष्ट हुनु जरूरी छ ।

सामान्यत: कानुनले बालबालिकाअन्तर्गत गणना हुने उमेरभित्र विवाह भएको अवस्था नै बाल विवाह हो । विवाह बन्धनमा बाँधिने पुरुष वा महिला दुवैजना १८ वर्षभन्दा मुनि भएको अवस्थामा वा ती दुईमध्ये एक जना १८ वर्षभन्दा कम उमेरको भए पनि बाल विवाहमै गणना हुन्छ । तालिका २७ मा १८ वर्ष उमेर नपुग्दै विवाह भएका बालबालिकाको तथ्याङ्क विश्लेषण गरिएको छ । बाल विवाहको विश्लेषण गर्दा जोडिएर आउने अर्को प्रमुख विषय कानुनले तोकेको उमेर हद पूरा नभई विवाह गरेका व्यक्तिहरूको बिचमा भएको विवाह पनि हो । नेपालमा कानुनले २० वर्ष पूरा नभएका केटा र केटीलाई विवाहका लागि अयोग्य मानेको छ । तसर्थ, १८ र १९ वर्षको उमेरमा विवाह भएको जनसङ्ख्याको अनुपात पनि यहाँ विश्लेषण गर्नु उपयुक्त हुन्छ ।

अन्तर्राष्ट्रिय अभ्यासअनुसार गणनाको समयमा २० देखि २४ वर्षको उमेर समूहभित्र रहेका पुरुष र महिलालाई उनीहरूको पहिलोपटक विवाह हुँदा उमेर कति थियो भन्ने आधारमा बाल विवाहको विद्यमानतादर निकाल्ने गरिएको छ। सिम्ता गाउँपालिकामा १८ वर्षभन्दा कम उमेरमा विवाह हुने पुरुष र महिलाको समग्र अनुपात २७.६ प्रतिशत रहेको छ। सोही उमेर समूहका महिलामध्ये १८ वर्ष उमेर नपुगी विवाह हुनेको अनुपात ३७.७ प्रतिशत छ भने पुरुषका हकमा यो मान ९.१ प्रतिशत रहेको छ । यसबाट यस गाउँपालिकामा पुरुषको तुलनामा महिलाहरूको बाल विवाहदर चार गुणा बढी रहेको देखिन्छ (तालिका २९) ।

तालिका २७: **वडाअनुसार बालविवाहको अवस्था**

वडा	१८ वर्ष पहिले विवाह गर्ने			२०-२४ वर्षका जनसंख्या			बालविवाह %		
	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा
१	५	४४	४९	६१	१५०	२११	८.२	२९.३	२३.२
२	५	६०	६५	६९	१९५	२६४	७.२	३०.८	२४.६
३	५	५४	५९	६६	१४२	२०८	७.६	३८.०	२८.४
४	६	५३	५९	५४	१०३	१५७	११.१	५१.५	**३७.६**
५	५	५३	५८	५८	१३८	१९६	८.६	३८.४	२९.६
६	१६	९८	११४	१८३	२६३	४४६	८.७	३७.३	२५.६
७	१६	६१	७७	१०९	१६०	२६९	१४.७	३८.१	२८.६
८	९	५२	६१	९०	१३७	२२७	१०.०	३८.०	२६.९
९	४	६३	६७	९१	१३८	२२९	४.४	४५.७	२९.३
सिम्ता	**७१**	**५३८**	**६०९**	**७८१**	**१,४२६**	**२२०७**	**९.१**	**३७.७**	**२७.६**

वडागत रूपमा हेर्दा बाल विवाहको तीब्रता वडा नं. ४ मा रहेको देखिन्छ जहाँ बालिका अवस्थामा भएको विवाहको विद्यमानतादर ३७.६ प्रतिशत छ । पुरुषतर्फ सबैभन्दा उच्च बाल विवाहदर वडा नं. ७ मा रहेको छ जहाँ यसको मान १४.७ प्रतिशत रहेको छ । महिलातर्फ उच्चतम (५१.५%) बाल विवाहदर वडा नं. ४ मा रहेको छ । पुरुषतर्फ न्यूनतम (४.४%) बालविवाह विद्यमानतादर वडा नं. ९ मा रहेको देखिन्छ भने महिलातर्फको न्यूनतम मान (२९.३%) वडा नं. १ मा रहेको छ। गाउँपालिकाका ९ ओटा वडामध्ये सबैभन्दा न्यून (२३.२%) बाल विवाहदर वडा नं. १ मा रहेको देखिन्छ (चित्र २०) ।

चित्र २१ : वडाअनुसार बाल विवाहको विद्यमानता स्थिति

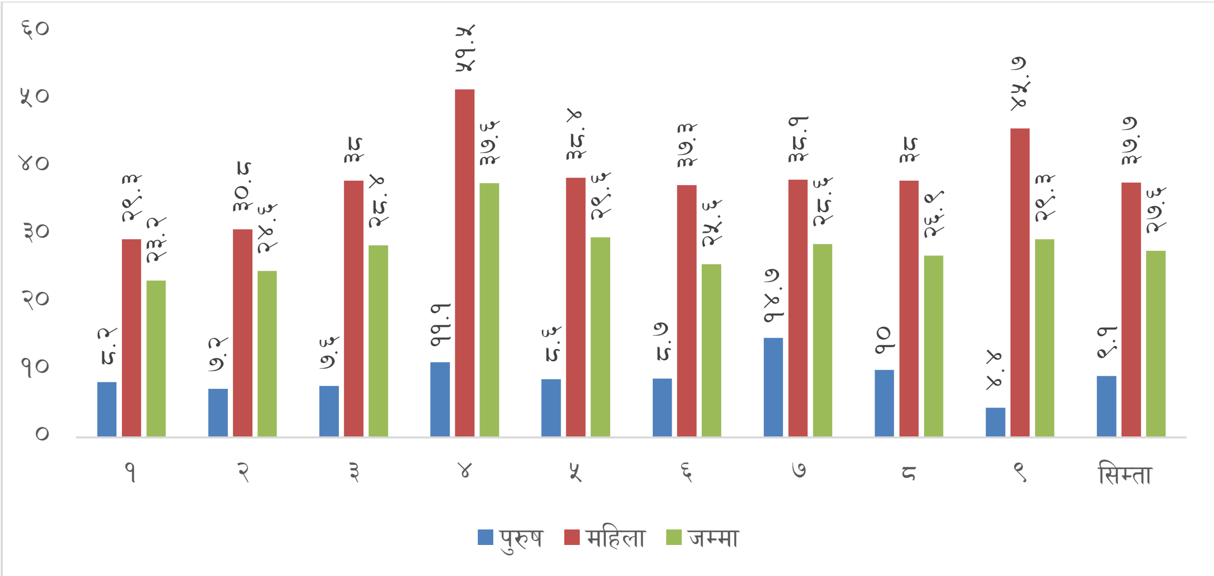

६.५ बालबालिकाको साक्षरतादर

जनगणनामा ५ वर्ष र सोभन्दा माथिको सम्पूर्ण जनसङ्ख्यालाई साक्षरतासम्बन्धी प्रश्न सोधिएको थियो । बालबालिकाको अन्य सूचकजस्तै साक्षरतादर पनि योजना तथा नीतिनिर्माणको चरणमा र तिनको मूल्याङ्कनमा महत्वपूर्ण हुने गर्दछन् । हाम्रो जस्तो विकासोन्मुख देशमा वर्ष र सोभन्दा माथिको जनसङ्ख्याको समग्र साक्षरतादरभन्दा बालबालिकाको साक्षरतादर सामान्यत: उच्च हुने गर्दछ । यस्तो हुनुको सम्भावित कारणमा पुरानो पुस्ताले नयाँ पुस्ताले जस्तो सहज रूपमा विद्यालय जाने अवसर पाएको हुँदैन । पछिल्ला चार पाँच दशकमा बालबालिकालाई विद्यालय पठाउने प्रचलन व्यापक हुँदै गएको छ र सरकारले प्राथमिक शिक्षालाई अनिवार्य घोषणा गरेको छ । सिम्ता गाउँपालिकामा बालक तथा बालिकाको समग्र साक्षरतादर ९७.३ प्रतिशत रहेको छ ।

वडागत रूपमा बाल साक्षरतादरलाई तुलना गर्दा सर्वाधिक (९९.८%) साक्षरतादर वडा नं. ४ मा रहेको छ । सबैभन्दा कम बालबालिका साक्षरतादर ९५.१ प्रतिशत वडा नं. १ को रहेको छ । वडा नं. ३ र ५ को साक्षरतादर पनि समान अर्थात् ९९.१ प्रतिशत रहेको छ (चित्र २०) ।

चित्र २० मा बालबालिकाको वडागत साक्षरतादर गाउँपालिकाको औसतभन्दा तल वा माथि रहेको सङ्केत गर्नका लागि रातो रङ्गको खण्डित रेखाद्वारा सङ्केत गरिएको छ । यस रेखाले वडा नं.१, ५, ६, ७ र ८ मा बालबालिकाको साक्षरतादर औसतभन्दा कम रहेको देखाएको छ भने बाँकी ५ ओटा वडाको औसत साक्षरतादर गाउँपालिकाको समग्रभन्दा माथि वा बराबर रहेको देखिन्छ ।

तालिका २८: वडाअनुसार बाल साक्षरतादर

वडा नं.	साक्षर बालबालिका	निरक्षर बालबालिका	साक्षरता उल्लेख नभएको	जम्मा	साक्षरता दर
१	८९४	३५	११.०	९४०	९५.१
२	८८१	३८	१.०	९२०	९५.८
३	७७०	७	०.०	७७७	९९.१
४	४७७	१	०.०	४७८	९९.८
५	६५९	६	०.०	६६५	९९.१
६	१,१८०	३०	०.०	१,२१०	९७.५
७	७६२	३२	४.०	७९८	९५.५
८	५२४	९	०.०	५३३	९८.३
९	७२४	१४	३.०	७४१	९७.७
सिम्ता	६,८७१	१७२	१९.०	७,०६२	९७.३

चित्र २१: वडाअनुसार बालबालिकाको साक्षरतादर

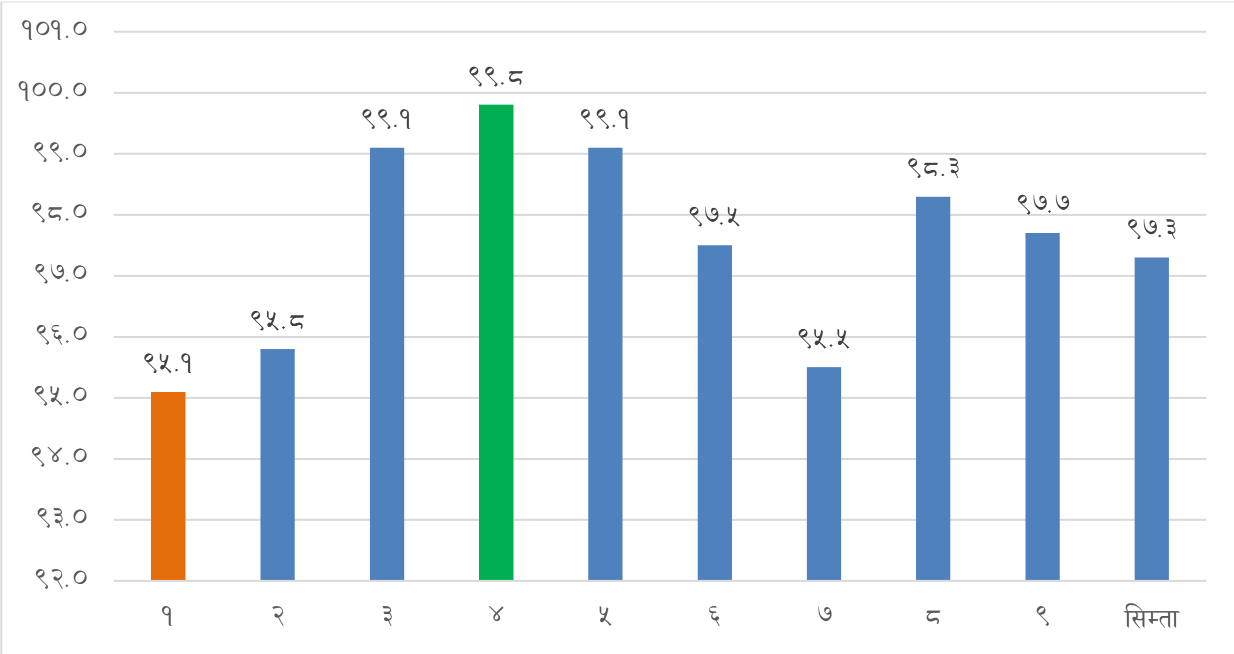

६.६ अध्ययनरत तथा स्कुलबाहिर रहेका बालबालिकाको विवरण

राष्ट्रिय जनगणनामा ५ वर्ष वा सोभन्दा माथिका व्यक्तिलाई अध्ययन गर्न हाल स्कुल गइरहनुभएको छ भनी सोधिएको प्रश्नमा प्राप्त उत्तरको विश्लेषण गर्दा यस गाउँपालिकाका ५ देखि १७ वर्षसम्मका कुल ७,०६२ जनामध्ये ७५८३ (९३.८%) जना हाल स्कुल गइरहेको देखिन्छ भने ४.६ प्रतिशत विगतमा गएको तर हाल स्कुल नगएको तथ्याङ्कले देखाएको छ । कहिल्यै स्कुल नगएका बालबालिकाको हिस्सा १.८ प्रतिशत रहेको छ। कहिल्यै पनि स्कुल नगएका ५ देखि १७ वर्षसम्मका सर्वाधिक (३.५%) बालबालिका वडा नं. १ मा रहेका छन् । त्यसैगरी हाल स्कुल गइरहेका सर्वाधिक अर्थात् ९७.० प्रतिशत बालबालिका वडा नं. ४ मा रहेका छन् (तालिका ३१) ।

तालिका २९: अध्ययनरत तथा स्कुल बाहिर रहेका बालबालिकाको विवरण

वडा	जम्मा ५ देखि १७ वर्षका का बालबालिका			स्कुल गइरहेकाको प्रतिशत			विगत स्कुल गएकाको प्रतिशत			कहिलै स्कुल नगएकाको प्रतिशत		
	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा
१	४५१	४८९	९४०	९३.६	९०.२	९१.८	२.४	४.९	३.७	२.९	३.५	३.२
२	४३०	४९०	९२०	९२.६	९४.३	९३.५	३.५	३.३	३.४	४.०	२.२	३.०
३	३८१	३९६	७७७	९५.३	९६.०	९५.६	३.७	३.५	३.६	१.१	०.५	०.८
४	२३३	२४५	४७८	९७.०	९६.७	९६.९	२.६	३.३	२.९	०.४	०.०	०.२
५	३४४	३२१	६६५	९४.२	९३.२	९३.७	५.२	५.६	५.४	०.६	१.३	०.९
६	६१४	५९६	१२१०	९१.०	९३.५	९२.२	६.८	५.५	६.२	२.१	१.०	१.६
७	४०८	३९०	७९८	९२.२	९१.५	९१.९	३.९	६.९	५.४	३.२	१.३	२.३
८	२६९	२६४	५३३	९३.७	९०.९	९२.३	४.८	७.२	६.०	१.५	१.९	१.७
९	३८३	३५८	७४१	९४.५	९३.०	९३.८	३.७	४.८	४.२	१.६	१.७	१.६
सिम्ता	३५१३	३५४९	७०६२	९३.४	९३.२	९३.३	४.२	५.०	४.६	२.१	१.६	१.८

चित्र २३ : वडागत रुपमा अध्ययनरत तथा स्कुल बाहिर रहेका बालबालिकाको

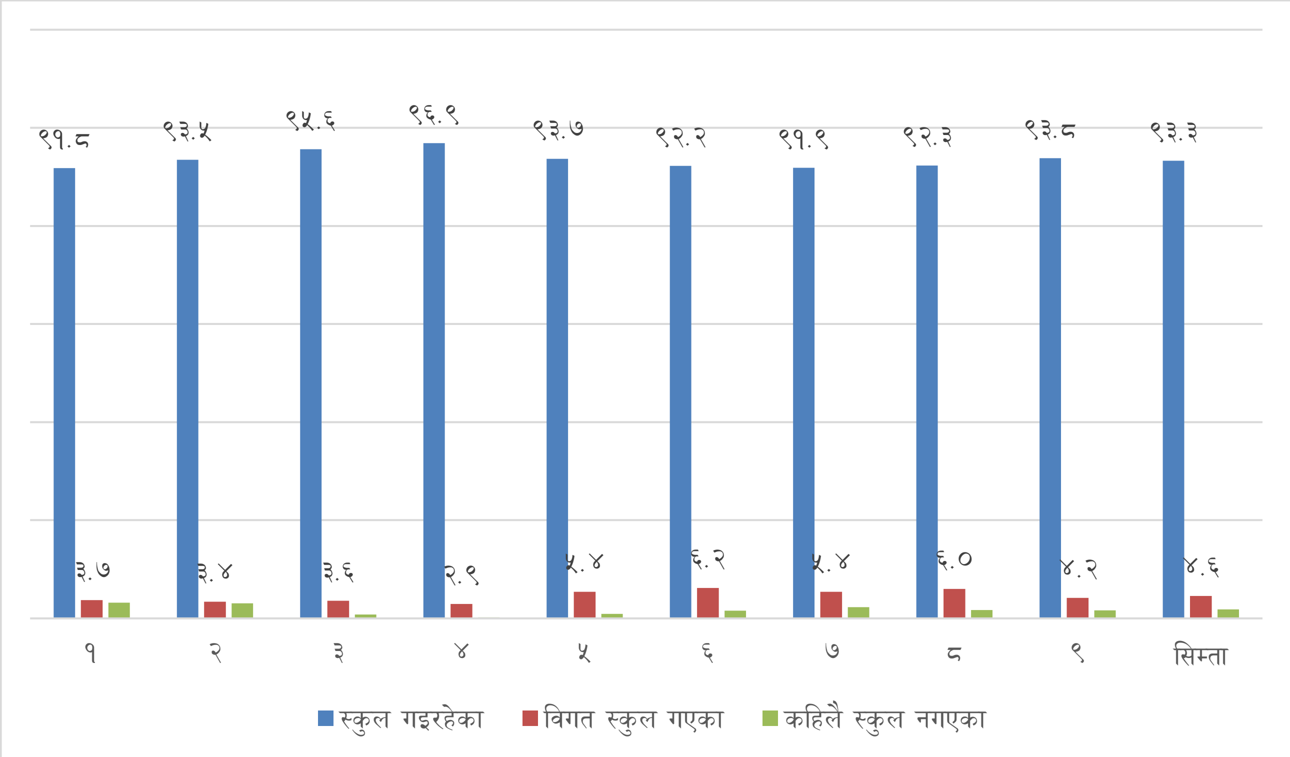

६.७ बालश्रमको विवरण

बालश्रमका विभिन्न अवस्था, प्रकार र अवधारणा प्रचलित छन् । संयुक्त राष्ट्रसंघ बालकोषकाअनुसार प्रत्येक १० जनामा १ जना बालबालिका बालश्रम गर्न बाध्य छन् । जो बालबालिका उनीहरूको उमेरका हिसाबले कुनै काम गर्न शारीरिक रूपमा सबल छैनन् अथवा कामको प्रकृति र परिस्थितिअनुसार कुनै काम जोखिमपूर्ण छ, त्यस्तो काममा संलग्न भएका रहेछन् भने त्यो स्थिति बालश्रममा पर्दछ । तर, बालबालिकाको शारीरिक र मानसिक विकासमा सकारात्मक योगदान गर्ने काम जस्तो कि हलुका प्रकृतिका घरायसी काम र विद्यालय बिदा हुँदाको अवस्थामा गरिएका कुनै सरल कामबाहेक बालश्रमले उनीहरूको स्वास्थ्य, सुरक्षा र मानसिक विकासमा क्षति पुऱ्याउँदछ ।[3]

सिम्ता गाउँपालिकामा समग्र बालश्रम विद्यमानतादर घरायसी क्षेत्रमा ४१.३ प्रतिशत र गैरघरायसी क्षेत्रमा ९.१ प्रतिशत रहेको देखिन्छ । यहाँ बालश्रम गर्दा कति समय काम गरेको आधारमा हिसाबकिताब गरिएको छ भन्ने सवाल बुझ्नु मनासिब हुन्छ । जनगणनामा आर्थिक कामको बारेमा १० वर्ष र सोभन्दा माथिको जनसङ्ख्यालाई मात्र प्रश्न सोधिएको थियो । उनीहरूले गणनाको दिनदेखि अघिल्लो १२ महिनामा कम्तीमा १ दिन काम गरेको भए त्यसलाई पनि श्रम गरेको मानिने प्रावधान राखिएको थियो । अन्तर्राष्ट्रिय मापदण्डअनुसार विगत एक हप्तामा कम्तीमा एक घण्टा नाफा वा आम्दानी हुने काम गरेका बालबालिकालाई बालश्रमको रूपमा मान्ने चलन छ ।

यहाँ गैरघरायसी क्षेत्र भन्नाले वित्तीय, गैरवित्तीय तथा नाफा नकमाउने संस्था पर्दछ । घरायसी क्षेत्र भन्नाले असंगठित रूपमा परिवारले संचालन गरेका सबै प्रकारका आर्थिक क्रियाकलापहरू पर्दछन् जस्तै कृषि, अनौपचारिक र असंगठित रूपमा व्यक्ति वा परिवारले संचालन गरेका व्यापार, उद्योग, व्यवसाय, सडक किनारमा बिक्री गर्ने आदि यसअन्तर्गत पर्दछ ।

वडास्तरमा बालश्रम विद्यमानतादर तुलना गर्दा घरायसी क्षेत्रमा सर्वाधिक (८३.४%) वडा नं. १ मा देखिन्छ भने सबैभन्दा कम (२१.३%) वडा नं. ५ मा रहेको छ । गैरघरायसी क्षेत्रको सर्वाधिक बालश्रम विद्यमानतादर सर्वाधिक ((१३.१%) वडा नं. ३ मा र सबैभन्दा कम (४.४%) वडा नं. १ मा रहेको छ (तालिका ३१) ।

तालिका ३०: वडाअनुसार बालश्रमको अवस्था

[3] हेर्नुहोस् https://www.unicef.org/protection/child-labour

अघिल्लो १२ महिनामा कम्तीमा एक दिन आर्थिक काममा संलग्नता							
वडा	गैरघरायसी क्षेत्र	घरायसी क्षेत्र	उल्लेख नभएको	काम नगर्ने	जम्मा	बालश्रम प्रतिशत	
						गैरघरायसी क्षेत्र	घरायसी क्षेत्र
१	२६	४९७	०	७३	५९६.०	४.४	८३.४
२	५४	१९१	०	३२०	५६५.०	९.६	३३.८
३	६२	१२३	०	२८९	४७४.०	१३.१	२५.९
४	१७	१७५	०	११८	३१०.०	५.५	५६.५
५	५२	९१	०	२८४	४२७	१२.२	२१.३
६	७९	२११	०	४६१	७५१	१०.५	२८.१
७	४३	२४२	१	२३१	५१७	८.३	४६.८
८	२८	१०१	०	२०७	३३६	८.३	३०.१
९	४३	२०७	१	२२३	४७४	९.१	४३.७
सिम्ता	४०४	१,८३८	२	२,२०६	४,४५०	९.१	४१.३

चित्र २४: वडाअनुसार बालश्रम (गैरघरायसी र घरायसी क्षेत्र)

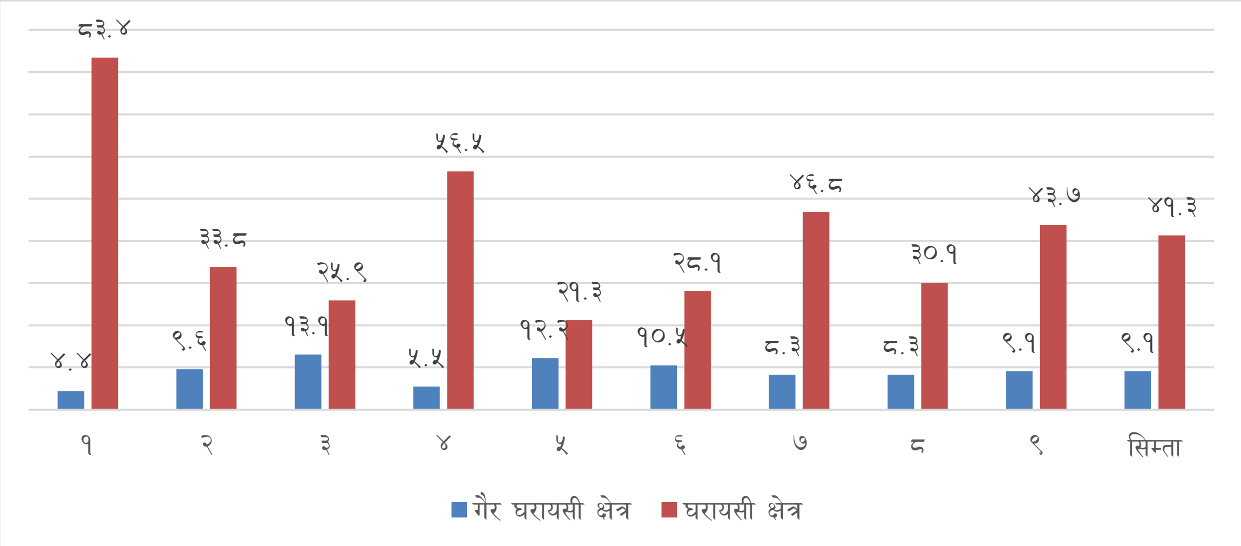

६.८ जन्मदर्ताको अवस्था

नेपालमा जन्मदर्तालाई बालबालिकाको संवैधानिक हक हो। पछिल्लो जनगणनामा ५ वर्षमुनिका प्रत्येक बालबालिकाको जन्मदर्ता गरिएका छ वा छैन भन्ने प्रश्न सोधिएको थियो। राज्यप्रदत्त कैयन् सुविधामा जन्मदर्ताको अत्यन्तै महत्व रहेको हुँदा यो प्रश्न राखिएको थियो। सरकारले विभिन्न नीति तथा कार्यक्रममार्फत जन्मदर्तालाई अभियानका रूपमा सञ्चालन गरिरहेको छ।

सिम्ता गाउँपालिकामा ५ वर्ष वा सोभन्दा कम उमेरका बालबालिकाहरूको समग्र जन्मदर्ताको अवस्था ८२.० प्रतिशत रहेको छ। वडा तहमा तुलना गर्दा जन्मदर्ताको अधिकतम (९५.५%) उपलब्धि वडा नं. ३ ले हासिल गरेको देखिन्छ। न्यून जन्मदर्ता भएका तीनओटा वडाहरू क्रमशः वडा नं. १ (७५.८%), वडा नं. ९ (७६.४%) र वडा नं. २ (७७.२%) रहेका छन् (तालिका ३३, चित्र २३) ।

गाउँपालिकाको औसत जन्मदर्ता ८२.० प्रतिशतभन्दा कम वा बढी जन्मदर्ता स्थिति रहेका वडाहरूलाई खण्डीकृत रातो रङ्गको रेखाले सङ्केत गरिएको छ। यसअनुसार वडा नं. १, २, ४, ७ र ९ मा जन्मदर्ताको स्थिति समग्र गाउँपालिकाभन्दा कम रहेको छ भने बाँकी वडाहरूमा यो मान औसतभन्दा माथि रहेको छ।

तालिका ३१: वडाअनुसार जन्मदर्ता भएका बालबालिकाको अवस्था

वडा	५ वा सोभन्दा कम उमेरका बालबालिका			जम्मा				पुरुष				महिला			
				जन्मदर्ता				जन्मदर्ता				जन्मदर्ता			
				गरेको		नगरेको		गरेको		नगरेको		गरेको		नगरेको	
	जम्मा	बालक	बालिका	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%
सिम्ता	३०८४	१६०१	१४८३	२५२९	८२.०	५५५	१८.०	१३०५	८१.५	२९६	१८.५	१२२४	८२.५	२५९	१७.५
१	४४२	२३९	२०३	३३५	७५.८	१०७	२४.२	१८०	७५.३	५९	२४.७	१५५	७६.४	४८	२३.६
२	४३५	२२१	२१४	३३६	७७.२	९९	२२.८	१७२	७७.८	४९	२२.२	१६४	७६.६	५०	२३.४
३	३३४	१७६	१५८	३१९	९५.५	१५	४.५	१६८	९५.५	८	४.५	१५१	९५.६	७	४.४
४	१९८	११२	८६	१५७	७९.३	४१	२०.७	९१	८१.३	२१	१८.८	६६	७६.७	२०	२३.३
५	२८३	१५०	१३३	२४७	८७.३	३६	१२.७	१२६	८४.०	२४	१६.०	१२१	९१.०	१२	९.०
६	४८६	२५०	२३६	४०८	८४.०	७८	१६.०	२०२	८०.८	४८	१९.२	२०६	८७.३	३०	१२.७
७	३३४	१६८	१६६	२६०	७७.८	७४	२२.२	१३३	७९.२	३५	२०.८	१२७	७६.५	३९	२३.५
८	२७१	१३८	१३३	२३७	८७.५	३४	१२.५	११६	८४.१	२२	१५.९	१२१	९१.०	१२	९.०
९	३०१	१४७	१५४	२३०	७६.४	७१	२३.६	११७	७९.६	३०	२०.४	११३	७३.४	४१	२६.६

चित्र २५ : वडाअनुसार जन्मदर्ताको अवस्था

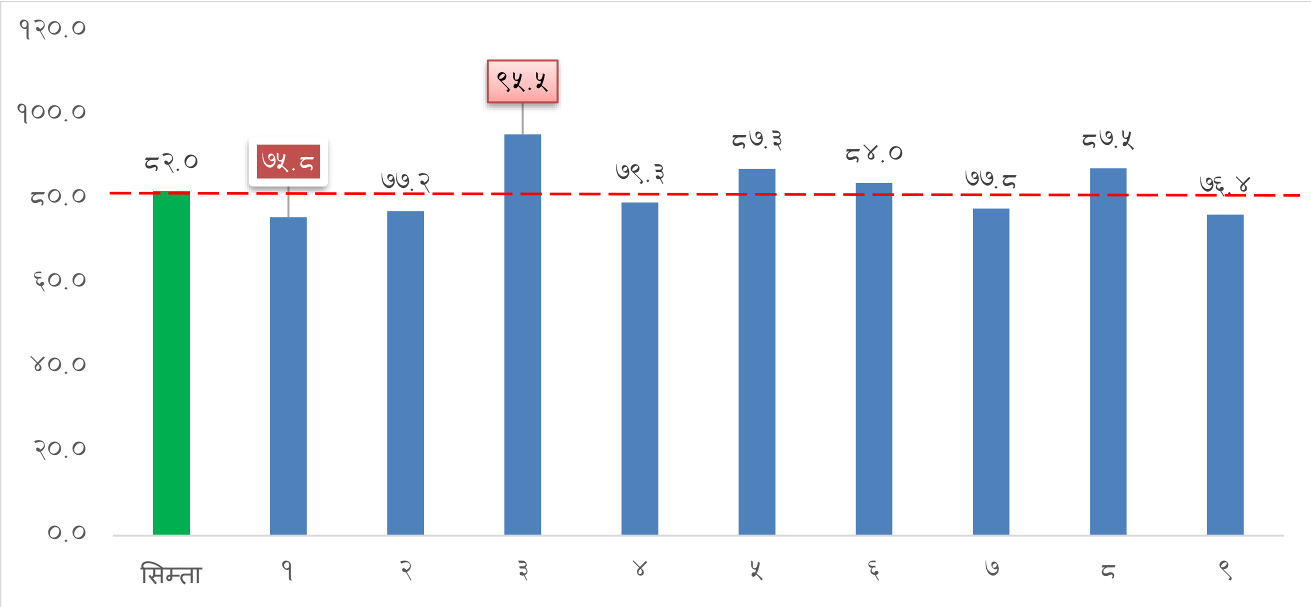

खण्ड ७: अपाङ्गता भएका व्यक्तिको स्थिति

७.१ अपाङ्गता भएका व्यक्तिको जनसङ्ख्या र लैङ्गिक अनुपात

सामाजिक तथ्याङ्कलाई विभिन्न वर्गमा खण्डीकृत गर्ने सन्दर्भमा अपाङ्गता भएको जनसङ्ख्या पनि महत्वपूर्ण मानिन्छ। समावेशी विकास र अवसरमा समान पहुँचका लागि जुनसुकै शारीरिक तथा मानसिक क्षमता भएका व्यक्तिहरुका लागि राज्यले नीति, योजना तथा कार्यक्रम अगाडि ल्याउने सिलसिलामा अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरुको जनसङ्ख्या अपरिहार्य हुन्छ । मूलतः प्राकृतिक वा मानवसिर्जित कारणले नै मानिसमा अपाङ्गता हुनसक्दछ। त्यसबाहेक जन्मजात अपाङ्गता पनि हुने गर्दछ। शिक्षा, स्वास्थ्य, रोजगारी, राज्य सञ्चालन, सामाजिक सुरक्षालगायतका क्षेत्रमा अपाङ्गता भएका जनसङ्ख्याको बेग्लै पहुँच र सहभागिता सुनिश्चितता गर्नका लागि अपाङ्गता भएको जनसङ्ख्याको वडा तहसम्मको तथ्याङ्क आवश्यक पर्दछ।

सिम्ता गाउँपालिकामा कुल २४,०८३ जनसङ्ख्यामध्ये ५७१ जनामा अपाङ्गता रहेको छ। यो संख्या गाउँपालिकाको कुल जनसङ्ख्याको २.४ प्रतिशत हुन आउँछ र यसैलाई यस गाउँपालिकाको अपाङ्गता विद्यमानतादर मानिन्छ। वडागत रुपमा अपाङ्गता विद्यमानतादर तुलना गर्दा सर्वाधिक (३.०%) वडा नं. ५ मा देखिन्छ। वडा नं. ९ दोस्रोमा (२.९%) र तेस्रोमा (२.८%) वडा नं. ८ रहेको छ। अपाङ्गता विद्यमानतादर सबैभन्दा न्यून (१.७%) वडा नं. ३ मा रहेको छ (तालिका ३४)।

यहाँ पुरूष र महिलाको अपाङ्गताको आँकडामा भिन्नता रहेको तथ्य विचारणीय छ। कुल अपाङ्ग जनसङ्ख्यामा २.८ प्रतिशत पुरूषमा अपाङ्गता रहेको छ भने २.० प्रतिशत महिलामा यो मान प्रतिशत रहेको छ। पुरूषमा अपाङ्गता विद्यमानतादर महिलाको भन्दा ०.८ प्रतिशत विन्दुले बढी देखिएको छ। (तालिका ३५)। व्यक्तिमा अपाङ्गताको प्रकार, गहनता र असर फरक फरक हुन्छ।

तालिका ३२: अपाङ्गताको जनसङ्ख्या र विद्यमानतादर

अपाङ्गताको अवस्था	जम्मा		पुरुष		महिला		लैङ्गिक अनुपात प्रति १०० महिलामा पुरुषको संख्या
	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	
जम्मा जनसंख्या	२४०८३	१००.०%	१०६२०	१००.०%	१३४६३	१००.०%	७८.९
अपाङ्गता नभएको	२३५११	९७.६%	१०३२२	९७.२%	१३१८९	९८.०%	७८.३
उत्तर नलेखिएको	१	०.०%	१	०.०%	०	०.०%	
अपाङ्गता भएको	५७१	२.४%	२९७	२.८%	२७४	२.०%	१०८.४

तालिका ३३: अपाङ्गतासम्बन्धी वडागत विवरण

वडा	जम्मा जनसंख्या	अपाङ्गता नभएका	जम्मा अपाङ्गता भएका व्यक्ति	अपाङ्गता भएका व्यक्तिको दर
१	२८९२	२८३१	६१	२.१
२	२९७८	२९१३	६५	२.२
३	२५०१	२४५०	५१	२.०
४	१५९०	१५५७	३३	२.१
५	२२४२	२१७४	६८	३.०
६	४२३५	४१२२	११३	२.७
७	२७६९	२७२७	४२	१.५
८	२२०२	२१४१	६१	२.८

वडा	जम्मा जनसंख्या	अपाङ्गता नभएका	जम्मा अपाङ्गता भएका व्यक्ति	अपाङ्गता भएका व्यक्तिको दर
९	२६७४	२५९६	७७	२.९
सिम्ता	२४०८३	२३५११	५७१	२.४

राज्यले अपाङ्गता भएको जनसङ्ख्याको लागि विशेष हक र सामाजिक सुरक्षाको नीति लिएको छ र तदनुरूप कार्यक्रम सञ्चालन गर्दै आएको छ। अपाङ्गतासम्बन्धी स्थानीय नीति तथा कार्यक्रम तर्जुमा एवम् कार्यान्वयन गर्नका लागि यसप्रकारको खण्डीकृत तथ्याङ्क अपरिहार्य मानिन्छ। नेपालमा अपाङ्गतासम्बन्धी तथ्याङ्कको सबैभन्दा ठुलो प्राथमिक स्रोत जनगणना नै हो।

वडाअनुसार अपाङ्गता विद्यमानतादर तुलना गर्दा सबैभन्दा उच्च (३.०%) विद्यमानतादर वडा नं. ५ मा रहेको देखिन्छ भने सबैभन्दा न्यून (१.५%) वडा नं. ७ मा रहेको छ (चित्र २४)।

चित्र २६: वडाअनुसार अपाङ्गता विद्यमानतादर

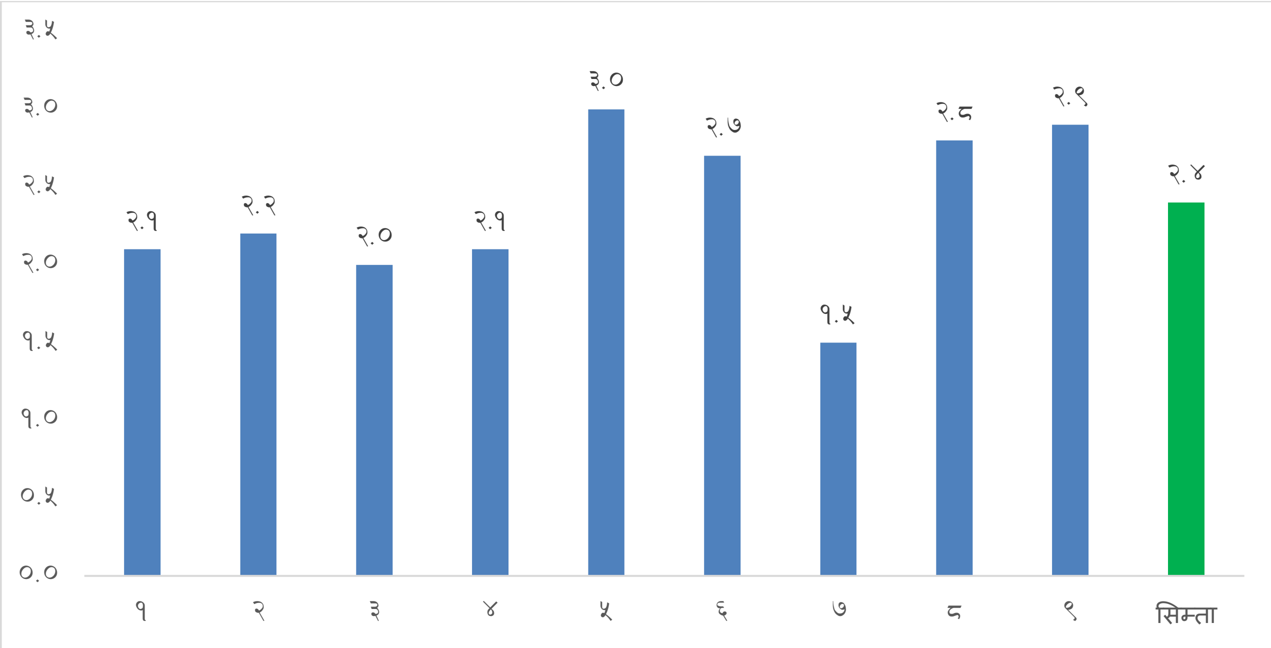

७.२ अपाङ्गताको प्रकारसम्बन्धी विवरण

गत बाह्रौं राष्ट्रिय जनगणनामा अपाङ्गताको प्रकारलाई यसअघिका जनगणनामाझैं विभिन्न १२ ओटा वर्गमा विभाजन गरी त्यसैअनुरूप तथ्याङ्क सङ्कलन गरिएको थियो। अपाङ्गताको प्रकारमध्ये यस गाउँपालिकामा सबैभन्दा धेरै (४६.९%) शारीरिक अपाङ्गता रहेको छ। दोस्रो र तेस्रोमा क्रमशः न्यून दृष्टियुक्त (११.२%) र सुस्तश्रवण (८.२%) रहेका छन्। अपाङ्गता भएको जनसङ्ख्यामध्ये बहिरोपन हुनेको अनुपात ८.१ प्रतिशत रहेको देखिन्छ। कतिपय मानिसमा बहुअपाङ्गता रहेको हुन्छ। यस गाउँपालिकामा बहुअपाङ्गता हुने जनसङ्ख्या ५.६ प्रतिशत रहेको छ।

खास प्रकारको अपाङ्गता विद्यमानतादर पुरुष र महिलामा भिन्न हुनु स्वाभाविकै हो। उदाहरणका लागि शारीरिक अपाङ्गताको दर पुरुषका हकमा ४२.८ प्रतिशत छ भने यो महिलामा ८.७ प्रतिशत बिन्दुले बढी अर्थात् ५१.५ प्रतिशत मात्र छ। बहिरोपनको विद्यमानतादर पुरुषमा ९.१ प्रतिशत छ भने महिलामा ६.९ प्रतिशत रहेको छ। न्यून दृष्टियुक्त अपाङ्गता पुरुषतर्फ १२.८ प्रतिशत छ भने महिलातर्फ ९.५ प्रतिशत रहेको छ। वर्तमान समयमा अटिजम्प्रभावित जनसङ्ख्या क्रमशः बढिरहेको देखिएको छ। यस गाउँपालिकामा अटिजम् विद्यमानतादर १.१ रहेको छ जसमध्ये पुरुषतर्फको मान १.३ र महिलातर्फ ०.७ प्रतिशत छ। यसबाट अटिजम्ले महिलाको तुलनामा पुरुषलाई बढी प्रभावित गरेको देखिन्छ (तालिका ३६, चित्र २५)।

तालिका ३४: अपाङ्गताको प्रकारअनुसारको जनसङ्ख्या वितरण

अपाङ्गताको अवस्था	जम्मा		पुरुष		महिला	
	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%
जम्मा	५७१	१००	२९७	१००	२७४	१००
शारीरिक अपाङ्गता	२६८	४६.९	१२७	४२.८	१४१	५१.५
न्यून दृष्टियुक्त	६४	११.२	३८	१२.८	२६	९.५
पूर्ण दृष्टिविहीन	२५	४.४	१२	४.०	१३	४.७
बहिरोपन	४६	८.१	२७	९.१	१९	६.९
सुस्तश्रवण	४७	८.२	२२	७.४	२५	९.१
श्रवण दृष्टिविहीन	४	०.७	२	०.७	२	०.७
स्वर र बोलाइ	४९	८.६	२७	९.१	२२	८.०
मानसिक वा मनोसामाजिक	१८	३.२	१२	४.०	६	२.२
बौद्धिक अपाङ्गता	१२	२.१	७	२.४	५	१.८
अनुवंशीय रक्तश्राव (हेमोफेलिया)	०	०.०	०	०.०	०	०.०
अटिजम्	६	१.१	४	१.३	२	०.७
बहुअपाङ्गता	३२	५.६	१९	६.४	१३	४.७

चित्र २७: अपाङ्गताको प्रकारअनुसारको जनसङ्ख्या (% मा)

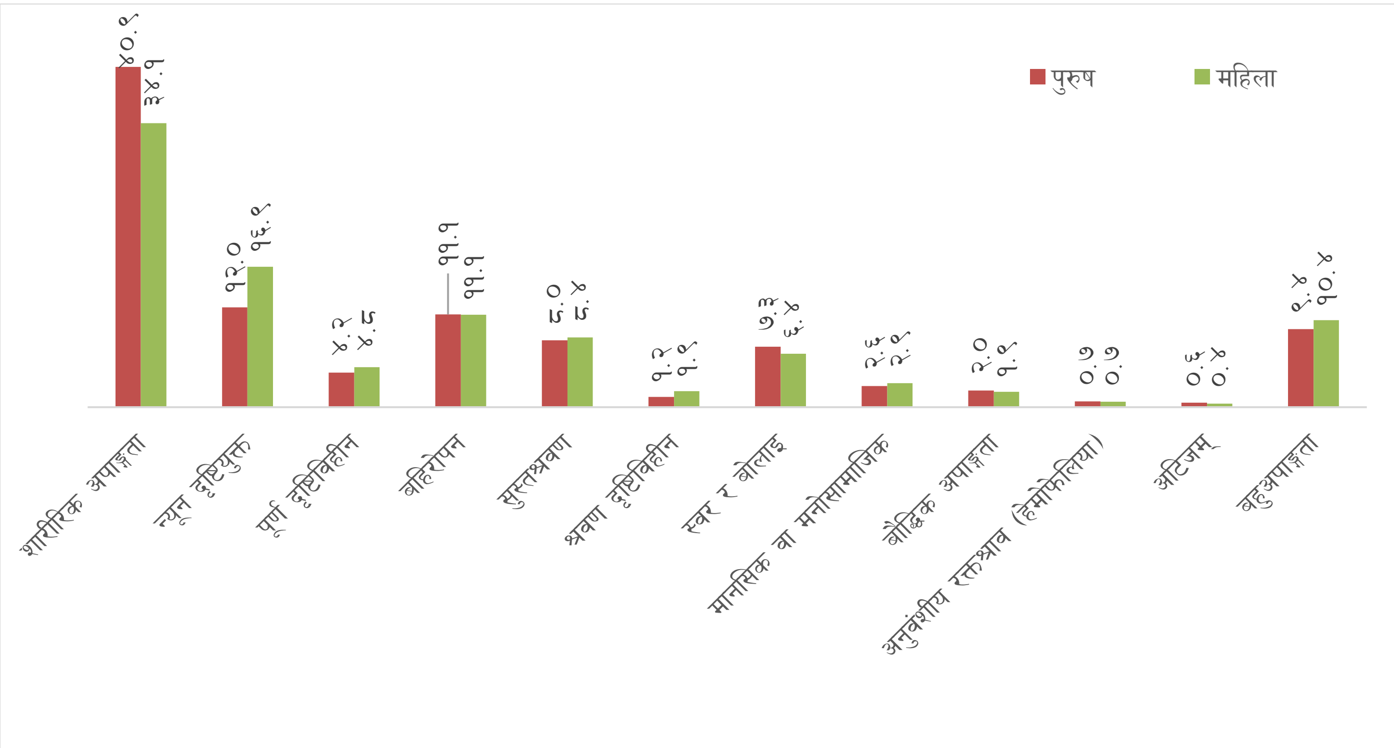

७.३ अपाङ्गता भएका व्यक्तिको साक्षरतादर

अपाङ्गताले कुनै पनि मानिसको दैनिकीलाई असर पार्दछ । अपाङ्गताको प्रकारअनुसार यस्ता असरको गहनता फरक फरक हुने गर्दछ । कुनै व्यक्तिमा अपाङ्गता छ भने उसको कार्यक्षमतामा अपाङ्गताको कारण सीमितता पैदा हुन्छ फलस्वरूप सामान्य मानिसको जस्तो प्रभावकारी कार्यसम्पादन नहुने वा गर्न नसक्ने स्थिति पैदा हुन्छ । हाम्रो जस्तो विकासका पूर्वाधार कमजोर, अपर्याप्त र अपाङ्गमैत्री विरलै हुने देशमा अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको साक्षरता पनि स्वाभाविक रूपमा प्रभावित हुन्छ ।

सिम्ता गाउँपालिकामा अपाङ्गता भएका व्यक्तिको समग्र साक्षरतादर ५२.३ प्रतिशत रहेको छ । वडास्तरमा हेर्दा अपाङ्गता भएका व्यक्तिको उच्चतम (६९.४%) साक्षरतादर वडा नं. ९ मा रहेको छ भने न्यूनतम (३६.६%) साक्षरतादर वडा नं. ७ मा रहेको छ । वडा नं. १, २, ३, ६ र ७ मा अपाङ्गता भएका व्यक्तिको समग्र साक्षरतादर गाउँपालिकाको भन्दा न्यून रहेको देखिन्छ (चित्र २६) ।

चित्र २८: अपाङ्गता भएका व्यक्तिको साक्षरतादर

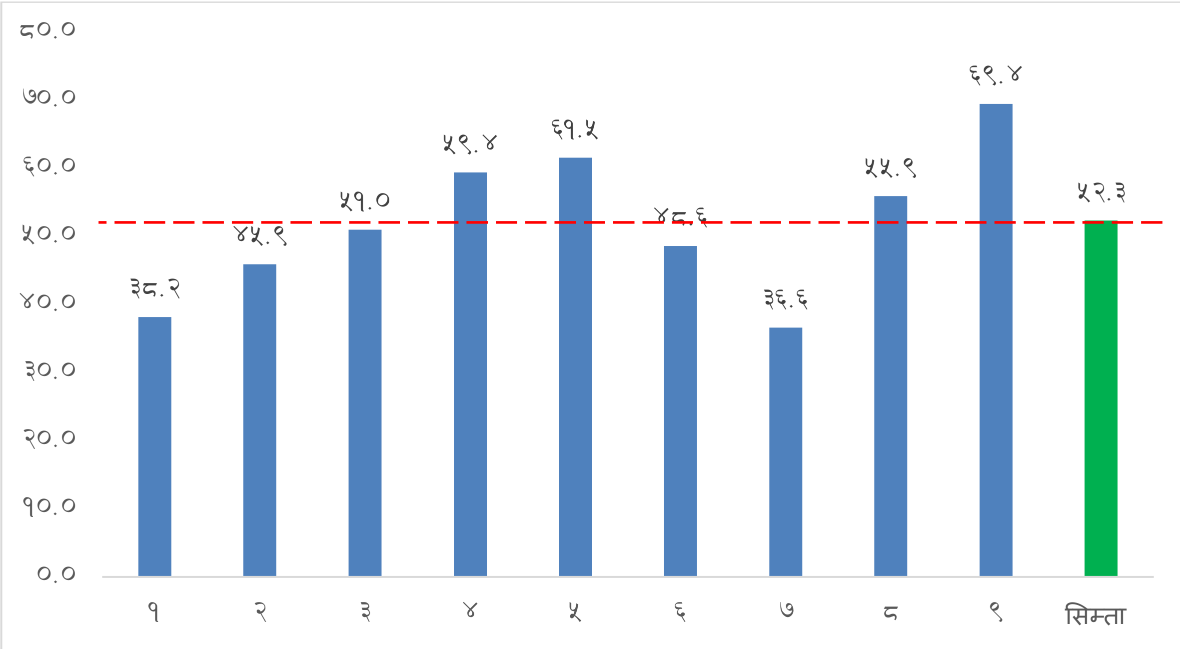

७.४ अपाङ्गता भएका व्यक्तिको आर्थिक काममा संलग्नताको अवस्था (१० वर्ष वा सोभन्दा माथिका)

अघिल्लो खण्डमा उल्लेख गरिसकिएको छ कि अपाङ्गताका कारण कुनै व्यक्तिको कार्यक्षमतामा असर पर्न सक्छ । अपाङ्गतामैत्री वातावरण भएन भने उनीहरू विकासका अवसर, सहभागिता र लाभहरूबाट वञ्चित हुने वा सीमित मात्रामा मात्र लाभान्वित हुने सम्भावना रहन्छ । दिगो विकास लक्ष्यले **कोही पनि पछाडि नछुटून्** भन्ने जुन नारा अगाडि सारेको छ त्यो अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूका लागि समेत लागु हुन्छ ।

सिम्ता गाउँपालिकामा अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको घरायसी क्षेत्रको आर्थिक काममा संलग्नता प्रतिशत ४२.० रहेको छ भने गैरघरायसी क्षेत्रमा उनीहरूको संलग्नतादर १२.४ प्रतिशत रहेको छ । दुवै क्षेत्रमा उनीहरूको समग्र संलग्नतादर ५४.५ प्रतिशत रहेको छ । वडास्तरमा हेर्दा अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूको आर्थिक काममा समग्र संलग्नतादर सर्वाधिक (६७.९%) वडा नं. ४ मा देखिन्छ भने सबैभन्दा कम (३३.३%) वडा नं. ८ मा रहेको छ (तालिका ३७) ।

तालिका ३५ : वडाअनुसार अपाङ्गता भएका व्यक्तिको आर्थिक काममा संलग्नताको अवस्था

वडा	गैर घरायसी क्षेत्र	घरायसी क्षेत्र	काम नगरेका	जम्मा	गैर घरायसी क्षेत्र	घरायसी क्षेत्र	जम्मा
१	१	३१	१८	५०	२.०	६२.०	६४.०
२	११	१७	३१	५९	१८.६	२८.८	४७.५
३	५	२२	१८	४५	११.१	४८.९	६०.०
४	५	१४	९	२८	१७.९	५०.०	६७.९

वडा	गैर घरायसी क्षेत्र	घरायसी क्षेत्र	काम नगरेका	जम्मा	गैर घरायसी क्षेत्र	घरायसी क्षेत्र	जम्मा
५	५	२९	२६	६०	८.३	४८.३	५६.७
६	१६	३५	४४	९५	१६.८	३६.८	५३.७
७	४	१२	२२	३८	१०.५	३१.६	४२.१
८	८	९	३४	५१	१५.७	१७.६	३३.३
९	६	३७	२१	६४	९.४	५७.८	६७.२
सिम्ता	६१	२०६	२२३	४९०	१२.४	४२.०	५४.५

खण्ड ८: जनसङ्ख्याको शैक्षिक स्थिति

८.१ साक्षरतादर (५ वर्ष वा सोभन्दा माथिल्लो उमेरका)

साक्षर जनसङ्ख्या कुनै पनि देश, सरकार र समाजको लागि महत्वपूर्ण जनशक्ति मानिन्छ। उच्चतम साक्षरतादर त्यस्तो सूचक हो जसले कुनै पनि देशको शैक्षिक विकासको अवस्थालाई प्रतिविम्बित गर्दछ। साक्षर जनसङ्ख्याले विकास प्रयास र विकासका विभिन्न आयामलाई सहजीकरण र निर्देशित गर्ने हुनाले नीतिनिर्माता, योजनाविद् र निर्णयकर्ताका लागि यसले अत्यन्त महत्वपूर्ण तथ्याङ्क उपलब्ध गराउँदछ। साक्षरतादरलाई पनि पुरुष, महिला, हिमाल, पहाड, तराई, ग्रामीण–सहरी, सम्पन्नताको पञ्चम वर्गीकरण र वडा तहमा वर्गीकरण गरेर विश्लेषण गर्दा तथ्याङ्कमा फरक फरक अवस्था र प्रवृत्ति देखिने भएकोले यहाँ त्यसैअनुसार सङ्क्षेपमा चर्चा गरिएको छ।

जनगणनामा अन्तर्राष्ट्रिय अभ्यासको अनुशरण गर्दै ५ वर्ष र सोभन्दा माथिको जनसङ्ख्यालाई साक्षरतासम्बन्धी प्रश्न सोधिएको थियो। यस उमेर समूहका प्रत्येक व्यक्तिले यदि पढ्न र लेख्न दुवै जानेको भए साक्षर भएको मानी साक्षर जनसङ्ख्याभित्र समावेश गरिएको छ। विगतको तुलनामा साक्षर जनसङ्ख्या बढ्नु स्वाभाविक हो तर एक जनगणनादेखि अर्को जनगणनासम्म साक्षरतादर कति प्रतिशतले बढ्यो भन्ने प्रश्नले राज्यको शैक्षिक नीति र लगानीको मूल्याङ्कन गर्न सहज हुनेछ। यस गाउँपालिकामा वि.सं. २०६८ को साक्षरतादर ६५.८ प्रतिशत रहेको थियो जसमा पुरुष साक्षरतादर ७६.५ प्रतिशत रहेको थियो भने महिलातर्फ यो मान ५७.१ प्रतिशत मात्र थियो। एक दशकपछि अर्थात् वि.सं. २०७८ मा यस गाउँपालिकामा समग्र (पुरुष र महिला) साक्षरतादर ७६.५ प्रतिशत पुगेको छ जुन अघिल्लोको तुलनामा १०.७ प्रतिशत विन्दुले बढी हो। यस अवधिमा पुरुष साक्षरतादरमा ८.० प्रतिशत विन्दुले वृद्धि भई ८४.५ प्रतिशत पुगेको छ भने महिला साक्षरतादरमा पुरुषको तुलनामा उल्लेखनीय रूपले वृद्धि भई एक दशक अवधिमा १३.३ प्रतिशत विन्दुले माथि अर्थात् ७०.४ प्रतिशत पुगेको छ (चित्र २७)।

चित्र २९ : गाउँपालिकाको २०६८ र २०७८ को साक्षरतादर (% मा)

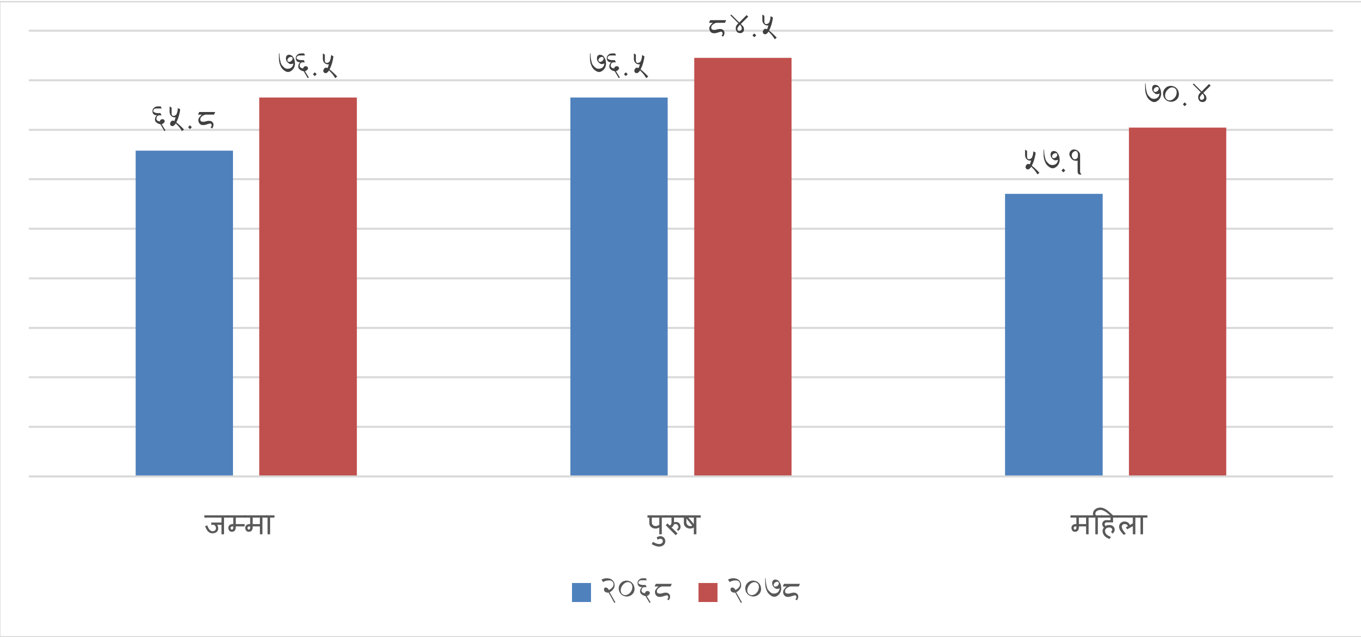

८.२ वडाअनुसार साक्षरतादर

वडाअनुसारको साक्षरतासम्बन्धी तथ्याङ्क वडास्तरका जनप्रतिनिधिसहित सबै सरोकारवालाको लागि विशेष रुचिको विषय रहँदै आएको छ। यस गाउँपालिकाका ९ ओटा वडामध्ये सबैभन्दा उच्च साक्षरतादर भएका पाँचओटा वडाहरू क्रमश: ४ (८७.०%), ९ (८३.३%), ८ (७८.२.%), ६ (७७.८.%) र ७ (७६.८%) रहेका छन्। त्यसैगरी साक्षरतादर न्यून रहेका तीनओटा वडाहरू क्रमश:

२ (६९.९%), ३ (७१.५%) र १ (७२.६%) रहेका छन् । समग्र गाउँपालिकाको औसत साक्षरतादर (७६.५%) भन्दा कम साक्षरतादर भएका चारओटा वडाहरू (१, २, ३ र ५) रहेका छन् । बाँकी वडाहरूको साक्षरतादर गाउँपालिकाको औसत साक्षरतादरभन्दा उच्च रहेको देखिन्छ । चित्रमा रातो खण्डित रेखाले यस अवस्थालाई प्रतिविम्बित गरिएको छ । वडास्तरमा साक्षरतादरमा उल्लेखनीय भिन्नताका पछाडि विभिन्न कारणहरू विद्यमान रहेका हुनसक्दछन् । घरपरिवारको आर्थिक अवस्था, बुढ्यौली उमेरको ठुलो जनसाङ्ख्यिक हिस्सा, सामाजिक विश्वास, पेसा, व्यवसाय, विद्यालयको उपलब्धता, बसाईँसराइ, राज्य र स्थानीय तहको लगानी आदिले यसमा भूमिका खेलेको हुनसक्दछ । यसमा अन्तरनिहीत पृष्ठभूमि र कारण थप अध्ययन र अनुसन्धानको लागि राम्रो विषय हुनसक्दछ (तालिका ३८, चित्र २८) ।

तालिका ३६: गाउँपालिकाका वडाअनुसार साक्षरतादर

विवरण	जम्मा जनसंख्या	पढ्न र लेख्न जान्ने	पढ्न मात्र जान्ने	पढ्न लेख्न नजान्ने	उल्लेख नभएको	साक्षरतादर
सिम्ता गाउँपालिका						
जम्मा	**२१५५०**	**१६४८५**	**१९०**	**४८५३**	**२२**	**७६.५**
पुरुष	९२९१	७८५२	५६	१३७३	१०	८४.५
महिला	१२२५९	८६३३	१३४	३४८०	१२	७०.४
वडा नं. १						
जम्मा	२५१२	१८२३	८	६६९	१२	७२.६
पुरुष	१०५४	८५९	४	१८५	६	८१.५
महिला	१४५८	९६४	४	४८४	६	६६.१
वडा नं. २						
जम्मा	२६१५	१८२९	७	७७८	१	६९.९
पुरुष	१०६७	८०२	२	२६३	०	७५.२
महिला	१५४८	१०२७	५	५१५	१	६६.३
वडा नं. ३						
जम्मा	२२४४	१६०५	३	६३६	०	७१.५
पुरुष	९४३	७६५	०	१७८	०	८१.१
महिला	१३०१	८४०	३	४५८	०	६४.६
वडा नं. ४						
जम्मा	**१४३३**	**१२४७**	**२**	**१८३**	**१**	**८७.०**
पुरुष	६०१	५५२	०	४९	०	९१.८
महिला	८३२	६९५	२	१३४	१	८३.५
वडा नं. ५						
जम्मा	२०१५	१५१६	३९	४६०	०	७५.२
पुरुष	८३७	७१५	९	११३	०	८५.४
महिला	११७८	८०१	३०	३४७	०	६८.०
वडा नं. ६						
जम्मा	३८३१	२९८१	६६	७८४	०	७७.८
पुरुष	१६९९	१४५५	२५	२१९	०	८५.६
महिला	२१३२	१५२६	४१	५६५	०	७१.६

विवरण	जम्मा जनसंख्या	पढ्न र लेख्न जान्ने	पढ्न मात्र जान्ने	पढ्न लेख्न नजान्ने	उल्लेख नभएको	साक्षरतादर
वडा नं. ७						
जम्मा	२४९५	१९१६	७	५६७	५	७६.८
पुरुष	११२५	९४२	४	१७६	३	८३.७
महिला	१३७०	९७४	३	३९१	२	७१.१
वडा नं. ८						
जम्मा	१९७३	१५४२	१	४३०	०	७८.२
पुरुष	८८०	७७२	१	१०७	०	८७.७
महिला	१०९३	७७०	०	३२३	०	७०.४
वडा नं. ९						
जम्मा	२४३२	२०२६	५७	३४६	३	८३.३
पुरुष	१०८५	९९०	११	८३	१	९१.२
महिला	१३४७	१०३६	४६	२६३	२	७६.९

चित्र ३० : वडाअनुसार साक्षरतादर (% मा)

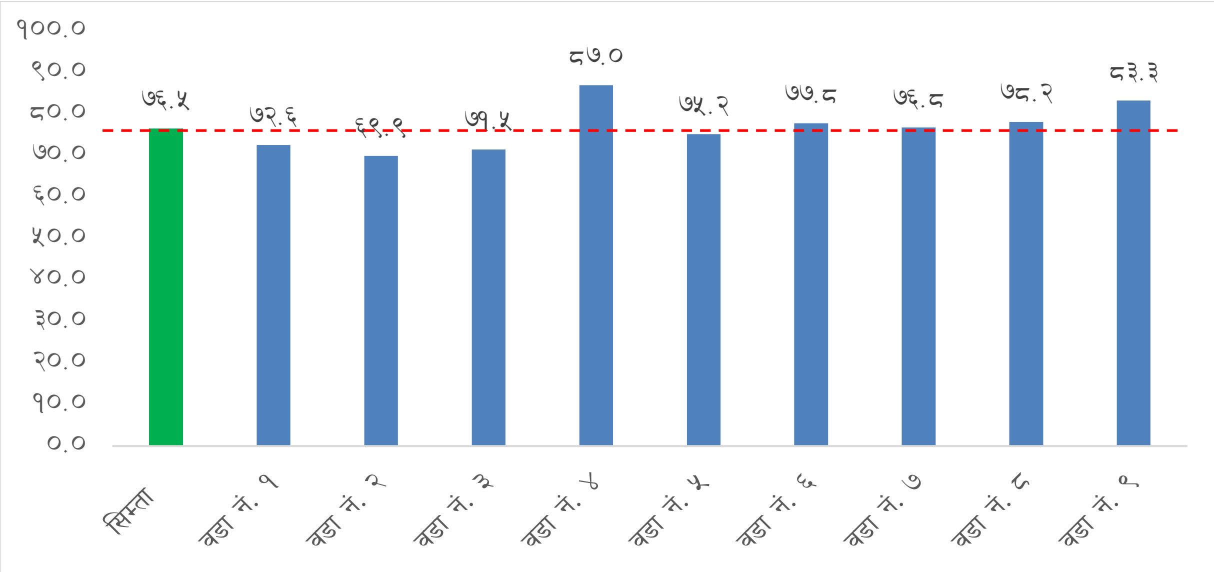

नक्सा ३: वडाअनुसारको साक्षरतादर

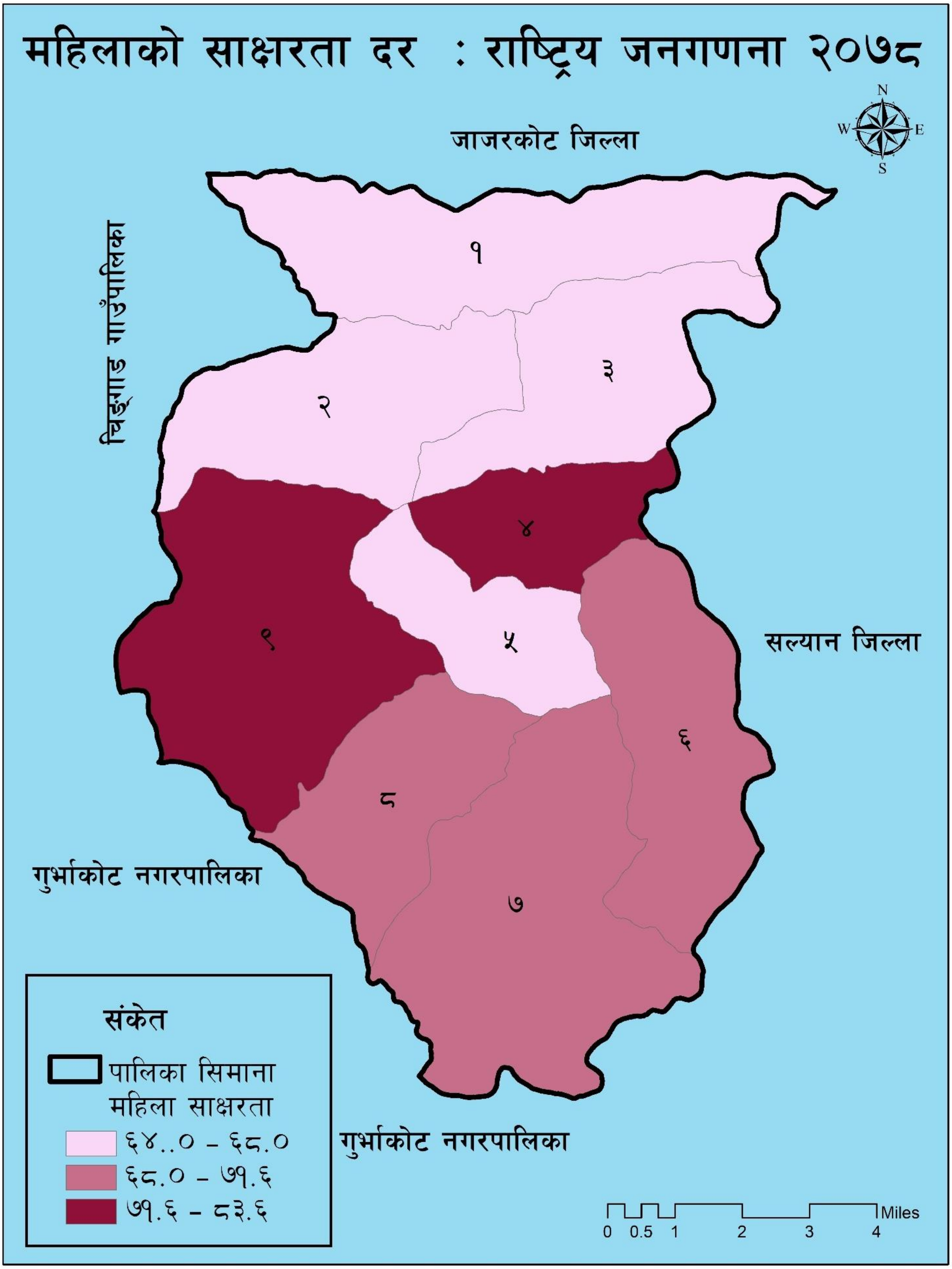
महिलाको साक्षरता दर : राष्ट्रिय जनगणना २०७८
N
W
E
S
जाजरकोट जिल्ला
चिङ्गाड गाउँपालिका
सल्यान जिल्ला
गुर्भाकोट नगरपालिका
गुर्भाकोट नगरपालिका
१
२
३
४
५
६
७
८
९
संकेत
पालिका सिमाना
महिला साक्षरता
६४..० - ६८.०
६८.० - ७१.६
७१.६ - ८३.६
0 0.5 1 2 3 4 Miles

८.३ साक्षर जनसङ्ख्याले उत्तीर्ण गरेको तहसम्बन्धी विवरण

साक्षर जनसङ्ख्यालाई उनीहरूले उत्तीर्ण गरेको शैक्षिक तहअनुसार विश्लेषण गर्न जरुरी हुन्छ। नेपाल सरकारले प्राथमिक शिक्षा अनिवार्य गरेको छ भने माध्यमिक तहसम्मको शिक्षालाई निःशुल्क घोषणा गरेको छ। सबै व्यक्तिलाई विभिन्न परिस्थिति र व्यक्तिगत कारणले उच्च शिक्षा प्राप्त गर्ने अवसर नमिल्न सक्छ। देशका लागि सबै प्रकारको शैक्षिक जनशक्ति आवश्यक पर्दछ। तथापि, राज्यका लागि उच्च शिक्षित जनसङ्ख्या नै बढी ग्राह्य र महत्वपूर्ण हुनसक्दछ।

जनगणनामा साक्षर जनसङ्ख्याले उत्तीर्ण गरेको तहलाई पूर्वप्राथमिकदेखि स्नातक वा सोभन्दा माथिसम्म समूहीकृत गरिएको छ। कुल ५ वर्ष वा सोभन्दा माथिको जनसङ्ख्या २१,५५० मध्ये सर्वाधिक ४२.१ प्रतिशतले आधारभुत तह (कक्षा १ देखि ८ सम्म) पूरा गरेको देखिन्छ भने २६.२ प्रतिशत जनसङ्ख्याले माध्यमिक तह (कक्षा ९ देखि १२ वा सो सरहसम्म) उत्तीर्ण गरेको देखिन्छ। स्नातक वा सोभन्दा बढी उत्तीर्ण गर्नेको अनुपात मात्र २.० प्रतिशत मात्र रहेको छ भने अन्य वा तह नभएको वा तह नखुलेको वा कहिल्यै विद्यालय नगएकाको प्रतिशत २.८ छ (तालिका ३९, चित्र २९)। यसैगरी उक्त समुहका तेस्रो ठुलो (२३.४%) निरक्षर देखिन्छ।

तालिका ३७: साक्षर जनसङ्ख्याले उत्तीर्ण गरेको तह

वडा	निरक्षर	पूर्व प्राथमिक तह	प्राथमिक तह (१-८)	माध्यमिक तह (९- १२ सो सरह)	स्नातक वा सो भन्दा माथि	अन्य/तह नभएको/तह नखुलेको / कहिल्यै विद्यालय नगएको	साक्षरता नखुलेको	जम्मा
१	६७७	४७	१,०८२	५९२	४४	५८	१२	२,५१२
२	७८५	७८	८६४	६६२	६६	१५९	१	२,६१५
३	६३९	१००	८९७	५२२	२३	६३	०	२,२४४
४	१८५	५१	७०८	४२३	४३	२२	१	१,४३३
५	४९९	१०६	८११	५६३	२५	११	०	२,०१५
६	८५०	१५१	१,५९०	१,०४४	१२४	७२	०	३,८३१
७	५७४	७७	१,१४६	६१०	३०	५३	५	२,४९५
८	४३१	५६	८०७	५९०	३९	५०	०	१,९७३
९	४०३	७२	१,१५८	६५०	२८	११८	३	२,४३२
सिम्ता	५,०४३	७३८	९,०६३	५,६५६	४२२	६०६	२२	२१,५५०
प्रतिशत	२३.४	३.४	४२.१	२६.२	२.०	२.८	०.१	१००.०

चित्र ३१ : गाउँपालिकाका ५ वर्ष वा सोभन्दा बढी उमेरका जनसंख्याले उत्तीर्ण गरेको तह (% मा)

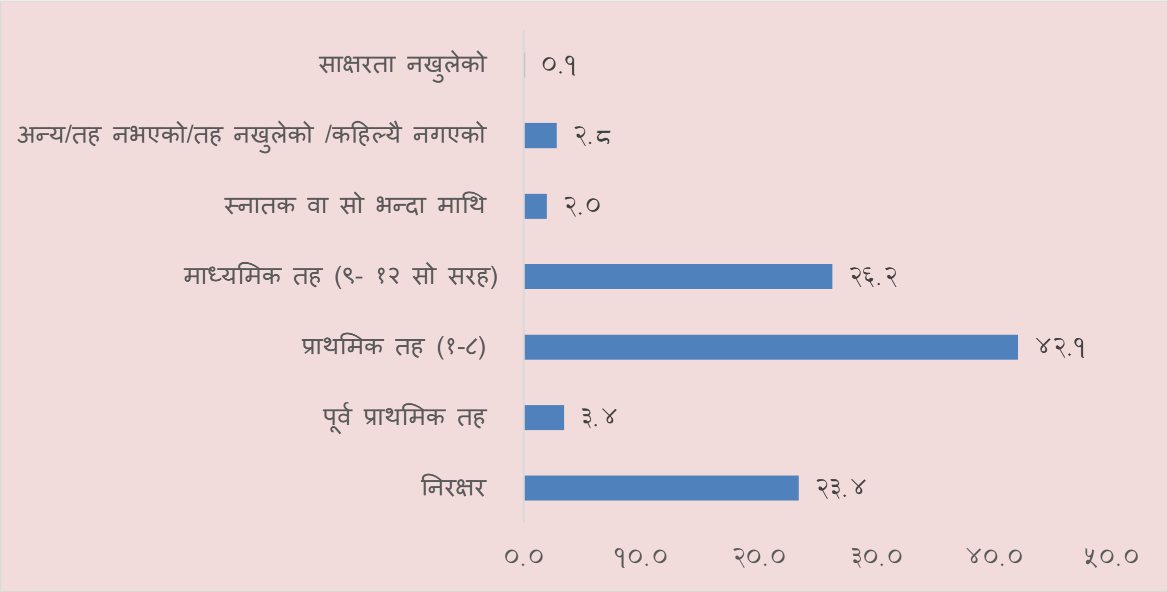

८.४ पाँच वर्षदेखि २५ वर्षसम्मका हाल स्कुल गइरहेका वा विगतमा स्कुल गएको जनसङ्ख्याको विवरण

नीतिनिर्माता र योजनाविद्का लागि ५–२५ वर्ष उमेरका व्यक्तिमध्ये कति जना हाल विद्यालय गइरहेका छन् र कति जनसङ्ख्या विगतमा विद्यालय जाने गरेको भए पनि हाल विद्यालय जान छोडिसकेका छन् भन्ने तथ्याङ्क महत्वपूर्ण रहिआएको छ । त्यसैगरी कहिल्यै पनि विद्यालय नगएको त्यस उमेरको जनसङ्ख्यालाई पनि राज्यको शैक्षिक नीतिको समयसापेक्ष मूल्याङ्कनका लागि आधार तथ्याङ्कका रूपमा लिइन्छ । राज्यले प्राथमिक तहसम्मको शिक्षालाई अनिवार्य गर्ने नीति लिएको भए तापनि कैयन् विद्यार्थीले प्राथमिक तह नै पूरा नगरी विद्यालय छाड्ने प्रवृत्ति अझै पनि देखिएको छ भने निशुल्क गर्ने नीति लिइएको माध्यमिक तहमा पनि लाखौं बालबालिका अध्ययनविमुख भएको अवस्था तथ्याङ्कबाट देखिन आएको छ ।

यस गाउँपालिकाको पाँच वर्ष र सोभन्दा माथि २५ वर्षसम्मको कुल ८९३५ (१००%) जनसङ्ख्यामध्ये ७३.७ प्रतिशत हाल (गणनाको समयमा) विद्यालय गइरहेको देखिन्छ भने २३.७ प्रतिशत विगतमा विद्यालय जाने गरेको तर गणनाको समयमा विद्यालय नजाने गरेको देखिन्छ । त्यसैगरी कहिल्यै पनि विद्यालय वा कलेज नगएको जनसङ्ख्याको हिस्सा २.४ प्रतिशत रहेको छ (तालिका ३९) ।

तालिका ३८ : पाँच वर्षदेखि २५ वर्षसम्मका हाल स्कुल गइरहेका वा विगतमा स्कुल गएको जनसङ्ख्याको विवरण

वडा	जम्मा ५ देखि २५ वर्षका र कक्षा १२ कक्षा उतिर्ण नगरेका			स्कुल गइरहेकाको प्रतिशत			विगत स्कुल गएकाको प्रतिशत			कहिलै स्कुल नगएकाको प्रतिशत		
	जम्मा	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा
१	१११६	५०७	६०९	८३.०	७२.७	७७.४	१२.६	२१.८	१७.७	३.२	४.३	३.८
२	११३५	४८५	६५०	८३.३	७१.७	७६.७	१३.०	२४.२	१९.४	३.७	४.०	३.९
३	९८१	४३८	५४३	८३.६	७०.७	७६.५	१५.३	२७.६	२२.१	१.१	१.५	१.३
४	५६४	२६६	२९८	८३.५	७३.५	७८.२	१५.८	२५.५	२०.९	०.८	०.७	०.७
५	८३०	३९१	४३९	८३.१	६६.१	७४.१	१५.६	३१.९	२४.२	१.३	२.१	१.७
६	१५५८	७३६	८२२	७६.४	६७.२	७१.५	२१.२	३०.२	२५.९	२.५	२.६	२.५
७	१०४३	४८१	५६२	७५.५	६४.६	६९.६	२०.६	३२.७	२७.१		२.३	२.८
८	७०७	३२५	३८२	७८.८	६२.३	६९.९	१९.४	३५.९	२८.३	१.९	१.८	१.८

वडा	जम्मा ५ देखि २५ वर्षका र कक्षा १२ कक्षा उतिर्ण नगरेका			स्कुल गइरहेकाको प्रतिशत			विगत स्कुल गएकाको प्रतिशत			कहिलै स्कुल नगएकाको प्रतिशत		
	जम्मा	पुरुष	महिला	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा	पुरुष	महिला	जम्मा
९	१००१	४८१	५२०	७६.९	६५.२	७०.८	२१.२	३३.१	२७.४	१.७	१.४	१.५
सिम्ता	८९३५	४११०	४८२५	८०.०	६८.३	७३.७	१७.५	२९.०	२३.७	२.३	२.५	२.४

८.५ अध्ययन गरेको विषयक्षेत्र

साक्षर जनसङ्ख्याले कुन कुन विषयमा उच्च शिक्षा अध्ययन गरिरहेको छ भन्ने सवाल अत्यन्त महत्वपूर्ण छ। सन्तुलित विकासको लागि राज्यलाई विविध विषयको जनशक्ति आवश्यक पर्दछ। देशको युवा शक्ति के कस्तो विषयको अध्ययनमा आकर्षित छ भन्ने चित्र उनीहरूले अध्ययन गरेको विषयबाट ज्ञात हुन्छ। उच्च शिक्षा प्राप्त गर्ने जनशक्तिले के कस्ता प्राविधिक विषय र गैरप्राविधिक विषय अध्ययन गरिरहेको वा गरेको छ र राज्यको विकास अभियानमा भावी दिनमा माग हुने विषयविशिष्ट जनशक्तिको आपूर्ति कस्तो हुनेछ भनेर यस तथ्याङ्कबाट स्पष्ट हुन सकिन्छ।

कुनै पनि स्थानीय तहमा अक्सर बसोबास भएका व्यक्ति (विद्यार्थी) हरूले अध्ययन गरेको विषयले त्यस स्थानीय तहको शैक्षिक अवस्था, प्राथमिकता र जनशक्ति आपूर्तिको सम्भावनालाई इङ्गित गर्दछ। सिम्ता गाउँपालिकामा १० जोड दुई वा सोभन्दा माथि अध्ययन गरेका व्यक्तिको तथ्याङ्क हेर्दा समग्र (पुरुष तथा महिला) मा ७३.६ प्रतिशत जनसङ्ख्याले शिक्षा अध्ययन गरेको देखिन्छ। दोस्रोमा व्यवस्थापन (५.८%) र तेस्रोमा मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र (५.३%) रहेको छ। विज्ञान तथा प्रविधितर्फ २.९ प्रतिशत शिक्षित जनसङ्ख्या छ। इन्जिनियरिङ अध्ययन गरेको जनसङ्ख्या १.६ प्रतिशत छ। कृषि तथा वन, पशुविज्ञान, सूचना प्रविधिजस्ता प्राविधिक विषय अध्ययन गर्नेहरू निकै कम देखिएका छन् (तालिका ३७, चित्र २६)।

उच्च शिक्षामा विषयक्षेत्र चयनको प्रवृत्ति पुरुष महिलामा भिन्न रहेको अवस्था तथ्याङ्कबाट देखिन्छ। समग्रमा शिक्षा अध्ययन गरेको जनसङ्ख्या उच्च (७३.६%) भए तापनि पुरुषको हकमा यो मान ७२.५ प्रतिशत र महिलाको हकमा ७४.८ प्रतिशत रहेको देखिन्छ। व्यवस्थापनपछि महिला र पुरुष दुवैको दोस्रो रुचिको विषय व्यवस्थापन रहेको छ (तालिका ४० र चित्र ३०)।

तालिका ३९ : अध्ययन गरेको क्षेत्रअनुसारको विवरण

लिङ्ग तथा उमेर समूह	जम्मा	मानविकी तथा सामाजिक	व्यवस्थापन	शिक्षा	विज्ञान तथा प्रविधि	स्वास्थ्य /चिकित्साशास्त्र	इन्जिनियरिङ	कानून	कृषि	वन	पशुविज्ञान/पशुचिकित्सा/म	कम्प्युटर/सूचना प्रविधि	अन्य	उल्लेख नभएको
जम्मा	१८६६	९९	१०९	१३७४	५५	५८	११	२	११	८	३	१	४	१३१
%	१००.०	५.३	५.८	७३.६	२.९	३.१	०.६	०.१	०.६	०.४	०.२	०.१	०.२	७.०
पुरुष	९२७	५२	६६	६७२	३९	२२	९	२	८	६	२	१	२	४६
%	१००.०	५.६	७.१	७२.५	४.२	२.४	१.०	०.२	०.९	०.६	०.२	०.१	०.२	५.०
महिला	९३९	४७	४३	७०२	१६	३६	२	०	३	२	१	०	२	८५
%	१००.०	५.०	४.६	७४.८	१.७	३.८	०.२	०.०	०.३	०.२	०.१	०.०	०.२	९.१

चित्र ३२: अध्ययन गरेको विषयक्षेत्र अनुसारको विवरण

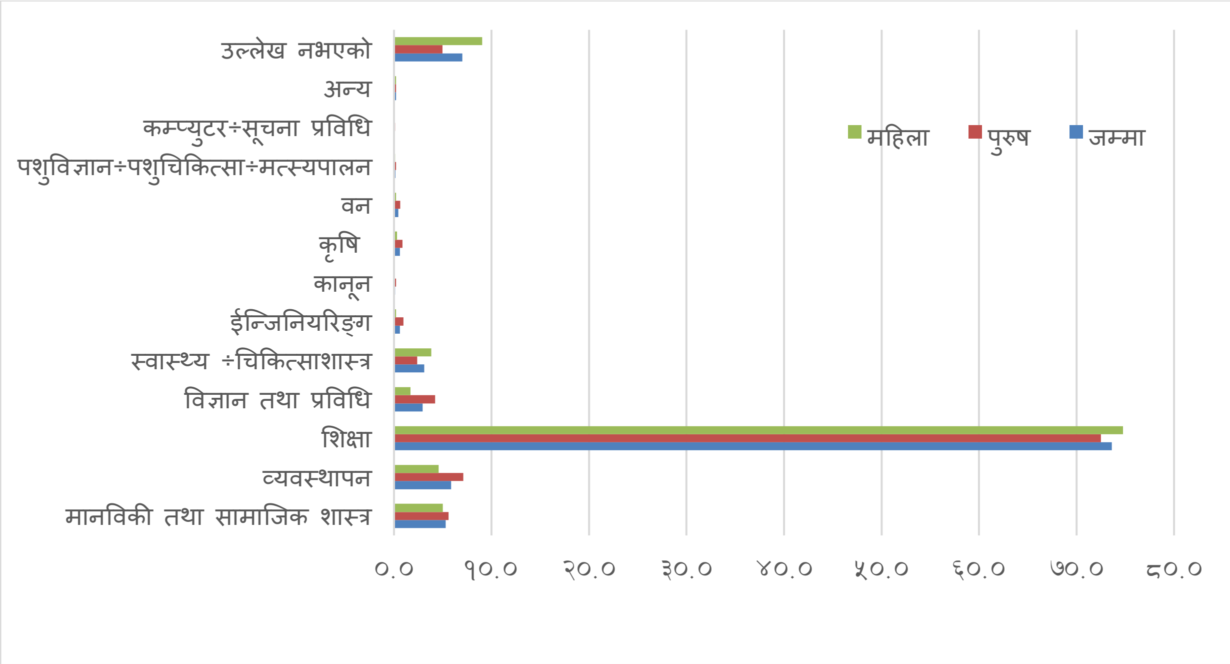
उल्लेख नभएको
अन्य
कम्प्युटर÷सूचना प्रविधि
पशुविज्ञान÷पशुचिकित्सा÷मत्स्यपालन
वन
कृषि
कानून
ईन्जिनियरिङ्ग
स्वास्थ्य ÷चिकित्साशास्त्र
विज्ञान तथा प्रविधि
शिक्षा
व्यवस्थापन
मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र
महिला
पुरुष
जम्मा
०.०
१०.०
२०.०
३०.०
४०.०
५०.०
६०.०
७०.०
८०.०

खण्ड ९: बसाइँसराइसम्बन्धी विवरण

९.१ जन्मस्थानको आधारमा जनसङ्ख्या

गणनाको समयमा नेपालभित्र अक्सर बसोबास गरिरहेका व्यक्तिहरूको जन्मस्थानको तथ्याङ्कले बसाइँसराइ गर्ने जनसङ्ख्याको बारेमा पर्याप्त सूचना दिन्छ। अर्को शब्दमा भन्नुपर्दा जन्मस्थानसम्बन्धी विवरणबाटै बसाइँसराइको तथ्याङ्क प्राप्त हुन्छ। बसाइँसराइले कुनै खास स्थानको जनसङ्ख्याको आकार, संरचना, वितरण र वृद्धिदरलाई प्रत्यक्ष प्रभाव पारिरहेको हुन्छ। जनगणनामा कुनै खास ठाउँमा बसोबास गरिरहेका मानिसहरूको जन्मस्थान देहायका चारमध्ये कुनै एकमा भएको हुनसक्छ।

क) बसोबास गरिरहेकै पालिकाभित्र वा
ख) बसोबास गरिरहेकै जिल्लाको अर्को कुनै पालिकामा वा
ग) बसोबास गरिरहेको जिल्ला बाहेक नेपालकै कुनै जिल्लामा वा
घ) विदेशमा।

बाह्रौं राष्ट्रिय जनगणनाको तथ्याङ्क विश्लेषण गर्दा आन्तरिक र बाह्य दुवै प्रकारको बसाइँसराइमा ख देखि घ सम्मको बुँदामा समेटिने जनसङ्ख्याकै आधार लिइन्छ। हाल बसोबास गरिरहेको स्थानीय तह रहेको जिल्लाकै कुनै अर्को गाउँपालिका वा गाउँपालिकामा जन्म भएको व्यक्ति आन्तरिक बसाइँसराइअन्तर्गतको जिल्लाभित्रको (Intra-district migration) बसाइँसराइका रूपमा लिइन्छ। अघिल्लो ११ औं राष्ट्रिय जनगणनामा अन्तरजिल्ला (Inter-district migration) बसाइँसराइलाई मात्र आन्तरिक बसाइँसराइका रूपमा लिई व्याख्या र विश्लेषण गरिएको सन्दर्भ यहाँ स्मरणीय छ।

सिम्ता गाउँपालिकाको वि.सं. २०७८ को जनगणनाअनुसार कायम रहेको कुल जनसङ्ख्या २४,०८३ मध्ये ९९.६ प्रतिशत नेपालमा जन्मेका र ०.३ प्रतिशत जनसङ्ख्या विदेशमा जन्मेका देखिन्छ। नेपालमा जन्म भएकामध्ये ८९.७ प्रतिशत सिम्ता गाउँपालिकामा नै जन्मेका हुन् भने ३.० प्रतिशत जनसङ्ख्या सुर्खेत जिल्लाकै कुनै अर्को स्थानीय तहमा जन्म भई जनगणनाको समयमा सिम्ता गाउँपालिकाभित्र अक्सर बसोबास भएका व्यक्ति हुन्। यो ३.० प्रतिशत जनसङ्ख्यालाई जिल्लाभित्रकै एक स्थानीय तहबाट अर्को स्थानीय तह (सिम्ता गाउँपालिका) भित्र भएको आन्तरिक जनसङ्ख्याका रूपमा लिन सकिन्छ। यस तथ्याङ्कले जीवनकालको बसाइँसराइ (Life-time migration) लाई अभिव्यक्त गर्दछ।

सुर्खेतबाहेक नेपालको कुनै पनि जिल्लामा जन्म भई गणनाको समयमा सिम्ता गाउँपालिकाभित्र बसोबास गर्ने जनसङ्ख्याको हिस्सा ६.९ प्रतिशत रहेको छ। यसलाई आन्तरिक बसाइँसराइतर्फको अन्तरजिल्ला बसाइँसराइका रूपमा लिने गरिन्छ। यस तथ्याङ्कलाई लैङ्गिक रूपमा विश्लेषण गर्दा सुर्खेत जिल्लाको अर्कै स्थानीय तहबाट वा अर्कै जिल्लामा जन्मस्थान हुने महिलाको सङ्ख्या उल्लेखनीय रूपले बढी छ। यसो हुनुमा विवाहपश्चात् श्रीमान्को घरमा बसोबास गर्ने अधिकतम महिलाहरूको कारण प्रमुख रहेको विश्वास गर्न सकिन्छ। कुल पुरुषमध्ये सिम्ता गाउँपालिकामै जन्मस्थान हुनेको अनुपात ७१.१ प्रतिशत छ जब कि महिलातर्फ यो आँकडा ६१.६ प्रतिशत मात्र रहेको छ। अर्को पालिकामा जन्म हुने पुरुष केवल ०.९ प्रतिशत रहेका छन् भने महिलाहरू पाँच गुणा बढी अर्थात् ४.७ प्रतिशत रहेका छन्। त्यसैगरी अर्को जिल्लामा जन्मस्थान हुने पुरुषको अनुपात २.६ प्रतिशत रहेको छ भने महिलातर्फ यो मान १०.३ प्रतिशत रहेको छ (तालिका ४०, चित्र ३३)।

तालिका ४०: जन्मस्थानको आधारमा जनसङ्ख्या

विवरण	जम्मा जनसंख्या	नेपाल भित्र जन्मेका				विदेशमा जन्मेका	नखुलेको
		जम्मा	यही जिल्लाको		अर्को जिल्लामा जन्मेका		
			यही पालिकामा जन्मेका	अर्को पालिकामा जन्मेका			
जम्मा	२४०८३	२३९९२	२१५९८	७२८	१६६६	८२	९
प्रतिशत	१००.०	९९.६	८९.७	३.०	६.९	०.३	०.०
पुरुष	१०६२०	१०५८४	१०२११	९४	२७९	३३	३
प्रतिशत	१००.०	९९.७	९६.१	०.९	२.६	०.३	०.०

विवरण	जम्मा जनसंख्या	नेपाल भित्र जन्मेका				विदेशमा जन्मेका	नखुलेको
		जम्मा	यही जिल्लाको		अर्को जिल्लामा जन्मेका		
			यही पालिकामा जन्मेका	अर्को पालिकामा जन्मेका			
महिला	१३४६३	१३४०८	११३८७	६३४	१३८७	४९	६
प्रतिशत	१००.०	९९.६	८४.६	४.७	१०.३	०.४	०.०

तालिका ४१ : वडा अनसार जन्मस्थानको आधारमा जनसङ्ख्या

वडा	जम्मा जनसङ्ख्या	यही पालिकामा जन्मेका	अर्को पालिकामा जन्मेका	अर्को जिल्लामा जन्मेका	अर्को स्थानीय तह वा जिल्लामा जन्म भई यस लेकबेंसी नपामा बसोबास गर्ने (%)	विदेशमा जन्मेका	विदेशमा जन्म भई यस लेकबेंसी नपामा बसोबास गर्ने (%)	नखुलेको
१	२,८९२	२,४५५	१००	३२२	१४.६	१२	०.४	३
२	२,९७८	२,६८९	१५२	१३६	९.७	०	०.०	१
३	२,५०१	२,३१६	९	१७५	७.४	०	०.०	१
४	१,५९०	१,५१७	१९	५३	४.५	१	०.१	०
५	२,२४२	२,१२३	२१	९२	५.०	६	०.३	०
६	४,२३५	३,६११	८६	४९८	१३.८	३७	०.९	३
७	२,७६९	२,४९५	५६	२१६	९.८	२	०.१	०
८	२,२०२	२,०२१	७६	१०४	८.२	१	०.०	०
९	२,६७४	२,३७१	२०९	७०	१०.४	२३	०.९	१
सिम्ता	२४,०८३	२१,५९८	७२८	१,६६६	९.९	८२	०.३	९

चित्र ३३ : अर्को स्थानीय तह वा जिल्लामा जन्म भई यस सिम्ता गाउँपालिकामा बसोबास गर्ने

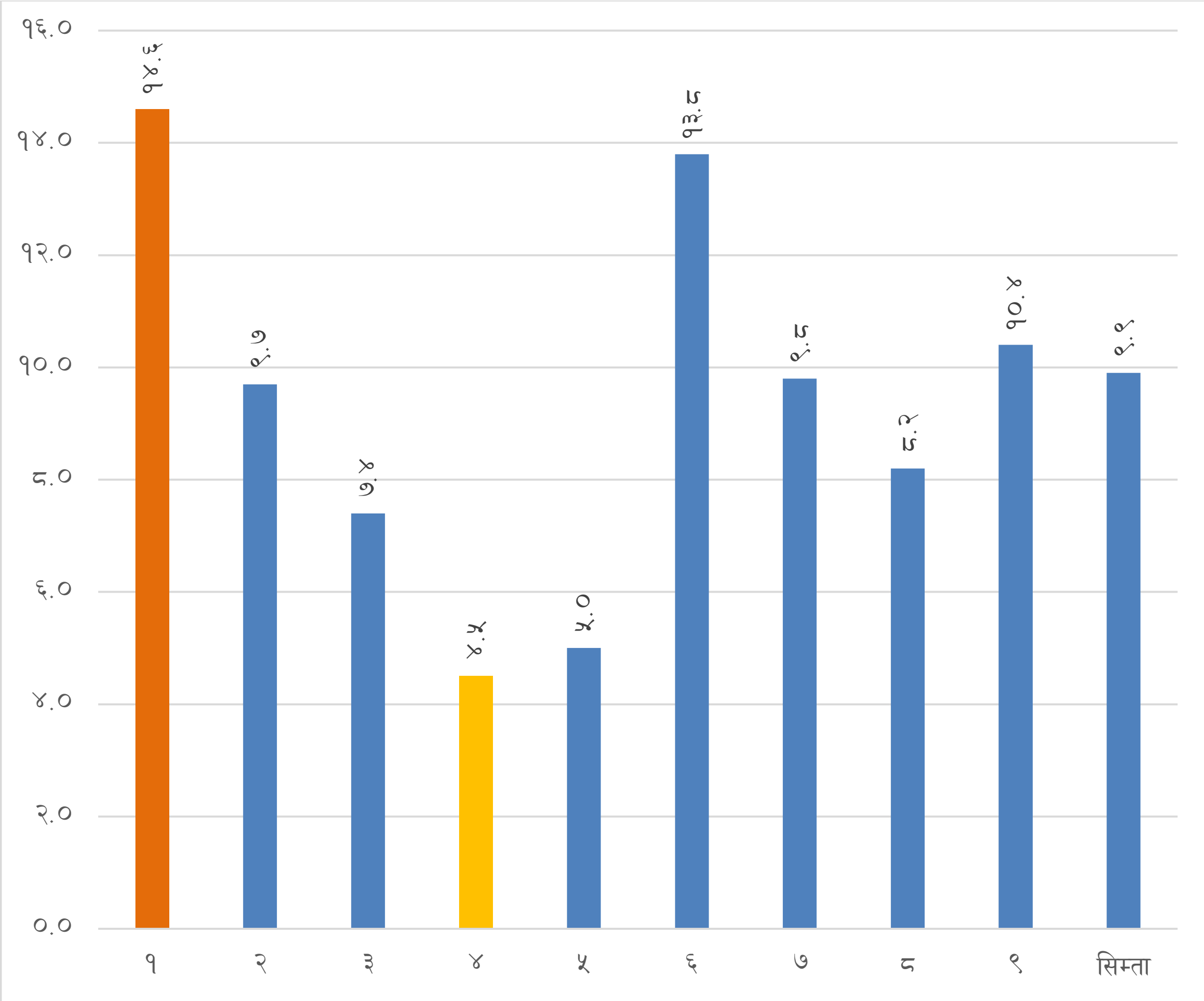

५.२ पछिल्लोपटक बसाइँ सरेको स्थानको आधारमा जनसङ्ख्या

अघिल्लो उपखण्डमा जन्मस्थानअनुसारको जनसङ्ख्याको आकारबारे चर्चा गरियो जुन आन्तरिक वा अन्तर्राष्ट्रिय बसाइँसराइ भएको र नभएको जनसङ्ख्या निकाल्नका लागि उपयोगी थियो । यहाँ हाल अक्सर बसोबास गरिरहेका व्यक्तिहरूको यसअघिको बसोबाससम्बन्धी तथ्याङ्क विश्लेषण गरिएको छ। खासमा यस तथ्याङ्कले हालको बसाइँसराइ (Current migration) लाई अभिव्यक्त गर्दछ । यस गाउँपालिकाको कुल जनसङ्ख्या २४,०८३ मध्ये ८९.५ प्रतिशत यसै स्थानमा जन्म भएका हुन् तर ३.३ प्रतिशत व्यक्तिहरूको यसअघि यसै जिल्लाको अर्को पालिकामा बसोबास रहेको थियो । यस गाउँपालिकामा सुर्खेतबाहेकका जिल्लामा यसअघिको बसाइँसराइ भएको जनसङ्ख्या ६.८ प्रतिशत रहेको देखिन्छ । यसले अन्तरजिल्ला हालको बसाइँसराइलाई अभिव्यक्त गरेको छ ।

विदेशमा यसअघि बसोबास भएका तर गणनाको समयमा सिम्ता गाउँपालिकामा अक्सर बसोबास गर्ने जनसङ्ख्या ०.५ प्रतिशत मात्र रहेको छ । यस तथ्याङ्कले हालको बसाइँसराइको कुल हिस्सामा अर्को जिल्लाबाट बसाइँसराइ गरी आउनेको बाहुल्य स्पष्ट देखिएको छ (तालिका चित्र ३२) ।

चित्र ३४ : यस अघिको बसोबासको स्थानको आधारमा जनसंख्या प्रतिशतमा

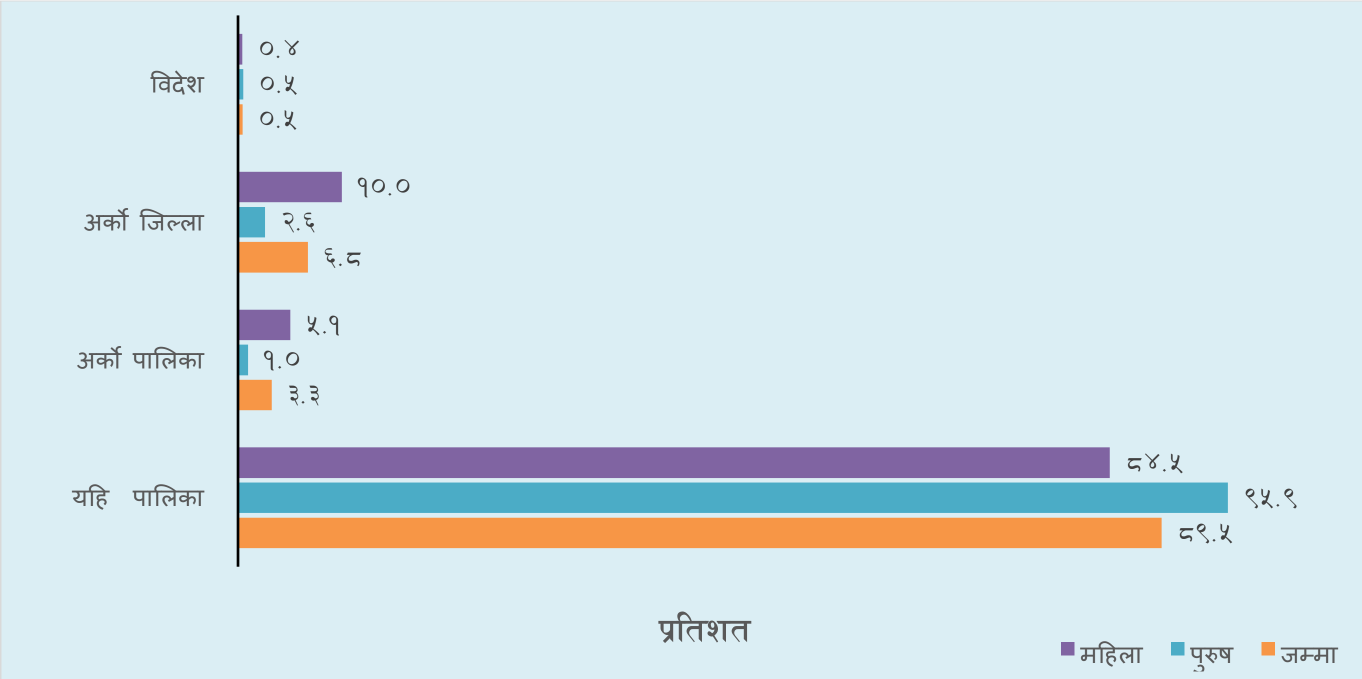

५.३ पछिल्लोपटक मुलुकभित्रकै अर्को स्थानबाट यस स्थानमा बसोबास गर्न आउनुको कारण

कतिपय घरपरिवार र जनसङ्ख्याको चलायमान प्रवृत्ति हुने गरेको छ। मुलुकको संविधानले पनि नेपाली नागरिकलाई देशभित्र एक ठाउँबाट अर्को ठाउँमा स्वतन्त्र रूपमा आवतजावत गर्न र बसोबास गर्ने स्वतन्त्रता दिएको छ।[4]त्यसैगरी नेपाली नागरिकले नेपालको कुनै पनि भागमा पेसा, रोजगार गर्ने र उद्योग, व्यापार तथा व्यवसायको स्थापना र सञ्चालन गर्ने स्वतन्त्रता प्राप्त गरेका छन् (धारा १७, उपधारा १ ङ)। संवैधानिक तथा कानुनी अधिकारका उदार व्यवस्थाले मात्र नभई मानिसहरू सयौँ हजारौँ वर्षदेखि एक स्थानबाट अर्को स्थानमा बसाइँसराइ गर्दै आएका छन्। बसाइँसराइका पछाडि दृश्य र अदृश्य प्रेरक एवम् दबाबजन्य कारण रहेका हुन्छन्।

बसाइँसराइले जनसङ्ख्या व्यवस्थापनमा अवसर र चुनौती दुवै सिर्जना गर्दछ। राज्यको विकास प्रयासमा बसाइँसराइलाई आबद्ध गरेर लैजानका लागि बसाइँसराइका पछाडि अन्तरनिहीत कारण पहिचान गर्नु जरुरी हुन्छ। जनगणना २०७८ को प्रश्नावलीमा मानिसहरू के कति कारणले हाल बसोबास गरिरहेको स्थानमा पछिल्लोपटक बसाइँसराइ गरेका रहेछन् भन्ने प्रश्न राखिएको थियो।

विगतको अनुभवबाट देखिएको छ कि मानिसहरू अक्सर काम वा रोजगारी, विवाह, अध्ययन/तालिम, आश्रित अवस्था, प्राकृतिक प्रकोप, कृषिलगायतका उद्देश्यले बसाइँसराइ गर्दछन्। कतिपय मानिसहरू पहिला परिवारबाट अन्यत्र गएको तर गणनाको समयमा अक्सर बसोबास गर्ने गरी घर फर्किएका पनि हुन्छन्। यी कारणहरू पनि पुरुष, महिला, बालबालिका, वृद्धवृद्धा र युवायुवतीको लागि भिन्दाभिन्दै प्रभावयुक्त हुने गर्दछन्।

सिम्ता गाउँपालिकामा अक्सर बसोबास गर्न आउने कुल जनसङ्ख्यामध्ये करिब ५८.६ प्रतिशत हाल अर्थात् पछिल्लो पटक 'घर फर्किएको' कारणले बसाइँसराइ भएका देखिन्छन्। त्यस्तै २५.२ प्रतिशत जनसङ्ख्याको बसाइँसराइ हुनुको कारण आश्रित हुनु देखिन्छ भने वैवाहिक कारणले बसाइँसराइ भएको जनसंख्या ५.४ प्रतिशत रहेको छ। काम र रोजगारीको कारणबाट बसाइँसराइ भएको जनसंख्या ३.६ प्रतिशत रहेको छ (तालिका ४४, चित्र २९)। यसअघि उल्लेख गरिएझैं पुरुष र महिलाको बसाइँसराइका पछाडि विद्यमान कारण फरक हुन्छन्। बालबालिका र युवायुवतीको बसाइँसराइका कारणमा पनि एकरूपता पाइँदैन।

यस गाउँपालिकामा वैवाहिक कारणले बसाइँसराइ भएका महिलाको अंश करिब १०.५ प्रतिशत छ भने पुरुषको अंश ५.४ प्रतिशत मात्र रहेको छ। घर फर्किएका पुरुष ६४.८ प्रतिशत छन् भने महिला ५२.६ प्रतिशत रहेका छन्। आश्रित हुनुको कारणले बसाइँसराइ भएका पुरुष २७.८ प्रतिशत रहेका छन् भने महिला २२.८ प्रतिशत मात्र रहेका छन्।

---

[4] हेर्नुहोस्: नेपालको संविधान २०७२ धारा १७ को उपधारा १ (ङ)

चित्र ३५ : अर्को पालिका र अर्को जिल्लाबाट यस पालिकामा बसोबास गर्न आउनुको कारण (% मा)

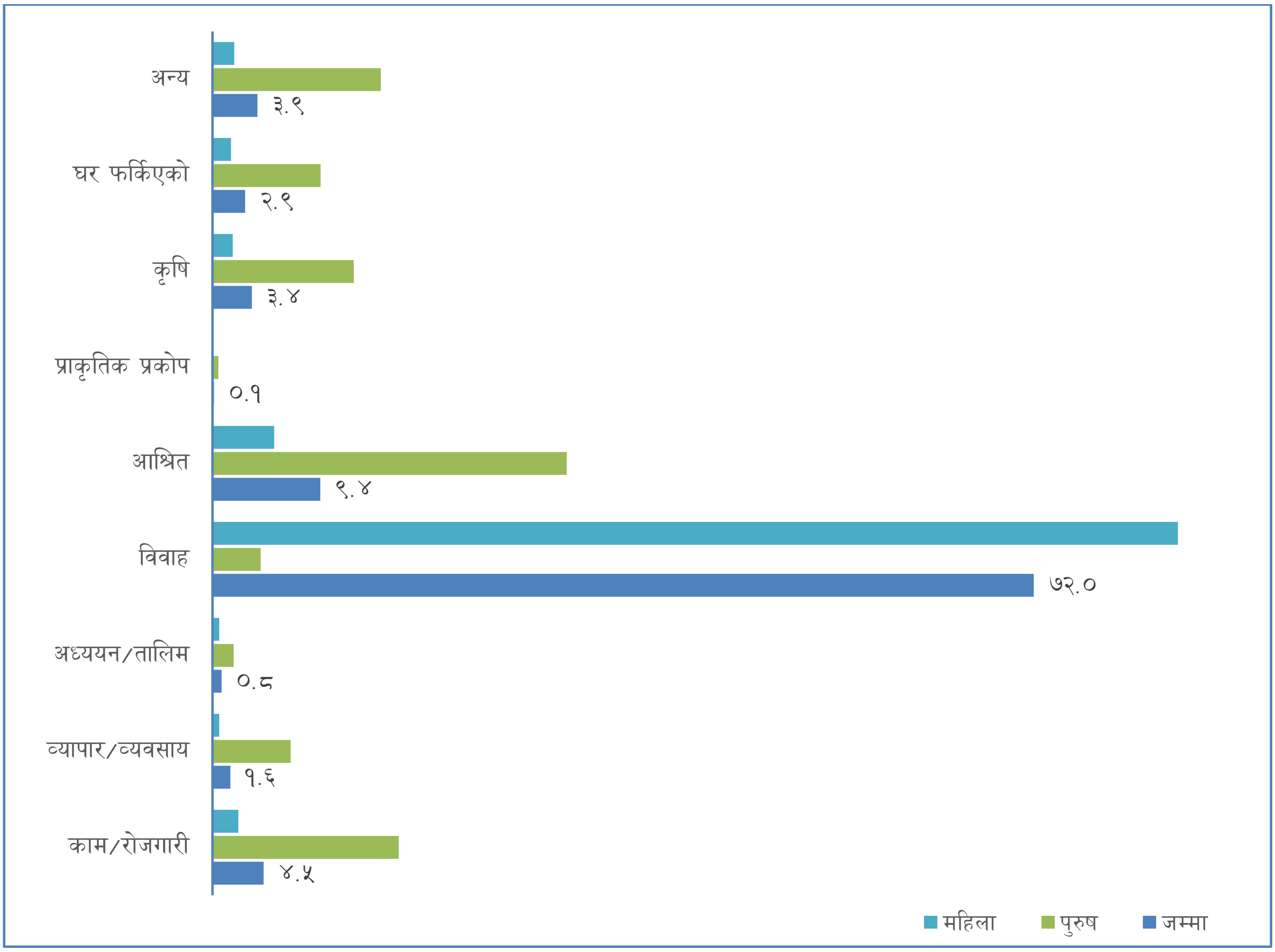

५.४ यसअघिको बसोबास भएको देश

जनगणनाको प्रकाशित तथ्याङ्कले सिम्ता गाउँपालिकाको कुल १११ (०.४६%) जनाको यसअघिको बसोबास विभिन्न विदेशी मुलुकहरूमा भएको देखाएको छ। यीमध्ये सर्वाधिक (९८.२%) भारतबाट आएका देखिन्छन् भने भारतबाहेक अन्य देशमा बसोबास भएका व्यक्तिको हिस्सा १.८ प्रतिशत मात्र रहेको देखिन्छ (तालिका ४५)।

तालिका ४२ : यसअघि विदेशमा बसोबास हुनेले बसोवास गरेको देश

यस अघिको बसोबास	जम्मा		पुरूष		महिला	
	सङ्ख्या	%	सङ्ख्या	%	सङ्ख्या	%
जम्मा	१११	१००.०	५४	१००.०	५७	१००.०
भारत	१०९	९८.२	५२	९६.३	५७	१००.०
अन्य देश	२	१.८	२	३.७	०.०	०.०

५.५ विदेशबाट यस स्थानमा बसोबास गर्न आउनुको कारण

विदेशमा यसअघि अक्सर बसोबास भएका तर जनगणनाको अवधिमा यस स्थानमा बसोबास गर्ने गरी आएका व्यक्तिहरू कुन कुन प्रमुख कारणबाट यहाँ आएका हुन् भन्ने सवाल महत्वपूर्ण छ । केही देशहरूलाई अपवादका रूपमा छोडेर विश्लेषण गर्ने हो भने काम, रोजगारी, अध्ययन वा तालिमको सिलसिलामा विदेश गएका अधिकांश जनसङ्ख्या घर फर्किन्छन् । यस गाउँपालिकामा यस्तो जनसङ्ख्याले पहिलो स्थान (५८.६%) लिएको छ । आश्रित भएको कारणले बसोबास गर्न आउने जनसंख्या २५.२ प्रतिशत रहेको छ । वैवाहिक कारणबाट यहाँ बसोबास गर्न आउनेको हिस्सा ५.४ प्रतिशत रहेको छ ।

काम वा रोजगारीको कारणबाट आउने ३.६ प्रतिशत र अन्य कारणबाट यहाँ आउनेहरू १.८ प्रतिशत रहेको देखिन्छ । विवाहको कारणबाट कुनै पनि पुरुष घर फर्किएका छैनन् भने ५.४ प्रतिशत महिला विवाहका कारणबाट फर्किएका छन् (तालिका ४६, चित्र ३४) ।

तालिका ४३ : यसअघिको बसोबास विदेश हुनेको यस पालिकामा बसोवास गर्न आउनुको कारण

लिङ्ग	काम/रोजगारी	विवाह	आश्रित	घर फर्किएको	अन्य	उत्तर नलेखिएको
जम्मा	३.६	५.४	२५.२	५८.६	१.८	५.४
पुरुष	३.७	०.०	२७.८	६४.८	०.०	७.०
महिला	३.५	१०.५	२२.८	५२.६	३.५	७.०

चित्र ३६: विदेशबाट यस पालिकामा बसोबास गर्न आउनुको कारण (% मा)

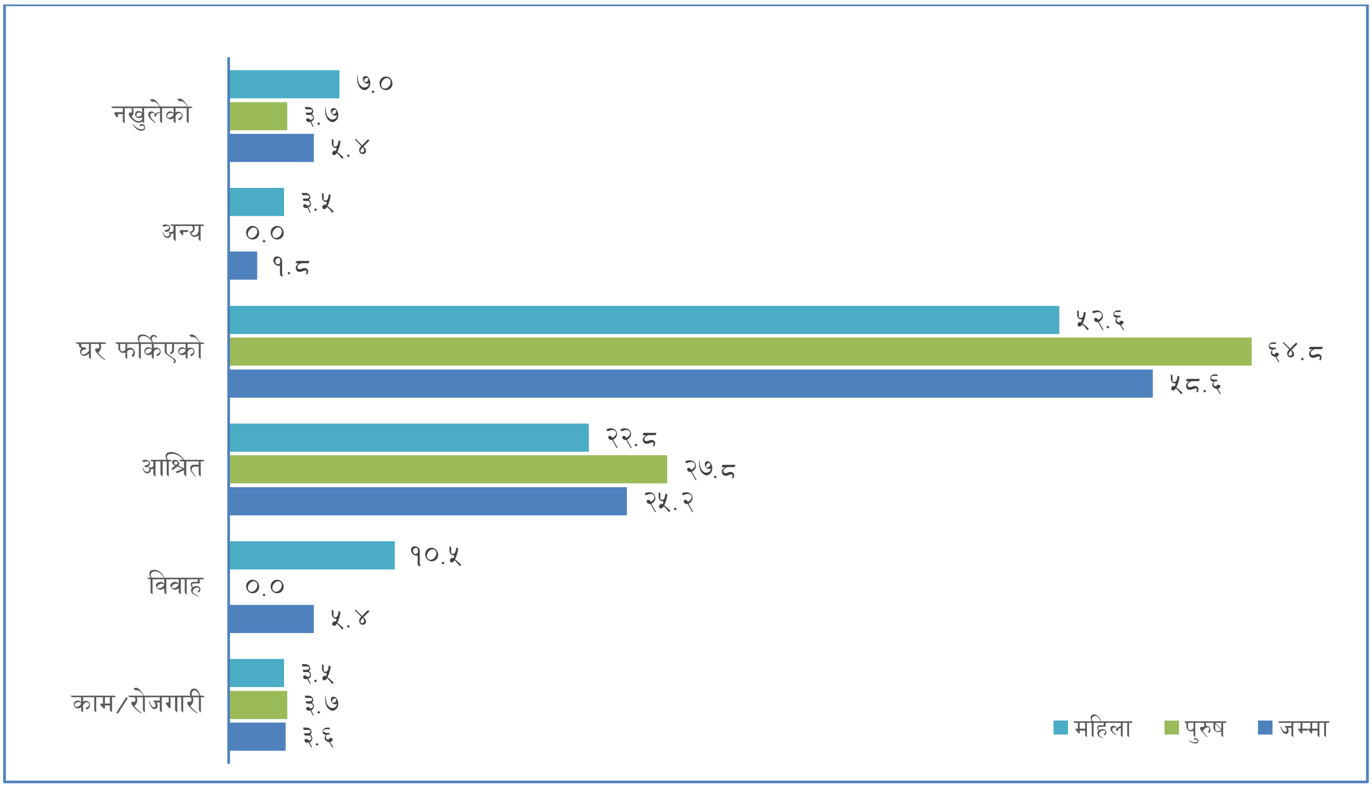

खण्ड १०: प्रजननसम्बन्धी विवरण

१०.१ जीवनकालभरि जन्माएका बच्चाको सङ्ख्याअनुसारको महिला

प्रजननसम्बन्धी विवरण जन्मदर, मृत्युदर, सुरक्षित मातृत्व, जनसङ्ख्या वृद्धिदर र जनसङ्ख्या प्रक्षेपणका लागि समेत अत्यन्त उपयोगी हुँदै आएको छ। पन्ध्रदेखि ४९ वर्षसम्मका विवाहित महिलाहरूले आफ्नो प्रजननकालमा जीवितै जन्माएका बच्चा, यसरी जन्मिएका कुल बच्चाहरूको सङ्ख्या, प्रत्येक विवाहित महिलाबाट प्रजनन कालमा जन्मेका बच्चाहरूको सङ्ख्या जस्ता सूचकहरू जनसङ्ख्या अध्ययन र नीतिनिर्माताका लागि निकै महत्वपूर्ण हुन्छन्।

गणनाको दिनमा १५ देखि ४९ वर्षसम्मका विवाहित महिलाले उमेर समूहअनुसार कति जना बच्चालाई जन्म दिएका रहेछन् भन्ने सवालमा यो उपखण्ड केन्द्रित रहेको छ। यस गाउँपालिकामा १५–४९ वर्षसम्मका कुल ५८६१ जना महिलामध्ये सर्वाधिक सङ्ख्या (११९९ जना) २०–२४ वर्ष उमेर समूहमा रहेको देखिन्छ। दोस्रो ठुलो (१०३७ जना) समूह २५–२९ वर्षसम्मका महिलाको छ भने तेस्रो (८८० जना) ठुलो समूह ३०–३४ वर्षका महिलाको रहेको छ। पैतिस देखि ३९ वर्षसम्मका महिलाहरूको संख्या ८७६ छ भने ४० देखि ४४ उमेर समुहका एक पटक विवाहित महिला ७७७ जना छन्। प्रजनन उमेरको सबैभन्दा तल्लो सिंढी अर्थात् १५–१९ वर्षको उमेर समूहमा रहेका महिलाहरूको संख्या यस गाउँपालिकामा ४६६ जना रहेको छ।

आफ्नो प्रजनन उमेरमा रहेका तर गणनाको दिनसम्म एक जना पनि बच्चा नजन्माएका महिलाको अंश १०.६ प्रतिशत छ भने कम्तीमा एक जना बच्चा जन्माएका विवाहित महिलाको कुल हिस्सा ८९.४ प्रतिशत रहेको छ। बच्चा जन्माएका महिलामध्ये सर्वाधिक (३०.३%) ले २ जना बच्चा जन्माएको देखिन्छ। एक जना मात्र बच्चा जन्माएका महिलाको अंश २०.० प्रतिशत छ भने २०.३ प्रतिशत महिलाले ३ जना बच्चा जन्माएको तथ्याङ्क छ। वर्तमान समयमा २ भन्दा बढी सन्तान जन्माउने दम्पती न्यून हुँदै गएको देखिन्छ तथापि यस गाउँपालिकामा एकपटक विवाह भएको ११.५ प्रतिशत महिलाले ४ जना बच्चा जन्माएको देखिन्छ भने ५ जना बच्चा जन्माउने महिलाको हिस्सा ४.६ प्रतिशत रहेको छ।

यसै उमेर समूह (१५–४९) मा पर्ने विवाहित महिलाले ६, ७, ८ र ९ जनासम्म बच्चा जन्माएको देखिन्छ भलै त्यो सङ्ख्या समग्रमा करिब २.६ प्रतिशत मात्र रहेको छ। यससम्बन्धी विस्तृत विवरण तालिका ४७ मा दिइएको छ। उक्त तालिकामा उल्लेख भए अनुसार यहाँ एउटा रोचक प्रवृत्ति स्पष्ट देखिएको छ। पाँच पाँच वर्षको उमेर समूह क्रमशः बढ्दै जाँदा कम्तीमा १ देखि ५ र ५ जनाभन्दा बढी बच्चा जन्माएका महिलाको उमेर समूह पनि माथि माथि सरिरहेको छ।

तालिका ४४ : १५ वर्षदेखि ४९ वर्षको महिलाले हालसम्म जीवित जन्माएको बच्चाको सङ्ख्या र महिलाको उमेर समूहको आधारमा जनसङ्ख्या

कम्तिमा एकपटक विवाह भएको महिला	जम्मा	प्रतिशत	महिलाको उमेर समूह						
			१५–१९ वर्ष	२०–२४ वर्ष	२५–२९ वर्ष	३०–३४ वर्ष	३५–३९ वर्ष	४०–४४ वर्ष	४५–४९ वर्ष
जम्मा महिला संख्या	५८६१	१००.०	४६६	११९९	१०३७	८८०	८७६	७७७	६२६
बच्चा नजन्माएको	६२२	१०.६	२६५	१९८	६७	२६	२४	२०	२२
१ ओटा बच्चा जन्माएका	११७१	२०.०	१८०	६०८	२३०	६९	३८	२५	२१
२ ओटा बच्चा जन्माएका	१७७७	३०.३	१६	३३१	५०२	३९२	२९५	१६०	८१
३ ओटा बच्चा जन्माएका	११९१	२०.३	४	५६	१९५	२४८	२७८	२५०	१६०
४ ओटा बच्चा जन्माएका	६७६	११.५	१	६	३६	१०७	१६२	१९०	१७४
ओटा बच्चा जन्माएका	२७१	४.६	०	०	५	३२	५५	८३	९६
६ ओटा बच्चा जन्माएका	८९	१.५	०	०	२	५	१२	२९	४१

कम्तिमा एकपटक विवाह भएको महिला	जम्मा	प्रतिशत	महिलाको उमेर समूह						
			१५–१९ वर्ष	२०–२४ वर्ष	२५–२९ वर्ष	३०–३४ वर्ष	३५–३९ वर्ष	४०–४४ वर्ष	४५–४९ वर्ष
७ ओटा बच्चा जन्माएका	४२	०.७	०	०	०	०	९	१६	१७
८ ओटा बच्चा जन्माएका	१३	०.२	०	०	०	१	३	२	७
९ ओटा वा सोभन्दा बढी बच्चा जन्माएका	९	०.२	०	०	०	०	०	२	७
	१००		८.०	२०.५	१७.७	१५.०	१४.९	१३.३	१०.७

१०.२ महिलाको उमेर समूहअनुसार जीवितै जन्मिएका, जीवितै जन्मिएर मरेका र हालसम्म जीवित बच्चाहरूको सङ्ख्या

प्रजनन उमेरका महिलाबाट जीवितै जन्मिएका बच्चाहरूमध्ये कतिको निश्चित समयपछि मृत्यु भयो र तीमध्ये कति हालसम्म पनि जीवितै छन् भन्ने तथ्याङ्कले शिशु मृत्युदर (Infant mortality rate), बाल मृत्युदर (Child mortality rate), जीवन प्रत्याशा (Life expectancy) र जीवन तालिका (Life table) आदिको मापन र तयारीमा विशेष सहयोग पुग्दछ ।

गणनाको दिनसम्म १५ देखि ४९ वर्षको उमेरभित्र पर्ने कुल महिलाले जीवितै जन्माएका कुल बच्चाको सङ्ख्या १३,३७२ रहेको छ । यी जीवित जन्मिएका सर्वाधिक २५४४ जना (१९.०%) बच्चालाई ३५–३९ वर्ष उमेर समूहका विवाहित महिलाले जन्माएका हुन् । जीवितै जन्मिएका सबै बच्चाहरू वयस्क अवस्थासम्म पुग्ने वा बाँच्ने सम्भावना कम हुन्छ । तीमध्ये कतिपय विभिन्न कारणबाट मर्दछन् । यस गाउँपालिकामा अक्सर बसोबास गर्ने १५–४९ वर्षका महिलाले जन्माएका कुल १३३७२ जना (१००%) मध्ये ६१९ जना (४.५%) को मृत्यु भएको देखिन्छ । बाँकी १२,७५३ जना (९५.५%) भने हालसम्म (गणनाको दिनसम्म) पनि जीवितै रहेका देखिन्छन् । मृत्यु भएका कुल ६१९ जना बालबालिकालाई लैङ्गिक रूपमा हेर्दा २५९ जना (४१.८%) बालिका र ३६० जना (५८.२%) बालकको मृत्यु भएको देखिन्छ । यसबाट यस गाउँपालिकामा शिशु अथवा बाल मृत्युदर छोरीको भन्दा छोराको बढी हुने गरेको देखिन्छ ।

तालिका ४५ : १५ देखि ४९ वर्षको महिलाले अहिलेसम्म जन्माएका जीवित बच्चा, जीवित जन्मेर मरेका बच्चा र अहिलेसम्म जीवित रहेका बच्चाको सङ्ख्या

	बच्चाको अवस्था र लिङ्ग	जम्मा	महिलाको उमेर समूह						
			१५–१९ वर्ष	२०–२४ वर्ष	२५–२९ वर्ष	३०–३४ वर्ष	३५–३९ वर्ष	४०–४४ वर्ष	४५–४९ वर्ष
हालसम्म जीवितै जन्मेका बच्चाको संख्या (CEB)									
	जम्मा	१३३७२	२२८	१४६२	२०००	२२२३	२५४४	२५९०	२३२५
	बालक	६९३६	११५	७६३	१०६९	११५८	१३१७	१३२५	११८९
	बालिका	६४३६	११३	६९९	९३१	१०६५	१२२७	१२६५	११३६
हालसम्म जीवितै रहेका बच्चाको संख्या (Children Still Alive)									
	जम्मा	१२७५३	२२०	१४३७	१९३७	२१४४	२४२१	२४३२	२१६२
	बालक	६५७६	१०९	७४८	१०३३	११०९	१२४४	१२३७	१०९६
	बालिका	६१७७	१११	६८९	९०४	१०३५	११७७	११९५	१०६६
जीवितै जन्मेर मृत्यु भएको बच्चाको संख्या (Children Dead)									
	जम्मा	६१९	८	२५	६३	७९	१२३	१५८	१६३

	बच्चाको अवस्था र लिङ्ग	जम्मा	महिलाको उमेर समूह						
			१५–१९ वर्ष	२०–२४ वर्ष	२५–२९ वर्ष	३०–३४ वर्ष	३५–३९ वर्ष	४०–४४ वर्ष	४५–४९ वर्ष
	बालक	३६०	६	१५	३६	४९	७३	८८	९३
	बालिका	२५९	२	१०	२७	३०	५०	७०	७०
मृतकको प्रतिशत									
	जम्मा	४.९	३.६	१.७	३.३	३.७	५.१	६.५	७.५
	बालक	५.५	५.५	२.०	३.५	४.४	५.९	७.१	८.५
	बालिका	४.२	१.८	१.५	३.०	२.९	४.२	५.९	६.६

१०.३ विगत १२ महिनामा जीवितै बच्चा जन्माएका महिलाहरूको सङ्ख्या र जीवितै जन्मिएका बच्चा

यसअघिको उपखण्डमा १५ देखि ४९ वर्षभित्रका महिलाले गणनाको दिनसम्म जीवितै जन्माएका बच्चा र ती हाल जीवित रहे वा नरहेको तथ्याङ्कमा आधारित भई विश्लेषण गरियो भने यस खण्डमा सोही उमेर समूहका कुल विवाहित महिलामध्ये विगत १२ महिनामा जीवित बच्चा जन्माउने महिला र तिनले जीवितै जन्माएका बच्चाहरूको सङ्ख्याउपर विश्लेषण गरिएको छ। यसले यस गाउँपालिकामा प्रतिवर्ष प्रजनन उमेरका कति जना महिलाले जीवित बच्चा जन्माउँछन् भन्ने तथ्याङ्क उपलब्ध हुन्छ। साथसाथै, एक वर्ष अवधिमा यस स्थानीय तहमा कति जना जीवित शिशुहरूको जन्म हुँदोरहेछ भन्ने तथ्याङ्क पनि अवगत गर्न सकिन्छ।

सिम्ता गाउँपालिकामा एकपटक विवाह भएका १५–४९ वर्षका महिलाको कुल जनसङ्ख्या ५८६१ जना छन् भने तीमध्ये ५२२ जना (८.९%) ले एक जना बच्चा जन्माएका रहेछन् भने ७ जना महिलाहरूले २ जना बच्चा जन्माएको देखिन्छ। बच्चा जन्माएका ५२९ जना महिलाले कुल ५३६ जना बालबालिकालाई जन्माएको देखिन्छ जसमा ५१.९ प्रतिशत छोरा र ४८.१ प्रतिशत छोरीहरू रहेको थिए।

तालिका ४६ : १५ वर्ष देखि ४९ वर्षका महिलाले विगत १ वर्षमा जीवित जन्माएको बच्चाको सङ्ख्याको आधारमा उमेर समूहअनुसार महिलाको सङ्ख्या

एक पटक विवाह भएको महिला	जम्मा	महिलाको उमेर समूह						
		१५–१९ वर्ष	२०–२४ वर्ष	२५–२९ वर्ष	३०–३४ वर्ष	३५–३९ वर्ष	४०–४४ वर्ष	४५–४९ वर्ष
एक पटक विवाह भएको महिला								
जम्मा महिला संख्या	५८६१	४६६	११९९	१०३७	८८०	८७६	७७७	६२६
बच्चा नजन्माएको	५३३२	३६५	९६५	९१६	८३९	८५४	७६८	६२५
एक ओटा बच्चा जन्माएको	५२२	१०१	२३१	११८	४०	२२	९	१
दुई ओटा बच्चा जन्माएको	७	०	३	३	१	०	०	०
एक वर्षभित्र जीवितै जन्मेका बच्चाको संख्या								
जम्मा	५३६	१०१	२३७	१२४	४२	२२	९	१
पुरुष	२७८	५२	११६	६७	२५	१२	६	०
महिला	२५८	४९	१२१	५७	१७	१०	३	१

खण्ड ११: आर्थिक क्रियाकलापसम्बन्धी विवरण

११.१ आर्थिक काम गरेको अवधिको आधारमा जनसङ्ख्या

परिवारका विभिन्न उमेर समूहका सदस्यहरूले कुनै न कुनै आर्थिक काम गरेका हुन्छन् । राष्ट्रिय जनगणनामा १० वर्ष वा सोभन्दा माथिको जनसङ्ख्याले गत १२ महिनामा कति अवधि आर्थिक काम गरेका थिए भनेर सोधिएको थियो । कुनै व्यक्तिले गरेको आर्थिक कामलाई अवधिका आधारमा विभिन्न वर्गमा वर्गीकरण गरेर आर्थिक रूपले सक्रिय वा निष्क्रिय जनसङ्ख्याको अनुपात निकाल्ने गरिन्छ । यस्तो अभ्यास कतिपय देशले फरक फरक आधारमा अवलम्बन गरेको हुनसक्छ भने अधिकांश देशले संयुक्त राष्ट्रसंघको तथ्याङ्कीय नियोग (United Nations Statistical Commission) र अन्तर्राष्ट्रिय श्रम संगठनले निश्चित गरेका मानक र स्तरअनुसार अपनाएको पाइन्छ । कानुनी रूपमा १८ वर्षमुनिका बालबालिकालाई कुनै पनि आर्थिक काम गराउन निषेध गरिएको भए तापनि अधिकांश समाजमा यो कायमै रहेको देखिन्छ ।

यस सिम्ता गाउँपालिकामा १० वर्ष र सोभन्दा माथिको कुल १८,९३८ जनामध्ये ५३.२ प्रतिशतले ६ महिना वा सोभन्दा बढी अवधि काम गरेका छन् । त्यसै गरी १०.० प्रतिशतले ३ देखि ६ महिनासम्म काम गरेका छन् भने १४.३ प्रतिशतले ३ महिनाभन्दा कम अवधि काम गरेका छन् । कुनै पनि आर्थिक काम नगरेको जनसङ्ख्या २२.५ प्रतिशत रहेको छ (तालिका ४७) । महिला र पुरुषले आर्थिक काम गरेको अवधिमा स्पष्ट भिन्नता रहेको देखिन्छ । उदाहरणका लागि ५३.१ प्रतिशत पुरुषले ६ महिनाभन्दा बढी आर्थिक काम गरेको देखिन्छ भने महिलाका हकमा यो ५३.४ प्रतिशत मात्र रहेको छ । यसलाई एक विशेष संयोग मान्न सकिन्छ । तर, ३ महिनाभन्दा कम अवधि काम गर्ने पुरुष १५.१ प्रतिशत छन् भने महिला १३.६ प्रतिशत मात्र रहेका छन् । कुनै पनि आर्थिक काम नगरेका पुरुष २२.७ प्रतिशत छन् भने महिला ०.४ प्रतिशत विन्दुले कम अर्थात् २२.३ प्रतिशत रहेका छन् (चित्र ३५) ।

तालिका ४७: आर्थिक काम गरेको अवधिको आधारमा जनसङ्ख्याको वितरण
(१० वर्ष वा सोभन्दा बढी)

विवरण	६ महिना वा सोभन्दा बढी काम गरेको	३ देखि ६ महिना काम गरेको	३ महिनाभन्दा कम काम गरेको	कुनै पनि आर्थिक काम नगरेको
जम्मा	**५३.२**	**१०.०**	**१४.३**	**२२.५**
पुरुष	५३.१	९.२	१५.१	२२.७
महिला	५३.४	१०.७	१३.६	२२.३

चित्र ३७: अवधिका आधारमा आर्थिक काममा सक्रिय र निष्क्रिय जनसङ्ख्या (%)

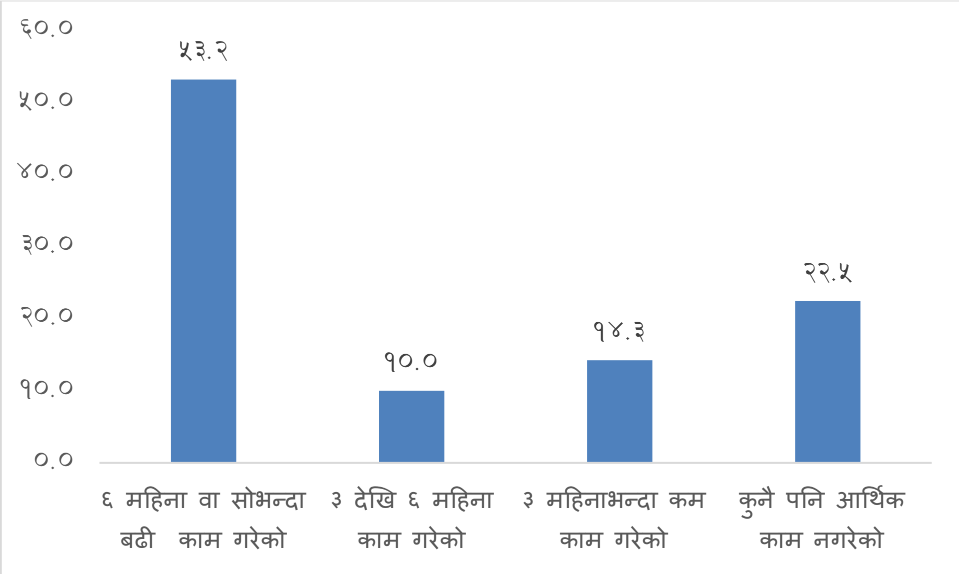

११.२ आर्थिक क्रियाकलापसम्बन्धी विवरण

आर्थिक काम गरेको अवधिका आधारमा आर्थिक रूपले सक्रिय जनसङ्ख्यालाई अक्सर रोजगार, अक्सर बेरोजगार, अक्सर निष्क्रिय, आर्थिक रूपले निष्क्रिय आदि उपवर्गमा विश्लेषण गर्ने गरिन्छ । तालिका (४८) मा प्रस्तुत तथ्याङ्कलाई व्याख्या गर्नुभन्दा अगाडि केही आधारभूत अवधारणासँग परिचित हुनु जरुरी छ ।

आर्थिक रूपले सक्रिय जनसङ्ख्या: सन्दर्भ अवधिमा जुनसुकै आर्थिक काम जतिसुकै अवधिको लागि गरेका वा कुनै पनि आर्थिक कामको खोजी गरेका १० वर्ष वा सोभन्दा माथिका व्यक्तिहरू आर्थिक रूपले सक्रिय जनसङ्ख्याअन्तर्गत पर्दछन् ।

आर्थिक रूपले निष्क्रिय जनसङ्ख्या: सन्दर्भ अवधिमा कुनै पनि आर्थिक काम नगरेका र आर्थिक काम नखोजेका व्यक्तिहरू आर्थिक रूपले निष्क्रिय जनसङ्ख्या अन्तर्गत पर्दछन्।

अक्सर आर्थिक रूपले सक्रिय जनसङ्ख्या: सन्दर्भ अवधिमा कुनै पनि आर्थिक काम गरेको वा आर्थिक काम खोजेको समयावधिको जोड ६ महिना वा सोभन्दा बढी भएको व्यक्तिलाई अक्सर आर्थिक रूपले सक्रिय जनसङ्ख्याभित्र समावेश गरिन्छ ।

अक्सर आर्थिक रूपले निष्क्रिय जनसङ्ख्या: आर्थिक काम गरेको अवधि र आर्थिक काम खोजेको अवधिको जोड ६ महिनाभन्दा कम भएमा त्यस्तो व्यक्तिलाई अक्सर आर्थिक रूपले निष्क्रिय जनसङ्ख्यामा समावेश गरिन्छ ।

यस सिम्ता गाउँपालिकामा १० वर्ष वा सोभन्दा माथिको कुल १८,९३८ जनसङ्ख्यामध्ये १०,७५७ जना आर्थिक रूपले अक्सर सक्रिय र ४१५५ जना आर्थिक रूपले अक्सर निष्क्रिय रहेको देखिन्छ ।

अक्सर आर्थिक रूपले सक्रिय १०,७५७ जनसङ्ख्यामध्ये ९६.० प्रतिशत अक्सर रोजगार र ४.० प्रतिशत अक्सर बेरोजगार रहेका छन् । आर्थिक रूपले सक्रिय तर अक्सर निष्क्रिय (६ महिनाभन्दा कम समय काम गर्नेहरू) रहेको जनसङ्ख्या ४१५५ (२७.९%) रहेको छ । सन्दर्भ अवधिभित्र कुनै पनि आर्थिक काम नगरेको जनसङ्ख्या ३,९७८ रहेको छ जुन १० वर्ष र सोभन्दा माथिका जनसङ्ख्याको करिब २१.० प्रतिशत रहेको छ (तालिका ४८) । गाउँपालिकाका विभिन्न वडामा आर्थिक रूपले सक्रिय, निष्क्रिय, रोजगार र बेरोजगार जनसङ्ख्या फरक फरक रहेको छ । खास वडाको आर्थिक रूपले सक्रिय र निष्क्रिय जनसङ्ख्यालाई आवश्यकतानुसार विस्तृत विश्लेषण गर्न सकिन्छ ।

तालिका ४८ : आर्थिक क्रियाकलापमा संलग्नता अनुसारको जनसङ्ख्या (१० वर्ष वा सोभन्दा बढी उमेरका

वडा	दश वर्ष वा सो भन्दा माथिको जनसङ्ख्या	आर्थिक क्रियाकलापमा संलग्नता									
		आर्थिक रुपले सक्रिय						आर्थिक रुपले निष्क्रिय		आर्थिक क्रियाकलाप नखुलेको	
		अक्सर सक्रिय				अक्सर निष्क्रिय					
		अक्सर रोजगार		अक्सर बेरोजगार							
	संख्या	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%
जम्मा											
सिम्ता	१८९३८	१०३२८	९६.०%	४२९	४.०%	४१५५	२७.९%	३९७८	२१.०	४८	०.३%
१	२१६८	१३५६	९९.०%	१४	१.०%	६१०	३०.८%	१८७	८.६	१	०.०%
२	२२६०	९४९	९४.०%	६१	६.०%	५५७	३५.५%	६८७	३०.४	६	०.३%
३	१९४१	९९०	९६.८%	३३	३.२%	४८०	३१.९%	४३८	२२.६	०	०.०%
४	१२६५	८६४	९८.९%	१०	१.१%	२४०	२१.५%	१५०	११.९	१	०.१%
५	१७७७	१००३	९६.२%	४०	३.८%	२५४	१९.६%	४७८	२६.९	२	०.१%
६	३३७२	१५५४	९२.०%	१३५	८.०%	९६८	३६.४%	७१३	२१.१	२	०.१%
७	२२१४	१४३५	९७.८%	३३	२.२%	३२४	१८.१%	३८८	१७.५	३४	१.५%
८	१७७६	९६२	९९.२%	८	०.८%	२८४	२२.६%	५२२	२९.४	०	०.०%
९	२१६५	१२१५	९२.७%	९५	७.३%	४३८	२५.१%	४१५	१९.२	२	०.१%

११.३ आर्थिक कामको पेसागत वर्गीकरण अनुसारको जनसङ्ख्या

आर्थिक काम गरेका जनसङ्ख्याको पेसाअनुसार वर्गीकरण र विश्लेषण महत्वपूर्ण हुन्छ। आर्थिक काम गर्दा व्यक्तिको भूमिका कस्तो प्रकारको थियो भन्ने प्रश्न पनि उत्तिकै सरोकारको विषय हो। आर्थिक काम कृषि वा गैरकृषि क्षेत्रमा हुनसक्दछ। त्यस्तै औद्योगिक, व्यापारिक, सेवामूलक र सामान्य प्राथमिक पेसासँग सम्बन्धित आर्थिक कामहरू हुन्छन्। जनसङ्ख्याको पेसा र व्यवसायले त्यहाँको आर्थिक अवस्था र संरचनालाई प्रतिविम्बित गर्दछन्।

यस गाउँपालिकाका १० वर्षमाथिका आर्थिक रूपले सक्रिय कुल १४,६७८ जनसङ्ख्यामध्ये ६११५ जना पुरुष रहेका छन् भने ८५२३ जना महिला रहेका छन्। यस गाउँपालिकाका ८२.६ प्रतिशत आर्थिक रूपले सक्रिय जनसङ्ख्या कृषि, वन र माछापालनसम्बन्धी पेसाका दक्ष कामदार रहेका छन्। दोस्रो ठुलो (८.१%) समूह सामान्य वा प्राथमिक पेसाका कामदारहरूको रहेको छ भने तेस्रो ठुलो (२.५%) समूहमा पेसाविद् रहेका छन् (तालिका ५२, चित्र ३६)।

तालिका ४९: आर्थिक रूपले सक्रिय जनसङ्ख्याको मुख्य पेसा अनुसारको विवरण
(१० वर्ष वा सोभन्दा बढी उमेरका)

पेसा	जम्मा		पुरुष		महिला	
	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%
जम्मा	१४६७८	१००.०	६१५५	१००.०	८५२३	१००.०
सैनिक अधिकारी	७	०.०	७	०.१	०	०.०
व्यवस्थापक	२३५	१.६	१५२	२.५	८३	१.०
पेसाविद्	३६६	२.५	२३०	३.७	१३६	१.६
प्राविधिक तथा सहायक पेसाविद्	९५	०.६	४८	०.८	४७	०.६
कार्यालय सहायक	५५	०.४	३६	०.६	१९	०.२
सेवा तथा वस्तु बिक्री गर्ने कामदार	३०१	२.१	१५७	२.६	१४४	१.७
कृषि, वन र माछापालन कार्यका दक्ष कामदार	१२१२९	८२.६	४७७७	७७.६	७३५२	८६.३
शिल्पकला तथा कालिगढ र यससम्बन्धी व्यापार गर्ने कामदार	२१६	१.५	१६४	२.७	५२	०.६

पेसा	जम्मा		पुरुष		महिला	
	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%
यन्त्र तथा मेशिन अपरेटर र जडान गर्ने कामदार	८०	०.५	७६	१.२	४	०.०
सामान्य वा प्राथमिक पेसाका कामदार	११८५	८.१	५०२	८.२	६८३	८.०
उल्लेख नभएका	९	०.१	६	०.१	३	०.०

चित्र ३८ : आर्थिक रूपले सक्रिय जनसङ्ख्याको मुख्य पेसा अनुसारको विवरण

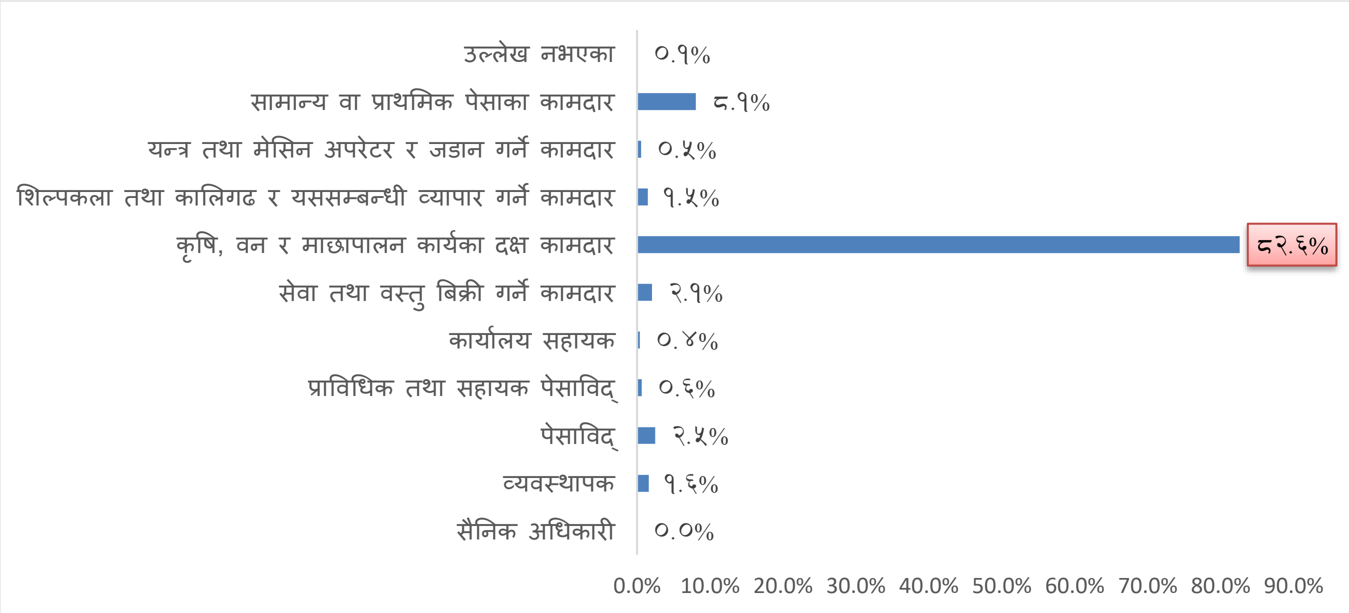

११.४ आर्थिक कामको औद्योगिक क्षेत्र वर्गीकरणअनुसारको जनसङ्ख्या

देशको अर्थतन्त्रलाई विभिन्न उपक्षेत्रमा वर्गीकरण गरिएको हुन्छ। पछिल्लो जनगणनामा आर्थिक रूपले सक्रिय जनसङ्ख्याले गरेको कामलाई विभिन्न २१ ओटा औद्योगिक क्षेत्रमा वर्गीकरण गरिएको छ। देश, प्रदेश र स्थानीय तहको आर्थिक अवस्था र विकासअनुसार यी २१ ओटा औद्योगिक क्षेत्र उन्नत वा पिछडिएको अवस्थामा रहेका हुनसक्छन्। यस गाउँपालिकाका १० वर्ष र सोभन्दा माथिका र आर्थिक रूपले सक्रिय कुल १४,६७८ जनसङ्ख्यामध्ये ८५.० प्रतिशत कृषि, वन र माछापालन क्षेत्रमा सक्रिय देखिएका छन्। यस क्षेत्रको मुख्य आम्दानीको स्रोत कृषि क्षेत्र नै देखिएको छ।

आर्थिक रूपले सक्रिय जनसङ्ख्या आबद्ध भएको दोस्रो ठुलो औद्योगिक क्षेत्र 'थोक एवं खुद्रा व्यापार, मोटरगाडी तथा मोटरसाइकल मर्मतका कार्यहरू' रहेको छ जसले ५.३ प्रतिशत हिस्सा ओगटेको छ। यस गाउँपालिकाको आर्थिक रूपले सक्रिय जनसङ्ख्या आबद्ध भएको तेस्रो ठुलो (२.५%) औद्योगिक क्षेत्र शिक्षा रहेको छ। निर्माण क्षेत्रले २.३ प्रतिशत हिस्सा ओगटेको छ भने अन्य सेवा प्रदान गर्ने क्रियाकलापले १.३ प्रतिशत हिस्सा ओगटेको छ (तालिका ५३, चित्र ३७)।

तालिका ५० : आर्थिक रूपले सक्रिय जनसङ्ख्याको मुख्य औद्योगिक क्षेत्र अनुसारको विवरण
(१० वर्ष वा सो भन्दा बढी उमेरका)

आर्थिक कामको क्षेत्र वा उद्योग	प्रतिशत	आर्थिक कामको क्षेत्र वा उद्योग	प्रतिशत
कृषि, वन र माछापालन	८५.०	घरजग्गा कारोबारका व्यवसायिक क्रियाकलाप	०.०१
खानी तथा उत्खनन्	०.०३	पेशागत, वैज्ञानिक तथा प्राविधिक क्रियाकलाप	०.०१
औद्योगिक उत्पादन	०.९	प्रशासनिक तथा सहयोगी सेवाका क्रियाकलाप	०.०४
विद्युत, ग्यास, बाफ तथा वातानुकूलित सेवा	०.०२	सार्वजनिक प्रशासन र सुरक्षासम्बन्धी क्रियाकलाप	०.४

आर्थिक कामको क्षेत्र वा उद्योग	प्रतिशत	आर्थिक कामको क्षेत्र वा उद्योग	प्रतिशत
पानीको आपूर्ति, ढलनिकास, फोहर व्यवस्थापन र शुद्धीकरणका क्रियाकलाप	०.१	शिक्षा	२.५
निर्माण	२.३	मानव स्वास्थ्य तथा सामाजिक कार्यका क्रियाकलाप	०.५
थोक एवं खुद्रा व्यापार, मोटरगाडी तथा मोटरसाइकल मर्मतका कार्य	५.३	कला, मनोरञ्जन तथा मनोविनोद	०.०१
यातायात तथा भण्डारण	०.६	अन्य सेवा प्रदान गर्ने क्रियाकलाप	१.३
आवास तथा भोजनसम्बन्धी क्रियाकलाप	०.२	घरपरिवारका घरायसी क्रियाकलाप	०.३
सूचना तथा सञ्चार	०.०५	बाह्य संघसंस्था एवं यसका अङ्गहरुका क्रियाकलाप	०.०३
वित्तीय तथा बिमासम्बन्धी क्रियाकलाप	०.३	उल्लेख नभएका	०.०४

चित्र ३९: औद्योगिक क्षेत्रअनुसार आर्थिक काममा संलग्न जनसङ्ख्या (%)

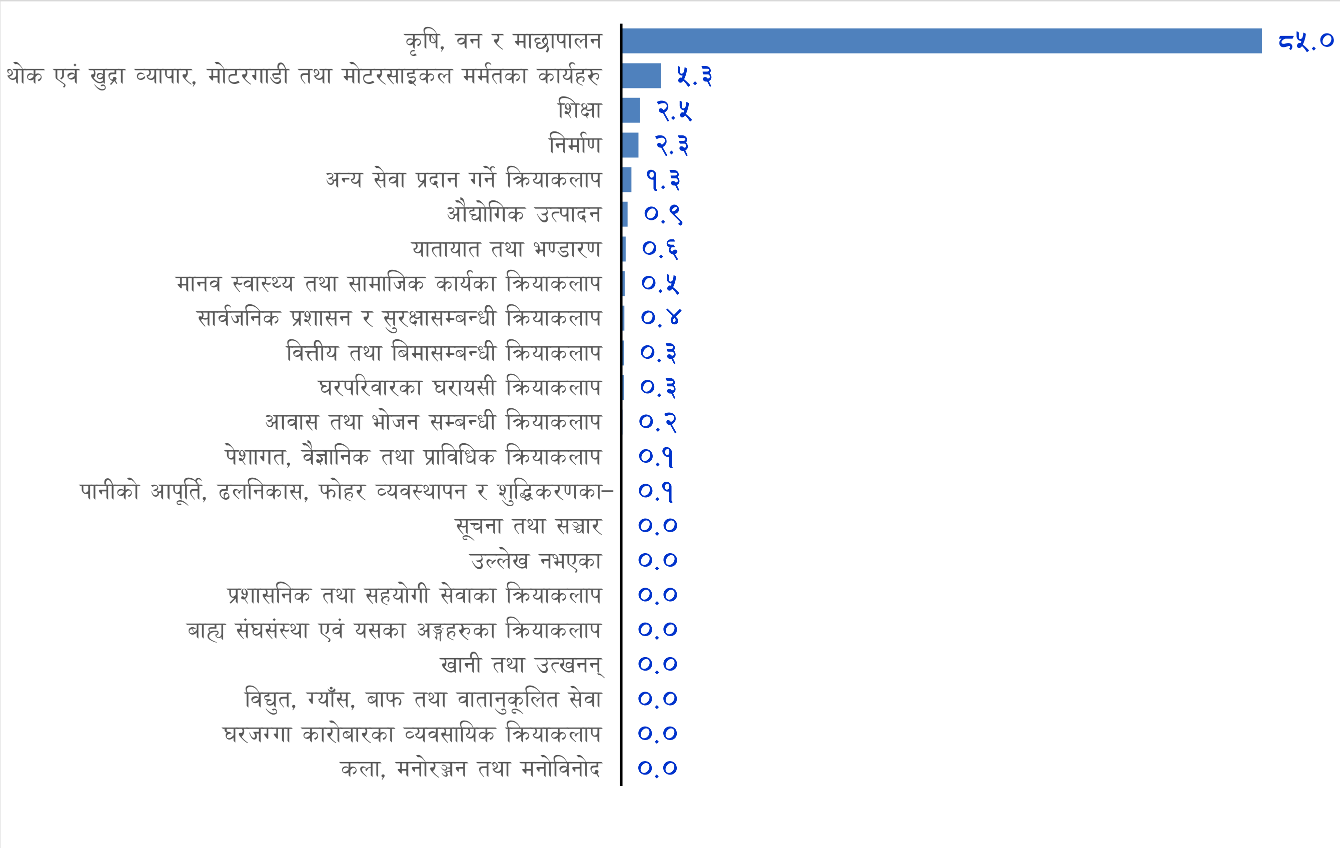

११.५ कृषि तथा गैरकृषि क्षेत्रमा संलग्न जनसङ्ख्या

आर्थिक रूपले सक्रिय जनसङ्ख्या मूलतः दुई प्रकारका काममा संलग्न रहेका हुन्छन् । पहिलो, कृषिसँग जोडिएको आर्थिक क्षेत्र हो र दोस्रो गैरकृषिसँग जोडिएको आर्थिक क्षेत्र । सिम्ता गाउँपालिकाका सम्पूर्ण वडाहरू ग्रामीण क्षेत्र भएका अधिक हुनाले गैरकृषि क्षेत्रमा भन्दा कृषि क्षेत्रमा संलग्न जनसङ्ख्या अधिकतम हुनु मनासिब मान्न सकिन्छ ।

यस गाउँपालिकाका आर्थिक रूपले सक्रिय जनसङ्ख्या (१० वर्ष र सोभन्दा माथिको) मध्ये गैरकृषि आर्थिक क्षेत्रमा संलग्न जनसङ्ख्या १५.० प्रतिशत छ भने कृषिसँग जोडिएको आर्थिक क्षेत्रमा काम गर्ने जनसङ्ख्या ८५.० प्रतिशत रहेको छ । वडास्तरमा तुलना गर्दा गैरकृषिसँग जोडिएको क्षेत्रमा संलग्न जनसङ्ख्या सर्वाधिक (२४.२%) वडा नं. ६ मा रहेको देखिन्छ भने सबैभन्दा कम (७.६%) वडा नं. ४ मा रहेको छ । त्यसै गरी कृषिसँग जोडिएको आर्थिक क्षेत्रमा संलग्न जनसङ्ख्या सबैभन्दा धेरै (९२.४%) वडा नं. ४ मा रहेको छ भने सबैभन्दा कम (७५.८%) वडा नं. ६ मा रहेको छ (तालिका ५४ चित्र ३८) ।

तालिका ५१: वडाअनुसार कृषि तथा गैरकृषि काममा संलग्न जनसङ्ख्या (%)

वडा	जम्मा	कृषि क्षेत्रमा संलग्नको प्रतिशत	गैरकृषि आर्थिक काममा संलग्नको %	थाहा नभएको
१	१,९७७	९१.५	८.५	०.०
२	१,५०७	८२.७	१७.३	०.०
३	१,४९८	८८.३	११.७	०.०
४	१,१०९	९२.४	७.६	०.०
५	१,२९०	८२.७	१७.३	०.०
६	२,५९३	७५.८	२४.२	०.०
७	१,७९२	९०.७	९.२	०.१
८	१,२४६	८२.८	१७.१	०.१
९	१,६६६	८२.७	१७.०	०.२
सिम्ता	**१४,६७८**	**८५.०**	**१५.०**	**०.०४**

चित्र ४० : वडाअनुसार गैरकृषि क्षेत्रका आर्थिक काममा संलग्न जनसङ्ख्या (%)

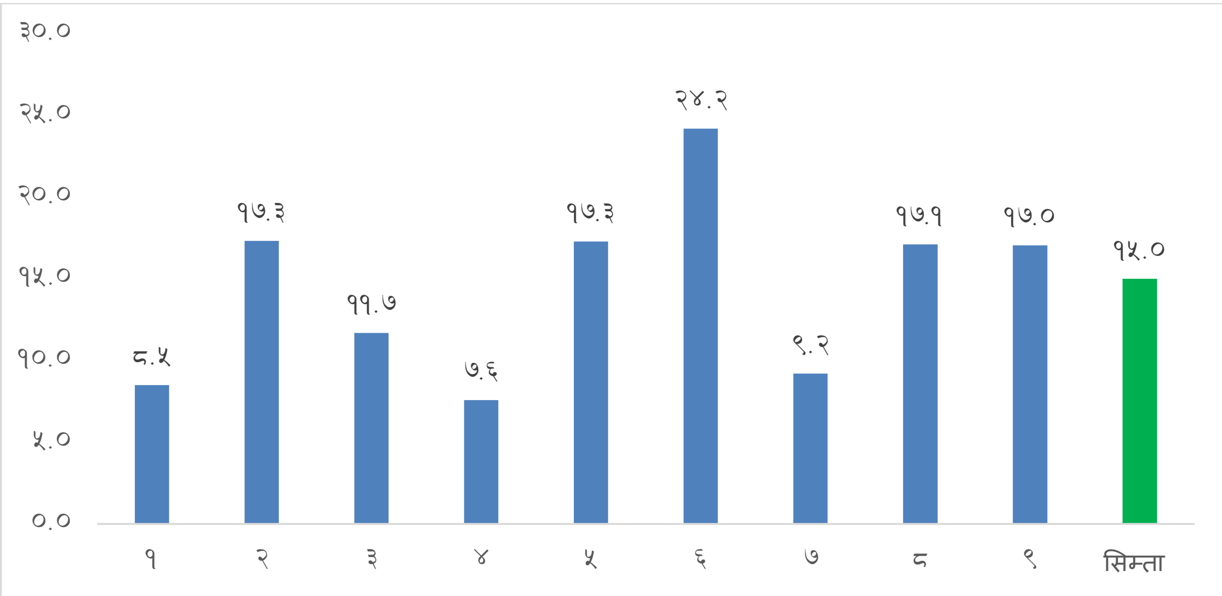

११.६ आर्थिक काममा संलग्नताको प्रकार अनुसारको विवरण

आर्थिक काममा संलग्न १० वर्ष र सोभन्दा माथिको कुल १४,६७८ जनसङ्ख्यामध्ये कसले कुन हैसियतमा काम गऱ्यो अथवा कस्तो प्रकारको काम गऱ्यो भन्ने प्रश्न पनि नीतिनिर्माता र निर्णयकर्ताको लागि महत्वपूर्ण हुन्छ। त्यस्तै खास प्रशासनिक एकाइको आर्थिक काममा संलग्न जनशक्ति कसरी संरचित छ भनेर बुझ्न पनि सघाउ पुग्दछ। जनगणनामा आर्थिक रूपले सक्रिय प्रत्येक व्यक्तिलाई उसले आर्थिक काम गर्दाको हैसियत के हो भनेर सोधिएको थियो।

वि.सं. २०७८ को जनगणनाको तथ्याङ्कअनुसार सिम्ता गाउँपालिकामा सर्वाधिक १०,७३६ (७३.१%) आर्थिक रूपले सक्रिय जनसङ्ख्या आफ्नै काम गर्ने समूहमा पर्दछन् भने २,६२४ जना (१७.९%) परिवारलाई सघाउने समूहमा पर्दछन्। अरुको काम गर्ने समूहअन्तर्गत १,२२१ जना (८.३%) आर्थिक रूपले सक्रिय जनसङ्ख्या रहेका छन् भने रोजगारदाता न्यून अर्थात् ९३ जना (०.६%) मात्र रहेको छन् (तालिका ५५)।

तालिका ५२ : रोजगारीको अवस्थाअनुसार आर्थिक रूपले सक्रिय जनसङ्ख्याको विवरण

(१० वर्ष वा सोभन्दा बढी उमेरका)

विवरण	सङ्ख्या/%	जम्मा	रोजगारीको अवस्था				
			अरूको काम गर्ने	रोजगारदाता	आफ्नै काम गर्ने	परिवारमा सघाउने मात्र	उल्लेख नभएको
जम्मा	सङ्ख्या	१४६७८	१२२१	९३	१०७३६	२६२४	४
	%	१००.०	८.३	०.६	७३.१	१७.९	०.०
पुरूष	सङ्ख्या	६१५५	७३१	६६	४२२१	११३४	३
	%	१००.०	११.९	१.१	६८.६	१८.४	०.०
महिला	सङ्ख्या	८५२३	४९०	२७	६५१५	१४९०	१
	%	१००.०	५.७	०.३	७६.४	१७.५	०.०

११.७ घरायसी तथा गैरघरायसी क्षेत्रानुसार आर्थिक काममा संलग्नताअनुसार जनसङ्ख्या

आर्थिक कामलाई घरायसी र गैरघरायसी गरी दुई वर्गमा विभाजन गर्ने प्रचलन रहेको छ। घरायसी काम अक्सर घरपरिवारकै उपभोग र सुविधाका लागि हुने गर्दछ भने गैरघरायसी काम सामान्यत: आय आर्जनका लागि सहायक हुने गर्दछ। पछिल्लो बाह्रौं राष्ट्रिय जनगणनामा १० वर्ष र सोभन्दा माथिका प्रत्येक व्यक्तिले गरेको कामलाई घरायसी र गैरघरायसी वर्गमा विभाजन गर्दा यस गाउँपालिकामा ६६.९ प्रतिशतले घरायसी क्षेत्रमा काम गरेको देखिन्छ। गैरघरायसी क्षेत्रमा आर्थिक काम गर्ने जनसङ्ख्याको हिस्सा ११.२ प्रतिशत रहेको छ।

यहाँ गैरघरायसी क्षेत्र भन्नाले सरकारी, वित्तीय, गैरवित्तीय तथा नाफा नकमाउने संस्था पर्दछ। घरायसी क्षेत्र भन्नाले असंगठित रूपमा परिवारले संचालन गरेका सबैप्रकासरका आर्थिक क्रियाकलापहरू पर्दछन् जस्तै कृषि, अनौपचारिक र असंगठित रूपमा व्यक्ति वा परिवारले संचालन गरेका व्यापार, उद्योग, व्यवसाय, सडक किनारमा बिक्री गर्ने आदि पर्दछन्।

वडास्तरमा तुलना गर्दा घरायसी क्षेत्रसँग जोडिएको आर्थिक काममा संलग्न जनसङ्ख्या सर्वाधिक (८४.३%) वडा नं. १ मा रहेको देखिन्छ भने सबैभन्दा कम (५५.४%) वडा नं. २ मा रहेको छ। त्यसैगरी गैरघरायसी क्षेत्रको आर्थिक काम गर्ने जनसङ्ख्या सबैभन्दा धेरै (१४.७%) वडा नं. ६ मा रहेको छ भने सबैभन्दा कम (६.९%) वडा नं. १ मा रहेको छ (तालिका ५६ र चित्र ३९)।

तालिका ५३ : घरायसी तथा गैरघरायसी क्षेत्रानुसार आर्थिक काममा संलग्नताअनुसार जनसङ्ख्या विवरण
(१० वर्ष वा सोभन्दा बढी उमेरका)

वडा नं.	जनसङ्ख्या					प्रतिशत	
	गैरघरायसी क्षेत्र	घरायसी क्षेत्र	उल्लेख नभएको	काम नगर्ने	जम्मा	गैरघरायसी क्षेत्र	घरायसी क्षेत्र
१	१४९	१,८२८	०	१९१	२१६८.०	६.९	८४.३
२	२५६	१,२५१	०	७५३	२२६०.०	११.३	५५.४
३	१८६	१,३१२	०	४४३	१९४१.०	९.६	६७.६
४	१०२	१,००७	०	१५६	१२६५.०	८.१	७९.६
५	१९९	१,०९१	०	४८७	१,७७७	११.२	६१.४
६	४९६	२,०९७	०	७७९	३,३७२	१४.७	६२.२
७	१६७	१,६२४	१	४२२	२,२१४	७.५	७३.४
८	२२२	१,०२३	१	५३०	१,७७६	१२.५	५७.६
९	२३२	१,४३२	२	४९९	२,१६५	१०.७	६६.१
सिम्ता	२,००९	१२,६६५	४	४,२६०	१८,९३८	१०.६	६६.९

चित्र ४१ : घरायसी तथा गैरघरायसी क्षेत्रानुसार आर्थिक काममा संलग्नताअनुसार जनसङ्ख्या (%)

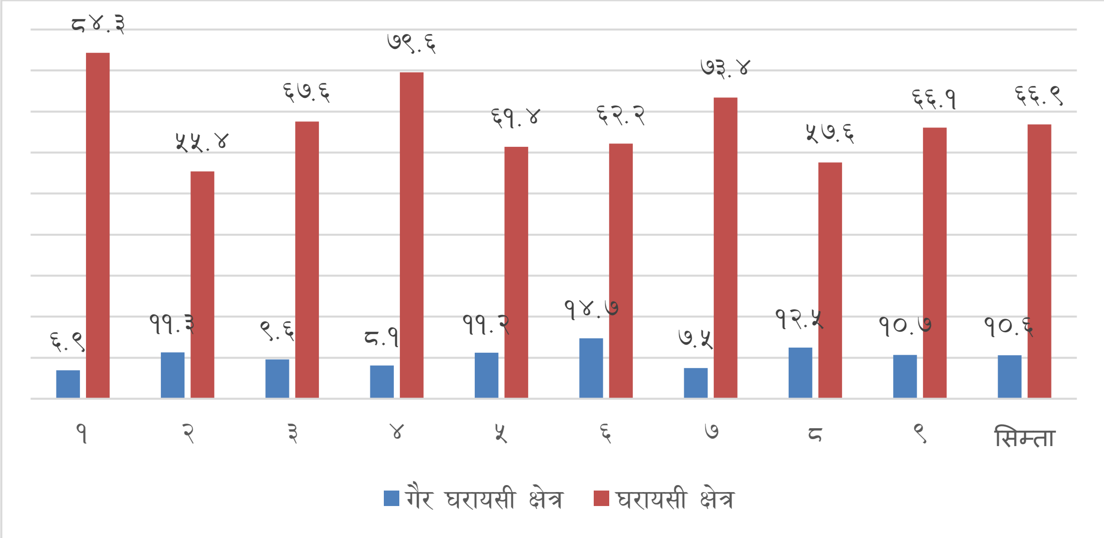

खण्ड १२: घरको संरचना तथा प्रयोग

१२.१ घरको मुख्य प्रयोग

राष्ट्रिय जनगणना २०७८ मा देशका सम्पूर्ण घरहरूको समेत गणना गरिएको थियो। गणना गरिएका घरको प्रयोग कुन रूपमा भएको छ भन्ने विषयले आवासीय घर र गैरआवासीय घरको वितरणलाई विभिन्न तहमा (नेपाल, प्रदेश, भौगोलिक क्षेत्र, आदि) विश्लेषण गर्न मद्दत पुग्दछ। सिम्ता गाउँपालिकामा पछिल्लो जनगणनाले कुल ७,८५७ ओटा घर रहेको देखाएको छ जसमध्ये करिब ६९ प्रतिशत घर आवासीय प्रयोगमा रहेका छन्। गोठ वा धनसारका लागि प्रयोग भएका घरले १४.१ प्रतिशत हिस्सा ओगटेको छ भने ६.९ प्रतिशत घर खाली रहेको देखिन्छ। व्यापार/व्यवसायका लागि प्रयोग भएका घर २.१ प्रतिशत छन्। स्वास्थ्य तथा शिक्षासम्बन्धी घरहरू २.५ प्रतिशत, उद्योग, बैंक तथा वित्तीय क्षेत्रले प्रयोग गरेका घरहरूको अंश ०.५ प्रतिशत र सरकारी र संस्थागत क्षेत्रले प्रयोग गरेका घरको अंश ०.३ प्रतिशत रहेको छ। अन्य प्रकारका घरहरूको अंश ४.२ प्रतिशत रहेको छ (तालिका ५७)।

तालिका ५४ : घरको मुख्य प्रयोग अनुसारको विवरण (% मा)

क्षेत्र	आवासीय	गोठ / धनसार	खाली	व्यापार व्यवसाय	स्वास्थ्य तथा शिक्षा	उद्योग, बैंक तथा वित्तीय	सरकारी, संस्थागत	होटेल तथा लज	अन्य
नेपाल	७१.७	१०.१	६.३	३.१	१.३	०.५	०.८	०.३	५.९
सुर्खेत	७२.५	१०.५	६.७	२.९	१.९	०.५	०.९	०.४	३.९
सिम्ता	६९.२	१४.१	६.९	२.१	२.५	०.५	०.३	०.३	४.२

आवास, व्यापार/व्यवसाय, उद्योग, संस्थागत प्रयोजन र खाली रहेका घरको अनुपातलाई राष्ट्रिय र सुर्खेत जिल्लाको सन्दर्भमा हेर्दा केही विषमता देखिन्छ यद्यपि कुनै मान उल्लेखनीय रूपले फरक छन् भने कुनै मानमा सामान्य भिन्नता रहेको छ। नेपालमा आवासीय प्रयोगमा रहेका घरको अनुपात ७१.७ प्रतिशत छ भने सिम्ता गाउँपालिकामा यो ६९.२ प्रतिशत रहेको छ। गोठ वा धनसारको लागि प्रयोग भएका घर सुर्खेत जिल्लामा १०.५ प्रतिशत छन् भने यस गाउँपालिकामा १४.१ प्रतिशत रहेको देखिन्छ। यस गाउँपालिकामा नेपालको (६.३%) तुलनामा कम (६.९%) घरहरू खाली अवस्थामा रहेको देखिन्छ तर यी खाली घरले थप अध्ययनको आवश्यकतालाई सङ्केत गरेका छन्। घरहरू जुनसुकै कारणले खाली भएका हुनसक्छन् तथापि बसाइँसराइ गरेर वा असुरक्षित भएर खाली रहन गएको अवस्थामा जनसङ्ख्या वृद्धिदर र सुरक्षित आवासको आपूर्तिमा प्रभाव पार्ने देखिन्छ। अन्य कारण पनि विद्यमान रहेका हुनसक्छन् र तिनका प्रभावलाई तदनुरूप व्याख्या गर्नुपर्ने हुन्छ।

चित्र ४२ : प्रमुख प्रयोगअनुसार घरको वितरण (%)

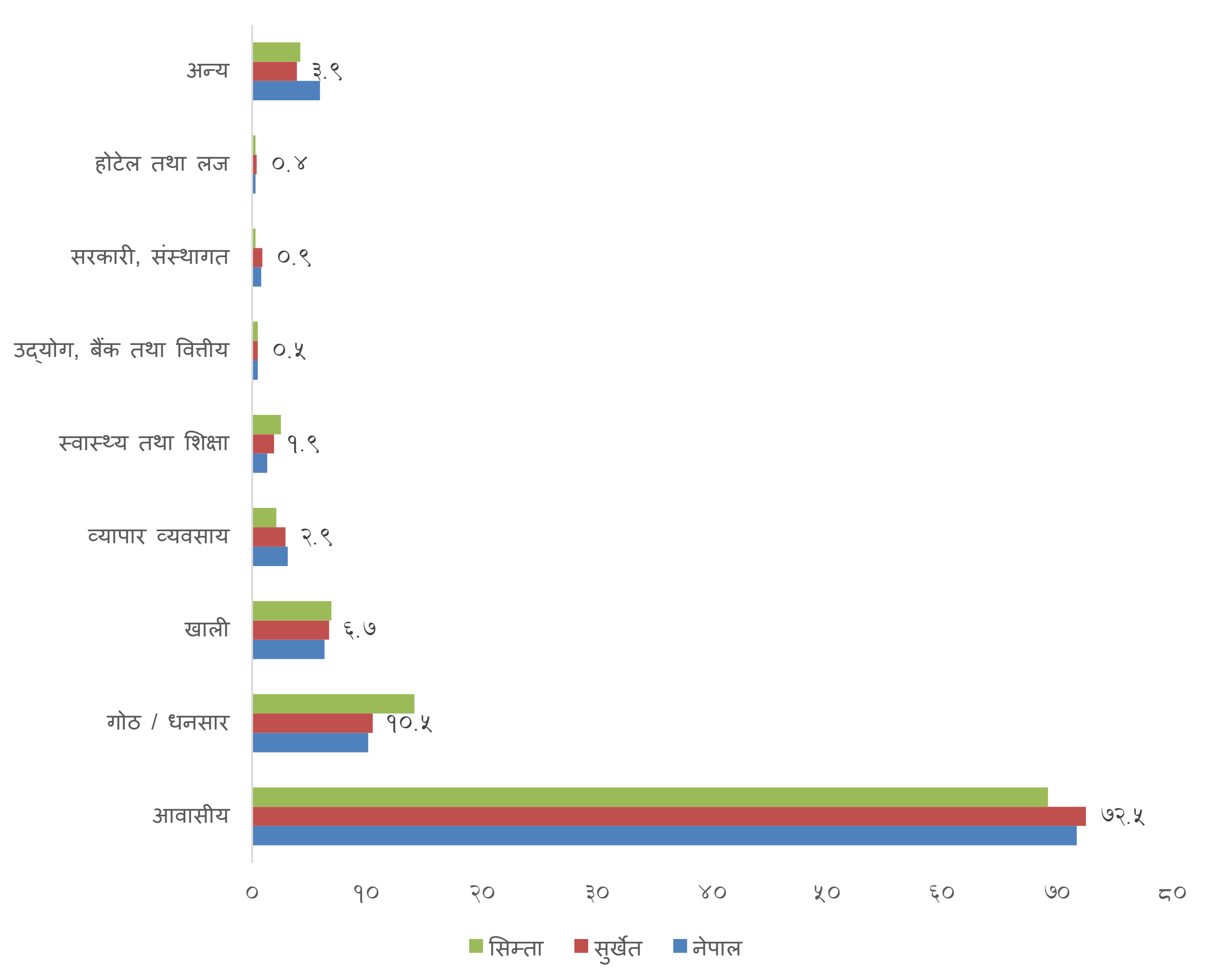

१२.२ घरको तला

जनगणनामा प्रत्येक घर कति तलाको छ भनेर विवरण सङ्कलन गरिएको थियो । घरको तला सङ्ख्याको उपयोग कहाँ कहाँ हुनसक्छ भन्ने प्रश्न महत्वपूर्ण हुन्छ । आवासको उपलब्धतामा यसले एक सूचकका रूपमा कार्य गर्दछ । घरको कुल निर्मित क्षेत्रफल (Built-up area) गणनामा पनि यसले महत्वपूर्ण गुणक (Multiplier) प्रदान गर्दछ । घर पुँजीगत सम्पत्ति हो । यसको कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा पनि गणना भएको हुन्छ । समग्र नेपाल र प्रदेशअनुसारको कुल गार्हस्थ्य उत्पादन अनुमानमा घरको तला सङ्ख्याले एकप्रकारको दर वा अनुपात दिने हुनाले यो तथ्याङ्कको विशेष महत्व रहेको छ ।

नेपाल भूकम्पको उच्च जोखिममा रहेको देश हो । भूकम्पको केन्द्रविन्दुअनुसार क्षति र प्रभाव कम वा बढी हुने गर्दछ । भौगोलिक क्षेत्र (हिमाल, पहाड तथा तराई, ग्रामीण र सहरी) अनुसार पनि तला सङ्ख्या असमान रहनु स्वाभाविक देखिन्छ । नेपालमा करिब ६० प्रतिशत घर एक तले, झण्डै २९ प्रतिशत घर दुई तले र ९ प्रतिशत घर तीन तले रहेका छन् भने सुर्खेत जिल्ला र सिम्ता गाउँपालिकाको तुलना गर्दा पनि तथ्याङ्कमा स्पष्ट असमानता रहेको देखिन्छ । सुर्खेत जिल्लामा ४८.८ प्रतिशत घर एक तले र करिब ४१ प्रतिशत घर दुई तले छन् भने सिम्ता गाउँपालिकामा एक तले घर प्रतिशत ३२.४ प्रतिशत र दुई तले घर ५९.५ प्रतिशत रहेका छन् । त्यस्तै तीन तले घर समग्र सुर्खेत जिल्लामा ९.२ प्रतिशत छन् भने सिम्तामा ८.० प्र प्रतिशत रहेका छन् (तालिका ५८) ।

तालिका ५५ : घरको तला अनुसारको विवरण (% मा)

क्षेत्र	जम्मा घर संख्या	घरको तलाको प्रतिशत							
		१	२	३	४	५-७	८-९	१०+	नखुलेको
नेपाल	७५५२०६६	५९.८	२८.८	९.२	१.३	०.६	०.०	०.०	०.३
सुर्खेत	११७२९९	४८.८	४१.०	९.२	०.५	०.३	०.०	०.०	०.२
सिम्ता	७८५७	३२.४	५९.५	८.०	०.१	०.०	०.०	०.०	०.०

१२.३ घरको आयु

जनगणनामा घरपरिवारले बसोबास गरिरहेको प्रत्येक घरको आयु (निर्माण भएको मितिका आधारमा) सङ्कलन गरिएको थियो । यो तथ्याङ्कले भवनजस्तो मूल्यवान स्थिर पुँजीगत सम्पत्तिको वर्तमान मूल्य कति छ ? ती भवनहरूको बाँकी आयु कति हुनसक्छ ? भवनको संरचना र मूल्यमा ह्रास कति भएको हुनसक्छ लगायतका प्रश्नहरुका साथसाथै वर्तमान र भावी जनसङ्ख्याको लागि भविष्यमा निर्माण वा पुनर्निर्माण गर्नुपर्ने भवन कति हुनेछन् भनेर अनुमान गर्न सहयोग गर्दछ । कतिपय घरको आयु १०० वर्षभन्दा माथि हुने र ती राज्यको पुरातात्विक सम्पदाका रूपमा समेत रहन्छन् ।

सिम्ता गाउँपालिकामा सर्वाधिक (१९.७%) घरहरू ५ देखि ९ वर्षभित्र बनेका देखिन्छन् । दोस्रो (१९.६%) मा १ देखि ४ वर्षभित्र बनेका घर रहेका छन् भने तेस्रो (१८.६%) मा १० देखि १४ वर्षभित्र बनेका घर रहेका छन् । यस गाउँपालिकामा १ वर्ष भित्र अर्थात् जनगणनाको समयमा उक्त घर बनेको १ वर्ष नपुगेका घरको हिस्सा १.८ प्रतिशत रहेको छ (तालिका ५९) ।

तालिका ५६ : घरको आयु अनुसारको विवरण (% मा)

क्षेत्र	जम्मा घर संख्या	घरको आयुअनुसार प्रतिशत								
		० वर्ष	१-४ वर्ष	५-९ वर्ष	१०-१४ वर्ष	१५-१९ वर्ष	२०-२९ वर्ष	३०-४९ वर्ष	५० वर्षभन्दा माथि	नखुलेको
नेपाल	७५५२०६६	३.५	२४.४	२०.७	१५.३	९.६	१२.५	८.१	३.५	२.४
सुर्खेत	११७२९९	३.३	२३.६	२२.१	१७.०	१२.०	१२.४	६.४	१.७	१.५
सिम्ता	७८५७	१.८	१९.६	१९.७	१८.६	१३.४	१३.५	८.५	३.१	१.७

यस गाउँपालिकामा रहेका घरहरूलाई तिनीहरूको आयुका आधारमा विभिन्न ७ ओटा उमेर समूहमा राखेर हेर्दा सर्वाधिक (४१.१%) घरहरू १० वर्षभन्दा कम आयु भएका अर्थात् विगत १० वर्षभित्र बनेका देखिन्छन् । दोस्रो ठुलो आयु समूह अर्थात् १० देखि १९ वर्षभित्र निर्माण भएका घरहरूको अंश ३२.१ प्रतिशत रहेको छ भने २० देखि २९ वर्षभित्र बनेका घरहरू १३.५ प्रतिशत रहेका छन् । चौथो समूहमा विगत ३० देखि ४९ वर्षभित्र बनेका घरहरू रहेका छन् जसले ८.५ प्रतिशत हिस्सा ओगटेका छन् । गाउँपालिकामा जीर्ण अर्थात् ५० वर्षभन्दा माथि आयु भएका घर ३.१ प्रतिशत रहेका छन् (चित्र ४१) ।

चित्र ४३ : उमेर समूहअनुसार घरको आयु (%)

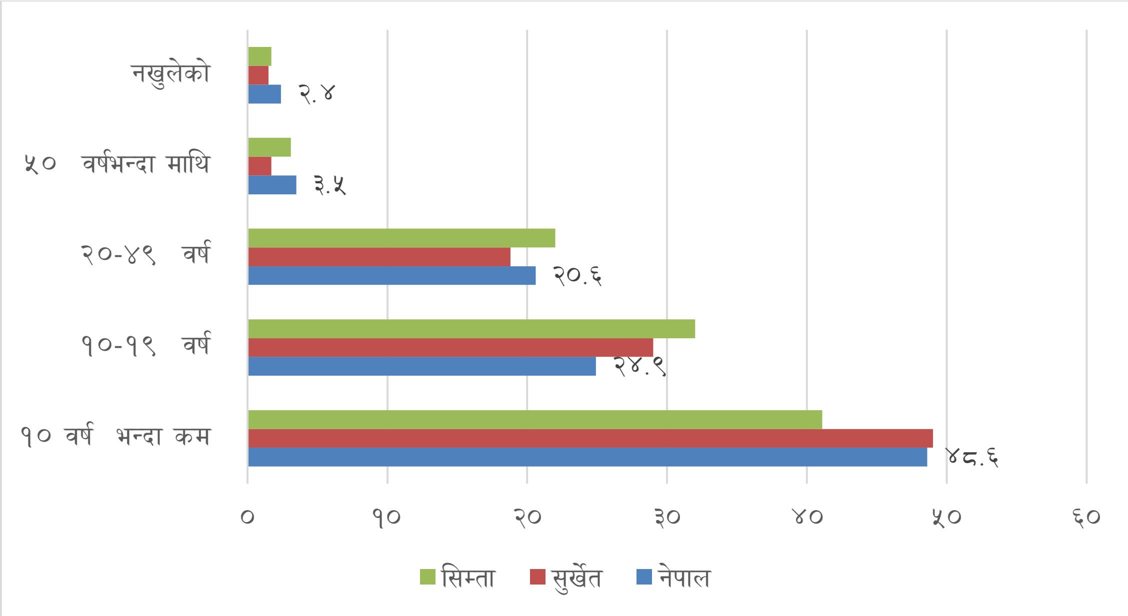

१२.४ घरको स्वामित्व

आवास परिवारको लागि आधारभूत आवश्यकता हो । जनगणनाको तथ्याङ्कबाट अधिकांश परिवार आफ्नै घरमा बसोबास गरेको देखिन्छ । रोजगारी, काम, व्यापार–व्यवसाय, अध्ययन आदिका कारणले व्यक्ति वा परिवार भाडामा वा अन्य प्रकारका आवासीय सुविधा उपभोग गरिरहेको पनि हुन्छन् । घरको स्वामित्वले एकातिर परिवारको सम्पन्नताको सूचकका रूपमा पनि केही हदसम्म काम गर्दछ भने अर्कोतिर पेसा, व्यवसाय, अध्ययन, आदि कारणले भाडा वा गैरभाडाका आवासीय अवस्थाको सूचना पनि उपलब्ध गराउँदछ ।

यस सिम्ता गाउँपालिकामा ९८.१ प्रतिशत परिवार आफ्नै स्वामित्वको घरमा बसोबास गर्दछन् । भाडाको घर वा कोठामा बसोबास गर्ने परिवारको अंश मात्र १.५ प्रतिशत रहेको छ । संस्थागत घर (कार्यालयको क्वार्टर, छात्राबास, ब्यारेक, बृद्धाश्रम, बालगृह, धर्मशाला, गुम्बा आदि) मा बसोबास गर्ने परिवारको हिस्सा ०.२ प्रतिशत रहेको छ भने ०.२ प्रतिशत परिवार यीदेखि बाहेकका अन्य घरमा बसोबास गरेको देखिन्छ (तालिका ६०) । गत राष्ट्रिय जनगणना २०६८ मा उक्त गाउँपालिकाका जम्मा ५,०९४ परिवारमा आफ्नै स्वामित्वको घरमा बस्ने परिवार ९८.३ प्रतिशत थिए भने भाडामा बस्ने परिवार १.२ प्रतिशत थिए ।

तालिका ५७: घरको स्वामित्वअनुसार पारिवारिक विवरण (%)

वडा नं.	संख्या / %	जम्मा परिवार संख्या	घरको स्वामित्व			
			आफ्नै	भाडामा	संस्थागत	अन्य
१	संख्या	६५१	६४९	०	२	०
	%	१००.०	९९.७	०.०	०.३	०.०
२	संख्या	६७२	६६६	३	२	१
	%	१००.०	९९.१	०.४	०.३	०.१
३	संख्या	६२१	६०७	१२	०	२
	%	१००.०	९७.७	१.९	०.०	०.३
४	संख्या	४०५	३९८	१	६	०
	%	१००.०	९८.३	०.२	१.५	०.०
५	संख्या	६२२	६१६	६	०	०
	%	१००.०	९९.०	१.०	०.०	०.०
६	संख्या	१११३	१०५१	५४	२	६
	%	१००.०	९४.४	४.९	०.२	०.५
७	संख्या	६९४	६७८	१३	०	३
	%	१००.०	९७.७	१.९	०.०	०.४

वडा नं.	संख्या / %	जम्मा परिवार संख्या	घरको स्वामित्व			
			आफ्नै	भाडामा	संस्थागत	अन्य
८	संख्या	५७६	५७४	१	१	०
	%	१००.०	९९.७	०.२	०.२	०.०
९	संख्या	७०८	७०६	१	०	१
	%	१००.०	९९.७	०.१	०.०	०.१
जम्मा	संख्या	६०६२	५९४५	९१	१३	१३
	%	१००.०	९८.१	१.५	०.२	०.२

चित्र ४४: घरको स्वामित्वअनुसार पारिवारिक विवरण, २०६८ र २०७८

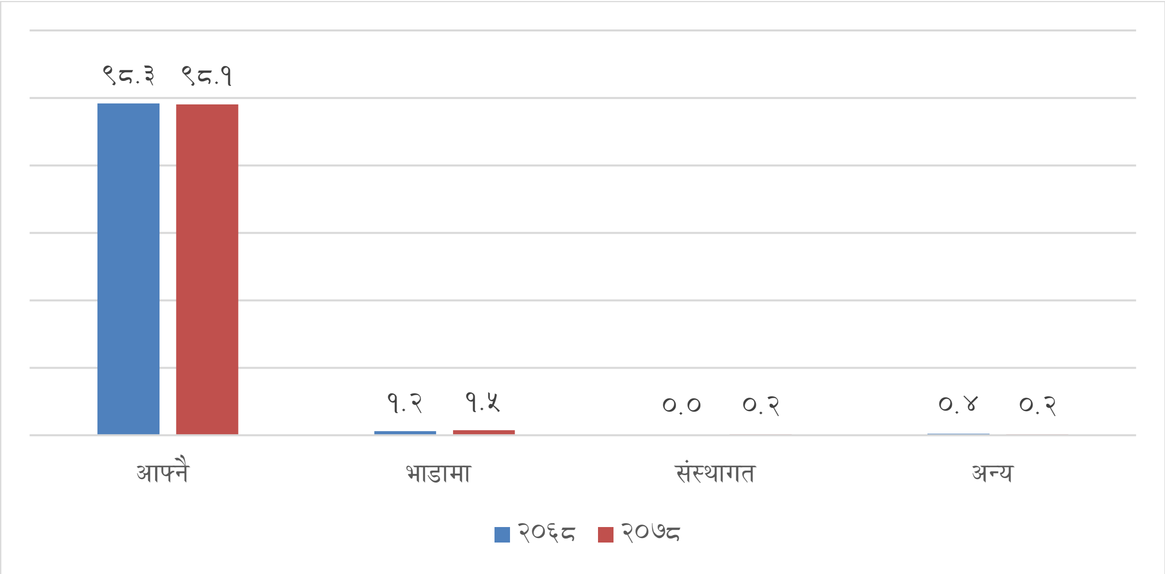

१२.५ घरको जग

घरको जग सुरक्षित आवाससँग जोडिएको विषय हो । नेपाल भूकम्पको अत्यधिक जोखिम भएका देशहरूमध्ये एक भएको हुँदा घरको जग के कस्ता निर्माण सामग्रीबाट बनेको छ भन्ने विषयले विशेष महत्व राख्दछ । निर्माण सामग्री र त्यसको बनावट, प्राविधिक परामर्शलगायतका विषयले घरको सुरक्षालाई निर्देशित गर्दछन् ।

यस गाउँपालिकाका कुल ६,०६२ परिवारमध्ये ८६.७ प्रतिशत बसोबास गर्ने घरको जग माटोजडित ढुंगा माटोको छ । दोस्रो (५.७ %) क्रममा सिमेन्टजगित इँट वा ढुंगाको जग हुने घरमा बसोबास गर्ने परिवार रहेका छन् । तेस्रो (४.०%) क्रममा ढलान पिल्लर सहितको जग हुने परिवार र चौथोमा (३.५%) क्रममा काठ/बाँसको खम्बा गाडेको जग हुने घरमा बसोबास गर्ने परिवार रहेका छन् । (तालिका ५८) । गत राष्ट्रिय जनगणना २०६८ अनुसार जम्मा ५,०९४ परिवार मध्ये ८५.६ प्रतिशत परिवारको घरको जग माटो जडित इँट ढुँगा र १२.६प्रतिशत परिवार घरको जग काठ/बाँसको खम्बा गाडेको रहेको थियो । चित्र ४३) ।

माटोजडित ढुंगा माटोको जग हुने घरमा बसोबास गर्ने परिवार सबैभन्दा धेरै (९८.३ %) वडा नं. ९ मा रहेका छन् । सिमेन्टजडित ढुंगा माटोको घरमा बसोबास गर्ने परिवार सबैभन्दा धेरै (१४.९%) वडा नं. ६ मा छन् भने ढलान पिल्लरसहितको जग हुने घरमा सर्वाधिक करिब २० प्रतिशत वडा नं. ६ मा रहेको छ ।

तालिका ५८: घरको जगअनुसार पारिवारिक वितरण

वडा नं.	संख्या /	जम्मा परिवार संख्या	घरको जग				
			माटोजडित इट्टा ढुंगा	सिमेन्ट जडित इट्टा ढुंगा	ढलान पिल्लर सहितको	काठ/बाँसको खम्बा गाडेको	अन्य
१	संख्या	६५१	६३७	१०	१	३	०
	%	१००.०	९७.८	१.५	०.२	०.५	०.०
२	संख्या	६७२	५०४	१५	१	१५२	०
	%	१००.०	७५.०	२.२	०.१	२२.६	०.०
३	संख्या	६२१	६०४	१७	०	०	०
	%	१००.०	९७.३	२.७	०.०	०.०	०.०
४	संख्या	४०५	३९३	५	७	०	०
	%	१००.०	९७.०	१.२	१.७	०.०	०.०
५	संख्या	६२२	५९९	२२	१	०	०
	%	१००.०	९६.३	३.५	०.२	०.०	०.०
६	संख्या	१११३	७१६	१६६	२२१	९	१
	%	१००.०	६४.३	१४.९	१९.९	०.८	०.१
७	संख्या	६९४	५७७	६३	६	४८	०
	%	१००.०	८३.१	९.१	०.९	६.९	०.०
८	संख्या	५७६	५३२	४२	२	०	०
	%	१००.०	९२.४	७.३	०.३	०.०	०.०
९	संख्या	७०८	६९६	७	३	२	०
	%	१००.०	९८.३	१.०	०.४	०.३	०.०
जम्मा	संख्या	६०६२	५२५८	३४७	२४२	२१४	१
	%	१००.०	८६.७	५.७	४.०	३.५	०.०

चित्र ४५ : घरको जगअनुसार पारिवारिक वितरण (%), २०६८ र २०७८

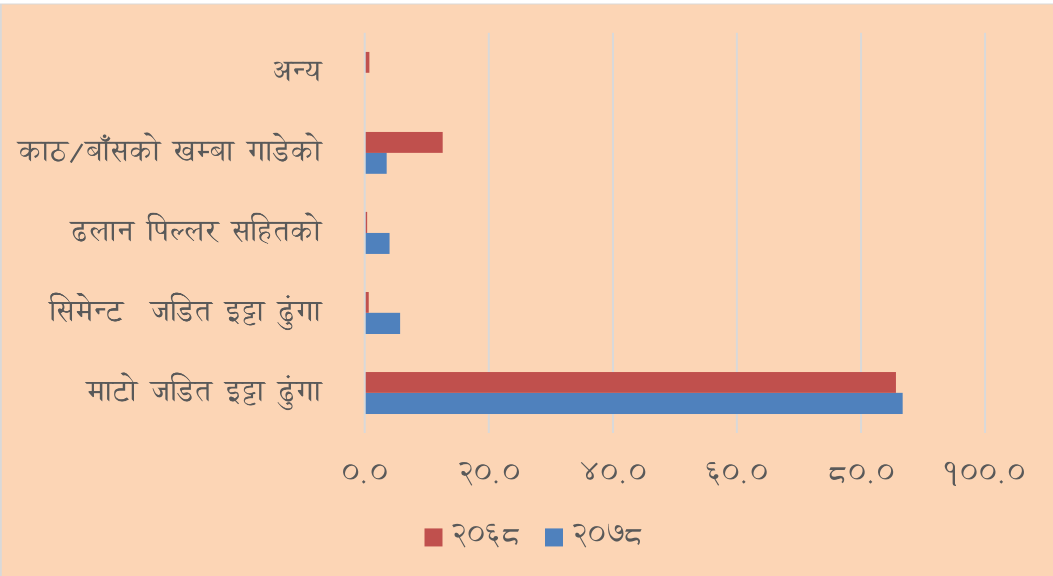

१२.६ घरको बाहिरी गारो

घरको बाहिरी गारो निर्माणमा उपयुक्त निर्माण सामग्री पनि घरको सुरक्षासँग प्रत्यक्ष जोडिएको विषय हो । कतिपय घरमा बाहिरी गारोले घरको भार लिएको हुन्छ भने कतिपय घरमा पिल्लरले मात्र भार वहन गरेको हुन्छ । तथापि, बाहिरी गारो कस्तो प्रकारको निर्माण सामग्रीले बनेको छ भन्ने विषयले परिवारको सम्पन्नता र जीवनस्तरको सूचकको रूपमा समेत सम्बन्ध राख्दछ ।

यस गाउँपालिकामा ८३.९ प्रतिशत परिवार माटोको जडान भएका इँटाढुंगाको बाहिरी गारो भएको घरमा बसोबास गर्दछन् । जुन २०६८ मा ८६.२ प्रतिशत थियो । यसैगरी सिमेन्टको जडानमा इँटा ढुंगाको गारो भएको घरमा बसोबास गर्ने परिवार २०६८ मा मात्र १.६ प्रतिशत रहेकोमा उक्त प्रतिशत २०७८ को जनगणना अनुसार १२.३ प्रतिशत रहेको छ अन्य घरको गारोमा अन्य सामग्री प्रयोग भएको परिवार यस गाउँपालिकामा ३.८ प्रतिशत रहेको छ जुन २०६८ मा १२.२ प्रतिशत थियो । (तालिका ६२, चित्र ४४) । वडागत रुपमा माटोको जडान भएको इँटा ढुंगाको बाहिरी गारो भएको परिवार सबैभन्दा बढी वडा नं. १ मा ९६.८ प्रतिशत छ भने सिमेन्टको जडानमा इँटा ढुंगाको गारो भएको घरमा बसोबास गर्ने परिवार सबैभन्दा बढी वडा नं. ६ मा ४३.९ प्रतिशत छ । अन्य विवरण तलको तालिका ६२ मा दिइएको छ ।

विभिन्न वडाहरूमा सहरीकरणको अवस्था र परिवारको आर्थिक एवम् सामाजिक अवस्थाअनुसार घरको बाहिरी गारोको निर्माणमा भिन्नताहरू रहेका छन् ।

तालिका ५९ : घरको बाहिरी गारोअनुसार पारिवारिक वितरण

वडा नं.	संख्या / %	जम्मा परिवार संख्या	घरको बाहिरी गरो		
			माटो जडित इट्टा ढुंगा	सिमेन्ट जडित इट्टा ढुंगा	अन्य
१	संख्या	६५१	६३०	१२	९
	%	१००.०	९६.८	१.८	१.४
२	संख्या	६७२	५०८	९	१५५
	%	१००.०	७५.६	१.३	२३.१
३	संख्या	६२१	५८८	३३	०
	%	१००.०	९४.७	५.३	०.०
४	संख्या	४०५	३७४	३१	०
	%	१००.०	९२.३	७.७	०.०
५	संख्या	६२२	६०४	१४	४
	%	१००.०	९७.१	२.३	०.६
६	संख्या	१११३	६१६	४८९	८
	%	१००.०	५५.३	४३.९	०.७
७	संख्या	६९४	५६४	८१	४९
	%	१००.०	८१.३	११.७	७.१
८	संख्या	५७६	५२५	५१	०
	%	१००.०	९१.१	८.९	०.०
९	संख्या	७०८	६७८	२५	५
	%	१००.०	९५.८	३.५	०.७
जम्मा	संख्या	६०६२	५०८७	७४५	२३०
	%	१००.०	८३.९	१२.३	३.८

चित्र ४६ : घरको बाहिरी गारोअनुसार पारिवारिक वितरण

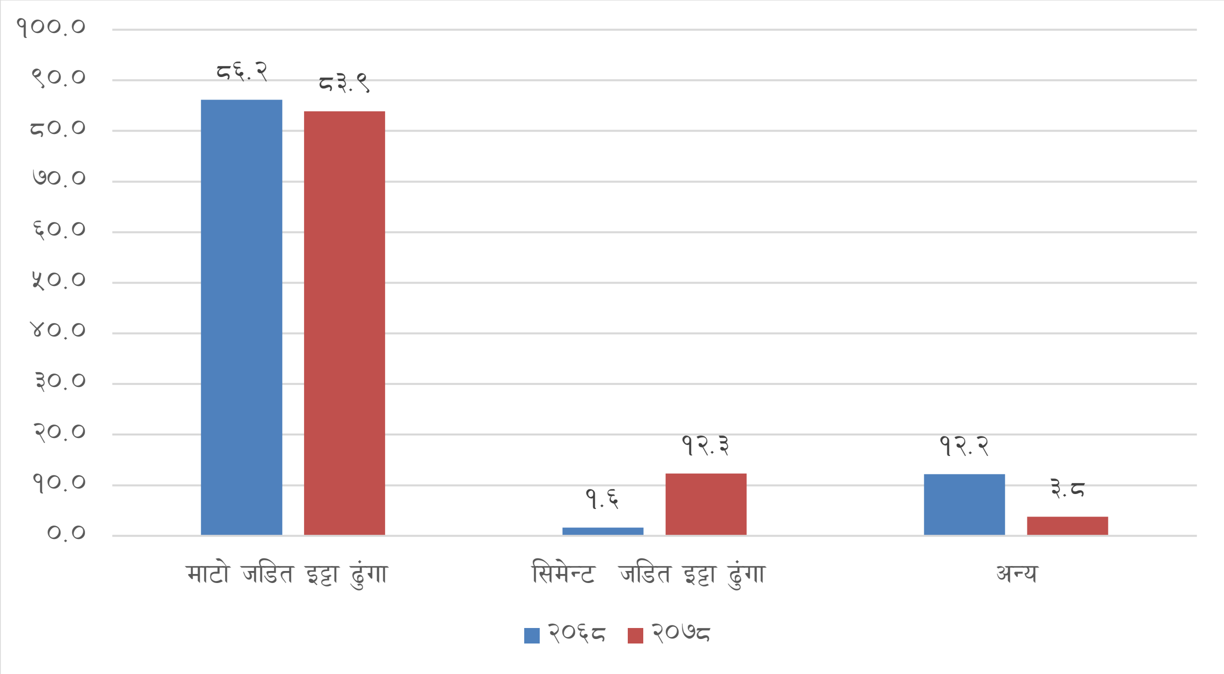

१२.७ घरको छानो

घरको छानो सामान्यतः घरको जग र बाहिरी गारोको निर्माण सामग्रीसँग अन्तरसम्बन्धित रहेको हुन्छ । तथापि, घरको छानो कतिपय अवस्थामा स्थानीय हावापानी, भौगोलिकता, आर्थिक–सामाजिक प्रभावसँग पनि अन्तरसम्बन्धित हुन्छ । घरको छानोले परिवारको सम्पन्नता र जीवनस्तरको पनि केही हदसम्म प्रतिनिधित्व गर्दछ ।

सिम्ता गाउँपालिकाका कुल ६,०६२ परिवारमध्ये ७६.५ प्रतिशत परिवार जस्ता/टिनको छाना भएको घरमा बसोबास गर्दछन्, जुन २०६८ मा मात्र १७.६प्रतिशत थियो । यसैगरी सिमेन्ट ढलानयुक्त छानो भएको घरमा बसोबास गर्ने परिवार २०६८ मा ०.६प्रतिशत रहेकोमा हाल उक्त प्रतिशत ५.७ प्रतिशत पुगेको छ । सिमेन्टको ढलानयुक्त छानो भएको घरमा बसोबास गर्ने परिवार सर्वाधिक (२४.१ %) वडा नं. ६ मा रहेका छन् । यस गाउँपालिकामा अझै पनि ५.१ प्रतिशत परिवार खर वा परालको छानोयुक्त घरमा बसोबास गरेको देखिन्छ जुन २०६८ मा ५२.७ प्रतिशत थियो । यसैगरी ढुंगा/स्लेटको छानोयुक्त घरमा बसोबास गर्ने परिवार १०.४ प्रतिशत रहेका छन् जुन २०६८ मा २३.१ प्रतिशत थियो । वडा नं. १ मा अझैपनि ६६.२ प्रतिशत परिवारको घरको छाना ढुंगा/स्लेटको रहेको छ । (तालिका ६३, चित्र ४५) ।

तालिका ६० : गाउँपालिकामा घरको छानोको प्रकारअनुसार परिवारको विवरण

वडा नं.	संख्या / %	जम्मा परिवार संख्या	घरको छानो				
			जस्ता/टिन/च्यादर	सिमेन्ट ढलान	खर/छवाली /पराल	ढुंगा/स्लेट	अन्य
१	संख्या	६५१	२०६	४	९	४३१	१
	%	१००.०	३१.६	०.६	१.४	६६.२	०.२
२	संख्या	६७२	५६४	६	६७	१७	१८
	%	१००.०	८३.९	०.९	१०.०	२.५	२.७
३	संख्या	६२१	५२५	१२	१०	७३	१
	%	१००.०	८४.५	१.९	१.६	११.८	०.२
४	संख्या	४०५	३११	११	२२	६१	०
	%	१००.०	७६.८	२.७	५.४	१५.१	०.०
५	संख्या	६२२	५६२	१०	२०	१४	१६
	%	१००.०	९०.४	१.६	३.२	२.३	०

वडा नं.	संख्या / %	जम्मा परिवार संख्या	घरको छानो				
			जस्ता/टिन/च्यादर	सिमेन्ट ढलान	खर/छवाली /पराल	ढुंगा/स्लेट	अन्य
६	संख्या	१११३	७२३	२६८	५	२८	८९
	%	१००.०	६५.०	२४.१	०.४	२.५	८.०
७	संख्या	६९४	६०४	२४	५८	१	७
	%	१००.०	८७.०	३.५	८.४	०.१	१.०
८	संख्या	५७६	५३२	६	३७	०	१
	%	१००.०	९२.४	१.०	६.४	०.०	०.२
९	संख्या	७०८	६०९	६	८२	३	८
	%	१००.०	८६.०	०.८	११.६	०.४	१.१
जम्मा	संख्या	६०६२	४६३६	३४७	३१०	६२८	१४१
	%	१००.०	७६.५	५.७	५.१	१०.४	२.३

यहाँ स्मरणीय छ कि काठ/फल्याक, टायल र माटोका छाना समेतलाई ‘अन्य’ मा समावेश गरिएको छ जसको मान नगण्य छ ।

चित्र ४७: गाउँपालिकामा घरको छानोको प्रकारअनुसार परिवारको विवरण (% मा), २०६८ र २०७८

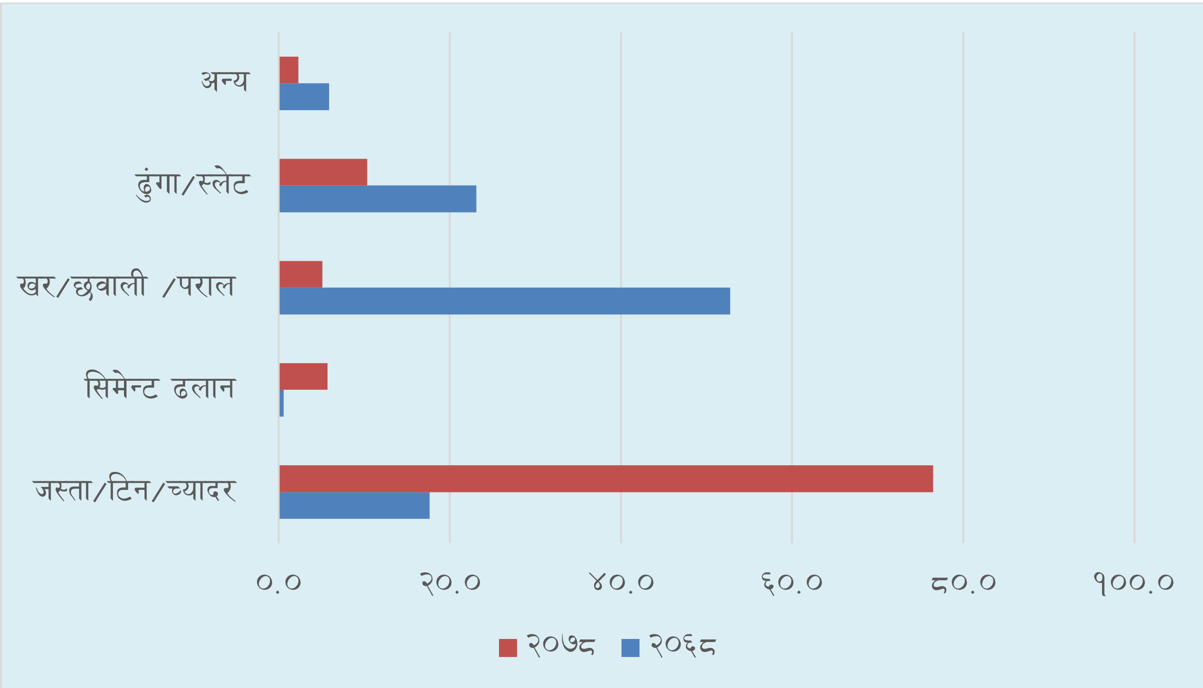

१२.८ घरको भुइँ

कुनै पनि घरको भुइँ परिवारको आर्थिक–सामाजिक परिवेश, स्थानीय परम्परा, निर्माण सामग्रीको उपलब्धता र समग्र घरको निर्माण संरचनासँग समेत जोडिएको हुन्छ । नेपालमा घरको भुइँ माटो, काठ, सिमेन्ट ढलान, ईंट/ढुंगा, टायल आदि सामग्रीबाट निर्माण गरिएको हुन्छ । घरको भुइँको प्रकार परिवारको सम्पन्नताको सूचक निर्माण गर्ने प्रयोजनका लागि पनि उपयोगी हुन्छ ।

जनगणना २०७८ अनुसार यस गाउँपालिकाका ८७.४ प्रतिशत परिवार माटोबाट निर्मित भुइँ भएको घरमा बसोबास गरेको देखिन्छ । त्यसै गरी सिमेन्ट ढलान गरिएको भुइँ भएको घरमा बसोबास गर्ने परिवारको हिस्सा ९.९ प्रतिशत रहेको छ, । सीमित परिवार अर्थात् २.७ प्रतिशत अन्य सामाग्री (काठ, फल्याक र बाँस, ईंटा/ढुँगा, सेरामिक टायल) बाट निर्मित भुइँ भएको घरमा बसोबास गरेको देखिन्छ (तालिका ६४, चित्र ४६) ।

वडास्तरमा तुलना गर्दा माटोको भुइँयुक्त आवासीय घरमा बसोबास गर्ने परिवार सर्वाधिक (९६.९%) वडा नं. ५ मा र सिमेन्ट ढलानयुक्त भुइँ भएका आवासीय घरमा बसोबास गर्ने परिवार सबैभन्दा धेरै (३३.६%) वडा नं. ६ मा रहेको देखिन्छ ।

तालिका ६१: घरको भुइँको बनोटअनुसार परिवारको विवरण

वडा नं.	संख्या / %	जम्मा परिवार संख्या	घरको भुइं		
			माटो	सिमेन्ट ढलान	अन्य
१	संख्या	६५१	६०१	३५	१५
	%	१००.०	९२.३	५.४	२.३
२	संख्या	६७२	६४५	६	२१
	%	१००.०	९६.०	०.९	३.१
३	संख्या	६२१	५६९	३२	२०
	%	१००.०	९१.६	५.२	३.२
४	संख्या	४०५	३८५	१६	४
	%	१००.०	९५.१	४.०	१.०
५	संख्या	६२२	६०३	११	८
	%	१००.०	९६.९	१.८	१.३
६	संख्या	१११३	६८२	३७४	५७
	%	१००.०	६१.३	३३.६	५.१
७	संख्या	६९४	६०९	६१	२४
	%	१००.०	८७.८	८.८	३.५
८	संख्या	५७६	५३०	४४	२
	%	१००.०	९२.०	७.६	०.३
९	संख्या	७०८	६७६	२०	१२
	%	१००.०	९५.५	२.८	१.७
जम्मा	संख्या	६०६२	५३००	५९९	१६३
	%	१००.०	८७.४	९.९	२.७

चित्र ४८ : वडा अनुसार घरको भुइँको माटो भएका परिवारको विवरण (% मा)

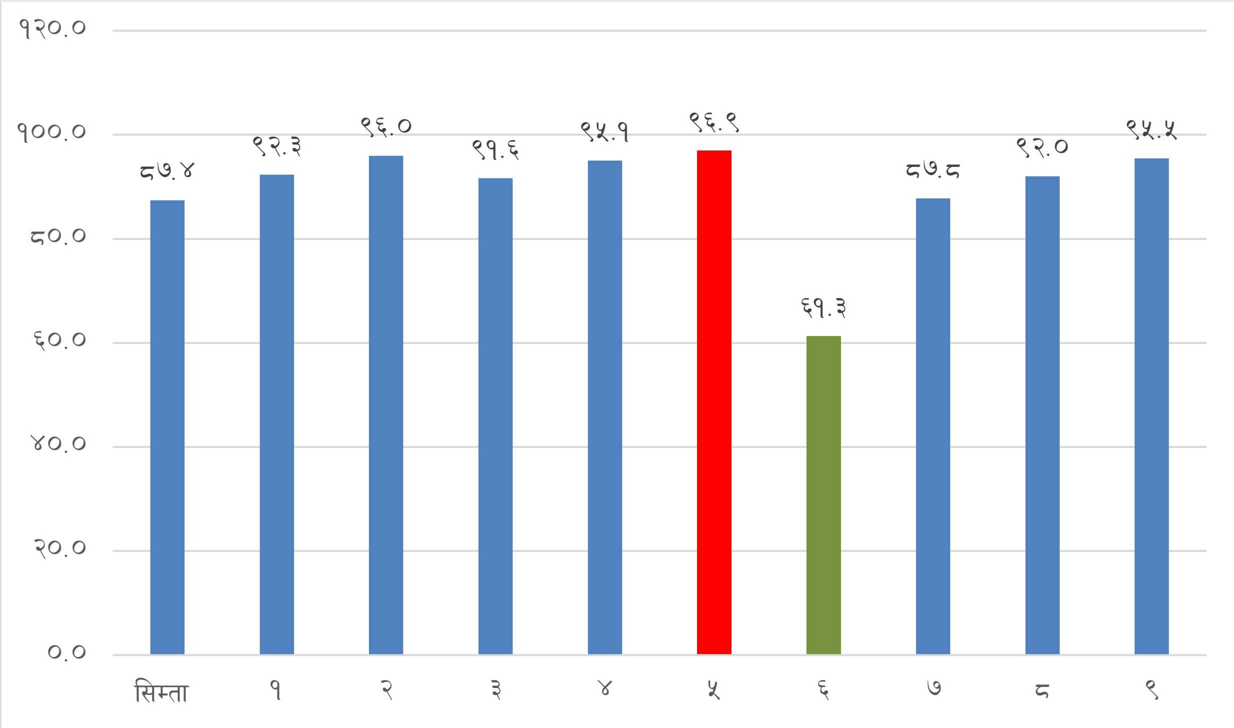

१२.९ घरको गुणस्तरीयता वर्गीकरणअनुसार परिवारको वितरण

परिवारले बसोबास गरेका घरको आकार, बनोट र संरचना, उपलब्ध सेवा सुविधा जस्तैः सुधारिएको पिउने पानी, आधुनिक शौचालय र सुधारिएको ऊर्जा आदिका हिसाबले परिवारको न्यूनतम जीवनस्तर कायम गर्न उक्त घर र त्यसमा उपलब्ध सुविधाहरु पर्याप्त भए नभएको अवस्थाको जनगणना २०७८ मा सङ्कलन गरिएका विवरणका आधारमा मापन गर्दा सिम्ता गाउँपालिकामा ३.५ प्रतिशत परिवार अति उच्च गुणस्तरयुक्त आवासीय एकाइमा बसोबास गर्ने गरेको देखिन्छ। त्यस्तै ७७.० प्रतिशत परिवार मध्यम गुणस्तरयुक्त घरमा बसोबास गरेको देखिन्छ। अति न्यून गुणस्तरका घर भएका परिवार केवल ०.२ प्रतिशत रहेको पाइएको छ।

वडास्तरमा तुलना गर्दा अति उच्च गुणस्तरयुक्त घरमा बसोबास गर्ने परिवार सर्वाधिक (१७.१ %) वडा नं. ६ मा रहेको देखिन्छ। अति न्यून गुणस्तरयुक्त घरमा बसोबास गर्ने परिवारको सबैभन्दा ठुलो (०.९%) वडा नं. ७ मा रहेको छ। मध्यम गुणस्तरयुक्त घरमा बसोबास गर्ने परिवारहरूको सबैभन्दा ठुलो (९१.३%) हिस्सा वडा नं. ५ मा रहेको देखिन्छ (तालिका ६५, चित्र ४७)।

तालिका ६२ : वडाअनुसार परिवारले प्रयोग गर्ने घरको गुणस्तरीयता वर्गीकरण

वडा	जम्मा परिवार	अति उच्च गुणस्तरयुक्त	सामान्य गुणस्तरयुक्त	मध्यम गुणस्तरयुक्त	न्यून गुणस्तरयुक्त	अति न्यून गुणस्तरयुक्त
१	६५१	०.०	६.९	८९.४	३.५	०.२
२	६७२	०.१	२.२	८७.१	१०.४	०.१
३	६२१	१.१	८.१	८८.९	१.९	०.०
४	४०५	१.५	४.२	८८.९	५.४	०.०
५	६२२	०.६	४.८	९१.३	३.२	०.०
६	१,११३	१७.१	३५.५	४५.६	१.६	०.२
७	६९४	०.३	१०.८	६३.१	२४.९	०.९
८	५७६	०.०	९.२	८४.०	६.६	०.२
९	७०८	०.१	३.५	८३.८	१२.०	०.६
सिम्ता	६,०६२	३.५	११.६	७७.०	७.६	०.२

घरको गुणस्तर र परिवारको जीवनस्तर अन्तरसम्बन्धित रहेको हुन्छ। घरको गुणस्तरले खास स्थानीय तहको सहरीकरणको अवस्था र गतिलाई पनि इङ्गित गर्दछ । यस गाउँपालिकाका न्यून गुणस्तर र अति न्यून गुणस्तरयुक्त घरहरूको समष्टिगत वितरणलाई चित्र ४७ मा प्रस्तुत गरिएको छ ।

चित्र ४९ : वडाअनुसार घरको गुणस्तरका आधारमा परिवार प्रतिशतमा

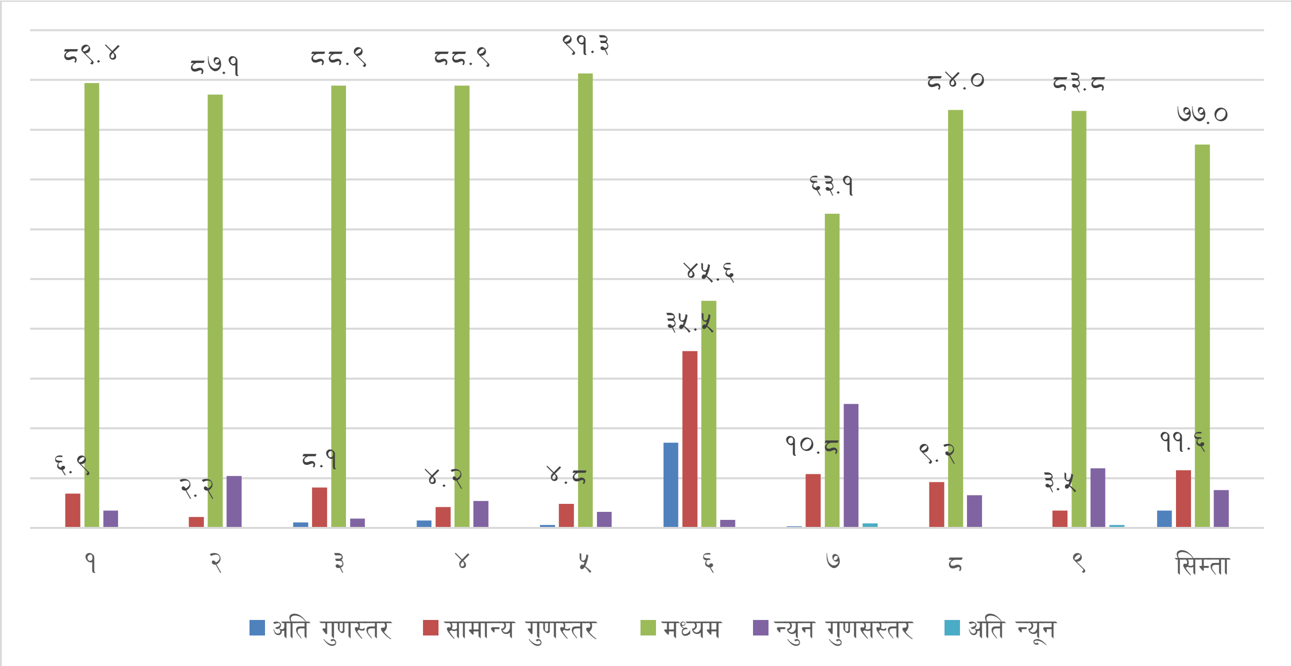

खण्ड १३: पारिवारिक सेवा सुविधा तथा पहुँच

१३.१ परिवारमा खानेपानीको मुख्य स्रोत

सुरक्षित खानेपानी मानिसको स्वास्थ्यसँग प्रत्यक्ष सरोकार रहेको विषय हो । परिवारले उपयोग गर्ने खानेपानीको स्रोतका आधारमा त्यस स्थानमा भएको पूर्वाधारको अवस्था र परिवारको जीवनस्तरलाई प्रतिविम्बित गर्दछ । यस गाउँपालिकाका ४५.४ प्रतिशत परिवारले घरपरिसरभित्र उपलब्ध पाइपधाराबाट खानेपानी उपभोग गर्दछन् भने करिब ४५.८ प्रतिशत परिवारले घरपरिसरभन्दा बाहिर रहेको पाइपधाराबाट खानेपानी प्राप्त गर्दछन् । जसअनुसार धारापाइप (घरपरिवार भित्र र बाहिर) बाट खानेपानी प्रयोग गर्ने परिवार करिब ९१.२ प्रतिशत हुन आउँछ । यसैगरी मूलधारा मुख्य स्रोतको रुपमा प्रयोग गर्ने परिवार ६.३ प्रतिशत रहेको छ । बाँकी अन्य (ट्युबवेल वा हातेपम्प, ढाकिएको इनार, खुला इनार, नदी/खोला) बाट खानेपानी प्राप्त गर्ने परिवार नगण्य रहेकोले यहाँ अन्यमा राखिएको छ । राष्ट्रिय जनगणना २०६८ मा धारापाइप (घरपरिवार भित्र र बाहिर) बाट खानेपानी प्रयोग गर्ने परिवार करिब ५२.६ प्रतिशत रहेका थिए भने मूलधाराको पानी प्रयोग गर्ने परिवार ३५.० प्रतिशत थियो ।

वडास्तरमा तुलना गर्दा खानेपानीको मुख्य स्रोतमा विविधता रहेको छ । उदाहरणको लागि घरपरिसरभित्रको पाइपधारा (जसलाई तुलनात्मक रूपमा सुरक्षित स्रोतका रूपमा लिइन्छ) बाट खानेपानी प्राप्त गर्ने परिवार सर्वाधिक (७३.३%) वडा नं. ४ मा रहेका छन् । घरपरिसरबाहिरको पाइपधाराबाट खानेपानी प्राप्त गर्ने सर्वाधिक (५८.८%) परिवार वडा नं. ९ मा रहेका छन् । गाउँपालिकाका ९ ओटा वडामध्ये मुल धाराको पानी खानेपानीको स्रोत हुने अधिकतम (३४.०%) परिवार वडा नं. ७ मा रहेको देखिन्छ । (तालिका ६६, चित्र ४८) ।

तालिका ६३ : खानेपानीको स्रोतअनुसार परिवारको वितरण

वडा नं.	संख्या / %	जम्मा परिवार संख्या	पिउने पानीको मुख्य श्रोत			
			धारा/पाइप (घर परिसर भित्र)	धारा/पाइप (घर परिसर बाहिर)	मूल धारा	अन्य
१	संख्या	६५१	२४५	३७६	११	१९
	%	१००.०	३७.६	५७.८	१.७	२.९
२	संख्या	६७२	२५८	३६२	४४	८
	%	१००.०	३८.४	५३.९	६.५	१.२
३	संख्या	६२१	१८६	४१०	२०	५
	%	१००.०	३०.०	६६.०	३.२	०.८
४	संख्या	४०५	२९७	१०८	०	०
	%	१००.०	७३.३	२६.७	०.०	०.०
५	संख्या	६२२	३५७	२६१	१	३
	%	१००.०	५७.४	४२.०	०.२	०.५
६	संख्या	१११३	६१४	३७०	३०	९९
	%	१००.०	५५.२	३३.२	२.७	८.९
७	संख्या	६९४	२४२	२०६	२३६	१०
	%	१००.०	३४.९	२९.७	३४.०	१.४
८	संख्या	५७६	२९४	२७०	११	१
	%	१००.०	५१.०	४६.९	१.९	०.२
९	संख्या	७०८	२५८	४१६	२७	७
	%	१००.०	३६.४	५८.८	३.८	१.०
जम्मा	संख्या	६०६२	२७५१	२७७९	३८०	१५२
	%	१००.०	४५.४	४५.८	६.३	२.५

चित्र ५० : खानेपानीको स्रोतअनुसार परिवारको वितरण, २०६८ र २०७८

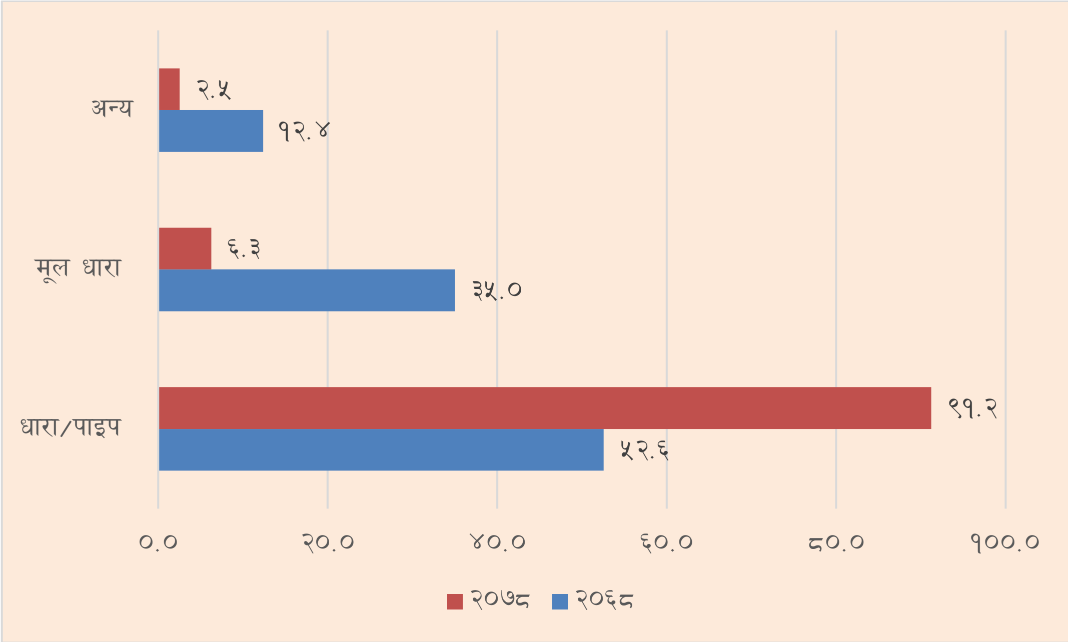

घरपरिसरभित्र वा बाहिर जुनसुकै स्थानमा भए पनि धारा/पाइपबाट खानेपानी प्राप्त गर्ने परिवार वडास्तरमा हेर्दा वडा नं. ६ र ७ बाहेक सबै वडामा मा करिब ९० प्रतिशत भन्दा बढी परिवारले यस स्रोतबाट पानी प्राप्त गरेको देखिन्छ । तर वडा नं. ७ मा ६४.% र वडा नं. ६ मा ८८.४ % परिवारले मात्र घारा पाइपबाट खानेपानी प्राप्त गरेको देखिन्छ । (चित्र ४८) ।

खानेपानीको मुख्य स्रोत मूल धारा र अन्य (ट्युबवेल वा हातेपम्प, ढाकिएको इनार, खुला इनार, नदी/खोला) हुने वडा अनुसारको परिवारको प्रतिशत चित्र ४९ मा दिइएको छ जसअनुसार अन्य स्रोतको खानेपानी प्रयोग गर्ने परिवार सबैभन्दा बढी वडा नं. ६ मा ८.९ प्रतिशत देखिन्छ भने समग्र गाउँपालिकामा २.५ प्रतिशत छन् ।

चित्र ५१ : वडाअनुसार खानेपानीको स्रोतमा मूल धारा र अन्य प्रयोग गर्ने परिवार (%)

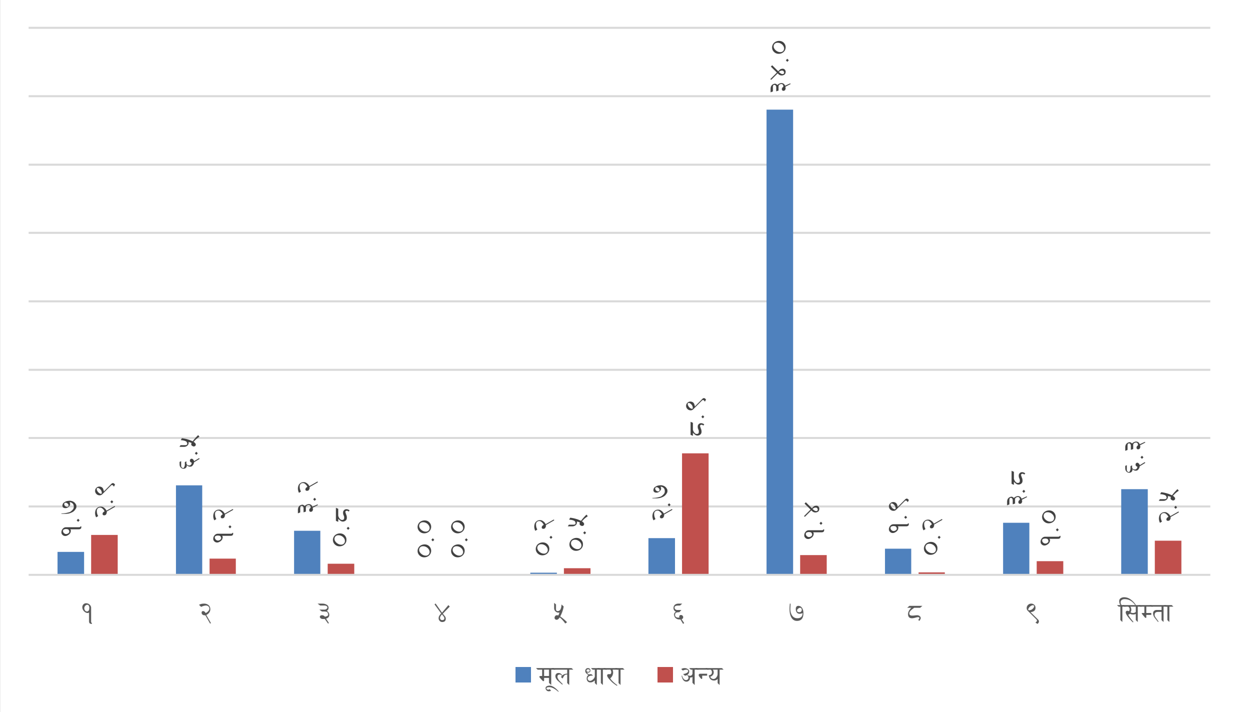

१३.२ परिवारमा खाना पकाउन अक्सर प्रयोग गरिने इन्धन

बाह्रौँ राष्ट्रिय जनगणनाको नतिजाले सिम्ता गाउँपालिकाका कुल ६,०६२ परिवारमध्ये ८८.५ प्रतिशत परिवारले खाना पकाउन अक्सर काठ/दाउरा प्रयोग गर्ने गरेको देखाएको छ। यसरी यस गाउँपालिकामा काठ/दाउरा नै खाना पकाउने प्रमुख इन्धन रहेको देखिन्छ। एल.पी.ग्यास प्रयोग गर्ने परिवार करिब ११.४ प्रतिशत रहेको छ। अन्य (बिजुली र बायोग्यास, गोबर वा गुइँठा, मटितेल आदि) प्रयोग गर्ने परिवारको हिस्सा नगन्य ०.१ अर्थात् ५ वटा परिवार मात्र रहेको देखिन्छ (तालिका ६७)। गत जनगणना २०६८ अनुसार खाना पकाउन अक्सर काठ/दाउरा तथा एल.पी. ग्यास प्रयोग गर्ने परिवार क्रमश: ९८.४ र ०.३ प्रतिशत परिवार मात्र थिए। यस अनुसार गत दश वर्षमा एल. पी. ग्यास प्रयोग गर्ने परिवार करिब ११ प्रतिशत विन्दुले बढेको देखिन्छ (चित्र ६८)।

तालिका ६४: खाना पकाउन अक्सर प्रयोग गरिने इन्धनअनुसार परिवारको विवरण

वडा नं.	संख्या / %	जम्मा परिवार संख्या	खाना पकाउने इन्धनको मुख्य श्रोत		
			काठ/दाउरा	एल. पी.ग्यास	अन्य
१	संख्या	६५१	६२३	२८	०
	%	१००.०	९५.७	४.३	०.०
२	संख्या	६७२	६५३	१७	२
	%	१००.०	९७.२	२.५	०.३
३	संख्या	६२१	५८१	४०	०
	%	१००.०	९३.६	६.४	०.०
४	संख्या	४०५	३९१	१४	०
	%	१००.०	९६.५	३.५	०.०
५	संख्या	६२२	५८७	३५	०
	%	१००.०	९४.४	५.६	०.०
६	संख्या	१११३	६४३	४६९	१
	%	१००.०	५७.८	४२.१	०.१
७	संख्या	६९४	६२८	६४	२
	%	१००.०	९०.५	९.२	०.३

वडा नं.	संख्या / %	जम्मा परिवार संख्या	खाना पकाउने इन्धनको मुख्य श्रोत		
			काठ/दाउरा	एल. पी.ग्यास	अन्य
८	संख्या	५७६	५६५	११	०
	%	१००.०	९८.१	१.९	०.०
९	संख्या	७०८	६९५	१३	०
	%	१००.०	९८.२	१.८	०.०
जम्मा	संख्या	६०६२	५३६६	६९१	५
	%	१००.०	८८.५	११.४	०.१

यस गाउँपालिकामा अधिकांश परिवारले खाना पकाउनका लागि काठ/दाउरा प्रयोग गर्ने गरेको देखियो। यस गाउँपालिकाका ८८.० प्रतिशत परिवारले खाना पकाउनका लागि काठ/दाउरा प्रयोग गरेको देखिन्छ। वडा नं. ७ मा अक्सर काठ दाउरा प्रयोग गरी खाना पकाउने परिवार सर्वाधिक ९७.० प्रतिशत रहेको छ। खाना पकाउनका लागि काठ/दाउरा सबैभन्दा न्यून (७८.०%) प्रयोग गर्ने वडा नं. १ रहेको छ।

चित्र ५२ : गत एक दशकमा भएको परिवर्तन (% मा)

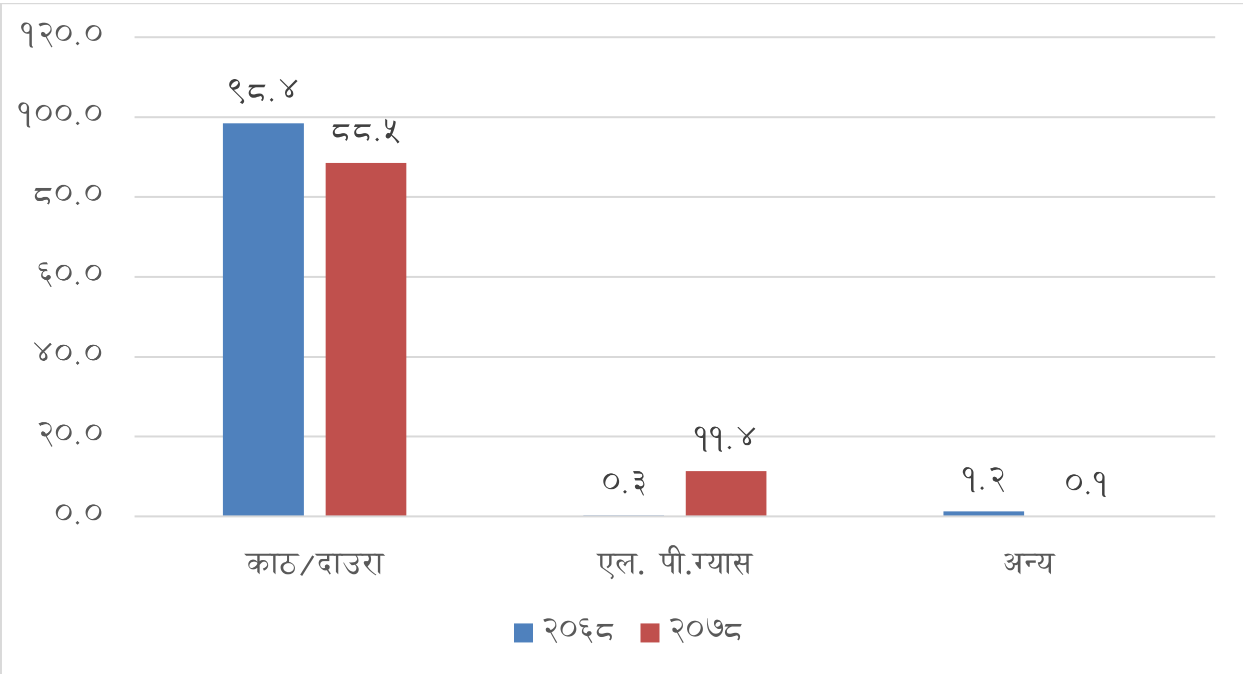

यस गाउँपालिकामा वडाअनुसार खाना पकाउन अक्सर प्रयोग गरिने इन्धनमा एल. पी. ग्यास प्रयोग गर्ने परिवार सबैभन्दा बढी (४२.१ %) वडा नं. ६ मा र सबैभन्दा कम वडा नं ९ (१.८ %) मा रहेको छन्। (चित्र ५१)।

चित्र ५३: वडाअनुसार खाना पकाउने इन्धन एल. पी. ग्यास प्रयोग गर्ने परिवार

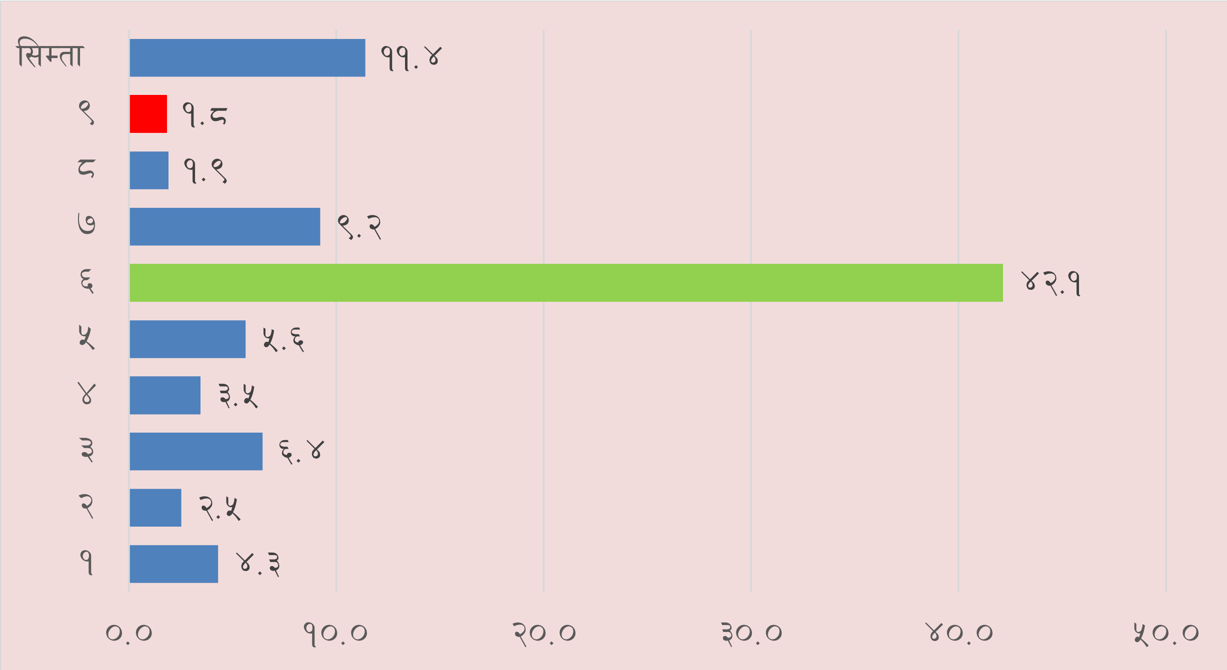

१३.३ परिवारमा बत्ती बाल्न अक्सर प्रयोग गरिने स्रोत

सिम्ता गाउँपालिकामा पछिल्लो बाह्रौं जनगणनाको नतिजाअनुसार गाउँपालिकाका ७२.८ प्रतिशत परिवारले आफू बसोबास गरेको घर/आवासीय एकाइमा बत्ती बाल्नका लागि अक्सर सोलार/सौर्यउर्जा प्रयोग गर्ने गरेको देखिएको छ। बिजुली प्रगोग गर्ने परिवार २५.५ प्रतिशत रहेका छन् भने अन्य (बायोग्यास, मटितेल तथा अन्य स्रोत प्रयोग गर्ने परिवार) नगन्य १.७ प्रतिशत देखिएको छ। (तालिका ६८, चित्र ५२)।

गत २०६८ को जनगणनाअनुसार बिजुली प्रयोग गर्ने परिवार मात्र ०.५ प्रतिशत रहेकोमा हाल सो अंशमा उल्लेख्य वृद्धि भएको देखिन्छ। बत्ती बाल्नका लागि १० वर्षअगाडि सौर्य ऊर्जा प्रयोग गर्ने परिवार करिब ३५ प्रतिशत थिए भने अहिले त्यो प्रतिशत करिब ३७ प्रतिशत विन्दुले बढेको देखिन्छ।

तालिका ६५ : बत्ती बाल्ने स्रोतको आधारमा परिवारको वितरण

वडा नं.	संख्या / %	जम्मा परिवार संख्या	बत्ति बाल्न प्रयोग गरिने इन्धनको मुख्य श्रोत		
			बिजुली	सोलार/सौर्यउर्जा	अन्य
१	संख्या	६५१	१३	६३३	५
	%	१००.०	२.०	९७.२	०.८
२	संख्या	६७२	२३	६४४	५
	%	१००.०	३.४	९५.८	०.७
३	संख्या	६२१	९	६०९	३
	%	१००.०	१.४	९८.१	०.५
४	संख्या	४०५	१७	३८६	२
	%	१००.०	४.२	९५.३	०.५
५	संख्या	६२२	२७३	३३९	१०
	%	१००.०	४३.९	५४.५	१.६
६	संख्या	१११३	९४५	१५२	१६
	%	१००.०	८४.९	१३.७	१.४
७	संख्या	६९४	२४६	४३०	१८
	%	१००.०	३५.४	६२.०	२.६

वडा नं.	संख्या / %	जम्मा परिवार संख्या	बत्ति बाल्न प्रयोग गरिने इन्धनको मुख्य श्रोत		
			बिजुली	सोलार/सौर्यउर्जा	अन्य
८	संख्या	५७६	१	५७२	३
	%	१००.०	०.२	९९.३	०.५
९	संख्या	७०८	१८	६४९	४१
	%	१००.०	२.५	९१.७	५.८
जम्मा	संख्या	६०६२	१५४५	४४१४	१०३
	%	१००.०	२५.५	७२.८	१.७

चित्र ५४ : बत्ती बाल्ने स्रोतको आधारमा परिवारको दशकीय वितरण

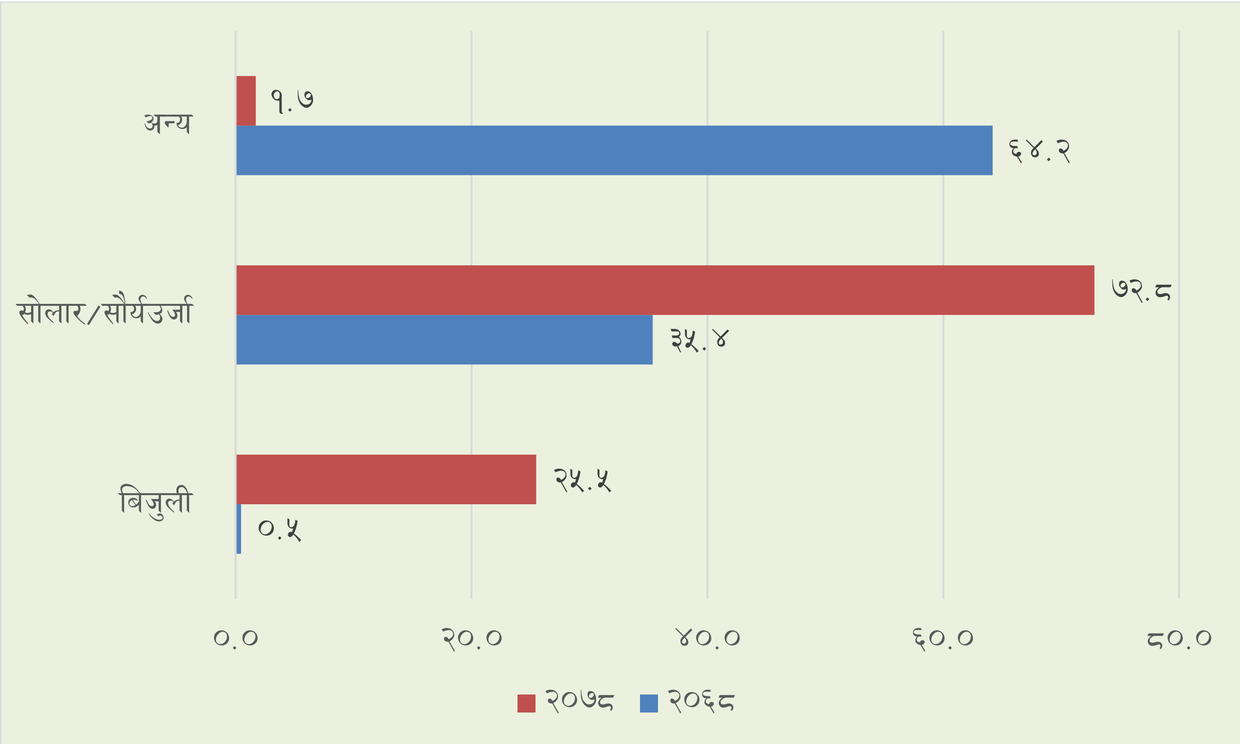

१३.४ परिवारले प्रयोग गर्ने शौचालय

जनगणनाको नतिजाअनुसार यस गाउँपालिकाका कुल ६,०६२ परिवारमध्ये करिब ९९ प्रतिशत परिवारले कुनै न कुनै प्रकारको शौचालयको प्रयोग गर्ने गरेका छन् भने मात्र ०.७ प्रतिशत परिवारको आफ्नो चर्पी नै नभएको देखिन्छ । फ्लस सुविधायुक्त शौचालय भएका कुल परिवार ८१.५ प्रतिशत रहेका छन् । साधारण शौचालय प्रयोग गर्ने घरपरिवारको अंश १७.४ प्रतिशत रहेको छ । यस गाउँपालिकामा सार्वजनिक शौचालय प्रयोग गर्ने परिवार ०.४ प्रतिशत रहेको देखिन्छ (तालिका ६९) ।

गत जनगणना २०६८ मा शौचालयको पहुँच नभएको परिवार २०.३ प्रतिशत थियो भने ४२.५ प्रतिशत परिवारले फ्लस भएको र ३६.४ प्रतिशतले साधारण शौचालय प्रयोग गर्ने गरेका थिए (चित्र ५३) ।

तालिका ६६: परिवारले प्रयोग गर्ने शौचालयको प्रकार

वडा नं.	संख्या / %	जम्मा परिवार संख्या	परिवारले प्रयोग गर्ने शौचालय			
			फ्लस भएको	साधारण	सार्वजनिक	चर्पी नभएको
१	संख्या	६५१	६४७	२	०	२
	%	१००.०%	९९.४%	०.३%	०.०%	०.३%

वडा नं.	संख्या / %	जम्मा परिवार संख्या	परिवारले प्रयोग गर्ने शौचालय			
			फलस भएको	साधारण	सार्वजनिक	चर्पी नभएको
२	संख्या	६७२	४३७	२३३	१	१
	%	१००.०%	६५.०%	३४.७%	०.१%	०.१%
३	संख्या	६२१	६२०	१	०	०
	%	१००.०%	९९.८%	०.२%	०.०%	०.०%
४	संख्या	४०५	४०४	०	०	१
	%	१००.०%	९९.८%	०.०%	०.०%	०.२%
५	संख्या	६२२	३८८	२३०	१	३
	%	१००.०%	६२.४%	३७.०%	०.२%	०.५%
६	संख्या	१११३	१००८	९७	१	७
	%	१००.०%	९०.६%	८.७%	०.१%	०.६%
७	संख्या	६९४	४९८	१७९	२	१५
	%	१००.०%	७१.८%	२५.८%	०.३%	२.२%
८	संख्या	५७६	५७१	२	१	२
	%	१००.०%	९९.१%	०.३%	०.२%	०.३%
९	संख्या	७०८	३६५	३१२	१७	१४
	%	१००.०%	५१.६%	४४.१%	२.४%	२.०%
जम्मा	संख्या	६०६२	४९३८	१०५६	२३	४५
	%	१००.०%	८१.५%	१७.४%	०.४%	०.७%

चित्र ५५ : शौचालय प्रयोग गर्ने परिवारको दशकीय परिवर्तन (%)

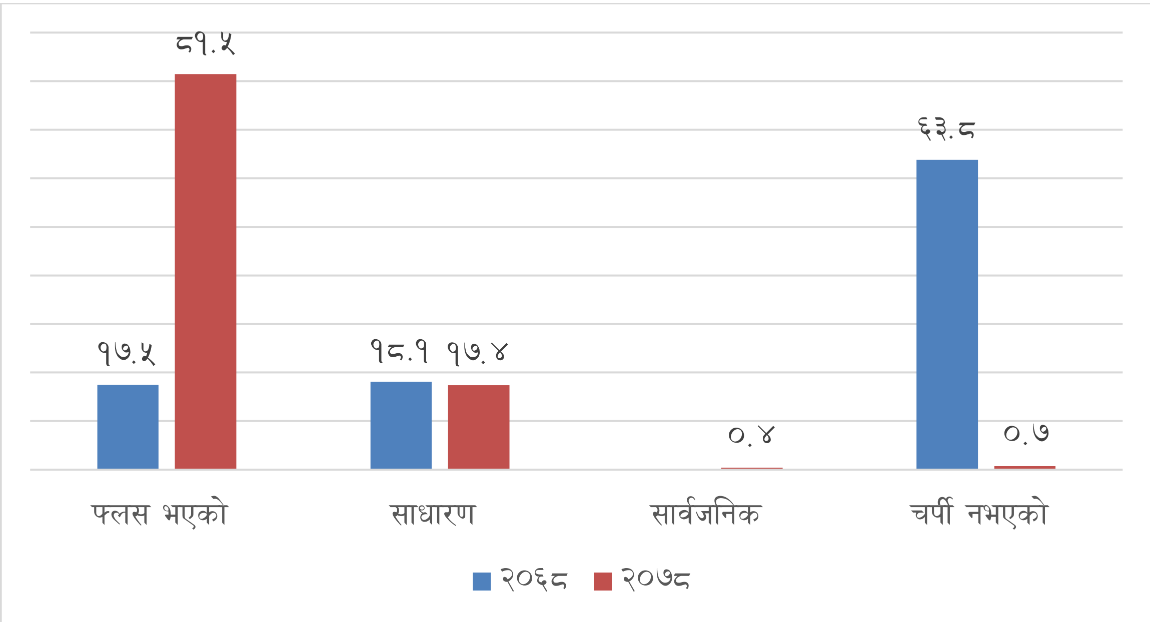

वडास्तरमा साधारण शौचालय भएका परिवार सबैभन्दा धेरै (४४.१%) वडा नं. ९ रहेको छ भने वडा नं. ४ मा उक्त प्रकारको शौचालय भएका परिवार नभएको देखिन्छ। (चित्र ५४)।

चित्र ५६: साधारण शौचालय भएका परिवारको वडागत विवरण (%)

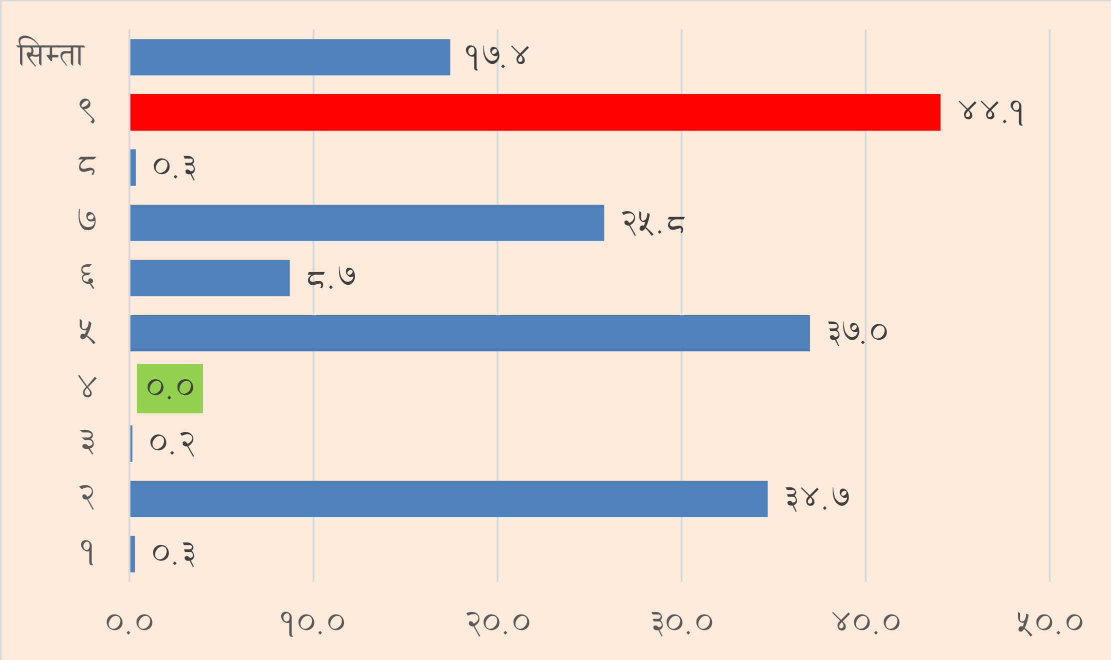

१३.५ परिवारमा उपलव्ध साधन/सुविधा

जनगणनामा देशभित्र अक्सर बसोबास गर्ने हरेक परिवारमा भएका साधन तथा सेवा सुविधाहरूको विवरण सङ्कलन गरिएको थियो । सङ्कलित विवरणअनुसार ९३ प्रतिशतभन्दा बढी परिवारमा उपरोक्तमध्ये कम्तीमा एक सुविधा रहेको देखिन्छ भने यस गाउँपालिकाका ७.३ प्रतिशत परिवारमा कुनै पनि सुविधा विद्यमान नरहेको देखिन्छ। यस गाउँपालिकामा ५५.६ प्रतिशत परिवारसँग स्मार्ट मोबाइल फोन रहेको देखिन्छ भने ७८.५ प्रतिशत परिवारसँग साधारण मोबाइल फोन रहेको छ। सूचना र मनोरञ्जनको साधन टेलिभिजन भएका परिवार करिब ९ प्रतिशत रहेका छन्। मानिसहरूको आवश्यकताका रूपमा विस्तार हुँदै गरेको इन्टरनेट सुविधा हुने ६.० प्रतिशत र रेडियो सुविधा प्राप्त परिवार २३.७ प्रतिशत रहेका छन्। अन्य साधन/सुविधा न्यून मात्रामा रहेको देखिन्छ (तालिका ७०)।

तालिका ६७: परिवारमा उपलब्ध सेवा सुविधाको अवस्था

वार्ड नं.		संख्या / %	१	२	३	४	५	६	७	८	९	जम्मा
जम्मा परिवार		संख्या	६५१	६७२	६२१	४०५	६२२	१११३	६९४	५७६	७०८	६०६२
कुनै सुबिधा नभएको परिवार		संख्या	६०	६४	१२	२०	३०	१११	८९	६	५२	४४४
		%	९.२	९.५	१.९	४.९	४.८	१०.०	१२.८	१.०	७.३	७.३
कम्तीमा एक सुबिधा भएको परिवार		संख्या	५९१	६०८	६०९	३८५	५९२	१००२	६०५	५७०	६५६	५६१८
		%	९०.८	९०.५	९८.१	९५.१	९५.२	९०.०	८७.२	९९.०	९२.७	९२.७
घरायसी	रेडियो सुविधा	संख्या	१६२	१४१	२९१	८२	१६२	७१	४२	२३४	२५४	१४३९
		%	२४.९	२१.०	४६.९	२०.२	२६.०	६.४	६.१	४०.६	३५.९	२३.७
	टेलिभिजन	संख्या	३	३	५	२२	५६	३९२	५५	११	१२	५५९
		%	०.५	०.४	०.८	५.४	९.०	३५.२	७.९	१.९	१.७	९.२
	ल्याण्डलाइन	संख्या	०	०	०	०	१	३३	२	१	०	३७
		%	०.०	०.०	०.०	०.०	०.२	३.०	०.३	०.२	०.०	०.६
	मोबाइल फोन (साधारण)	संख्या	५५१	५८०	४५६	३४४	४८४	७३१	५३६	५३०	५४८	४७६०
		%	८४.६	८६.३	७३.४	८४.९	७७.८	६५.७	७७.२	९२.०	७७.४	७८.५
	स्मार्ट मोबाइल	संख्या	३६१	२८६	४५०	२२६	२८४	६९५	२०६	४३१	४३३	३३७२
		%	५५.५	४२.६	७२.५	५५.८	४५.७	६२.४	२९.७	७४.८	६१.२	५५.६
	कम्प्युटर/ल्यापटप	संख्या	६	१	६	०	६	४२	५	४	०	७०
		%	०.९	०.१	१.०	०.०	१.०	३.८	०.७	०.७	०.०	१.२
	इन्टरनेट सुविधा	संख्या	३२	०	१	१	३४	२६५	१७	६	३०	३८६
		%	४.९	०.०	०.२	०.२	५.५	२३.८	२.४	१.०	४.२	६.४
	कार/जीप/भ्यान	संख्या	१	०	०	०	३	४	०	२	०	१०
		%	०.२	०.०	०.०	०.०	०.५	०.४	०.०	०.३	०.०	०.२
	मोटरसाइकल/	संख्या	१४	२	१	९	१७	११८	१०	११	४	१८६
		%	२.२	०.३	०.२	२.२	२.७	१०.६	१.४	१.९	०.६	३.१
	साइकल	संख्या	०	०	०	०	२	८	३	०	१	१४
		%	०.०	०.०	०.०	०.०	०.३	०.७	०.४	०.०	०.१	०.२
	विद्युतीय पंखा	संख्या	१	०	०	०	५२	४५७	३०	०	०	५४०
		%	०.२	०.०	०.०	०.०	८.४	४१.१	४.३	०.०	०.०	८.९
	रेफ्रिजरेटर	संख्या	१२३	०	०	०	०	८	१०६	९	०	२४६
		%	१८.९	०.०	०.०	०.०	०.०	०.७	१५.३	१.६	०.०	४.१

परिवारहरूको लागि अत्यावश्यक हुँदै गएका प्रमुख घरायसी साधन र सुविधा स्थान र समयअनुसार फरक फरक हुने भए तापनि वर्तमान अवस्थामा फोन (मोबाइल वा ल्याण्डलाइन) टेलिभिजन, इन्टरनेट, दुई पाङ्ग्रे सवारी साधन, रेफ्रिजेरेटर, पंखा आदि अपरिहार्य घरायसी साधनका रूपमा ग्रहण गरिन थालेका छन् । माथिल्लो तालिकामा समाविष्ट कुनै पनि घरायसी साधन र सुविधा नभएका र भएका परिवारलाई वडा अनुसार चित्र ५४ मा प्रस्तुत गरिएको छ । चित्रमा देखिएअनुसार कुनैपनि घरायसी साधन तथा सुविधा नभएको परिवार सबैभन्दा बढी वडा नं. ७ मा १२.८ प्रतिशत र कम वडा नं. ८ मा मात्र १ प्रतिशच छन् ।

चित्र ५७: परिवारमा उपलब्ध सेवा सुविधाको अवस्था

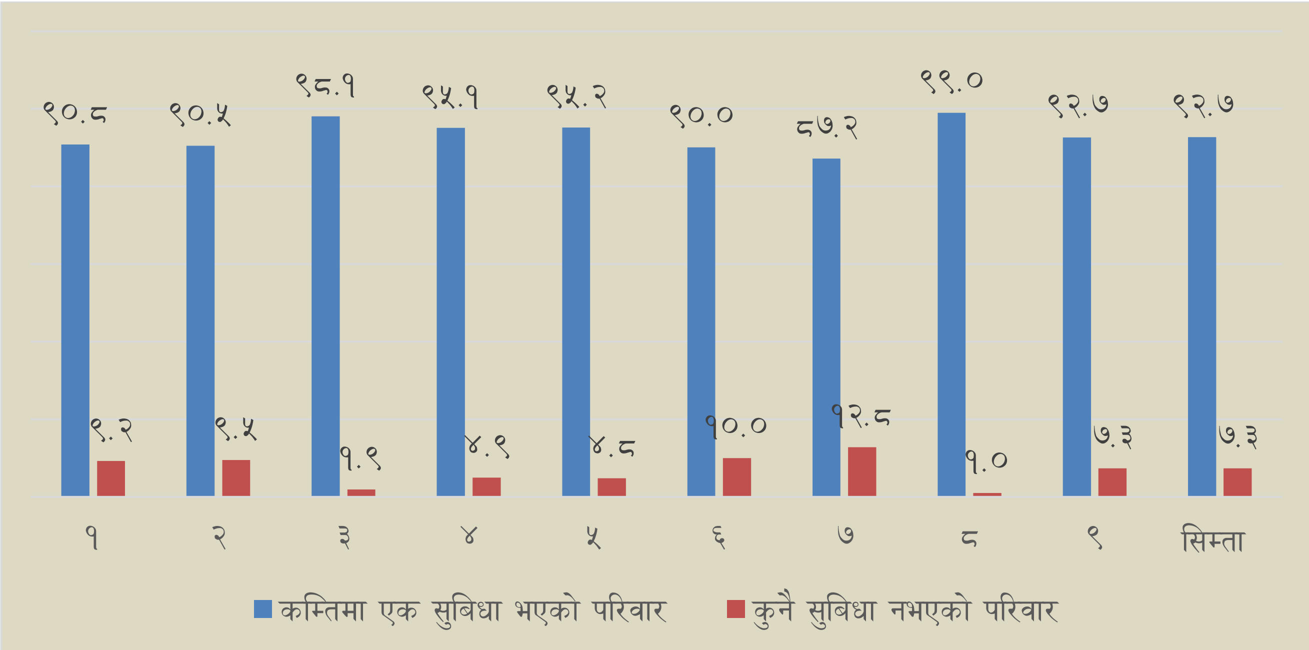

१३.६ सम्पन्नताको वर्गीकरणअनुसार परिवारको वितरण

राष्ट्रिय जनगणना २०७८ ले सङ्कलन गरेका घरको बनोट संरचना र किसिम (जग, पर्खाल, छानो, भुइँ आदि), खानेपानीको मुख्य स्रोत, खाना पकाउन र बत्ती बाल्न प्रयोग हुने इन्धन, शौचालयको सुविधा र अन्य घरायसी सम्पतिको आधारमा हाल देशका विभिन्न भूभागमा बसोबास गर्ने परिवारलाई पाँच बरावर भागमा विभाजन गरी सम्पन्नताको पञ्चमक (Wealth quintile) निर्धारण गरिएको छ । यसरी सूचक निर्माण गर्दा घरायसी उपभोग, साधन तथा सुविधामा न्यून पहुँच भएका पहिलो (तल्लो %) वर्गमा र साधन तथा सुविधामा सहज पहुँच रहेका परिवार पाँचौ (माथिल्लो %) वर्गमा पर्ने गरी गरिएको छ ।

यस वर्गीकरणले देशका सबै परिवारलाई समान २०/२० प्रतिशतमा विभाजन गर्ने हुनाले तल्लोदेखि माथिल्लो तहसम्मका पाँचै भागमा २० प्रतिशत नै परिवार भएको देखिन्छ । समग्र देशभरिका परिवारलाई समान भागमा वितरण गर्दा यस नगरपालिकामा भएको घरपरिवार कुन तहमा रहेका छन् र तिनको वितरण कस्तो छ भनी यस उपखण्डमा विश्लेषण गरिएको छ ।

जनगणना २०७८ अनुसार यस गाउँपालिकामा न्यून आर्थिक अवस्था भएका तल्लो वर्गमा ४५.७ प्रतिशत र सबैभन्दा माथिल्लो अर्थात् अति उच्च वर्गमा मात्र १.३ प्रतिशत परिवार रहेका छन् भने मध्यम वर्गमा पर्ने परिवार ८.५ प्रतिशत छन् (तालिका ७१, चित्र ५६) ।

वडास्तरमा तुलना गर्दा अति न्यून वर्गभित्र सर्वाधिक ठुलो (७५.८%) संख्या वडा नं. ७ मा रहेको छ भने अति उच्च वर्गभित्र सर्वाधिक ठुलो हिस्सा (६.१%) वडा नं. ६ मा रहेको छ । मध्यम वर्गभित्र सबैभन्दा धेरै परिवार (२९.४%) वडा नं. ६ मा रहेको देखिन्छ ।

तालिका ६८ : सम्पन्नताको पञ्चमकअनुसार परिवारको वितरण (%)

वडा	जम्मा परिवार	परिवारको पन्चम सम्पन्नता सूचक (Wealth quintile)				
		अति न्यून	न्यून	मध्यम	उच्च	अति उच्च
सिम्ता	४५.७	४०.९	८.५	३.६	१.३	४५.७

वडा	जम्मा परिवार	परिवारको पन्चम सम्पन्नता सूचक (Wealth quintile)				
		अति न्यून	न्यून	मध्यम	उच्च	अति उच्च
१	४१.२	५५.९	२.६	०.२	०.२	४१.२
२	६३.२	३५.४	१.०	०.३	०.०	६३.२
३	२८.७	६६.२	३.५	१.६	०.०	२८.७
४	४३.०	५२.१	३.७	१.२	०.०	४३.०
५	५४.७	३९.९	३.९	१.३	०.३	५४.७
६	१९.९	२९.६	२९.४	१५.०	६.१	१९.९
७	७५.८	१३.७	७.१	२.४	१.०	७५.८
८	२९.२	६२.८	७.१	०.९	०.०	२९.२
९	६६.८	३०.८	२.३	०.१	०.०	६६.८

चित्र ५८ : सम्पन्नताको वर्गीकरणअनुसार परिवारको वितरण (प्रतिशत)

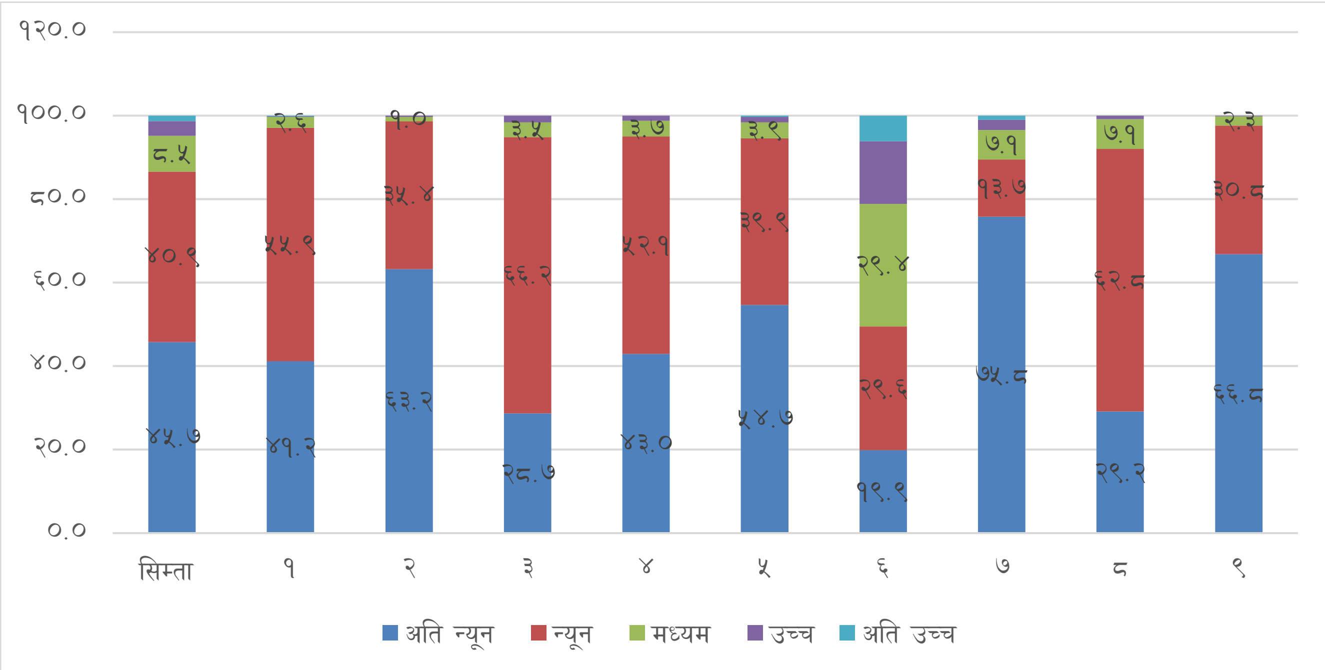

१३.७ आवासीय घर निर्माणमा सरकारी अनुदानप्राप्त परिवार

वि.सं. २०७२ को शक्तिशाली महाभूकम्पबाट देशका विभिन्न जिल्लामा पूर्ण वा आंशिक रूपमा क्षति भएका घरहरूको पुनर्निर्माण गर्नका लागि नेपाल सरकारले निश्चित आधार पूरा गरेका घरपरिवारलाई अनुदान प्रदान गरेको थियो । गत १२ औं राष्ट्रिय जनगणना वि.सं. २०७८ मङ्सिरमा सञ्चालन गर्दा भूकम्पबाट आंशिक वा पूर्ण क्षति भएका अधिकांश घरहरूको निर्माण वा पुनर्निमाण भइसकेको थियो। सरकारी अनुदान लिई भूकम्पबाट प्रभावित आफ्नो आवासीय घर पुनर्निर्माण गर्ने परिवार नेपालभरि १०.३ प्रतिशत रहेका थिए भने सुर्खेत जिल्लामा यस्तो सरकारी सुविधा प्राप्त गर्ने घरपरिवार २.६ प्रतिशत रहेको देखिन्छ। सिम्ता गाउँपालिका आवासीय घर पुनर्निर्माणका लागि सरकारी अनुदान प्राप्त गर्ने घरपरिवारको हिस्सा मात्र १.५ प्रतिशत रहेको देखिन्छ ।

तालिका ६९ : आवासीय घर निर्माणमा सरकारी अनुदानप्राप्त परिवारको विवरण (% मा)

क्षेत्र	परिवार संख्या (संथागतबाहेक)	आवासीय घर निर्माणमा सरकारी अनुदानप्राप्त परिवारको प्रतिशत		
		लिएका	नलिएका	नखुलेको
नेपाल	६६६०८४१	१०.३	८९.३	०.४
सुर्खेत	९७८२२	२.६	९७.३	०.२
सिम्ता	६०६२	१.५	९८.४	०.१

१३.८ बैंक तथा वित्तीय संस्थामा बैंक खातासम्बन्धी विवरण

पहिलोपटक वि.सं. २०७८ को बाह्रौं राष्ट्रिय जनगणनामा घरपरिवारका कति सदस्यको बैंक वा वित्तीय संस्थामा कम्तीमा एउटा खाता छ भनेर विवरण सङ्कलन गरिएको थियो। यसको मुख्य उद्देश्य भनेको घरपरिवारको बैंक तथा वित्तीय संस्थामा रहेको पहुँच पहिचान गर्नु र डिजिटल कारोबार विस्तार गर्ने राज्यको नीति कति प्रभावकारी भएको छ भनेर सूचना सङ्कलन गर्नु रहेको थियो। सिम्ता गाउँपालिकामा कम्तीमा एउटा बैंक खाता भएको परिवार ४५.३ प्रतिशत रहेको छ। नेपालमा बैंक खाता हुने परिवारको हिस्सा करिब ६१.९ प्रतिशत रहेको छ। त्यससँग तुलना गर्दा सिम्ता गाउँपालिकामा बैंक खाता हुने परिवार करिब १६.६ प्रतिशत विन्दुले कम छ। समग्र सुर्खेत जिल्लासँग तुलना गर्दा पनि सिम्ता गाउँपालिकाका परिवारमध्ये कम्तीमा एउटा बैंक खाता हुने परिवार ८.६ प्रतिशत विन्दुले कम रहेको छ। यसका पछाडि मूलत: दुईओटा कारणहरू विद्यमान हुनसक्छ। परिवारहरूको बैंकिङ्ग अभ्यास र बैंक तथा वित्तीय संस्थाको उक्त गाउँपालिकामा कत्तिको उपस्थिति छ त्यस अवस्थाले यसलाई धेरै हदसम्म निर्धारण गर्दछ।

आवश्यकता, उमेर र आर्थिक सक्षमताअनुसार परिवारका सबै सदस्यको कम्तीमा एउटा वा एकभन्दा बढी बैंक खाता हुनसक्दछ। जनगणनाको नतिजाअनुसार यस गाउँपालिकामा परिवारका लगभग १५.५ प्रतिशत सदस्यको मात्र बैंक वा वित्तीय संस्थामा खाता रहेको देखिन्छ (तालिका ७३)। बैंक खाता हुने परिवारका सदस्यमध्ये पनि पुरुषको अंश १५.८ प्रतिशत छ भने महिलाको अंश १५.३ प्रतिशत छ। यसबाट गाउँपालिकामा पुरुष सदस्यभन्दा महिला सदस्यको बैंकमा पहुँच कम रहेको देखिन्छ।

तालिका ७० : बैक तथा वित्तीय संस्थामा बैंक खातासम्बन्धी विवरण (% मा)

क्षेत्र	परिवार संख्या (संथागत बाहेक)	जनसङ्ख्या (संथागतबाहेक)			कम्तीमा एउटा खाता भएको परिवारको प्रतिशत	बैंक खाता भएको व्यक्तिको प्रतिशत		
		जम्मा	पुरुष	महिला		जम्मा	पुरुष	महिला
नेपाल	६६६०८४१	२८९८५३६४	१४११८९९१	१४८६६३७३	६१.९	२५.६	२६.४	२४.७
सुर्खेत	९७८२२	४१०४०७	१९५६४५	२१४७६२	५३.९	२१.३	२२.२	२०.४
सिम्ता	६०६२	२४०८३	१०६२०	१३४६३	४५.३	१५.५	१५.८	१५.३

१३.९ प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा वा तालिम

देशमा उपलब्ध जनशक्तिमध्ये कति सङ्ख्यामा प्राविधिक विषय अध्ययन गरेका छन् र अन्य कतिले व्यावसायिक शिक्षा वा तालिम लिएका छन् ? यस विषयसँग सम्बन्धित तथ्याङ्क संघ, प्रदेश र प्रत्येक स्थानीय तहका लागि महत्वपूर्ण हुन्छ। विकासका विभिन्न चरणमा प्राविधिक एवम् व्यावसायिक सिपयुक्त जनशक्तिको आवश्यकता रहन्छ। राष्ट्रिय शिक्षा नीतिलाई समयानुकूल बनाउनका लागि पनि यस्तो तथ्याङ्क अपरिहार्य मानिन्छ।

वि.सं. २०७८ को जनगणनामा पहिलोपटक यससम्बन्धी विवरण प्रत्येक घरपरिवारबाट सङ्कलन गरिएको थियो। नेपालमा १८ वर्ष र सोभन्दा माथिको जनसङ्ख्यामध्ये १२.६ प्रतिशत जनसङ्ख्याले प्राविधिक शिक्षा वा व्यावसायिक तालिम प्राप्त गरेको देखिन्छ। सिम्ता गाउँपालिकामा १.७ प्रतिशत जनसङ्ख्याले यस्तो शिक्षा र तालिम प्राप्त गरेका छन्। तथ्याङ्कबाट सिम्ता गाउँपालिकाका कुल ६,०६२ परिवारमध्ये ३.१ प्रतिशत परिवारमा १८ वर्षमाथिका कम्तीमा एक जना सदस्यले प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा प्राप्त गरेको वा त्यसप्रकारको तालिम लिएको देखिन्छ। यसप्रकारको जनशक्ति समग्र नेपालको तुलनामा यस स्थानीय तहमा ३.९ प्रतिशत विन्दुले बढी रहेको छ भने सुर्खेत जिल्लाको समग्र मानसँग तुलना गर्दा १.१ प्रतिशत विन्दुले उच्च छ (तालिका ७४)।

तालिका ७१: प्राविधिक तथा व्यावसायिक शिक्षा वा तालिम लिएको परिवार तथा जनसङ्ख्या विवरण (% मा)

क्षेत्र	परिवार संख्या (संस्थागत बाहेक)	१८ वर्ष र सोभन्दा माथिको जनसङ्ख्या	व्यावसायिक तथा प्राविधिक तालिम लिएको परिवार तथा जनसङ्ख्या			
			व्यावसायिक तथा प्राविधिक तालिम लिएको कम्तीमा १ जना भएको परिवार		जनसङ्ख्या	
			संख्या	प्रतिशत	व्यावसायिक तथा प्राविधिक तालिम लिएको जनसङ्ख्या	प्रतिशत (१८ वर्ष र सो भन्दा माथिको)
नेपाल	६६६०८४१	१९२९४९९५	८३६१२७	१२.६	१०८१६४६	५.६
सुर्खेत	९७८२२	५०५८२०	११३९१	११.६	१३९९५	२.८
सिम्ता	६०६२	१४४८८	१९०	३.१	२४८	१.७

१३.१० बैंक तथा वित्तीय संस्थाबाट ऋण लिएको विवरण

बैंक तथा वित्तीय संस्थाबाट घरपरिवारले विभिन्न प्रयोजनका लागि ऋण लिएका हुन्छन् । पछिल्लो बाह्रौं जनगणना (वि.सं. २०७८) मा गणनाको दिनभन्दा अगाडिको कुनै समयमा घरपरिवारले ऋण लिएको र गणनाको दिनसम्म उक्त ऋण पूर्ण वा आंशिक रूपमा बाँकी रहेको भए ऋण लिएको मानी विवरण सङ्कलन गरिएको थियो । यसबाट केही महत्वपूर्ण सूचक प्राप्त हुन्छन् । पहिलो, घरपरिवारको संगठित संस्थाबाट प्रवाह गरिने कर्जामा रहेको पहुँच सम्बन्धमा वडा तहसम्मको तथ्याङ्क प्राप्त हुन्छ । दोस्रो, ऋण लिनुका पछाडि जुनसुकै कारण भए पनि त्यसले मूलतः उपभोग वा व्यावसायिक प्रयोजनका लागि घरपरिवारको आवश्यकतालाई दर्शाउँदछ ।

यस सिम्ता गाउँपालिकामा कुनै पनि बैंक तथा वित्तीय संस्था (सहकारी संस्थासमेत) बाट ऋण लिएका परिवार २६.५ प्रतिशत रहेका छन् । सुर्खेत जिल्लामा यस सूचकको मान ३२.९ प्रतिशत छ भने समग्र नेपालमा ऋण लिएका परिवारको हिस्सा २५.६ प्रतिशत रहेको छ (तालिका ७५) । यस तथ्याङ्कले यस स्थानीय तहमा बसोबास गर्ने परिवारहरूको ऋण लिने प्रवृत्ति सुर्खेत जिल्ला र नेपालको भन्दा पनि उच्च रहेको देखिन्छ ।

तालिका ७२: बैक तथा वित्तीय संस्थाबाट ऋण लिएका परिवारको विवरण (% मा)

क्षेत्र	परिवार संख्या (संस्थागत बाहेक)	ऋण लिएका परिवारको प्रतिशत	
		लिएका	नलिएका
नेपाल	६६६०८४१	२५.६	७४.४
सुर्खेत	९७८२२	३२.९	६७.१
सिम्ता	६०६२	२६.५	७३.५

१३.११ घर, जग्गामा महिलाको स्वामित्व

यस नगरपालिकाका कुल ६,०६२ परिवारमध्ये ३.१ प्रतिशत परिवारका कम्तीमा एक जना महिला सदस्यको घर र जग्गा दुवैमा स्वामित्व रहेको छ भने ४.५ प्रतिशत परिवारका महिलाहरूको जग्गामा मात्र स्वामित्व रहेको छ। त्यसैगरी ०.८ प्रतिशत परिवारमा महिला सदस्यको स्वामित्वमा घरमात्र रहेको छ। घर वा जग्गा कुनै पनि सम्पत्तिमाथि स्वामित्व नभएका महिला भएका घरपरिवारको अंश करिब ९० प्रतिशत रहेको छ (चित्र ५७) । वडागत रुपमा महिलाको नाममा घर, जग्गा वा घर र जग्गा दुबै हुने परिवार सबैभन्दा बढी १४.४ प्रतिशत वडा नं. ६ र कम १.१ प्रतिशत वडा नं ३ मा रहेको छ (तालिका ७३) ।

चित्र ५९: घर र जग्गामा महिलाको स्वामित्व (%)

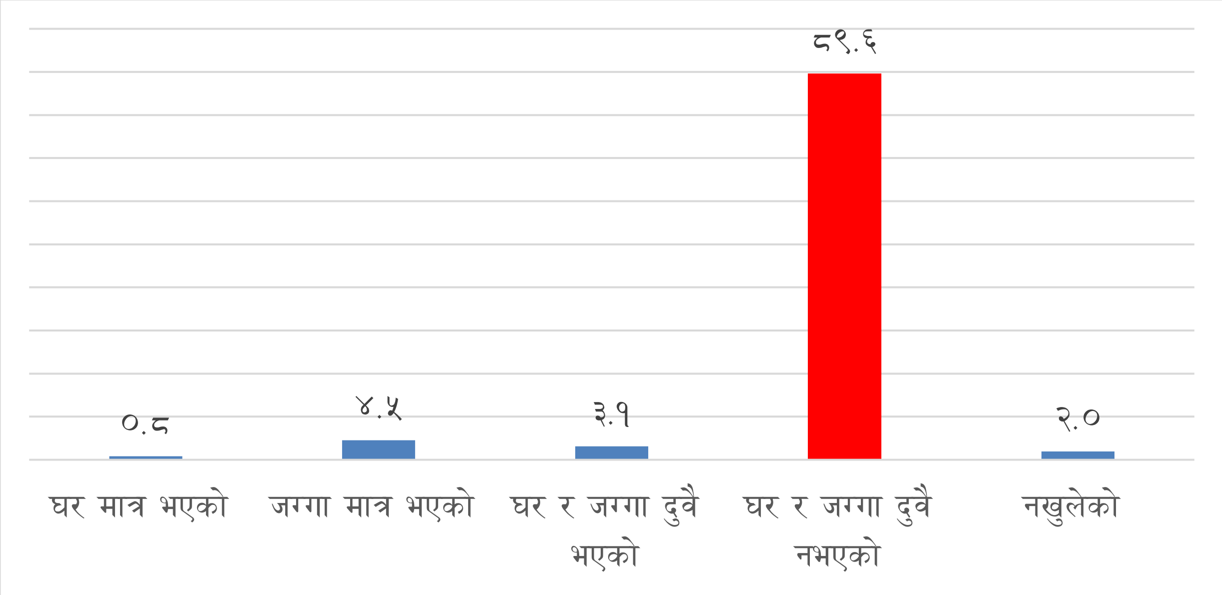

तालिका ७३: वडाअनुसार महिलाको नाममा घर, जग्गा वा घर र जग्गा दुबै हुने परिवार

वडा	परिवार संख्या	घर र जग्गामा महिलाको स्वामित्व हुने परिवार	घर र जग्गामा महिलाको स्वामित्व हुने परिवार %
१	६५१	४६	७.१
२	६७२	१३	१.९
३	६२१	७	१.१
४	४०५	३०	७.४
५	६२२	८४	१३.५
६	१,११३	१६०	१४.४
७	६९४	४८	६.९
८	५७६	४४	७.६
९	७०८	७९	११.२
सिम्ता	६,०६२	५११	८.४

१३.१२ कृषि बाहेकका साना घरेलु व्यवसाय सञ्चालन गर्ने परिवारको विवरण

जनगणनाको नतिजाअनुसार यस गाउँपालिकामा कुनै पनि सरकारी निकायमा दर्ता नभएका र एक जना पनि तलबी कामदार नराखिएका कृषि बाहेकका साना घरेलु व्यवसाय सञ्चालन गरेका परिवार केवल १२.३ प्रतिशत रहेका छन् (तालिका ७६)।

तालिका ७४: साना घरेलु व्यवसाय सञ्चालन गर्ने परिवारको वितरण

विवरण	संख्या	प्रतिशत
जम्मा परिवार संख्या	६०६२	१००
साना घरेलु व्यवसाय भएका परिवार संख्या	७४३	१२.३
साना घरेलु व्यवसाय नभएका परिवार संख्या	५३०५	८७.५
उल्लेख नभएको	१४	०.२

साना घरेलु व्यवसाय सञ्चालन गरेका कुल ७४३ परिवारमध्ये ३५.७ प्रतिशतले व्यापार व्यवसाय सञ्चालन गरेको देखिन्छ भने यातायात क्षेत्रमा २.७ प्रतिशत परिवार संलग्न रहेका छन् । घरेलु उद्योगमा ४२.० प्रतिशत परिवार संलग्न देखिन्छ । सेवा क्षेत्रमा १२.५ प्रतिशत परिवार संलग्न देखिएका छन् । उपरोक्त बाहेकका अन्य क्षेत्रमा ७.१ प्रतिशत परिवार संलग्न देखिन्छन् (तालिका ७७, चित्र ५८) । यी प्रत्येक प्रकारका साना घरेलु व्यवसायमा पुरूष र महिलाको संलग्नता अनुपात फरक छ । उदाहरणका लागि घरेलु उद्योगमा महिलाको अनुपात पुरूषको भन्दा ४३ प्रतिशत विन्दुले बढी अर्थात् ५९.० प्रतिशत छ । उल्लेखित साना साना घरेलु व्यसाय सञ्चालन गर्ने पुरुष ३९.६ महिला ६०.४ प्रतिशत महिला छन् ।

तालिका ७५ : क्षेत्रअनुसार साना घरेलु व्यवसाय सञ्चालन गर्ने परिवार

साना घरेलु व्यवसाय	जम्मा	%	पुरुष	%	महिला	%
घरेलु उद्योग	३१२	४२.०	४७	१६.०	२६५	५९.०
व्यापार/ व्यवसाय	२६५	३५.७	१४५	४९.३	१२०	२६.७
यातायात	२०	२.७	१६	५.४	४	०.९
सेवा	९३	१२.५	५८	१९.७	३५	७.८
अन्य	५३	७.१	२८	९.५	२५	५.६
जम्मा	७४३	१००.०	२९४	१००.०	४४९	१००.०

चित्र ६० : कृषिबाहेक साना घरेलु व्यवसाय सञ्चालन गरेका परिवार (%)

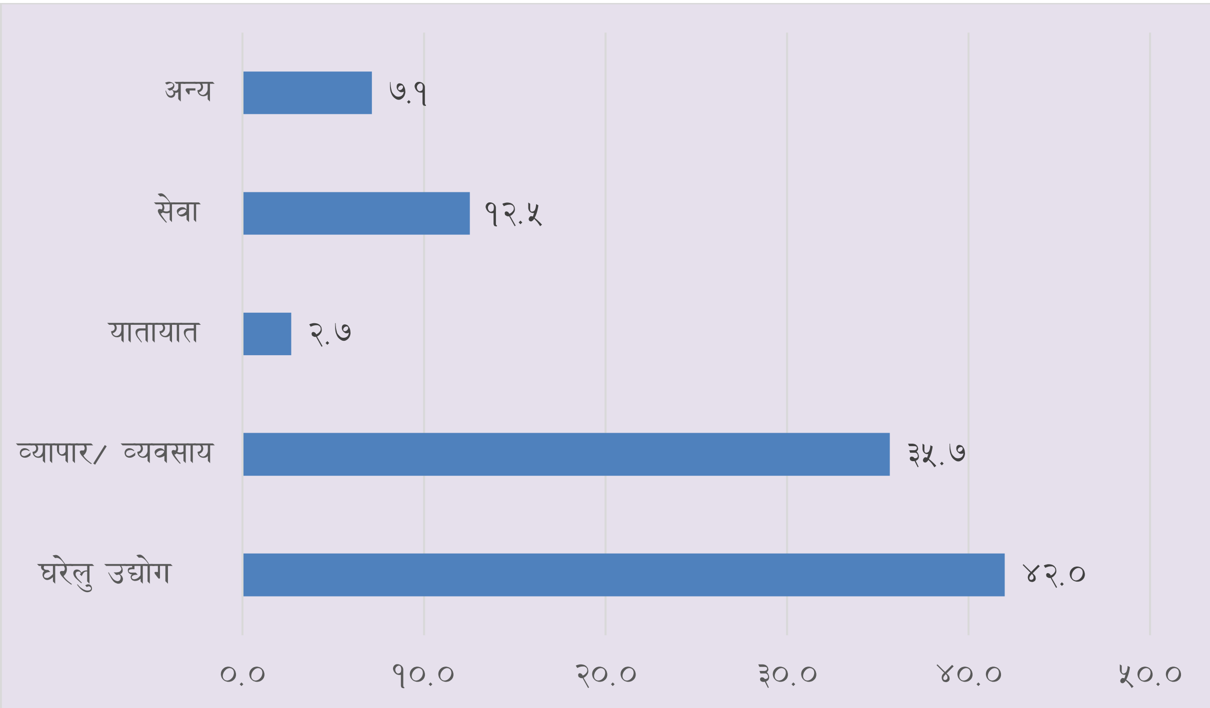

खण्ड १४ : अक्सर विदेश बस्ने जनसङ्ख्या

१४.१ परिवारमा अनुपस्थित विदेश

यस सिम्ता गाउँपालिकामा कुल ६,०६२ परिवार मध्येमा २,६८७ (२४.४%) परिवारमा अनुपस्थित भई कम्तीमा एक जना सदस्य अक्सर विदेशमा बसोबास गरेका छन् । कुल 'अनुपस्थित विदेश' रहेका ३,८४४ जना मध्येमा ३४८१ जना (९०.६%) पुरूष र ३६३ जना (९.४%) महिला रहेका छन् । समग्र सुर्खेत जिल्लामा हेर्ने हो भने परिवारबाट कम्तीमा एक जना 'विदेश अनुपस्थित' हुने घरपरिवार २१.२ प्रतिशत रहेका छन् (तालिका ७८) ।

तालिका ७६ : परिवारमा अनुपस्थित विदेश रहेका परिवारको सङ्ख्या

क्षेत्र	जम्मा परिवार	कम्तीमा एक जना विदेश अनुपस्थित भएको परिवार	अनुपस्थित विदेश सङ्ख्या		
			जम्मा	पुरुष	महिला
सुर्खेत जिल्ला	**९७८२२**	**२०७४०**	**३०९९३**	**२५४३५**	**५५५८**
प्रतिशत		२१.२	१.५	२.५	०.६
सिम्ता गाउँपालिका	६०६२	२६८७	३८४४	३४८१	३६३
प्रतिशत		४४.३	२.१	४.१	०.४

१४.२ परिवारमा अनुपस्थित विदेश रहेका व्यक्तिको उमेर समूहअनुसारको विवरण

परिवारको कम्तीमा एक जना सदस्य अक्सर विदेशमै बसोबास गर्ने भएमा ती विदेश अनुपस्थितअन्तर्गत गणना हुने सन्दर्भमा कुन उमेर समूहका मानिसहरू यस गाउँपालिकाबाट विदेश गएका रहेछन् भन्ने तथ्याङ्क उपयोगी हुन्छ ।

यस गाउँपालिकाबाट 'विदेशमा अनुपस्थित' सबैभन्दा धेरै अर्थात् ४२.१ प्रतिशत व्यक्तिहरू १५–२४ वर्ष उमेर समूहका रहेका छन् । दोस्रो (२२.०%) र तेस्रो (१८.७ %) स्थानमा क्रमश: १४ वर्षभन्दा कम र २५–३४ उमेर समूहका व्यक्तिहरू रहेका छन् । उमेर समूहको बढोत्तरी सँगसँगै विदेशमा अनुपस्थित हुने जनसङ्ख्या क्रमश: घटिरहेको देखिन्छ । यसको सङ्केत २५–३४ उमेर समूहबाट ३५–४४ उमेर समूहमा पुग्दा विदेश जाने जनसङ्ख्याको अनुपात २२.० प्रतिशतबाट ९.४ प्रतिशतमा झरेको छ । कुल जनसङ्ख्यामा विदेश जाने उमेर समूहको संरचना जस्तो छ त्यसलाई पुरूष र महिलाअनुसार खण्डीकृत गरेर हेर्दा पनि उस्तै उस्तै नै प्रवृत्ति रहेको देख्न सकिन्छ (तालिका ७९, चित्र ५९) ।

तालिका ७७ : परिवारमा अनुपस्थित विदेश रहेका व्यक्तिहरूको विदेश जाँदाको उमेर तथा लिङ्गअनुसारको विवरण

लिङ्ग	जम्मा	विदेश जाँदाको उमेर							उल्लेख नभएको
		१४ वर्षभन्दा कम	१५-२४	२५-३४	३५-४४	४५-५४	५५-६४	६५+	
जम्मा	३८४४	३७७	१८५०	८७३	४७१	१८५	४६	३	३९
%	१००.०	९.८	४८.१	२२.७	१२.३	४.८	१.२	०.१	१.०
पुरुष	३४८१	३०९	१६९७	७९३	४३७	१७३	४२	२	२८
%	१००.०	८.९	४८.८	२२.८	१२.६	५.०	१.२	०.१	०.८
महिला	३६३	६८	१५३	८०	३४	१२	४	१	११
%	१००.०	१८.७	४२.१	२२.०	९.४	३.३	१.१	०.३	३.०

चित्र ६१ : विदेशमा अनुपस्थित पुरूष र महिलाको उमेर समूह अनुसारको वितरण प्रतिशतमा

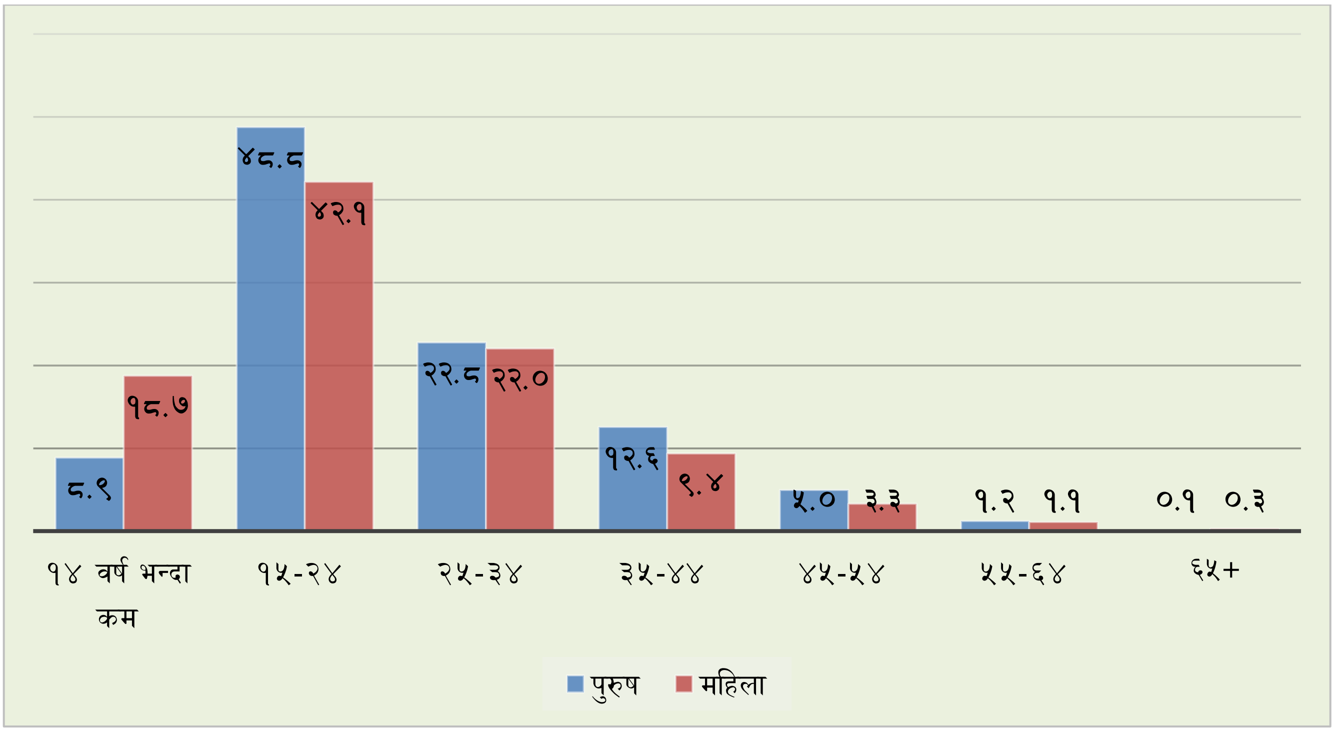

१४.३ अक्सर विदेश बसोबास गर्ने व्यक्तिको देशअनुसारको विवरण

नेपालका सबै जिल्ला र सबै स्थानीय तहबाट विभिन्न उद्देश्यका लागि विदेश जाने गरको देखिन्छ। मानिसहरूको आर्थिक अवस्था, शैक्षिक योग्यता, सिप, पेसा, उद्देश्य, सामाजिक सम्पर्क लगायतका कारणले गन्तव्य पनि फरक फरक हुने गरेको देखिन्छ।

यस गाउँपालिकाबाट परिवारमा अनुपस्थित (विदेश) रहेका व्यक्तिमध्ये सर्वाधिक (८८.१%) भारतमा गएको देखिन्छ । दोस्रोमा मध्यपूर्वका देश (७.६%) र तेस्रोमा आसियान मुलुक (२.८%) मा परिवारबाट अक्सर अनुपस्थित भई विदेशमा हुने व्यक्तिहरू देखिएका छन्। चौथो (०.५%) गन्तव्यमा अन्य एसियाली देशहरू रहेका छन्। लैङ्गिक हिसाबले विदेश जाने व्यक्तिहरूको रोजाइ फरक फरक रहेको देखिन्छ। पुरूषहरूको शीर्ष रोजाइमा रहेका तीन देशहरू क्रमशः भारत (८७.४%), मध्यपूर्व (८.१%) र आसियान (३.०%) भने महिलाहरूको रोजाइमा रहेका शीर्ष तीन मुलुकमा क्रमशः भारत (९४.५%), मध्यपूर्वका देश (२.८%) र अन्य एशियाली देश (०.६%) रहेको छ (तालिका ८० र चित्र ६०)।

तालिका ७८: परिवारमा अनुपस्थित विदेश रहेका व्यक्ति तथा देश अनुसारको विवरण

लिङ्ग	संख्या / प्रतिशत	जम्मा	भारत	आसियान	मध्यपूर्व	अन्य एसियाली	अन्य	उल्लेख नभएको
जम्मा	संख्या	३८४४	३३८६	१०६	२९३	१८	३८	३
	%	१००	८८.१	२.८	७.६	०.५	१.०	०.१
पुरुष	संख्या	३४८१	३०४३	१०५	२८३	१६	३१	३
	%	१००	८७.४	३.०	८.१	०.५	०.९	०.१
महिला	संख्या	३६३	३४३	१	१०	२	७	०
	%	१००	९४.५	०.३	२.८	०.६	१.९	०.०

चित्र ६२ : पुरूष र महिलाको गन्तव्य देश/क्षेत्र (%)

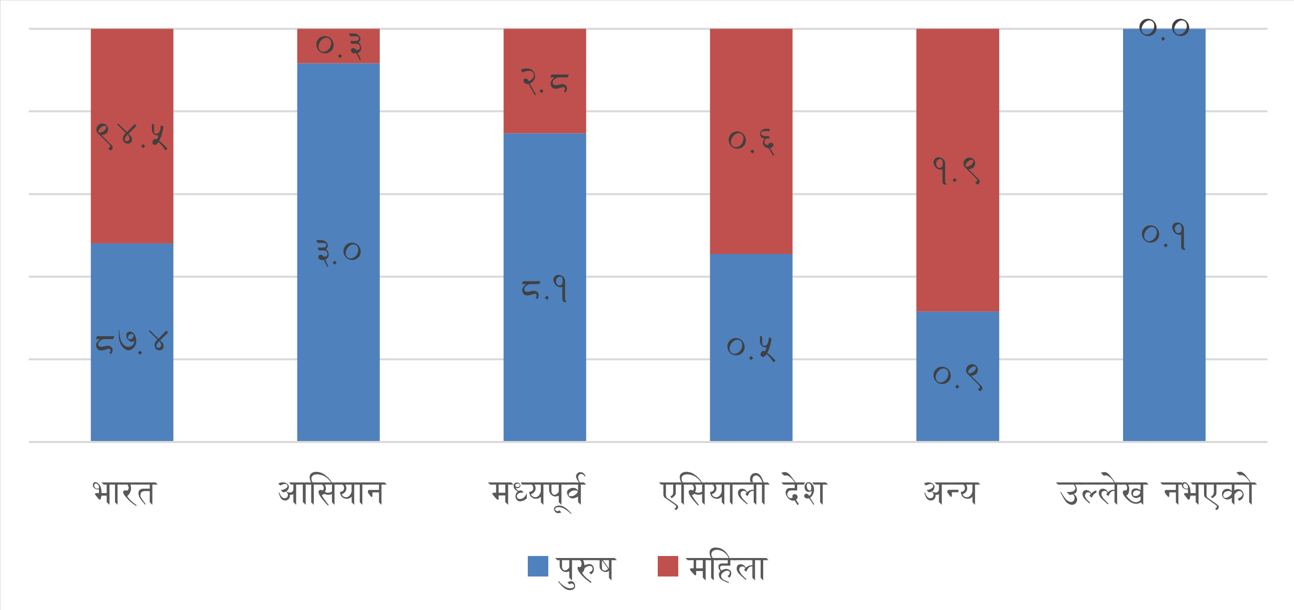

१४.४ परिवारमा अनुपस्थित विदेश रहेका व्यक्तिको विदेश जानुको कारणअनुसारको विवरण

गाउँपालिकाका परिवारमा अनुपस्थित व्यक्तिहरूको विदेश जानुको मुख्य (५७.२%) कारण तलब ज्याला रहेको छ। यस्तै दोस्रो ठुलो (३०.०%) कारणमा कामको खोजी रहेको छ। त्यस्तै, विदेश जानुको कारण आश्रित हुनेहरूको हिस्सा ९.४ प्रतिशतसहित तेस्रो स्थानमा रहेको छ। अध्ययन र तालिमको लागि विदेश गएकाहरूको अनुपात ०.५ प्रतिशत रहेको छ। परिवारमा अनुपस्थित भई विदेश गएका व्यक्तिहरूको विदेश जानुको मुख्य कारण लैङ्गिक अनुसार फरक फरक रहेको छ। पुरूषहरू तलब/ज्याला (६०.१%), कामको खोजी (३१.४.०%) तथा आश्रित (६.१%) विदेश गएका देखिन्छन् भने महिलाहरू विदेश जानुको प्रमुख तीनओटा कारण क्रमशः तलब/ज्याला (२८.९%), आश्रित (४१.०%) र कामको खोजी (१६.०%) रहेका छन् (तालिका ८१)।

तालिका ७९: परिवारमा अनुपस्थित विदेश रहेका व्यक्तिको कारण अनुसारको विवरण

विवरण	जम्मा	परिवारमा अनुपस्थित रहनुको कारण						उल्लेख नभएको
		तलव/ज्याला	व्यापार/व्यवसाय	अध्ययन/तालिम	कामको खोजी	आश्रित	अन्य	
जम्मा								
सङ्ख्या	३८४४	२१९७	१०	१९	११५२	३६२	५०	५४
%	१००	५७.२	०.३	०.५	३०.०	९.४	१.३	१.४
पुरूष								
सङ्ख्या	३४८१	२०९२	९	१५	१०९४	२१३	१८	४०
%	१००	६०.१	०.३	०.४	३१.४	६.१	०.५	१.१
महिला								
सङ्ख्या	३६३	१०५	१	४	५८	१४९	३२	१४
%	१००	२८.९	०.३	१.१	१६.०	४१.०	८.८	३.९

चित्र ६३ : गाउँपालिकाबाट परिवारमा अनुपस्थित विदेश रहेका व्यक्तिहरूको विदेश जाने प्रमुख कारण (%)

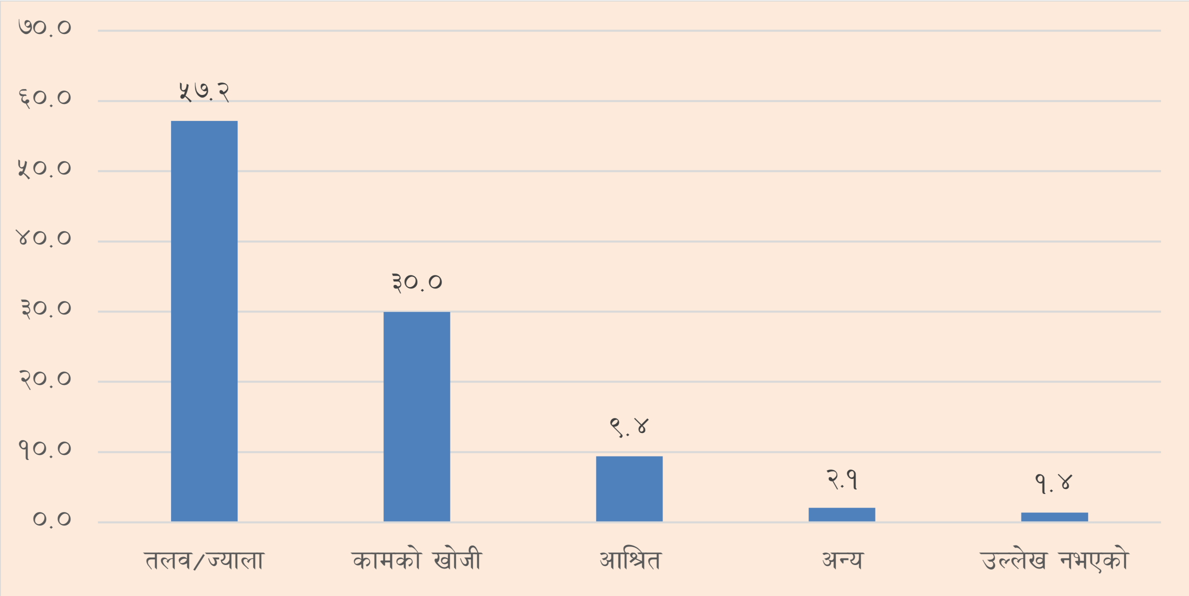

१४.५ परिवारमा अनुपस्थित विदेश रहेका व्यक्तिको जाँदाको अवस्थामा उत्तीर्ण गरेको तहअनुसारको विवरण

यस गाउँपालिकाबाट परिवारमा अनुपस्थित (विदेशमा) रहेका व्यक्तिहरू मध्येमा २६.६ प्रतिशत व्यक्तिहरूले निम्नमाध्यमिक तह वा सोसरह उत्तीर्ण गरेर गएको पाइएको छ। त्यस्तै २१.१ प्रतिशतले प्राथमिक तह, २२.३ प्रतिशतले माध्यमिक तह र ५.५ प्रतिशतले प्रमाणपत्र वा सोसरह पूरा गरेर गएको देखिन्छ। एस.एल.सी./एस.ई.ई. उत्तीर्ण गरेर जानेको अनुपात ४.५ प्रतिशत, र स्नातक वा सोसरह ०.३ प्रतिशतले उत्तीर्ण गरी विदेश गएको पाइएको छ (तालिका ८२, चित्र ६२)।

तालिका ८० : परिवारमा अनुपस्थित विदेश रहेका व्यक्तिको जाँदाको अवस्थाको शैक्षिक तह

उत्तीर्ण गरेको तह	जम्मा		पुरुष		महिला	
	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%
जम्मा	३७१८	१००	३४११	१००	३०७	१००
पूर्वप्राथमिक तह	२४६	६.६	२०६	६.०	४०	१३.०
प्राथमिक तह (१-५)	७८३	२१.१	७२२	२१.२	६१	१९.९
निम्न माध्यमिक तह (६-८)	९८८	२६.६	९२८	२७.२	६०	१९.५
माध्यमिक तह (९-१०)	८२९	२२.३	७६७	२२.५	६२	२०.२
एस.एल.सि.वा सो सरह	१६९	४.५	१६२	४.७	७	२.३
प्रमाणपत्र वा सो सरह	२०६	५.५	१९०	५.६	१६	५.२
स्नातक वा सो सरह	१०	०.३	९	०.३	१	०.३
स्नातकोत्तर वा सो सरह	१	०.०	१	०.०	०	०.०
अन्य	३	०.१	२	०.१	१	०.३
तह नभएको/तह नखुलेको	३	०.१	१	०.०	२	०.७
नभएको	४८०	१२.९	४२३	१२.४	५७	१८.६

चित्र ६४ : परिवारमा अनुपस्थित विदेश रहेका व्यक्तिको जाँदाको अवस्थाको शैक्षिक तह

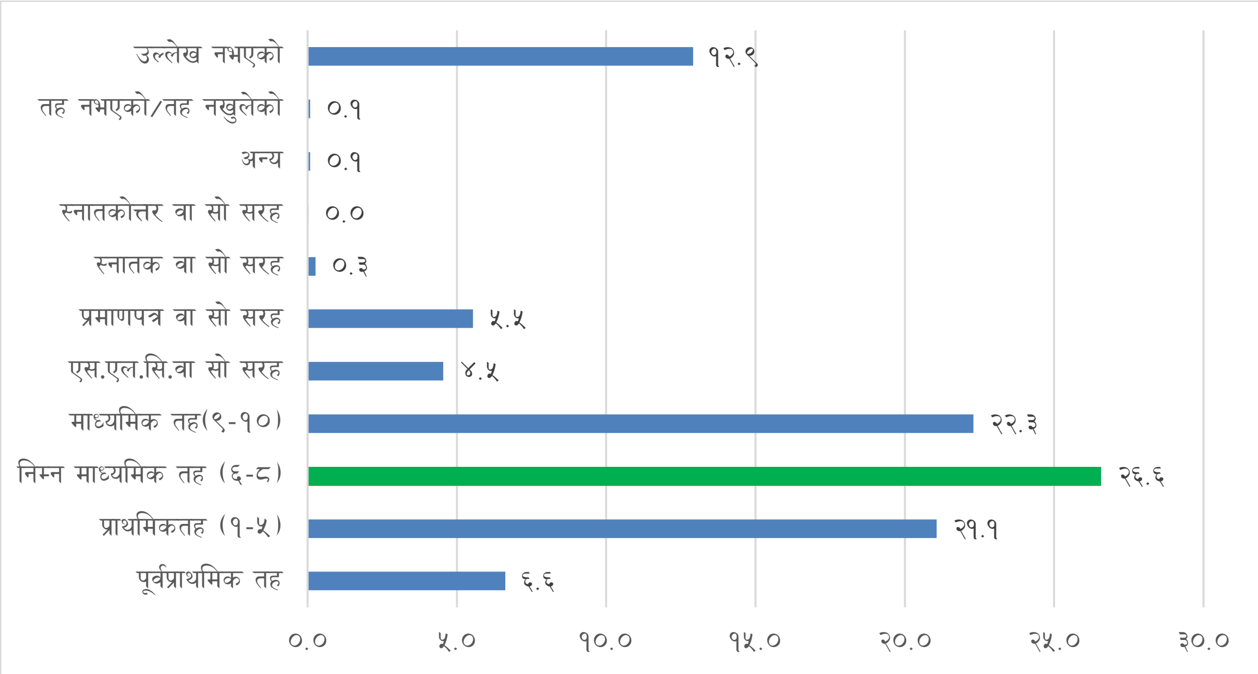

खण्ड १५: मृत्युसम्बन्धी विवरण

१५.१ मृत्युसम्बन्धी विवरण

गाउँपालिकामा रहेका कुल ६,०६२ परिवारमध्ये १५४ (२.५%) परिवारमा जनगणना गरिएको दिनभन्दा १२ महिना अगाडि कम्तीमा एक जनाको मृत्यु भएको पाइएको छ । सो अवधिमा मृत्यु भएका १५४ जना मध्येमा ९९ (६४.३%) जना पुरूष र ५५ (३५.७%) जना महिला रहेका छन् ।

मृत्यु भएको कुल जनसङ्ख्यालाई उमेर समूहअनुसार विश्लेषण गर्दा सर्वाधिक मृत्यु ८० वर्ष र सोभन्दा माथिको उमेर समूहमा देखिन्छ । यस उमेर समूहमा मृत्यु भएका कुल महिलाको प्रतिशत २४.० र पुरुषको प्रतिशत २५.३ रहेको छ । अत्यधिक मृत्यु भएको दोस्रो ठुलो उमेर समूह ७०–७४ रहेको छ जहाँ समग्र मृत्यु अनुपात ११.७ रहेको छ । पुरुषतर्फ यो मान ११.१ प्रतिशत र महिलातर्फ १२.७ प्रतिशत रहेको छ । मृत्यु उच्च रहेको अर्को ठुलो उमेर समूह ६०–६४ हो जहाँ यस गाउँपालिकामा मृत्यु भएकामध्ये ९.१ प्रतिशत रहेका थिए । नीतिनिर्माताका लागि अत्यधिक चासोको विषय १ वर्षमुनिका कति शिशुको मृत्यु भयो भन्ने रहेको छ । कुल मृत्युमध्ये २.६ प्रतिशत मृत्यु शिशुहरूतर्फ रहेको छ भने पाँच वर्षमुनिको मृत्यु ६.५ प्रतिशत रहेको छ (तालिका ८३) ।

तालिका ८१: मृत्यु भएका पुरूष तथा महिलाको विवरण (% मा)

उमेर समूह	मृत्यु भएको संख्या					
	जम्मा	%	पुरुष	%	महिला	%
जम्मा	१५४	१००.०	९९	१००.०	५५	१००.०
< १	४	२.६	३	३.०	१	१.८
०१ – ०४	६	३.९	५	५.१	१	१.८
०५ – ०९	४	२.६	३	३.०	१	१.८
१० – १४	१	०.६	१	१.०	०	०.०
१५ – १९	४	२.६	२	२.०	२	३.६
२० – २४	३	१.९	२	२.०	१	१.८
२५ – २९	६	३.९	५	५.१	१	१.८
३० – ३४	६	३.९	३	३.०	३	५.५
३५ – ३९	५	३.२	४	४.०	१	१.८
४० – ४४	३	१.९	२	२.०	१	१.८
४५ – ४९	३	१.९	२	२.०	१	१.८
५० – ५४	१३	८.४	७	७.१	६	१०.९
५५ – ५९	६	३.९	६	६.१	०	०.०
६० – ६४	१४	९.१	५	५.१	९	१६.४
६५ – ६९	८	५.२	४	४.०	४	७.३
७० – ७४	१८	११.७	११	११.१	७	१२.७
७५ – ७९	१२	७.८	९	९.१	३	५.५
८० +	३७	२४.०	२५	२५.३	१२	२१.८
नखुलेको	१	०.६	०	०.०	१	१.८

१५.२ विगत १२ महिनामा मृत्यु भएको कारण

जनगणना भएको समयदेखि १२ महिना अघिसम्म सिम्ता गाउँपालिकामा १५४ जनाको मृत्यु भएको थियो । कुल मृत्यु हुनेमध्ये ५७.८ प्रतिशत नसर्ने रोगबाट, ११.० प्रतिशतको सरुवा रोगबाट, १५.६ प्रतिशतको अन्य कारणबाट, २.६ प्रतिशतको अन्य दुर्घटनाबाट र ४.५ प्रतिशतको आत्महत्याका कारणबाट मृत्यु भएको देखियो । त्यसैगरी २.६ प्रतिशतको यातायात दुर्घटना र ३.२ प्रतिशत मृतकहरू प्राकृतिक प्रकोपका कारणले भएका देखिन्छन् (तालिका ८१) ।

पुरूषको मृत्युका कारणमा नसर्ने रोगबाट ५३.५ प्रतिशत, अन्य कारणबाट १७.२ प्रतिशत, सरूवा रोगबाट १३.१ प्रतिशत, अन्य दुर्घटना तथा यातायात दुर्घटना र आत्महत्याबाट ४.०/४.० प्रतिशत, र प्राकृतिक प्रकोपबाट ३.० प्रतिशत देखिन्छ । महिलाको मृत्युको कारणमा नसर्ने रोगबाट ६५.५ प्रतिशत, सरुवा रोगबाट ७.३ प्रतिशत, अन्य कारणबाट १२.७ प्रतिशत, आत्महत्याबाट ५.५ प्रतिशत, प्राकृतिक प्रकोपबाट ३.६ प्रतिशत तथा गर्भवती सम्बन्धी कारणबाट १.८ प्रतिशतको मृत्यु भएको देखिन्छ (तालिका ८४) ।

तालिका ८२: मृत्यु भएका व्यक्तिको मृत्युको कारण

विवरण	जम्मा	मृत्युको कारण								नखुलेको
		सरुवा रोग	नसर्ने रोग	यातायात दुर्घटना	अन्य दुर्घटना	गर्भवती सम्बन्धी	आत्महत्या	प्राकृतिक प्रकोप	अन्य	
जम्मा	१५४	१७	८९	४	४	१	७	५	२४	३
%	१००.०	११.०	५७.८	२.६	२.६	०.६	४.५	३.२	१५.६	१.९
पुरुष	९९	१३	५३	४	४	०	४	३	१७	१
%	१००.०	१३.१	५३.५	४.०	४.०	०.०	४.०	३.०	१७.२	१.०
महिला	५५	४	३६	०	०	१	३	२	७	२
%	१००.०	७.३	६५.५	०.०	०.०	१.८	५.५	३.६	१२.७	३.६

१५.३ पन्ध्रदेखि ४९ वर्षका महिलाको मृत्यु हुँदाको अवस्था

जनगणना भएको समयदेखि १२ महिना अघिसम्म सिम्ता गाउँपालिकामा १५ देखि ४९ वर्षका महिलाको मृत्यु हुँदाको अवस्था अध्ययन गर्दा १ जना महिलाको मृत्यु गर्भावस्थासँग सम्बन्धित कारण (प्रसतीपछिको ६हप्ता भित्र) बाट भएको देखिन्छ। कुल प्रजनन उमेरभित्र मृत्यु भएका १० जना महिला मध्ये बाँकी ९ जनाको अन्य कारणबाट मात्र मृत्यु भएको देखिन्छ (तालिका ८५) ।

तालिका ८३ : १५ देखि ४९ वर्षका महिलाको मृत्यु हुँदाको कारणजन्य अवस्था

उमेर समूह	जम्मा	मृत्यु हुँदाको अवस्था			
		गर्भवती	प्रसुती	प्रसुतीपछिको ६ हप्ता	अन्य
जम्मा	१०	०	०	१	९
१५ - २४ वर्ष	३	०	०	०	३
२५ - ३४ वर्ष	४	०	०	१	३
३५ - ४९ वर्ष	३	०	०	०	३

खण्ड १६: कृषिसम्बन्धी विवरण

१६.१ कृषिसम्बन्धी विवरण

राष्ट्रिय जनगणना २०७८ मा राष्ट्रिय कृषिगणना सञ्चालनको लागि प्रत्येक परिवारमा जग्गाजमिन तथा पशुपन्छीको विवरणसहित कृषक परिवार विवरणका आधारमा नमुना फ्रेम (Sample Frame) तयार गरिएको थियो । उक्त फ्रेमका आधारमा वडा वा गणनाक्षेत्र छनोट गरी कृषि परिवारको विस्तृत विवरण सङ्कलन गरिएको थियो । राष्ट्रिय कृषिगणना २०७८ को नतिजाअनुसार सिम्ता गाउँपालिकामा कृषक परिवारको जम्मा सङ्ख्या ५,५३९ रहेको छ ।

यस गाउँपालिकामा रहेका ५,५३९ कृषक परिवारले जम्मा १६,६८४ ओटा कित्ता जग्गामा २१८७.७ हेक्टर जमिनमा कृषि चलन गरेको देखिन्छ । यस हिसाबले औसतमा एउटा कृषक परिवारले ३.० कित्ता जग्गामा खेती गरेको देखिन्छ । यहाँ कुल सिञ्चित क्षेत्रफल ७१४.४ हेक्टर रहेको छ ।

तालिका ८४: कृषक सङ्ख्या, चलन गरेको जग्गाको क्षेत्रफल, कित्ता सङ्ख्या र सिंचित क्षेत्रफल

क्षेत्र	सुर्खेत	सिम्ता नगरपालिका
कृषक परिवारको जम्मा संख्या	६२५२६	५५३९
कृषक परिवारले प्रयोग गरेको जग्गाको जम्मा क्षेत्रफल (हेक्टर)	२४१३९.२	२१८७.७
जम्मा कित्ता संख्या	१३३८७९	१६६८४
औसत कित्ता संख्या	२.१	३.०
सिञ्चित क्षेत्रफल (हेक्टर)	१०९८२.८	७१४.४

१६.२ जग्गाको उपभोग

राष्ट्रिय कृषिगणना २०७८ को नतिजाअनुसार यस गाउँपालिकामा जग्गाको उपभोगसम्बन्धी विवरण हेर्दा कृषक परिवारले परिवारको स्वामित्वको जग्गामा मात्र कृषिचलन गर्ने परिवार सङ्ख्या ५,२२४ (९४.३%) रहेको देखिन्छ जसले २०५१.९ हेक्टर (९३.८%) जग्गामा कृषि चलन गरेको पाइन्छ । त्यस्तै अरूको स्वामित्वको जग्गामा मात्रै कुनै सर्तनामा लिई खेतीपाती गर्ने कृषक परिवार र अन्य प्रकारको उपभोग अन्तर्गत खेतिपाती गर्ने कृषक यस गाउँपालिकामा छैनन् । त्यस्तै एकभन्दा बढी प्रकारको स्वामित्व भएको जग्गा कमाउने कृषक परिवार सङ्ख्या ३१५ (५.७%) रहेको र यस्तो जग्गाको क्षेत्रफल १३५.८ हेक्टर (६.२%) रहेको छ (तालिका ८७) ।

तालिका ८५ : कृषक परिवारले चलन गरेको जग्गाको उपभोग

कृषक परिवारको किमिस	परिवार संख्या		क्षेत्रफल (हेक्टर)	
जम्मा	५५३९	१००	२१८७.७	१००
एक प्रकारको स्वामित्व भएको जग्गा कमाउने	५,२२४	९४.३	२,०५१.९	९३.८
परिवारको हकको जग्गा मात्र कमाउने	५२२४	१००.०	२०५१.९	१००.०
अरुको हकको जग्गा मात्र कमाउने	०	०.०	०.०	०.०
अन्य प्रकारको उपभोगअन्तर्गत	०	०	०.०	०.०
एकभन्दा बढी प्रकारको स्वामित्व भएको जग्गा कमाउने	३१५	५.७	१३५.८	६.२

१६.३ जग्गाको उपयोग

कृषिचलनले के कस्ता बाली कति क्षेत्रफलमा लगाएको छ भन्ने विश्लेषण गर्दा राष्ट्रिय कृषि गणनाको नतिजाअनुसार यस गाउँपालिकामा जम्मा ५,५३९ कृषि परिवार मध्ये खेतीयोग्य जग्गामा कृषिचलन गर्ने परिवार सङ्ख्या ५,४६५ छ भने खेतीयोग्य जमिनको कुल क्षेत्रफल १८६८.१ हेक्टर रहेको छ जुन ८५.४ प्रतिशत हुन आउँछ । यसप्रकार ७३ कृषक परिवारले खेतीयोग्य नभएको अर्थात् पशुपन्छी पालन गरिरहेको निचोडमा पुग्न सकिन्छ जसमा खेती नगरिएको जग्गाको क्षेत्रफल १.९ हेक्टर हुन आउँछ ।

खेतीयोग्य जग्गामा खेतीपाती गरिरहेका सबै ५,४५३ परिवारले १६८९.१ हेक्टर (७७.२%) जग्गामा अस्थायी बाली लगाएको पाइन्छ । त्यस्तै अन्य खेतीयोग्य जग्गामा बाली लगाउने ११२७ कृषक परिवारको जग्गाको क्षेत्रफल १७९.० हेक्टर (८.२%) रहेको छ । यसैगरी ६६६ कृषक परिवारले ७१.४ हेक्टर जमिन (३.३%) मा स्थायी बाली लगाएको पाइन्छ । त्यस्तै, स्थायी चौरचरन, निजी बनबनेलो, पोखरी तथा अन्य जग्गाको क्षेत्रफल २४८.२ हेक्टर (११.३ %) रहेको देखिन्छ (तालिका ८८) ।

तालिका ८६: कृषक परिवारले चलन गरेको जग्गाको उपयोग

कृषक परिवारको किमिस	परिवार संख्या	क्षेत्रफल (हेक्टर)	क्षेत्रफल (%)
जम्मा	५५३९	२१८७.७	१००
जम्मा खेतीयोग्य जग्गा	५४६५	१८६८.१	८५.४
अस्थायी बाली लागेको जग्गा	५४५३	१६८९.१	७७.२
अन्य खेतीयोग्य जग्गा	११२७	१७९.०	८.२
स्थायी बाली लागेको जग्गा	६६६	७१.४	३.३
स्थायी चौरचरन, निजी बनबनलो, पोखरी तथा अन्य जग्गा	५५३९	२४८.२	११.३

१६.४ पशुपन्छीको विवरण

राष्ट्रिय कृषिगणना २०७८ को नतिजाअनुसार पशु चौपाया पाल्ने कृषक परिवार र पशु चौपायाको सङ्ख्या हेर्दा यस सिम्ता गाउँपालिकाका कुल ५,५३९ कृषक परिवारहरूमध्ये जम्मा ५,२२४ कृषक परिवार (९४.३ %) ले पशुचौपाया पालन गरेको देखिन्छ ।

गाउँपालिकामा कुल चौपाया संख्या ४८,७२३ (१००%) पशुपालन गर्ने ५,२२४ कृषक परिवारमध्ये ३,८४५ कृषक परिवारले ११,४५५ (२३.५%) ओटा गाई/गोरू पालेको र १,२६३ कृषक परिवारलले २,६४५ (५.४%) ओटा राँगा/भैंसी पालेको देखिन्छ । त्यसै गरी ४,९२१ कृषक परिवारले ३२,७३३ (६७.२%) ओटा बाखा/च्याङ्ग्रा पालेको देखिन्छ। त्यस्तै गरी ६६६ कृषक परिवारले १६४७ (३.४%) ओटा भेडा/भेंडी पालेको देखिन्छ। यसैगरी ६१ कृषक परिवारले १९४ (०.४%) ओटा सुँगुर/बंगुर पालेको देखिन्छ। अन्य पशुचौपाया पाल्ने कृषक परिवारको सङ्ख्या २४ र अन्य पशु चौपायाको सङ्ख्या ४८ रहेको देखिन्छ ।

गाउँपालिकामा राष्ट्रिय कृषिगणना २०७८/७९ अनुसार कुल ३०,२८५ ओटा कुखुरा तथा अन्य पन्छीहरू रहेको देखिन्छ। पन्छीतर्फ हेर्दा ३,३२६ जना कृषक परिवारसँग ३०,१३८ (९९.५%) ओटा कुखुरा र ७३ कृषक परिवारले १४६ (०.५%) ओटा अन्य पन्छीहरू रहेको देखिन्छ (तालिका ८९, तालिका ९०) ।

तालिका ८७ : पशुपन्छी पालन गरेको कृषकको विवरण

विवरण	संख्या	%
जम्मा कृषक परिवार	५५३९	१००
पशु चौपाया पाल्ने कृषक परिवार	५२२४	९४.३

तालिका ८८: पाल्तु चौपाया र पन्छीको सङ्ख्या र कृषक परिवार

चौपाया/पन्छीको किसिम	पाल्तु चौपाया/पन्छी पाल्ने कृषक परिवार	पाल्तु चौपाया/पन्छीको	
	संख्या	संख्या	%
पशु	५२२४	४८७२३	१००
गाईगोरु	३८४५	११४५५	२३.५
राँगा/भैंसी	१२६३	२६४५	५.४
बाखा/च्याङ्ग्रा	४९२१	३२७३३	६७.२
भेंडा/भेंडी	६६६	१६४७	३.४
सुगुँर/बंगुर	६१	१९४	०.४
अन्य पशु	२४	४८	०.१
पन्छी		३०२८५	१००
कुखुरा	३३२६	३०१३८	९९.५
अन्य पन्छी	७३	१४६	०.५

खण्ड: १७ सारांश तथा निष्कर्ष

जनसङ्ख्या

सिम्ता गाउँपालिकाको जनसाङ्ख्यिक प्रतिवेदन २०८१ मा विभिन्न खण्डमा प्रस्तुत तथा विश्लेषण गरिएका विषयक्षेत्रको सारांशलाई देहायानुसार उल्लेख गर्न सकिन्छ ।

जनसङ्ख्याः वि.सं. २०७८ को राष्ट्रिय जनगणनाअनुसार यस गाउँपालिकामा कुल ६०६२ परिवार र २४०८३ जनसङ्ख्या रहेको छ । कुल जनसङ्ख्यामा पुरुष १०६२० (४४.१%) र महिला १३४६३ (५५.९%) रहेका छन् । गाउँपालिकाको औसत परिवार सङ्ख्या ३.९७ जना रहेको छ र लैङ्गिक अनुपात ७८.९ रहेको छ । पछिल्लो १० वर्षमा जनसंख्या बढेका वडाहरु क्रमशः ५ र ६ हुन् । बाँकी ७ ओटै वडामा पछिल्लो दश वर्षमा जनसंख्या घटेको देखिन्छ ।

यस गाउँपालिकामा १ ओटा संस्थागत परिवारहरूमा कुल ७९ जनसङ्ख्या रहेको देखिन्छ जसमध्ये ७६ जना पुरुष र ३ जना महिला रहेका छन् ।

राष्ट्रिय जनगणना २०७८ अनुसार यस गाउँपालिकाको वार्षिक जनसङ्ख्या वृद्धिदर –०.६८ प्रतिशत रहेको छ र जनघनत्व १०० जना प्रतिवर्ग किलोमिटर रहेको छ ।

गाउँपालिकाका २६९० परिवारबाट कम्तीमा जना व्यक्ति विदेशमा अक्सर बसोबास गर्ने गएको देखिएको छ । विदेश गएको कुल जनसङ्ख्या ३८४४ जना रहेको छ । विदेशमा अनुपस्थित हुनेमध्ये सर्वाधिक (६२३ जना) वडा नं. ६ का रहेका छन् । सिम्ता गाउँपालिकामा एकल उमेर समूहअनुसार सर्वाधिक (२.५%) जनसङ्ख्या १४ वर्ष उमेर समूहको छ भने त्यसपछिका चार स्थान क्रमशः १५ (२.४%), १३ (२.३%), १६ (२.३%) र १८ (२.३%) नं. वडा रहेका छन् ।

ग्रामीण तथा सहरी जनसङ्ख्या

यस सिम्ता गाउँपालिकाको शतप्रतिशत जनसङ्ख्या ग्रामीण क्षेत्रमा बसोबास गरिरहेको छ ।

पारिवारिक संरचना

यहाँको कुल जनसङ्ख्यामध्ये ४९.१ प्रतिशत एकल परिवारमा बसोबास गर्दछन् भने बाँकी ५०.९ प्रतिशत जनसङ्ख्या संयुक्त परिवारभित्र अक्सर बसोबास गर्दछन् ।

महिला परिवारमुली

कुल ६०६२ परिवारमध्ये (५३.३%) परिवारमा महिला परिवारमुली रहेका छन् । महिला परिवारमुली सर्वाधिक (७४.६%) वडा नं. ६ मा रहेको देखियो भने वडा नं. ७ मा सबैभन्दा न्यून (४१.८%) रहेको देखियो ।

साक्षरतादर

सिम्ता गाउँपालिकाको समग्र साक्षरतादर ७६.५ प्रतिशत रहेको छ जुन १० वर्षअघिको तुलनामा १०.७ प्रतिशत विन्दुले बढी हो । उच्च साक्षरतादरका आधारमा प्रमुख तीन जातजाति क्रमशः सन्यासी/दशनामी (८६.०%), सुनुवार (८१.९%) र ब्राह्मण पहाड (८१.६%) रहेका छन् । गाउँपालिकाको कुल जनसङ्ख्यामा पहिलो ठुलो स्थानमा रहेका क्षेत्रीको साक्षरतादर ७५.६ प्रतिशत रहेको छ ।

गाउँपालिकाका ९ ओटा वडामध्ये सबैभन्दा उच्च साक्षरतादर भएका तीनओटा वडाहरू क्रमशः ४ (८७.०%), ९ (८३.३%), र ८ (७८.२%) रहेका छन् । त्यसैगरी साक्षरतादर न्यून रहेका तीनओटा वडाहरू क्रमशः २ (६९.९%), ३ (७१.५%) र १ (७२.६%) रहेका छन् । समग्र गाउँपालिकाको औसत साक्षरतादर (७६.५%) भन्दा कम साक्षरतादर भएका चारओटा वडाहरू (१, २, ३ र ५) रहेका छन् ।

अध्ययन गरेको विषयक्षेत्र

सिम्ता गाउँपालिकामा १० जोड दुई वा सोभन्दा माथि अध्ययन गरेका व्यक्तिको तथ्याङ्क हेर्दा समग्र (पुरुष तथा महिला) मा ७३.६ प्रतिशत जनसङ्ख्याले व्यवस्थापन अध्ययन गरेको देखिन्छ । दोस्रोमा व्यवस्थापन (५.८%) र तेस्रोमा मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र (५.३%) रहेको छ । विज्ञान तथा प्रविधितर्फ २.९ प्रतिशत शिक्षित जनसङ्ख्या छ ।

मातृभाषा

कुल जनसङ्ख्याले ८ ओटाभन्दा बढी मातृभाषा व्यवहार गरेको देखिन्छ । कुल जनसङ्ख्यामा नेपाली मातृभाषा हुने जनसङ्ख्याको हिस्सा ९९.८ प्रतिशत रहेको छ ।

धर्म

कुल जनसङ्ख्यामध्ये ९६.१ प्रतिशतले हिन्दु धर्म अवलम्बन गरेको देखिन्छ भने क्रिस्चियन धर्म मान्नेको हिस्सा ३.६ प्रतिशत रहेको छ । बौद्ध धर्म अनुशरण गर्नेको सङ्ख्या ०.३ प्रतिशत रहेको छ ।

वैवाहिक स्थिति

गाउँपालिकामा १० वर्ष वा सोभन्दा माथिका ६५.३ प्रतिशत जनसङ्ख्याको विवाह भएको देखिन्छ । सोही उमेर समूहमा विवाह नभएको जनसंख्याको प्रतिशत २९.९ रहेको छ । गाउँपालिकामा विधुर/विधवाको अंश समग्रमा ४.३ प्रतिशत, पुरुषतर्फ २.२ प्रतिशत र महिलातर्फ ५.९ प्रतिशत रहेको छ । एकपटक विवाह भई पारपाचुके भएको जनसङ्ख्या समग्रमा ०.१ प्रतिशत छ ।

उमेर समूहअनुसार विवाहलाई विश्लेषण गर्दा विवाह भएकामध्ये सर्वाधिक अर्थात् ३७.९ प्रतिशत १८–२० वर्ष उमेर समूहका देखिन्छन् ।

विवाहको औसत उमेर

सिम्ता गाउँपालिकामा विवाहको औसत (पुरुष तथा महिला) उमेर १८.८ वर्ष रहेको छ । एकपटक विवाह गरेका पुरुष र महिलाको औसत उमेर क्रमशः २०.४ र १७.८ वर्ष रहेको छ ।

एकल महिला

यस गाउँपालिकामा १० वर्ष र सोभन्दा माथिका महिलाको कुल जनसङ्ख्या १०९७६ मध्ये ७६९ जना अर्थात् ७.० प्रतिशत एकल महिला रहेका छन् ।

ज्येष्ठ नागरिक

सिम्ता गाउँपालिकामा ६० वर्ष वा सोभन्दा माथि (ज्येष्ठ नागरिक) को कुल जनसङ्ख्या २४३९ रहेको छ जुन यहाँको कुल जनसङ्ख्या २४०८३ को १०.१ प्रतिशत हुन आउँछ ।

वडा तहमा हेर्दा अनुपातका दृष्टिले सबैभन्दा धेरै (११.२%) ज्येष्ठ नागरिक वडा नं. ३ मा रहेका छन् भने सबैभन्दा न्यून (९.१%) अनुपात वडा नं. १ मा रहेको छ । सङ्ख्यात्मक हिसाबले सबैभन्दा धेरै अर्थात् ३९७ जना ज्येष्ठ नागरिक वडा नं. ६ मा रहेका छन् भने सबैभन्दा कम १७५ जना वडा नं. ४ मा रहेका छन् ।

सिम्ता गाउँपालिकामा ६८ वर्ष वा सोभन्दा माथिको जनसङ्ख्या ५.१ प्रतिशत रहेको छ । यो जनसङ्ख्या सामाजिक भत्ता प्राप्त गर्न योग्य जनसङ्ख्या हो ।

बुढ्यौली जनसङ्ख्या

सिम्ता गाउँपालिकामा ६५ वर्ष र सोभन्दा माथिको जनसङ्ख्या रहेको छ भने बुढ्यौली सूचकाङ्क १९.९ प्रतिशत रहेको छ । बुढ्यौली जनसंख्या भने ६.७ प्रतिशत रहेको छ ।

बालबालिका

गाउँपालिकाको कुल जनसङ्ख्यामा हेर्ने हो भने २०.१ प्रतिशत बालक र १९.७ प्रतिशत बालिका रहेका छन् । कुल जनसंख्यामा बालबालिकाको हिस्सा ३९.८ प्रतिशत रहेका छ भने यहाँ बालबालिकाको समग्र लैङ्गिक अनुपात १०१.९ रहेको छ ।

बालआश्रित अनुपात

सिम्ता गाउँपालिकाको समग्र बालआश्रित अनुपात ५५.६ प्रतिशत रहेको छ । वडास्तरमा बाल-आश्रित अनुपात न्यूनतम ४६.४ प्रतिशत (वडा नं. ८) देखि अधिकतम ७२.५ प्रतिशत (वडा नं. १) सम्म रहेको छ। बाल-आश्रित अनुपात ५६.६ प्रतिशतभन्दा बढी भएका वडाहरूमा १, २, ३ र ५ रहेका छन् ।

बाल विवाह

सिम्ता गाउँपालिकामा १८ वर्षभन्दा कम उमेरमा विवाह हुने पुरुष र महिलाको समग्र अनुपात २७.६ प्रतिशत रहेको छ। सोही उमेर समूहका महिलामध्ये १८ वर्ष उमेर नपुगी विवाह हुनेको अनुपात ३७.७ प्रतिशत छ भने पुरुषका हकमा यो मान ९.१ प्रतिशत रहेको छ।

वडा तहमा बाल विवाहको विद्यमानतादर तुलना गर्दा सबैभन्दा धेरै अर्थात् ३७.६ प्रतिशत वडा नं. ४ मा छ र सबैभन्दा न्यून अर्थात् २३.२ प्रतिशत वडा नं. १ मा रहेको छ।

बालबालिकाको साक्षरतादर

सिम्ता गाउँपालिकामा बालक तथा बालिकाको समग्र साक्षरतादर ९७.३ प्रतिशत रहेको छ। वडागत रूपमा बाल साक्षरतादरलाई तुलना गर्दा सर्वाधिक (९९.८%) साक्षरतादर वडा नं. ४ मा रहेको छ भने सबैभन्दा न्यून अर्थात् ९५.१ प्रतिशत वडा नं. १ मा रहेको छ।

विद्यालय गइरहेका र विद्यालयभन्दा बाहिर रहेका बालबालिका

यस गाउँपालिकाका ५ देखि १७ वर्षसम्मका कुल ७०६२ जनामध्ये ९३.३ प्रतिशत हाल स्कुल गइरहेको देखिन्छ भने ४.६ प्रतिशत विगतमा गएको तर हाल स्कुल नगएको तथ्याङ्कले देखाएको छ। कहिल्यै स्कुल नगएका बालबालिकाको हिस्सा १.८ प्रतिशत रहेको छ।

बालश्रम

सिम्ता गाउँपालिकामा समग्र बालश्रम विद्यमानतादर घरायसी क्षेत्रमा ४१.३ प्रतिशत र गैरघरायसी क्षेत्रमा ९.१ प्रतिशत रहेको देखिन्छ।

वडास्तरमा बालश्रम विद्यमानतादर तुलना गर्दा घरायसी क्षेत्रमा सर्वाधिक (८३.४%) वडा नं. १ मा देखिन्छ भने सबैभन्दा कम (२१.३%) वडा नं. ५ मा रहेको छ। गैरघरायसी क्षेत्रको सर्वाधिक (१३.१%) बालश्रम विद्यमानतादर वडा नं. ३ मा र सबैभन्दा कम (४.४%) वडा नं. १ मा रहेको छ।

जन्मदर्ताको अवस्था

सिम्ता गाउँपालिकामा ५ वर्ष वा सोभन्दा कम उमेरका बालबालिकाहरूको समग्र जन्मदर्ताको अवस्था ८२.० प्रतिशत रहेको छ। वडा तहमा तुलना गर्दा जन्मदर्ताको अधिकतम (९५.५%) उपलब्धि वडा नं. ३ ले हासिल गरेको देखिन्छ। न्यून जन्मदर्ता भएका तीनओटा वडाहरू क्रमशः वडा नं. १ (७५.८%), वडा नं. ९ (७६.४%) र वडा नं. २ (७७.२%) रहेका छन् ।

अपाङ्गता भएका व्यक्ति

सिम्ता गाउँपालिकामा कुल २४,०८३ जनसङ्ख्यामध्ये ५७१ जनामा अपाङ्गता रहेको छ। यो संख्या गाउँपालिकाको कुल जनसङ्ख्याको २.४ प्रतिशत हुन आउँछ। कुल अपाङ्ग जनसङ्ख्यामा ५२.० प्रतिशत पुरूष छन् भने ४८.० प्रतिशत महिला रहेका छन् ।

अपाङ्गताको प्रकारमध्ये यस गाउँपालिकामा सबैभन्दा धेरै (४६.९%) शारीरिक अपाङ्गता रहेको छ। दोस्रो र तेस्रोमा क्रमशः न्यून दृष्टियुक्त (११.२%) र सुस्तश्रवण (८.२%) रहेका छन् ।

वडागत रुपमा अपाङ्गता विद्यमानतादर तुलना गर्दा सर्वाधिक (३.०%) वडा नं. ५ मा देखिन्छ। वडा नं. ९ दोस्रोमा (२.९%) र तेस्रोमा (२.८%) वडा नं. ८ रहेको छ। अपाङ्गता विद्यमानतादर सबैभन्दा न्यून (१.५%) वडा नं. ७ मा रहेको छ

सिम्ता गाउँपालिकामा अपाङ्गता भएका व्यक्तिको समग्र साक्षरतादर ५२.३ प्रतिशत रहेको छ।

बसाइँसराइ

गाउँपालिकाको वि.सं. २०७८ को जनगणनाअनुसार कायम रहेको कुल जनसङ्ख्या २४,०८३ मध्ये ९९.६ प्रतिशत नेपालमा जन्मेका र ०.३ प्रतिशत जनसङ्ख्या विदेशमा जन्मेका देखिन्छ। नेपालमा जन्म भएकामध्ये ८९.७ प्रतिशत सिम्ता गाउँपालिकामा नै जन्मेका हुन् भने ३.० प्रतिशत जनसङ्ख्या सुर्खेत जिल्लाकै कुनै अर्को स्थानीय तहमा जन्म भई जनगणनाको समयमा सिम्ता गाउँपालिकाभित्र अक्सर बसोबास भएका व्यक्ति हुन् । यो ३.० प्रतिशत जनसङ्ख्यालाई जिल्लाभित्रकै एक स्थानीय तहबाट अर्को स्थानीय तह (सिम्ता गाउँपालिका) भित्र भएको आन्तरिक जनसङ्ख्याका रूपमा लिन सकिन्छ ।

सुर्खेतबाहेक नेपालको कुनै पनि जिल्लामा जन्म भई गणनाको समयमा सिम्ता गाउँपालिकाभित्र बसोबास गर्ने जनसङ्ख्याको हिस्सा ६.९ प्रतिशत रहेको छ ।

बसाइँसराइ गर्नुको मुख्य कारण

सिम्ता गाउँपालिकामा अक्सर बसोबास गर्न आउने कुल जनसङ्ख्यामध्ये करिब ३६.७ प्रतिशत हाल अर्थात् पछिल्लो पटक काम वा रोजगारीका कारणले बसाइँसराइ भएका देखिन्छन् । करिब २६ प्रतिशत जनसङ्ख्याको बसाइँसराइ हुनुको कारण व्यापार/व्यवसाय रहेको छ । यसअघि घरपरिवारबाट अन्यत्र गई बसोबास गरेका तर गणनाको समय (वि.सं. २०७८ कार्तिक २ देखि मङ्सिर ९ सम्म) मा 'घर फर्किएको' कारण हुने जनसङ्ख्या १९.७ प्रतिशत रहेको छ । विवाहका कारण यहाँ बसोबास गर्न आउने जनसङ्ख्या ७.९ प्रतिशत रहेको छ ।

प्रजननसम्बन्धी विवरण

आफ्नो प्रजनन उमेरमा रहेका तर गणनाको दिनसम्म एक जना पनि बच्चा नजन्माएका महिलाको अंश १०.६ प्रतिशत छ भने कम्तीमा एक जना बच्चा जन्माएका विवाहित महिलाको कुल हिस्सा ८९.४ प्रतिशत रहेको छ । बच्चा जन्माएका महिलामध्ये सर्वाधिक (३०.३%) ले २ जना बच्चा जन्माएको देखिन्छ । एक जना मात्र बच्चा जन्माएका महिलाको अंश २०.० प्रतिशत छ भने २०.३ प्रतिशत महिलाले ३ जना बच्चा जन्माएको तथ्याङ्क छ ।

जीवितै जन्मिएका बच्चा

गणनाको दिनसम्म १५ देखि ४९ वर्षको उमेरभित्र पर्ने कुल महिलाले जीवितै जन्माएका कुल बच्चाको सङ्ख्या १३,३७२ रहेको छ । यी जीवित जन्मिएका सर्वाधिक २५४४ जना (१९.०%) बच्चालाई ३५–३९ वर्ष उमेर समूहका विवाहित महिलाले जन्माएका हुन् ।

यस गाउँपालिकामा अक्सर बसोबास गर्ने १५–४९ वर्षका महिलाले जन्माएका कुल १३३७२ जना (१००%) मध्ये ६१९ जना (४.५%) को मृत्यु भएको देखिन्छ ।

आर्थिक काम

यस सिम्ता गाउँपालिकामा १० वर्ष र सोभन्दा माथिको कुल १८,९३८ जनामध्ये ५३.२ प्रतिशतले ६ महिना वा सोभन्दा बढी अवधि काम गरेका छन् । त्यसै गरी १०.० प्रतिशतले ३ देखि ६ महिनासम्म काम गरेका छन् भने १४.३ प्रतिशतले ३ महिनाभन्दा कम अवधि काम गरेका छन् । कुनै पनि आर्थिक काम नगरेको जनसङ्ख्या २२.५ प्रतिशत रहेको छ ।

अक्सर रोजगार र अक्सर बेरोजगार

सिम्ता गाउँपालिकामा १० वर्ष वा सोभन्दा माथिको कुल १८,९३८ जनसङ्ख्यामध्ये १०,३२८ जना आर्थिक रूपले अक्सर सक्रिय र ४२९ जना आर्थिक रूपले अक्सर निष्क्रिय रहेको देखिन्छ ।

अक्सर आर्थिक रूपले सक्रिय १०७५७ जनसङ्ख्यामध्ये ९६.० प्रतिशत अक्सर रोजगार र ४.० प्रतिशत अक्सर बेरोजगार रहेका छन् । आर्थिक रूपले सक्रिय तर अक्सर निष्क्रिय (६ महिनाभन्दा कम समय काम गर्नेहरू) रहेको जनसङ्ख्या ४१५५ (२७.९%) रहेको छ । सन्दर्भ अवधिभित्र कुनै पनि आर्थिक काम नगरेको जनसङ्ख्या ३९७८ रहेको छ जुन १० वर्ष र सोभन्दा माथिका जनसङ्ख्याको करिब २१.० प्रतिशत रहेको छ ।

आर्थिक काम र पेसा

गाउँपालिकाका १० वर्षमाथिका आर्थिक रूपले सक्रिय कुल १४,६७८ जनसङ्ख्यामध्ये ६११५ जना पुरुष रहेका छन् भने ८५२३ जना महिला रहेका छन् । यस गाउँपालिकाका ८२.६ प्रतिशत आर्थिक रूपले सक्रिय जनसङ्ख्या कृषि, वन र माछापालनसम्बन्धी पेसाका दक्ष कामदार रहेका छन् । दोस्रो ठुलो (८.१%) समूह सामान्य वा प्राथमिक पेसाका कामदारहरूको रहेको छ भने तेस्रो ठुलो (२.५%) समूहमा पेसाविद् रहेका छन् ।

कृषि र गैरकृषि क्षेत्रमा संलग्न जनसङ्ख्या

गाउँपालिकाका आर्थिक रूपले सक्रिय जनसङ्ख्या (१० वर्ष र सोभन्दा माथिको) मध्ये गैरकृषि आर्थिक क्षेत्रमा संलग्न जनसङ्ख्या १५.० प्रतिशत छ भने कृषिसँग जोडिएको आर्थिक क्षेत्रमा काम गर्ने जनसङ्ख्या ८५.० प्रतिशत रहेको छ।

घरायसी तथा गैरघरायसी क्षेत्रमा आर्थिक काम

गाउँपालिकामा ६६.९ प्रतिशतले घरायसी क्षेत्रमा काम गरेको देखिन्छ। गैरघरायसी क्षेत्रमा आर्थिक काम गर्ने जनसङ्ख्याको हिस्सा ११.२ प्रतिशत रहेको छ।

आवास र प्रमुख आवसीय अवस्था

सिम्ता गाउँपालिकामा पछिल्लो जनगणनाले कुल ७८५७ ओटा घर रहेको देखाएको छ जसमध्ये करिब ६९ प्रतिशत घर आवासीय प्रयोगमा रहेका छन्। गोठ वा धनसारका लागि प्रयोग भएका घरले १४.१ प्रतिशत हिस्सा ओगटेको छ भने ६.९ प्रतिशत घर खाली रहेको देखिन्छ।

गाउँपालिकामा ९८.१ प्रतिशत परिवार आफ्नै स्वामित्वको घरमा बसोबास गर्दछन्। भाडाको घर वा कोठामा बसोबास गर्ने परिवारको अंश १.५ प्रतिशत रहेको छ।

घरको गुणस्तर

सिम्ता गाउँपालिकामा ३.५ प्रतिशत परिवार अति उच्च गुणस्तरयुक्त आवासीय एकाइमा बसोबास गर्ने गरेको देखिन्छ। त्यस्तै ७७.० प्रतिशत परिवार मध्यम गुणस्तरयुक्त घरमा बसोबास गरेको देखिन्छ। अति न्यून गुणस्तरका घर भएका परिवार केवल ०.२ प्रतिशत रहेको पाइएको छ।

खानेपानीको मुख्य स्रोत

गाउँपालिकाका ४५.४ प्रतिशत परिवारले घरपरिसरभित्र उपलब्ध पाइपधाराबाट खानेपानी उपभोग गर्दछन् भने करिब ४५.८ प्रतिशत परिवारले घरपरिसरभन्दा बाहिर रहेको पाइपधाराबाट खानेपानी प्राप्त गर्दछन्। मूल धाराको पानी खानेपानीको मुख्य स्रोत हुने परिवार ६.३ प्रतिशत छन्।

खाना पकाउन अक्सर प्रयोग हुने इन्धन

सिम्ता गाउँपालिकाका कुल ६०६२ परिवारमध्ये ८८.५ प्रतिशत परिवारले खाना पकाउन अक्सर काठ/दाउरा प्रयोग गर्ने गरेको देखाएको छ। यसरी यस गाउँपालिकामा काठ/दाउरा नै खाना पकाउने प्रमुख इन्धन रहेको देखिन्छ। एल.पी.ग्यास प्रयोग गर्ने परिवार करिब ११.४ प्रतिशत रहेको छ भने बिजुली र बायोग्यास प्रयोग गर्ने परिवार नगण्य अर्थात् ०.१ प्रतिशत रहेको छ।

बत्ती बाल्न प्रयोग गरिने स्रोत

यस गाउँपालिकाका ७२.८ प्रतिशत परिवारले आफू बसोबास गरेको घर/आवासीय एकाइमा बत्ती बाल्नका लागि अक्सर सौर्य ऊर्जा प्रयोग गर्ने गरेको देखिएको छ। बिजुली प्रगोग गर्ने परिवार २५.५ प्रतिशत रहेका छन् भने बायोग्या, मटितेलजस्ता स्रोत प्रयोग गर्ने परिवार १.७ प्रतिशत देखिएको छ।

परिवारले प्रयोग गर्ने शौचालय

गाउँपालिकाका कुल ६०६२ परिवारमध्ये करिब ९९ प्रतिशत परिवारले कुनै न कुनै प्रकारको शौचालयको प्रयोग गर्ने गरेका छन् भने ०.७ प्रतिशत परिवारको आफ्नो चर्पी नै नभएको देखिन्छ। सार्वजनिक ढल तथा सेप्टिक ट्यांकमा फ्लस सुविधायुक्त शौचालय भएका कुल परिवार ८१.५ प्रतिशत रहेका छन्। साधारण शौचालय प्रयोग गर्ने घरपरिवारको अंश १७.४ प्रतिशत रहेको छ। यस गाउँपालिकामा सार्वजनिक शौचालय प्रयोग गर्ने परिवार ०.४ प्रतिशत रहेको देखिन्छ।

परिवारमा उपलब्ध साधन सुविधा

यस गाउँपालिकामा ५५.६ प्रतिशत परिवारसँग स्मार्ट मोबाइल फोन उपलब्ध छ भने ७८.५ प्रतिशत परिवारसँग साधारण मोबाइल फोन विद्यमान रहेको देखिन्छ। टेलिभिजन हुने परिवार ९ प्रतिशत रहेका छन्। इन्टरनेट सुविधामा पहुँच भएका परिवार ६.० प्रतिशत छन्।

सम्पन्नताको वर्गीकरणअनुसार परिवार

गाउँपालिकामा न्यून आर्थिक अवस्था भएका तल्लो वर्गमा ४५.७ प्रतिशत र सबैभन्दा माथिल्लो अर्थात् अति उच्च वर्गमा १.३ प्रतिशत परिवार रहेका छन् भने मध्यम वर्गमा पर्ने परिवार ८.५ प्रतिशत छन् ।

बैंक तथा वित्तीय संस्थामा खाता हुने परिवार र व्यक्ति

गाउँपालिकामा परिवारका ४५.३ प्रतिशत सदस्यको मात्र बैंक वा वित्तीय संस्थामा खाता रहेको देखिन्छ । बैंक खाता हुने परिवारका सदस्यमध्ये पनि पुरुषको अंश १५.८ प्रतिशत छ भने महिलाको अंश १५.३ प्रतिशत छ ।

बैंक तथा वित्तीय संस्थाबाट ऋण लिएका परिवार

सिम्ता गाउँपालिकामा कुनै पनि बैंक तथा वित्तीय संस्था (सहकारी संस्थासमेत) बाट ऋण लिएका घरपरिवार २६.५ प्रतिशत रहेका छन् ।

घर, जग्गामा महिलाको स्वामित्व

यस गाउँपालिकाका कुल ६,०६२ परिवारमध्ये ३.१ प्रतिशत परिवारका कम्तीमा एक जना महिला सदस्यको घर र जग्गा दुवैमा स्वामित्व रहेको छ भने ४.५ प्रतिशत परिवारका महिलाहरूको जग्गामा मात्र स्वामित्व रहेको छ। त्यसैगरी ०.८ प्रतिशत परिवारमा महिला सदस्यको स्वामित्वमा घरमात्र रहेको छ। घर वा जग्गा कुनै पनि सम्पत्तिमाथि स्वामित्व नभएका महिला भएका घरपरिवारको अंश करिब ९० प्रतिशत रहेको छ ।

कृषि बाहेकका साना घरेलु व्यवसाय सञ्चालन गर्ने परिवार

गाउँपालिकामा कुनै पनि सरकारी निकायमा दर्ता नभएका र एक जना पनि तलबी कामदार नराखिएका कृषि बाहेकका साना घरेलु व्यवसाय सञ्चालन गरेका परिवार केवल १२.३ प्रतिशत रहेका छन्।

साना घरेलु व्यवसाय सञ्चालन गरेका कुल ७४३ परिवारमध्ये ३५.७ प्रतिशतले व्यापार व्यवसाय सञ्चालन गरेको देखिन्छ भने यातायात क्षेत्रमा २.७ प्रतिशत परिवार मात्र संलग्न रहेका छन् । घरेलु उद्योगमा ४२.० प्रतिशत परिवार संलग्न देखिन्छ । सेवा क्षेत्रमा १२.५ प्रतिशत परिवार संलग्न देखिएका छन् ।

परिवारमा अनुपस्थित विदेश (विदेशमा बस्ने परिवारका सदस्य)

सिम्ता गाउँपालिकामा कुल ६०६२ परिवार मध्येमा २६८७ (२४.४%) परिवारमा अनुपस्थित भई कम्तीमा एक जना सदस्य अक्सर विदेशमा बसोबास गरेका छन् । कुल 'अनुपस्थित विदेश' रहेका ३८४४ जना मध्येमा ३४८१ जना (९०.६%) पुरूष र ३६३ जना (९.४%) महिला रहेका छन् ।

विदेश बस्ने व्यक्ति र गन्तव्य देश

गाउँपालिकाबाट परिवारमा अनुपस्थित (विदेश) रहेका व्यक्तिमध्ये सर्वाधिक (८८.१%) भारतमा गएको देखिन्छ । दोस्रोमा मध्यपूर्वका देश (७.६%) र तेस्रोमा आसियान मुलुक (२.८%) मा घरपरिवारबाट अक्सर अनुपस्थित भई विदेशमा हुने व्यक्तिहरू देखिएका छन् ।

अनुपस्थित व्यक्ति विदेश जानुको कारण

अनुपस्थित व्यक्तिहरूको विदेश जानुको मुख्य (५७.२%) कारण तलब ज्याला रहेको छ । गाउँपालिकाबाट विदेश जाने दोस्रो ठुलो (३०.०) समूह कामको खोजी हुनेहरु रहेका छन् । त्यस्तै, विदेश जाने कारण आश्रित हुनेहरूको हिस्सा ९.४ प्रतिशतसहित तेस्रो स्थानमा रहेको छ ।

पुरूषहरू तलब/ज्याला (६०.१%), कामको खोजी (३१.४%) तथा आश्रित (६.१%) हुनाले विदेश गएका देखिन्छन् भने महिलाहरू विदेश जानुको प्रमुख तीनओटा कारण क्रमशः आश्रित (४१.०%), तलब ज्याला (२८.९%) र कामको खोजी (१६.०%) रहेका छन् ।

मृत्युसम्बन्धी विवरण

गाउँपालिकामा रहेका कुल ६०६२ परिवारमध्ये १५४ (२.५%) परिवारमा जनगणना गरिएको दिनभन्दा १२ महिना अगाडि कम्तीमा एक जनाको मृत्यु भएको पाइएको छ । सो अवधिमा मृत्यु भएका १५४ जना मध्येमा ९९ (६४.३%) जना पुरूष र ५५ (४४%) जना महिला रहेका छन् ।

मृत्यु भएका व्यक्ति र उनीहरूको उमेर

सिम्ता गाउँपालिकामा जनगणनाको समयअघिको १२ महिनाभित्र सर्वाधिक मृत्यु ८० वर्ष र सोभन्दा माथिको उमेर समूहमा भएको देखिन्छ। यस उमेर समूहमा मृत्यु भएका कुल महिलाको प्रतिशत २४.० र महिलातर्फ यो मान २५.३ प्रतिशत मात्र रहेको छ। अत्यधिक मृत्यु भएको दोस्रो ठुलो उमेर समूह ७०–७४ रहेको छ जहाँ समग्र मृत्यु अनुपात ११.७ रहेको छ। पुरुषतर्फ यो मान ११.१ प्रतिशत र महिलातर्फ १२.७ प्रतिशत रहेको छ। मृत्यु उच्च रहेको अर्को ठुलो उमेर समूह ६०–६४ हो जहाँ यस गाउँपालिकामा मृत्यु भएकामध्ये ९.१ प्रतिशत रहेका थिए।

मृत्युको कारण

कुल मृत्यु हुने १५४ जनामध्ये ५७.८ प्रतिशत नसर्ने रोगबाट, ११.० प्रतिशतको सरुवा रोगबाट, १५.६ प्रतिशतको अन्य कारणबाट, २.६ प्रतिशतको अन्य दुर्घटनाबाट र ४.५ प्रतिशतको आत्महत्याका कारणबाट मृत्यु भएको देखियो। त्यसैगरी २.६ प्रतिशतको यातायात दुर्घटना र ३.२ प्रतिशत मृत्यु प्राकृतिक प्रकोपका कारणले भएको देखिन्छ।

कृषिसम्बन्धी विवरण

राष्ट्रिय कृषिगणना २०७८ को नतिजाअनुसार सिम्ता गाउँपालिकामा कृषक परिवारको जम्मा सङ्ख्या ५,५३९ रहेको छ।

गाउँपालिकामा रहेका ५,५३९ कृषक परिवारले जम्मा १६,६८४ ओटा कित्ता जग्गामा २१८७.७ हेक्टर जमिनमा कृषि चलन गरेको देखिन्छ। यस हिसाबले औसतमा एउटा कृषक परिवारले ३.० कित्ता जग्गामा खेती गरेको देखिन्छ। यहाँ कुल सिञ्चित क्षेत्रफल ७१४.४ हेक्टर रहेको छ।

जग्गाको उपभोग

यस गाउँपालिकामा कृषक परिवारले परिवारको स्वामित्वको जग्गामा मात्र कृषिचलन गर्ने परिवार सङ्ख्या ५,२२४ (९४.३%) रहेको देखिन्छ जसले २०५१.९ हेक्टर (९३.८%) जग्गामा कृषि चलन गरेको पाइन्छ। त्यस्तै एकभन्दा बढी प्रकारको स्वामित्व भएको जग्गा कमाउने कृषक परिवार सङ्ख्या ३१५ (५.७%) रहेको र यस्तो जग्गाको क्षेत्रफल १३५.८ हेक्टर (६.२%) रहेको छ।

जग्गाको उपयोग

गाउँपालिकामा खेतीयोग्य जग्गामा कृषिचलन गर्ने परिवार सङ्ख्या ५,४६५ छ भने खेतीयोग्य जमिनको कुल क्षेत्रफल १८६८.१ हेक्टर रहेको छ जुन ७७.२ प्रतिशत हुन आउँछ।

पशुपन्छी

राष्ट्रिय कृषिगणना २०७८ को नतिजाअनुसार पशु चौपाया पाल्ने कृषक परिवार र पशु चौपायाको सङ्ख्या हेर्दा यस सिम्ता गाउँपालिकाका कुल ५५३९ कृषक परिवारहरूमध्ये जम्मा ५२२४ कृषक परिवार (९४.३%) ले पशुचौपाया पालन गरेको देखिन्छ।

अनुसूचीहरू

अनुसूची १: सिम्ता गाउँपालिकामा आर्थिकरुपले सक्रिय जनसङ्ख्या

वडा	दश वर्ष वा सो भन्दा माथिको जनसङ्ख्या	आर्थिक क्रियाकलापमा संलग्नता									
		आर्थिक रुपले सक्रिय						आर्थिक रुपले निष्क्रिय		आर्थिक क्रियाकलाप नखुलेको	
		अक्सर सक्रिय				अक्सर निष्क्रिय					
		अक्सर रोजगार		अक्सर बेरोजगार							
		संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%	संख्या	%
जम्मा											
सिम्ता	१८९३८	१०३२८	९६.०	४२९	४.०	४१५५	२७.९	३९७८	२१.०	४८	०.३
१	२१६८	१३५६	९९.०	१४	१.०	६१०	३०.८	१८७	८.६	१	०.०
२	२२६०	९४९	९४.०	६१	६.०	५५७	३५.५	६८७	३०.४	६	०.३
३	१९४१	९९०	९६.८	३३	३.२	४८०	३१.९	४३८	२२.६	०	०.०
४	१२६५	८६४	९८.९	१०	१.१	२४०	२१.५	१५०	११.९	१	०.१
५	१७७७	१००३	९६.२	४०	३.८	२५४	१९.६	४७८	२६.९	२	०.१
६	३३७२	१५५४	९२.०	१३५	८.०	९६८	३६.४	७१३	२१.१	२	०.१
७	२२१४	१४३५	९७.८	३३	२.२	३२४	१८.१	३८८	१७.५	३४	१.५
८	१७७६	९६२	९९.२	८	०.८	२८४	२२.६	५२२	२९.४	०	०.०
९	२१६५	१२१५	९२.७	९५	७.३	४३८	२५.१	४१५	१९.२	२	०.१
पुरुष											
सिम्ता	७९६२	४३४९	९५.२	२१९	४.८	१६६८	२६.७	१७०७	२१.४	१९	०.२
१	८७७	६२५	९८.६	९	१.४	२७२	३०.०	८४	९.६	०	०.०
२	९०६	३४१	९४.२	२१	५.८	२३७	३९.६	२६५	२९.२	२	०.२
३	७८९	३७१	९५.६	१७	४.४	१८२	३१.९	१९३	२४.५	०	०.०
४	५११	७५७	९९.१	७	०.९	११८	१३.४	६५	१२.७	०	०.०
५	७०६	९१५	९७.९	२०	२.१	१०८	१०.४	२०४	२८.९	१	०.१
६	१४७०	६१६	८९.०	७६	११.०	३४२	३३.१	३४७	२३.६	१	०.१
७	९८०	४२३	९५.१	२२	४.९	१५३	२५.६	१६९	१७.२	१४	१.८
८	७७८	५०८	९९.६	२	०.४	१०२	१६.७	१९७	२५.३	०	०.०
९	९४५	६४५	९३.५	४५	६.५	१५४	१८.२	१८३	१९.४	१	०.१
महिला											
सिम्ता	१०९७६	५९७९	९६.६	२१०	३.४	२४८७	२८.७	२२७१	२०.७	२९	०.३
१	१२९१	३१७	९८.४	५	१.६	३३८	५१.२	१०३	८.०	१	०.१
२	१३५४	१६८	८०.८	४०	१९.२	३२०	६०.६	४२२	३१.२	४	०.४
३	११५२	४०३	९६.२	१६	३.८	२९८	४१.६	२४५	२१.३	०	०.०
४	७५४	७१५	९९.६	३	०.४	१२२	१४.५	८५	११.३	१	०.१
५	१०७१	८५३	९७.७	२०	२.३	१४६	१४.३	२७४	२५.६	१	०.१
६	१९०२	७९८	९३.१	५९	६.९	६२६	४२.२	३६६	१९.२	१	०.१
७	१२३४	५०१	९७.९	११	२.१	१७१	२५.०	२१९	१७.७	२०	२.२
८	९९८	६४०	९९.१	६	०.९	१८२	२२.०	३२५	३२.६	०	०.०
९	१२२०	४२७	८९.५	५०	१०.५	२८४	३७.३	२३२	१९.०	१	०.१

अनुसूची २ : उमेर समूहअनुसारको जनसङ्ख्या

उमेर समूह	जम्मा		पुरुष		महिला	
	जनसंख्या	प्रतिशत	जनसंख्या	प्रतिशत	जनसंख्या	प्रतिशत
सिम्ता गाउँपालिका						
जम्मा	२४०८३	१००.०	१०६२०	१००.०	१३४६३	१००.०
००-०४ वर्ष	२५३३	१०.५	१३२९	१२.५	१२०४	८.९
०५-०९ वर्ष	२६१२	१०.८	१३२९	१२.५	१२८३	९.५
१०-१४ वर्ष	२९७१	१२.३	१५२२	१४.३	१४४९	१०.८
१५-१९ वर्ष	२४५६	१०.२	१०३३	९.७	१४२३	१०.६
२०-२४ वर्ष	२२०७	९.२	७८१	७.४	१४२६	१०.६
२५-२९ वर्ष	१६८९	७.०	५९९	५.६	१०९०	८.१
३०-३४ वर्ष	१४३९	६.०	५३३	५.०	९०६	६.७
३५-३९ वर्ष	१३३९	५.६	४४८	४.२	८९१	६.६
४०-४४ वर्ष	१२७०	५.३	४७९	४.५	७९१	५.९
४५-४९ वर्ष	११००	४.६	४६६	४.४	६३४	४.७
५०-५४ वर्ष	११५९	४.८	५३६	५.०	६२३	४.६
५५-५९ वर्ष	८६९	३.६	४१७	३.९	४५२	३.४
६०-६४ वर्ष	८२२	३.४	३७२	३.५	४५०	३.३
६५-६९ वर्ष	६२०	२.६	३०७	२.९	३१३	२.३
७०-७४ वर्ष	४९९	२.१	२३०	२.२	२६९	२.०
७५-७९ वर्ष	३०८	१.३	१४७	१.४	१६१	१.२
८०-८४ वर्ष	१३०	०.५	६३	०.६	६७	०.५
८५-८९ वर्ष	३९	०.२	२१	०.२	१८	०.१
९०-९४ वर्ष	१२	०.०	५	०.०	७	०.१
९५+ वर्ष	९	०.०	३	०.०	६	०.०
वार्ड नं.१						
जम्मा	२८९२	१००.०	१२६४	१००.०	१६२८	१००.०
००-०४ वर्ष	३८०	१३.१	२१०	१६.६	१७०	१०.४
०५-०९ वर्ष	३४४	११.९	१७७	१४.०	१६७	१०.३
१०-१४ वर्ष	४२०	१४.५	२०७	१६.४	२१३	१३.१
१५-१९ वर्ष	२९४	१०.२	१०८	८.५	१८६	११.४
२०-२४ वर्ष	२११	७.३	६१	४.८	१५०	९.२
२५-२९ वर्ष	२०२	७.०	६३	५.०	१३९	८.५
३०-३४ वर्ष	१७३	६.०	६१	४.८	११२	६.९
३५-३९ वर्ष	१४४	५.०	४८	३.८	९६	५.९
४०-४४ वर्ष	१४१	४.९	५४	४.३	८७	५.३
४५-४९ वर्ष	१११	३.८	४६	३.६	६५	४.०
५०-५४ वर्ष	११६	४.०	५१	४.०	६५	४.०
५५-५९ वर्ष	९४	३.३	४४	३.५	५०	३.१
६०-६४ वर्ष	९२	३.२	४१	३.२	५१	३.१

उमेर समूह	जम्मा		पुरुष		महिला	
	जनसंख्या	प्रतिशत	जनसंख्या	प्रतिशत	जनसंख्या	प्रतिशत
६५-६९ वर्ष	६५	२.२	३५	२.८	३०	१.८
७०-७४ वर्ष	५२	१.८	३१	२.५	२१	१.३
७५-७९ वर्ष	३२	१.१	१४	१.१	१८	१.१
८०-८४ वर्ष	११	०.४	६	०.५	५	०.३
८५-८९ वर्ष	६	०.२	४	०.३	२	०.१
९०-९४ वर्ष	२	०.१	२	०.२	०	०.०
९५+ वर्ष	२	०.१	१	०.१	१	०.१
वार्ड नं. २						
जम्मा	२९७८	१००.०	१२५५	१००.०	१७२३	१००.०
००-०४ वर्ष	३६३	१२.२	१८८	१५.०	१७५	१०.२
०५-०९ वर्ष	३५५	११.९	१६१	१२.८	१९४	११.३
१०-१४ वर्ष	३७२	१२.५	१८१	१४.४	१९१	११.१
१५-१९ वर्ष	२९३	९.८	१२३	९.८	१७०	९.९
२०-२४ वर्ष	२६४	८.९	६९	५.५	१९५	११.३
२५-२९ वर्ष	२०४	६.९	७१	५.७	१३३	७.७
३०-३४ वर्ष	१९१	६.४	६७	५.३	१२४	७.२
३५-३९ वर्ष	१३३	४.५	४१	३.३	९२	५.३
४०-४४ वर्ष	१३५	४.५	४६	३.७	८९	५.२
४५-४९ वर्ष	१३१	४.४	५४	४.३	७७	४.५
५०-५४ वर्ष	१३३	४.५	६७	५.३	६६	३.८
५५-५९ वर्ष	११८	४.०	५७	४.५	६१	३.५
६०-६४ वर्ष	९७	३.३	४५	३.६	५२	३.०
६५-६९ वर्ष	६९	२.३	३३	२.६	३६	२.१
७०-७४ वर्ष	५४	१.८	२१	१.७	३३	१.९
७५-७९ वर्ष	३४	१.१	१६	१.३	१८	१.०
८०-८४ वर्ष	२४	०.८	११	०.९	१३	०.८
८५-८९ वर्ष	७	०.२	४	०.३	३	०.२
९०-९४ वर्ष	०	०.०	०	०.०	०	०.०
९५+ वर्ष	१	०.०	०	०.०	१	०.१
वार्ड नं. ३						
जम्मा	२५०१	१००.०	१०७८	१००.०	१४२३	१००.०
००-०४ वर्ष	२५७	१०.३	१३५	१२.५	१२२	८.६
०५-०९ वर्ष	३०३	१२.१	१५४	१४.३	१४९	१०.५
१०-१४ वर्ष	३२४	१३.०	१६२	१५.०	१६२	११.४
१५-१९ वर्ष	२४९	१०.०	१०३	९.६	१४६	१०.३
२०-२४ वर्ष	२०८	८.३	६६	६.१	१४२	१०.०
२५-२९ वर्ष	१६८	६.७	६९	६.४	९९	७.०
३०-३४ वर्ष	१४५	५.८	४३	४.०	१०२	७.२
३५-३९ वर्ष	१३३	५.३	४३	४.०	९०	६.३

उमेर समूह	जम्मा		पुरुष		महिला	
	जनसंख्या	प्रतिशत	जनसंख्या	प्रतिशत	जनसंख्या	प्रतिशत
४०-४४ वर्ष	१२४	५.०	४१	३.८	८३	५.८
४५-४९ वर्ष	१११	४.४	४३	४.०	६८	४.८
५०-५४ वर्ष	११३	४.५	५०	४.६	६३	४.४
५५-५९ वर्ष	८६	३.४	४१	३.८	४५	३.२
६०-६४ वर्ष	८८	३.५	४०	३.७	४८	३.४
६५-६९ वर्ष	६७	२.७	३२	३.०	३५	२.५
७०-७४ वर्ष	६३	२.५	२९	२.७	३४	२.४
७५-७९ वर्ष	३८	१.५	१६	१.५	२२	१.५
८०-८४ वर्ष	१६	०.६	७	०.६	९	०.६
८५-८९ वर्ष	५	०.२	३	०.३	२	०.१
९०-९४ वर्ष	१	०.०	०	०.०	१	०.१
९५+ वर्ष	२	०.१	१	०.१	१	०.१
वार्ड नं. ४						
जम्मा	१५९०	१००.०	६८८	१००.०	९०२	१००.०
००-०४ वर्ष	१५७	९.९	८७	१२.६	७०	७.८
०५-०९ वर्ष	१६८	१०.६	९०	१३.१	७८	८.६
१०-१४ वर्ष	१९७	१२.४	१००	१४.५	९७	१०.८
१५-१९ वर्ष	१६९	१०.६	६४	९.३	१०५	११.६
२०-२४ वर्ष	१५७	९.९	५४	७.८	१०३	११.४
२५-२९ वर्ष	८२	५.२	२८	४.१	५४	६.०
३०-३४ वर्ष	७५	४.७	२६	३.८	४९	५.४
३५-३९ वर्ष	८८	५.५	२९	४.२	५९	६.५
४०-४४ वर्ष	९५	६.०	३६	५.२	५९	६.५
४५-४९ वर्ष	७५	४.७	२४	३.५	५१	५.७
५०-५४ वर्ष	९५	६.०	४३	६.३	५२	५.८
५५-५९ वर्ष	५७	३.६	२५	३.६	३२	३.५
६०-६४ वर्ष	५६	३.५	२८	४.१	२८	३.१
६५-६९ वर्ष	४५	२.८	२१	३.१	२४	२.७
७०-७४ वर्ष	४१	२.६	१७	२.५	२४	२.७
७५-७९ वर्ष	२१	१.३	१०	१.५	११	१.२
८०-८४ वर्ष	८	०.५	४	०.६	४	०.४
८५-८९ वर्ष	३	०.२	२	०.३	१	०.१
९०-९४ वर्ष	०	०.०	०	०.०	०	०.०
९५+ वर्ष	१	०.१	०	०.०	१	०.१
वार्ड नं. ५						
जम्मा	२२४२	१००.०	९५८	१००.०	१२८४	१००.०
००-०४ वर्ष	२२७	१०.१	१२१	१२.६	१०६	८.३
०५-०९ वर्ष	२३८	१०.६	१३१	१३.७	१०७	८.३
१०-१४ वर्ष	२९६	१३.२	१६१	१६.८	१३५	१०.५

उमेर समूह	जम्मा		पुरुष		महिला	
	जनसंख्या	प्रतिशत	जनसंख्या	प्रतिशत	जनसंख्या	प्रतिशत
१५-१९ वर्ष	२०५	९.१	८१	८.५	१२४	९.७
२०-२४ वर्ष	१९६	८.७	५८	६.१	१३८	१०.७
२५-२९ वर्ष	१५१	६.७	४९	५.१	१०२	७.९
३०-३४ वर्ष	१३७	६.१	४६	४.८	९१	७.१
३५-३९ वर्ष	१५२	६.८	४३	४.५	१०९	८.५
४०-४४ वर्ष	१३०	५.८	३७	३.९	९३	७.२
४५-४९ वर्ष	८९	४.०	३३	३.४	५६	४.४
५०-५४ वर्ष	९९	४.४	४५	४.७	५४	४.२
५५-५९ वर्ष	८७	३.९	४१	४.३	४६	३.६
६०-६४ वर्ष	९१	४.१	४०	४.२	५१	४.०
६५-६९ वर्ष	५१	२.३	२१	२.२	३०	२.३
७०-७४ वर्ष	५६	२.५	२७	२.८	२९	२.३
७५-७९ वर्ष	१९	०.८	१४	१.५	५	०.४
८०-८४ वर्ष	१२	०.५	८	०.८	४	०.३
८५-८९ वर्ष	६	०.३	२	०.२	४	०.३
९०-९४ वर्ष	०	०.०	०	०.०	०	०.०
९५+ वर्ष	०	०.०	०	०.०	०	०.०
वार्ड नं. ६						
जम्मा	४२३५	१००.०	१९१४	१००.०	२३२१	१००.०
००-०४ वर्ष	४०४	९.५	२१५	११.२	१८९	८.१
०५-०९ वर्ष	४५९	१०.८	२२९	१२.०	२३०	९.९
१०-१४ वर्ष	४९०	११.६	२६५	१३.८	२२५	९.७
१५-१९ वर्ष	४३८	१०.३	१८७	९.८	२५१	१०.८
२०-२४ वर्ष	४४६	१०.५	१८३	९.६	२६३	११.३
२५-२९ वर्ष	३२२	७.६	११९	६.२	२०३	८.७
३०-३४ वर्ष	२७८	६.६	११२	५.९	१६६	७.२
३५-३९ वर्ष	२५५	६.०	८६	४.५	१६९	७.३
४०-४४ वर्ष	२१५	५.१	८४	४.४	१३१	५.६
४५-४९ वर्ष	२००	४.७	९६	५.०	१०४	४.५
५०-५४ वर्ष	२०४	४.८	९३	४.९	१११	४.८
५५-५९ वर्ष	१२७	३.०	६१	३.२	६६	२.८
६०-६४ वर्ष	१४९	३.५	६९	३.६	८०	३.४
६५-६९ वर्ष	९२	२.२	४१	२.१	५१	२.२
७०-७४ वर्ष	९३	२.२	४१	२.१	५२	२.२
७५-७९ वर्ष	४५	१.१	२६	१.४	१९	०.८
८०-८४ वर्ष	१०	०.२	४	०.२	६	०.३
८५-८९ वर्ष	१	०.०	१	०.१	०	०.०
९०-९४ वर्ष	४	०.१	१	०.१	३	०.१
९५+ वर्ष	३	०.१	१	०.१	२	०.१

उमेर समूह	जम्मा		पुरुष		महिला	
	जनसंख्या	प्रतिशत	जनसंख्या	प्रतिशत	जनसंख्या	प्रतिशत
वार्ड नं. ७						
जम्मा	२७६९	१००.०	१२६२	१००.०	१५०७	१००.०
००-०४ वर्ष	२७४	९.९	१३७	१०.९	१३७	९.१
०५-०९ वर्ष	२८१	१०.१	१४५	११.५	१३६	९.०
१०-१४ वर्ष	३४३	१२.४	१८०	१४.३	१६३	१०.८
१५-१९ वर्ष	३०४	११.०	१३०	१०.३	१७४	११.५
२०-२४ वर्ष	२६९	९.७	१०९	८.६	१६०	१०.६
२५-२९ वर्ष	१९७	७.१	७८	६.२	११९	७.९
३०-३४ वर्ष	१६१	५.८	६५	५.२	९६	६.४
३५-३९ वर्ष	१७८	६.४	७४	५.९	१०४	६.९
४०-४४ वर्ष	१५१	५.५	७०	५.५	८१	५.४
४५-४९ वर्ष	१२०	४.३	५०	४.०	७०	४.६
५०-५४ वर्ष	१२६	४.६	६५	५.२	६१	४.०
५५-५९ वर्ष	८७	३.१	३९	३.१	४८	३.२
६०-६४ वर्ष	९२	३.३	३२	२.५	६०	४.०
६५-६९ वर्ष	८३	३.०	४६	३.६	३७	२.५
७०-७४ वर्ष	४२	१.५	२०	१.६	२२	१.५
७५-७९ वर्ष	४८	१.७	१८	१.४	३०	२.०
८०-८४ वर्ष	९	०.३	२	०.२	७	०.५
८५-८९ वर्ष	२	०.१	०	०.०	२	०.१
९०-९४ वर्ष	२	०.१	२	०.२	०	०.०
९५+ वर्ष	०	०.०	०	०.०	०	०.०
वार्ड नं. ८						
जम्मा	२२०२	१००.०	९९८	१००.०	१२०४	१००.०
००-०४ वर्ष	२२९	१०.४	११८	११.८	१११	९.२
०५-०९ वर्ष	१९७	८.९	१०२	१०.२	९५	७.९
१०-१४ वर्ष	२१८	९.९	१११	११.१	१०७	८.९
१५-१९ वर्ष	१९६	८.९	८५	८.५	१११	९.२
२०-२४ वर्ष	२२७	१०.३	९०	९.०	१३७	११.४
२५-२९ वर्ष	१७२	७.८	६३	६.३	१०९	९.१
३०-३४ वर्ष	१२१	५.५	५१	५.१	७०	५.८
३५-३९ वर्ष	१०८	४.९	३९	३.९	६९	५.७
४०-४४ वर्ष	१३७	६.२	५३	५.३	८४	७.०
४५-४९ वर्ष	१३४	६.१	६३	६.३	७१	५.९
५०-५४ वर्ष	१२०	५.४	५५	५.५	६५	५.४
५५-५९ वर्ष	९७	४.४	५२	५.२	४५	३.७
६०-६४ वर्ष	७५	३.४	३७	३.७	३८	३.२
६५-६९ वर्ष	७३	३.३	४०	४.०	३३	२.७
७०-७४ वर्ष	४९	२.२	२०	२.०	२९	२.४

उमेर समूह	जम्मा		पुरुष		महिला	
	जनसंख्या	प्रतिशत	जनसंख्या	प्रतिशत	जनसंख्या	प्रतिशत
७५-७९ वर्ष	२८	१.३	११	१.१	१७	१.४
८०-८४ वर्ष	१५	०.७	७	०.७	८	०.७
८५-८९ वर्ष	४	०.२	१	०.१	३	०.२
९०-९४ वर्ष	२	०.१	०	०.०	२	०.२
९५+ वर्ष	०	०.०	०	०.०	०	०.०
वार्ड नं. ९						
जम्मा	२६७४	१००.०	१२०३	१००.०	१४७१	१००.०
००-०४ वर्ष	२४२	९.१	११८	९.८	१२४	८.४
०५-०९ वर्ष	२६७	१०.०	१४०	११.६	१२७	८.६
१०-१४ वर्ष	३११	११.६	१५५	१२.९	१५६	१०.६
१५-१९ वर्ष	३०८	११.५	१५२	१२.६	१५६	१०.६
२०-२४ वर्ष	२२९	८.६	९१	७.६	१३८	९.४
२५-२९ वर्ष	१९१	७.१	५९	४.९	१३२	९.०
३०-३४ वर्ष	१५८	५.९	६२	५.२	९६	६.५
३५-३९ वर्ष	१४८	५.५	४५	३.७	१०३	७.०
४०-४४ वर्ष	१४२	५.३	५८	४.८	८४	५.७
४५-४९ वर्ष	१२९	४.८	५७	४.७	७२	४.९
५०-५४ वर्ष	१५३	५.७	६७	५.६	८६	५.८
५५-५९ वर्ष	११६	४.३	५७	४.७	५९	४.०
६०-६४ वर्ष	८२	३.१	४०	३.३	४२	२.९
६५-६९ वर्ष	७५	२.८	३८	३.२	३७	२.५
७०-७४ वर्ष	४९	१.८	२४	२.०	२५	१.७
७५-७९ वर्ष	४३	१.६	२२	१.८	२१	१.४
८०-८४ वर्ष	२५	०.९	१४	१.२	११	०.७
८५-८९ वर्ष	५	०.२	४	०.३	१	०.१
९०-९४ वर्ष	१	०.०	०	०.०	१	०.१
९५+ वर्ष	०	०.०	०	०.०	०	०.०

समाप्त

प्रकाशक:

नेपाल सरकार
प्रधानमन्त्री तथा मन्त्रिपरिषद्को कार्यालय
राष्ट्रिय तथ्याङ्क कार्यालय
थापाथली, काठमाडौं
फोन नं.: ५३६५३२३, ५३४१८०१, ५३२८४०६, ५३४५९४६ (४७,४८) फ्याक्स नं.: ९९७-१-५३२७७२०
इमेल : info@cbs.gov.np वेबसाइट : www.cbs.gov.np
इमेल : population@cbs.gov.np वेबसाइट : www.censusnepal.cbs.gov.np